פר' **אחרי קדושים** תשפ"ה לפ"ק | גליון תתתקצ"ו שנה כ"ט

קול התאחדותינו

יו"ל ע"י התאחדות האברכים דחסידי סאטמאר
בנשיאות כ"ק מרן רבינו הגה"ק שליט"א
בני ברק יצ"ו

ולא תקיא הארץ אתכם

משרתים הדורים מלובשים בטוב טעם הסתובבו בין שולחנות ערוכים כדי להכין סעודות גדולות מלאים מכל מיני מעדנים ומטעמים שונים לכל האורחים שהוזמנו ע"י עשיר העיירה, ובסדר נפלא הושיבו איש על מחנהו ואיש על דגלו העשיר לפי עשרו והעני בין חבריו העניים.

העשיר הנ"ל הצטיין במצות הכנסת אורחים וביתו הי' פתוח לרווחה לכל עובר ושב וקיבל בסבר פנים יפות את כל באי ביתו הן העניים שאכלו מלחמו מדי יום ביומו, והן העשירים שנקלעו לכאן לרגל עסקיהם.

אכן, היות שהעשיר הי' בקי בטוב הרגלי אכילה, לכן סידר גם סדר המאכלים לעניים בנפרד ולעשירים בנפרד, לעניים נתן לחם וירקות כמו שהם רגילים בביתם, ולעשירים נתן מאכלים מעודנים יותר כפי הרגילם.

יום אחד נכנס אורח הדור בלבושו, וכפי מראהו הושיבוהו בין העשירים, וציוה למשרתיו שיביאו לו לאכול, וכראות האורח שעל שולחנו עדיין לא הביאו את האוכל, גחן האורח אל עבר שולחנם של העניים ולקח מלחמם הדל וחטפו ואכלו.

בראות העשיר שאורח הלז אינו מכיר ואינו מוקיר ערכו אמר לו: מדוע הנך טורח ליטול מאכלים משולחן אחר, מוטב שתעבור לשם והמאכלים יהיו מזומנים לך שם בקירוב מקום.

עפ"י משל זה מבאר המגיד מדובנא מאמה"כ (חבקוק ג' ו') "עמד וימודד ארץ" ואמרו חז"ל שהקב"ה מדד לכל אומה כפי מידתה וצרכיה, בגלעד שכיחים רוצחים, בבבל לב רגז, במצרים מצויים כשפים, ועוד, אך לעומת זאת, ארץ ישראל היא המקום להשגה רוחניות, ארץ אשר ה' אלוקיך דורש אותה מראשית השנה ועד אחרית שנה.

אולם כאשר ישראל חוטאים ומתנהגים כחוקות הגוים, אומר להם הקב"ה מדוע תשבו בארץ ישראל ותושיטו יד לחוץ לארץ, אם בחרתם בתאוות הגויים, אני מגלה אתכם לשם ומוציא אתכם מארץ ישראל, וזשה"כ ולא תקיא הארץ אתכם בטמאכם אותה, כאשר קאה את הגוי אשר לפניכם, דמכיון שאתם מתנהגים כמו הגוים אין כאן מקומכם.

והוא הדבר אשר צריך להיות נר לרגלינו דיירי ארץ הקודש דמפני חטאינו שהתדמו ישראל לחוקות הגויים ועשו כמעשיהם לכן גלינו מארצינו, ועל אחת כמה וכמה חובה כפולה ומכופלת מוטל עלינו בזמן זה כאשר אנו נמצאים בגלות חייבים אנו לשמור בכל כוחינו על ההבדל והמרחק שבין ישראל לעמים, ולהיפוך ממה שהכריזו הציונים "ככל הגויים בית ישראל" אלא כאמה"כ (ויקרא כ כו) "ואבדיל אתכם מן העמים להיות לי".

תוכן העניינים

לקח טוב ..... א
דבש תמרים ~ לקיטת תמרים ..... ב
קדו"ש יאמ"ר כי' ..... ג
בשפתי צדיקים ~ לשון חכמים ..... ד
פרפראות לחכמה ~ דורש טוב ..... ה
לשכת סת"ם ..... ו
חוקים להורותם ..... ז
שעשועי תורה ..... ח
לוח ההילולא ..... ט
דבר בעתו ..... י
נועם שיחת ..... יא
למען ציון לא אחשה ..... יב
בשולחן מלכים ..... יג
דברות קודש ..... יד

אגרת פרק ג'

להכנסת מודעות, מזל טוב, הנצחת שם, לע"נ, אפשר לפנות:
להר"ר **אלטער אשר אנטשיל אילאוויטש** הי"ו
052-7648437
כל הזכויות שמורות ©

ויתן לך את ברכת אברה"ם

אודה ושמחה תעטפנו, לשגר ברכתינו, מעומק לבבינו, קדם מע"כ ידידינו הנכבד המפואר, האי גברא יקירא
בכל דבר קודש לבו ער וחם, וה' ברך את **אברה"ם**, רודף צדקה וחסד לפרט ולכלל, על כל מכיריו נערץ ואהוב
חים וזקיר רבגן בכל עת ועידן, ואיהו גופיה צורבא מרבנן, תומך נלהב למוסדותינו הק' ברוח נאמן ומסור
וא הגבר הוקם עולה של תורה ותפילה, בהקמת בתי כנסיות בתוככי וויליאמסבורג יע"א לשם ולתהילה
משמיא זכה לעשות רצון צדיק מרן רבינו הגה"ק שליט"א בהרחבת גבולי הקדושה בכשרון מעש וברב תבונים

הרבני הנגיד הנדיב הנכבד, אחד הוא אברה"ם בנעמשי צדקה וחסד

מז"ה

אברהם בראך

הי"ז

מראשי קהילתינו הק' בוויליאמסבורג יע"א

מראשי הנהלת מוסדות ישב לב בארה"ק

לרגל שמחתו הגדולה ושמחת קהלינו
באשר זוכה לפאר ולרומם בית אלוקינו

חנוכת בנין החדש והמפואר
ישיבה לצעירים
ד'סאטמאר ווילִיאמסבורג

אשר הוזיל זהב מכיסו לבנותו בתכלית היופי והפאר

ויהי נועם ה' עליכם, שתשרה שכינה במעשי ידיכם, ותזכו להמשיך בפעליו הברוכים
בהרחבת גבולי הקדושה, מתוך בריות גופא ונהוראַ נפישא, ובשכר זאת יברכהו ה'
באורך ימים ושנות חיים בטוב ובנעמים, ואך טוב וחסד ירדפוהו כל הימים, אכי"ר.

הנהלת מוסדות ישב לב בארה"ב

הנהלת מוסדות ישב לב בארה"ק

ירושלים - בני ברק - בית שמש

בזאת יבוא אל הקודש, בהכנעה וענוה

וידבר ה' אל משה אחרי מות שני בני אהרן וגו'. ויאמר ה' אל משה דבר אל אהרן אחיך וגו'. בזאת יבוא אהרן אל הקודש וגו' דקדקו המפרשים בטעם שנכפל דיבור ואמירה בראש פרשה זו כו', י"ל כי הנה ידוע, **"עיקר העבודה היא להיות דבוק תמיד בקדושה עליונה, ועצה נכונה לזה [היא] הכנעה ושפלות, דאז הקב"ה שוכן אתו כדכתיב** (ישעי' נז, טו. ועי' סוטה ה.) **'אני את דכא ואשכון'** כו'. והנה משה רבינו ע"ה, אף שהעידה התורה עליו (במדבר יב, ג) 'והאיש משה ענו מאד מכל האדם', עם כל זה ע"י מיתת שני בני אהרן נתוסף לו הכנעה יתירה, כנראה מדברי הנחמה לאהרן, כמו שכתב רש"י עה"פ 'בקרובי אקדש' (לעיל י, ג) "יודע הייתי שיתקדש הבית במיודעיו של מקום והייתי סבור או בי או בך עכשיו רואה אני שהם גדולים ממני וממך". וזהו פירוש הפסוק: **"וידבר ה' אל משה אחרי מות שני בני אהרן"**, ר"ל אחר ההכנעה ושבירת הלב הנ"ל **"וידבר ה' אל משה"** זכה להשראת השכינה, **"ויאמר ה' אל משה דבר אל אהרן אחיך, בזאת"** ר"ל, בהכנעה ושבירת הלב **"יבוא אל הקודש", כי בזאת נעשה כסא להשראת השכינה ולדבק בקדושה עליונה.**

תפארת שמואל

כמה יותר שמנתק עצמו מהטומאה, יתעלה בקדושה

ואת חלב החטאת יקטיר המזבחה. איתא בגמרא (זבחים ו.) שעולה מכפרת על חייבי עשה וחטאת על לא תעשה. והנה, לכאורה איפכא איבעי למיעבד, כי העולה שהיא כולה כליל היתה צריכה לכפר על ל"ת, וחטאת שיש בה גם כן הנאה לכהנים הו"ל לכפר על עשה. אמנם, מבואר בספר "ברית מנוחה" פירש עה"פ (שמות כג, ל) **"מעט מעט אגרשנו מפניך"**, שאדם שנתפס ברשת היצה"ר ורוצה לשוב ולתקן עצמו, צריך התיקון להיות מעט מעט, כי אם היה הרע נדחה ממנו תיכף, בפעם אחת, לא היה נשאר בו חיות כלל. עכ"ד, עיי"ש. **ובזה יבואר,** דהנה אדם שעבר על מצות ל"ת ויצא מגדר הקדושה, צריך שיהא תיקונו מעט מעט, כאמור, ולפיכך צריך להביא לכפרה חטאת, שיש בו ג"כ הנאה לכהנים, ומי שלא עבר כי אם על מ"ע תיקונו קרבן עולה, שהיא כולה כליל, מפני שיכול לתקן הכל מיד.

ולעומת זה רמז הפסוק: **"ואת חלב החטאת יקטיר המזבחה", דהנה אדם שהוא נעזב מהיצר הרע ונשמט ממנו מעט מעט, כן להיפך, מאידך מתחיל הוא לעלות על במתי הקדושה מעט מעט.** וזהו: **"ואת חלב החטאת"** 'חלב' רומז ליצה"ר, ו'**חטאת**' הוא לשון חסרון (מ"א א, כא: " חטאים". וברש"י: חסרים) **כלומר, מה שהיצר הרע נחסר ממנו, "יקטיר" מלשון קטירא, קשר "המזבחה" כך באותה מדה נקשר הוא אל צד הקדושה.**

אור לשמים

קדושתי למעלה, מקדושתכם למטה

קדושים תהיו כו'. במדרש: **יכול כמוני ת"ל כי קדוש אני ה', קדושתי למעלה מקדושתכם.** הנראה לי בזה וכבר האריכו הקדמונים בענין הזה, דהיינו **במה שיכול האדם לגשת אל עבודת הקודש איזה עבודה שהוא בלב הוי אומר זה תפלה, דהיינו במה שנותן נגד עיניו גדולת הבורא ב"ה, אומר מה אני לבקש ולזעוק לפני המלך הגדול ממ"ה הקב"ה הלא אני עפר רמה ותולעה מלא ערוות ופשעים, ואח"כ חושב בעצמו מהיום והלאה אני מקבל עלי עול מלכות שמים באמת ובלב שלם, וכן בכל יום ויום ילך ממדריגה למדריגה וישמע חכם ויוסיף לקח** כו'.

וזה כוונת המדרש: **'קדושים תהיו'**, יכול כמוני, ת"ל **'כי** קדוש **אני** ה' **קדושתי למעלה מקדושתכם'**, דהיינו מחמת רוב קדושתכם אזי נתקדש שמי ביותר, וזהו: **'קדושתי למעלה'** דהיינו שנתקדש שמי מחמת **'קדושתכם'**, והנה מה טוב ומה נעים לכל איש הישראלי להתדבק במדת ענוה, וכמאמר הכתוב **"עקב ענוה יראת ה'", ואז יגרום שיתקדש שמו הגדול בזה ע"י אנשים אשר הם בוודאי חשובים ועושים מצות ומעש"ט ואעפ"כ הם בעיניהם כאין נגד הבורא, וזהו שנתגדל שמו ברבים, כן יתן לנו חשי"ת מדת ענוה ושאר מדת ישרות, אמן.**

קדושת לוי

הרי בהכרח שתשובו לקדושתי, א"כ התקדשו מעתה

דבר אל כל עדת בני ישראל ואמרת אליהם קדושים תהיו כי קדוש אני וגו'. **קדושים תהי"ו** לשון עתיד, כלומר, סוף כל סוף תהיו קדושים, מחמת שהרי **"כי קדוש אני ה' אלקיכם"**, ונשמות ישראל הן חלק אלקי ממעל, והחלק מוכרח להדבק לשורשו, בל ידח ממנו נדח, ואם כן ממילא תצטרכו לכיבום וליבון מעונותיכם, **ולמה לכם כל הכיבוסים והליבונים, כל זמן שאתם בעולם התקדשו עצמיכם לבל תצטרכו לבוא לשום כיבוס וזיכוך.**

אמרות טהורות

להרה"ק רבי משה מקאברין זללה"ה

תורה ותפילה

זהרורי אורה למספרים הקדושים, בפרשה יפה נדרשים

לאמץ ידים בכוחות איתנים בתורה ותפילה עמודי עולמים, הצריכים חיזוק כל הימים

תורה

התו"ק היא עצם חיות איש ישראל, ושורש קדושת ישראל ודביקותו בחי החיים בהוב"ש

קדושים תהיו כי קדוש אני ה', ובזה"ק אי' על פסוק זה **"זכאין אינון צדיקייא דמשתדלי באורייתא כו', ומקדשי גרמייהו בקדושה דמלכא, ואשתכחו קדישין בכלא"** כו', אמר קודשא בריך הוא, מכל שאר עמין לא רעיתי לאדבקא בי אלא ישראל, דכתיב **'ואתם הדבקים בה'**, אתון ולא שאר עמין ('חיים בולכם היום'), בגין כך **'קדושים תהיו'** דייקא **'כי קדוש אני ה'**. עכ"ל הזה"ק (ועיי"ש אריכות הענין). **שידוע שעיקר החיות הפנימי של האדם הוא מצד בחינת החכמה, ואומר 'החכמה תחיה בעליה' שהיא התורה, ולכן חכם נקרא 'איש חי'** (שמואל ב', כג, כ) **לחיות שהתורה היא חיות הפנימית, וכל עוד שהאדם עוסק בתורה הוא חי בעצם, ובלתי תורה אין לו חיים,** כי בעסק התורה הוא גורם יסוד אבא וכו', (עיי"ש, והיינו דבדיקותינו בתוה"ק והקדושה המושגת מזה, אנו זוכים לבחי' 'חיים כולכם היום').

מקדש מלך על הזה"ק
(הו"ד בתפארת שלמה שבועות, ועיי"ש מה שפי' בזה)

בהתעוררות הענפים מתעוררים ומתנענעים השרשים

קדושים תהיו כי קדוש אני ה' אלקיכם. כל אחד מישראל שרשו באותיות התורה שנבראו בהם כל העולמות ועל כן כל אדם באומרו בדחילו ורחימו דברי תורה או תפילה הוא מעורר ומרעיש עולמות.

אור הגנוז

ע"י שיקדיש עתותיו להשפיע מחכמתו, זוכה שיתגדל תורתו ויאדיר, ותתיישב דעתו בתורתו ויכוין יותר לאמת

מפני שיבה תקום והדרת פני זקן. ענין מפני שיבה תקום, כי חכז"ל אמרו 'צדיק כתמר יפרח' שעושה פירות כתמר, ענינו אם מרביץ תורה לתלמידים הם נקראים פירותיו, שלא תאמר בהיות נותן כח יניקת מקור החכמה לאחרים היא מניעה להתגדל ולהגביה למעלה כעין תמר שאינו גבוה כארז שגבוה מן האילנות שעושין פירות שארז אינו עושה פירות ומחזיק יניקתו לעצמו, **אבל בת"ח אינו כן שיש לחם שתי המעלות שמפריח ומוציא פירות כתמר ומגביה למעלה כארז, וזו יגדיל תורה ויאדיר שיותר שהוא מגדיל תורה לאחרים נעשה הוא אדיר בתורתו.** וע"ז אמר 'עוד ינובון בשיבה' וגו', כידוע כי עוד הוא לשון תוספת כו', **והוא מ"ש חכמים שנתוספ"ח בהם חכמה שנאמר בישישים חכמה והם יותר מיוסדים ומכוונים על האמתות, וז"ש דשנים ורעננים יהיו.**

פנים יפות

תפלה

הרמת הקול הוא כלל גדול בתפילה ובתורה, לעורר הכוונה והשמחה, ודרך הנכון בזה שיהיה בלא גסות רוח

הוכח תוכיח את עמיתך ולא תשא עליו חטא. דאיתא בחולין (דף פט.), א"ר יצחק מאי דכתיב **'האמנם אלם צדק תדברון משרים תשפטו בני אדם'**, מה אומנתו של אדם בעולם הזה, ישים עצמו כאלם. **יכול אף לדברי תורה, ת"ל צדק תדברון. יכול יגים דעתו, ת"ל משרים תשפטו בני אדם** כו'. כי עשר בחינות יש בתפלה והוא נגד עשר לשונות של תפלה, **ו'צעקה' אחת מהן והיא גדולה מכולם.** כדאי' במדרש, וגם **שהוא בוקע כל אויירים שהם מלא מקליפות שהיא המחיצה של ברזל שבינינו לבין אבינו שבשמים** מיום שחרב ביהמ"ק, וגם ראיתי בספר אחד טעם לצעקה בשבת יעו"ש. **וא"כ מחמת שהדעת בגלות שהוא בוש להרים קולו או מצד מצות אנשים מלומדה ומתפלל ולומד בחשאי והדיבור בגלות,** אף ליחידי סגולה שאין דעת שלו בגלות ורוצה להרים קולו וא"א ביחידי בכמה טעמים מסוג זה. ומאחר שאין קול לעורר הכוונה והשמחה אז עמלק שהוא יצה"ר תותך מילת זכריו שנוטל מהם התענוג מאנשים שנקראו זכרים כו', **ולכך נאמר בפסח כל ערל לא יאכל בו. כי מילת זכריו מעכבת וכו'** כי רבים מהמוני עם אשר מצד אבותם הוא אצלם מצות אנשים מלומדה ופיו ידבר ולבו בל עמו מאחר שאינו רוצה להרים קול לעורר הכוונה וכו'. וברבים טוב יותר להרים קול בין בתפילה, בין בתורה, אבל בלחש שוכח וכו', **"שהוא כלל גדול בתורה ובעבודת ה' לעורר הכוונה והשמחה ע"י הקול"** וכו'. וזה כוונת הפיוט **'הגאוה והגדולה לחי עולמים, הדעה והדבור לחי עולמים'** ר"ל מעתה אין 'הדעה והדיבור' בגלות, רק 'לחי עולמים' ידבר גם בהכרזה וק"ל כו'.

יכול יגים דעתו (בהרמת קולו כנ"ל), **ת"ל מישרים תשפטו** כו'. כונתו **שאני נותן לך כלל, אם תחזיק לכל אדם יותר טוב ממך שהוא מדריגות 'מישרים תשפטו בני אדם' אז אין בך גסות רוח.** שאז תוכל לדון כל אדם לכף זכות היפך הקנאה, שהוא שנאה מחמת קנאה על חבירו עבור שהוא גדול ממנו, שהוא אחד מג' דברים המוציאין את האדם מן העולם (אבות ד, כא), ר"ל שאין לו התחברות עם העולם ומוציא את עצמו מכללות העולם, ועל זה התפלל דוד **'וראה אם דרך עוצב בי' ונחני בדרך עול"ם.**

תולדות יעקב יוסף

קדושים תהיו כי קדוש אני וכו'. ובמדרש יכול כמוני ת"ל כי קדוש אני קדושתי למעלה מקדושתכם, ויובן בהקדם דברי האוה"ח הקי לפרש הכתוב ואתם הדבקים בהי אלוקיכם, עפימ"ש הרמב"ם הנטפל לשם לפניו מותר למוחקו, מלאחריו כגון כ"ם של אלקיכ"ם אסור למוחקו וה"ה כשאר אותיות של שם שהשם מקדש, וז"ש ואתם הדבקים בהי וללא בבחי נטפל מלפניו כמו להי בהי שאין בו קדושה, כ"א בבחי אלקיכם, ר"ל כ"ם מאלקיכם שאינו נמחק שהשם מקדשם, עכ"ד. וז"ש קדושים תהיו יכול כמוני בבחי הוי"ה, ת"ל כי קדוש אני הוי"ה שאין אות נטפל לו להתקדש לא מלפניו ולא מלאחריו, כי לשם זה אין שום אות נדבקת ונסמכת לו מלאחריו ומלפניו אין השם מקדשו, ואתם הדבקים וקדושים רק בבחי אלקיכם שאותיות כ"ם נטפלים לאחריו, וזה קדושתי בבחי הוי"ה הוא למעלה מקדושתכ"ם מקדושת אותיות כ"ם.

(ויטב לב)

☆

קדושים תהיו כי קדוש אני ה'. ובמדרש קדושים תהיו יכול כמוני ת"ל כי קדוש אני הי קדושתי למעלה מקדושתכם, ויתבאר עפימ"ש באוהב ישראל לפרש נוסח התפלה לדור ודור נגיד גדלך ולנצח נצחים קדושתך נקדיש ושבחך אלקינו מפינו לא ימוש לעולם ועד, דהנה אמרו חז"ל עתידין הצדיקים שיאמרו לפניהן קדוש כדרך שאומרים לפני הקב"ה, כי השתא נקרא הקב"ה קדוש ולעתיד יהיו נקראים כל הצדיקים בשם קדוש, ומקשה בגמרא האיך יהיה נקרא הקב"ה לעתיד, ומשני שם שהקב"ה יהיה נקרא לעתיד קדוש לעולם ועד, וזה שאמר לדור ודור נגיד גדלך, היינו בזמן הזה, אבל ולנצח נצחים היינו לעתיד, קדושתך נקדיש, מה שאתה נקרא קדוש בזמן הזה, ולעתיד נהיה אנחנו נקראים בשם קדוש, ושלא תקשה באיזה שם יהיה נקרא הקב"ה לעתיד, על זה מסיים ושבחך אלקינו מפינו לא ימוש לעולם ועד, ר"ל שהקב"ה יהיה נקרא לעתיד בשם קדוש לעולם ועד ע"כ, ובזה יובן קדושים תהיו לעתיד כדברי הגמ' עתידים צדיקים שיקראו בשמו בשם קדוש אני ואתם תקראו בשמי, והוקשה לו להמדרש קושיא הנ"ל האיך יהא נקרא הקב"ה לעתיד, וז"ש יכול כמוני היינו כשיהיי נקראים בשם קדוש כמוני האיך אהיי נקרא, ויהי כמשיב כי קדוש אני קדושתי למעלה מקדושתכם, שקדושתו הוא קדושת עולמים לעולמי עד, וזה אני הוי"ה, ויהיי לעולמים וקדשתי למעלה מקדושתכם.

(קדושת יו"ט)

☆

במדרש איתא בשעה שנכנסו שני פולמוסין הנורא לתוך חוטמיהון של נדב ואביהוא ענו שרפי הקודש ואמרו השיבנו ה' אליך ונשובה חדש ימינו כקדם, והוא פלאי. ואפי"ל עפ"י מש"כ באגרא דכלה דידוע דטבע וסגולת המצוות להשפיע טובה וברכה לכל העולמות וסגולת העבירה בטבעה להשפיע להיפך, אך לפעמים מצטרכים ישראל להשפיע רעות לשונאיהם והאיך יהיי זה אפשרי, אם מפאת המצוות הלא בטבעה

לקיטת תמרים

אמרות וסיפורים, מלוקט מספרים, על רבותי"ה"ק עצי התמרים

'חדש אסור מן התורה' אף 'בקרבתם לפני ה', רק לאחוז ולהתאמץ בדרכי העבודה המסורה לנו מאבותינו

וידבר ה' אל משה אחרי מות שני בני אהרן בקרבתם לפני ה' וימתו. כשנחלש רביה"ק בעד"י זללה"ה ולא נסע להישיבה בסאנז סט. להשמיע להבחורים דברי פתיחה, ולכן באו התלמידים לקרית יואל לשמוע דברי אלקים חיים מפ"ק של רבינו ז"ל. רבינו דרש לפני תלמידי הישיבה בביהמ"ד הגדול בקרית יואל ביום ד' אחרי, **ואמר אז בתוך דברי הפתיחה, על הפסוק אחרי מות שני בני אהרן בקרבתם לפני ה' וימותו, דיש ללמוד מכאן יסוד גדול דאף שהם רצו להתקרב ולעבוד את הבורא בזה, ואכן כן הי' כמו שהעיד עליהם הכתוב בקרבתם לפני ה', מ"מ כיון שלא קבלוהו ממשה רבינו ע"ה והיה דרך חדש אשר לא צוה ה', נענשו על זה, וכמו כן בכל דבר חדש אפילו מכוונים לשם שמים, אפילו הכי אסור משום שהוא דבר חדש.** רבינו כפל ושילש דבר זה בכל כוחותיו בהתאמצות יתירה, ואח"כ הכריז הרה"ג ר' נתן יוסף מייזעלס שליט"א הר"מ את תקנות הישיבה אשר רבינו חתם בכתי"ק, והוסיף עוד כמה תקנות לפי פקודת כ"ק רבינו ז"ל, ורבינו ישב כל הזמן דבוק ברעיונותיו הקדושים והסתכל על התלמידים וברכם בקול ואמר להם: **"תתנהגו בדרך המקובל, ואז יעזור השי"ת שתצליחו בתורה ויראת שמים ותתקיימו לקיום נצחי".** וזה היה דעתו ושיטתו של רבינו ז"ל שעמד והזהיר בכל עת שאסור לנו לילך ולחפש חדשות, והעיקר שלא לשנות מדרך המקובל לנו, ואף בדרכי עבודת ה' כל דבר חדש אסור, ואנו חייבים רק לחזק את הישנות.

רצון צדיק (דף רפד)

כל טוב, ואם מפאת העברות הלא באיסורייהו קיימי, ואחשבה לדעת שהוא בעשות האדם תשובה מאהבה על העבירות ואז זדונות נעשית כזכיות, אמנם כיון שהרע גרמה עשיית זאת יושפע גם רעות על ידי אותן העבירות, אלא שיהיי פעולתן לטובת ישראל ויחולו על ראש שונאיהם, עכ"ד. ובספר בני יששכר הוסיף עוד עצה אחרת עפ"י מאמרם (נזיר כ"ג:) גדולה עבירה לשמה ממצוה שלא לשמה, ובכן בעשות האדם עבירה לשמה אף שהעבירה תעורר דינים וגבורות, אמנם כיון שהעבירה נעשית לשמה הנה הדינים והגבורות הנפעלים על ידיה יחולו על ראש שונאי ישראל, עכ"ד, אמנם עצה זו של עבירה לשמה לא על הכלל כולו יצא ואינו מסור ביד כל אדם לעשותו וכמו שכתב בספר תולדות יעקב יוסף שאין לעשות עבירה לשמה אלא במקום הכרח גדול ובלב בר ובד מכל הנאה עצמית ואם לאו אל יעשנה. והנה נדב ואביהוא בהקריבם אש זרה אשר לא צווה ה' אותם עשו מעשיהם בכוונה רצויה לשם שמים, וכמו שכתב באבן עזרא בביאור הכתוב וימותו לפני ה' כי חשבו שיעשו דבר רצוי לפניו, א"כ היי בזה בענין עבירה לשמה שהפעולה רעה אך המעשה טובה, ועי"ז דרש המדרש בשעה שנכנסו שני פולמסין דנורא לתוך חוטמיהן דנדב ואביהוא ענו שרפי הקודש השיבנו ה' אליך ונשובה חדש ימינו כקדם ונתכוונו בזה ללמוד את בנ"י דרך טובה וישרה שענין עבירה לשמה אין ראוי לעשותו ובאם רצונם להשפיע דינים על שונאי ישראל אז העצה השיבנו ה' אליך ונשובה לעשות תשובה מאהבה ובזה יושפע הרע על אויב ה'.

(ברך משה)

לקיטת תמרים

אמרות וסיפורים, מלוקט מספרים, על רבותיה"ק עצי התמרים

לעיני הרואה נדמה כי ירדו ממעלת אהבה, אך באמת נתעלו למדריגה נעלה יותר של יראה ובושה לפני ה'

דהנה שמעתי מפי הרב הצדיק מאוהעל זללה"ה על הא דאמרו במדרש (ויקרא רבה כ, ז) וכבר היו משה ואהרן מהלכים, ונדב ואביהו מהלכים אחריהם, ואומרים מתי ימותו שני זקנים הללו ואנו ננהיג את הדור, והשי"ת השיב להם, כמה חמורים טעונות מעורות של סיחין. **דהנה יש כמה מדריגות בעניני עבדות ד'**. יש שיש להם יראת חטא מצד יראת העונש, רק שאחר כך באים לאהבת ד' שמחבבין לעשות מצות ומעשים טובים. אמנם יש יראה גדולה מזה, דאף המצוה שעושה יש לו בזה יראה ופחד לגשת אל הקודש, כמו אדם ההולך אל האדם החשוב ממנו הוא ירא לילך אצלו, אף כי הוא משתוקק מאוד לבוא לפניו, ויודע כי לא יעשה לו שום רעה ח"ו, ומכל מקום הוא ירא מגשת אליו. והנה ממילא יראה הואת הוא מכסות את האהבה וההתלהבות שיש לו.

והנה נדב ואביהו בודאי היה להם יראת העונש וגם כן אהבת הבורא יתברך, **והשתוקקו מאוד לעשות עבודתו יתברך**, כמו שנאמר עליהם (שמות כד- יא) ואל אצילי בני ישראל וגו' ויחזו את האלקים וגו', ואמרו חז"ל (תנדב"א רבה פרק י) כל המתעצל מן העבירה זוכה ורואה פני השכינה. והנה ראו שאצל משה רבינו ע"ה ואהרן לא היה כל כך התלהבות למצוה, **וחשבו שזה הוא מחמת זקנתם, ופסקו מהם אהבת השי"ת שאין לבם בוער כל כך. אמנם באמת משה ואהרן כבר היו במדריגה היותר גדולה מזה, שהיה להם יראה מחמת בושה.** וזה שאמרו במדרש וכבר היו משה ואהרן מהלכים, ונדב ואביהו מהלכים אחריהם, דהיינו שלמשה ואהרן כבר היה להם מדריגה הזאת, אבל עכשיו באו למדריגה הגדולה מזה, ולכן נאמר להם כמה חמורים טעונים מעורות של סייחין, דהיינו שיפה כוחם של משה ואהרן בזה, עד כאן דבריו דברי פי חכם חן.

אך פרי תבואה (פרשת שמיני)

לפרוק טעון או פרוק פטור. והקב"ה שומר חוקי התורה, ואם כן אם האדם טוען או פורק אז כביכול מחויב לצאת עמו לטעון עול מלכות עלינו, ולפרוק מעלינו ומעליו עול הגלות והשעבוד, מה שאין כן אם האדם אינו טוען עליו עול מלכותו יתברך, אז כביכול הוא יושב לו מנגד, עכדה"ק.

ולזה כאשר הזהיר הכתוב קדושים תהיו, לקיים מצות פרישות שהוא דבר קשה עד מאוד, הסמיך המדרש את הכתוב ישלח עזרך מקודש, מקידוש מעשים שיש בידיי"ך, כי רק אם האדם בעצמו ישתדל לקיים דת התוה"ק, ויהיה בידו קידוש מעשים, אז ישלח עזרך מקודש וכביכול יהיה בעזרו, ומזה יתחזק האדם בכל עת ובכל זמן לאזור חיל לעסוק בתוה"ק בחשק והתלהבות, ואף שלפעמים נראה לעינו כי לא יזכה להבין ולהשכיל את דברי התורה, מכל מקום אם יתייגע וישים ראשו ורובו בתורה, אז הקב"ה יסייע בידו ויאיר עיניו, בבחינת עזוב תעזוב עמו.

(כ"ק מרן רבינו הגה"ק שליט"א)

קדושים תהיו כי קדוש אני ה' אלהיכם, במדרש איתא הה"ד ישלח עזרך מקודש, מקידוש מעשים שיש בידך, וצ"ב. ואפ"ל על פי מה דאיתא בגמרא בגמרא יצרו של אדם מתגבר עליו בכל יום ואלמלא הקב"ה עוזרו אינו יכול לו. וא"ז זללה"ה בייטב פנים האריך בענין זה כי מלחמת היצר נדמה למשא הרובץ על כתפו של האדם, והקב"ה העוזר לו מקיים בזה פריקה וטעינה, עי"ש.

אולם בייטב לב כתב דעל פי חוקי התורה במצות פריקה וטעינה כתיב עזוב תעזוב עמו, ופירש"י עם בעליו, אבל אם הלך וישב לו מנגד ואמר לו אם רצונך לטעון או

בפרשת אחרי מיירי בזמינת בני אהרן שלא עשו לפניו משורת הדין, להמנע מלעשות עבודה כשהם שתויי יין (במדבר רבה יב) **ובפרשת קדושים** הכתוב מדבר שנטוינו להתקדש ולפרוש לף מן הדברים המותרים לנו מצד הדין. וזהו הטעם שנסמכו הפרשיות הללו, כי ממנות קדושים תהיו נלמוד טעם לעונשם של בני אהרן, שלא החמירו על עצמם כמה שהיה מותר להם. (דברי יואל)

וידבר ה' אל משה אחרי מות שני בני אהרן בקרבתם לפני ה' ויָמותו, ויאמר ה' אל משה דבר אל אהרן אחיך ואל יבוא בכל עת אל הקודש. (טז א) הנה בדיבור הרשון לף נאמר בו שוס ניווי, רק בפסוק שאחר זה מתחיל שוב ויאמר ה' אל משה וגו' ואל יבוא בכל עת, ודיבור הרשון מה צץ ללמדינו. ונראה דהנה כשהילר רוצה להסית לשנות מדרכי חבותיו לדרכים מדשים, צץ בטענה של לשם שמים, להטעותו שעל ידי השינויים יוכל להתקרב של ה' ביתר שאת. לזה צץ הכתוב להורות, כי מי גדול משני בני אהרן נדב ואביהוא, לף שהם רצו להתקרב ולעבוד את ה' על ידי הקרבתם אש זרה, מכל מקום כיון שלא קבלו דרך זה ממשה, והיה דרך מדשה אשר לף ניוה ה', נענשו. ולכן עלינו לדעת, כי כן הוא בכל דבר מדם אשר לף ערוש חבותינו, אפילו שהמדם מדמה בדעתו שעושה בכוונה לה', אפילו הכי אסור לעשותו. (טיב לבב)

דבר אל כל עדת בני ישראל ואמרת אליהם קדושים תהיו. הנה אשר מקיים מצות ה' כראוי, ויהיר בשמירת הגדרים והסייגים אשר גדרו רשונים, ודאי שמעשיו יביאוהו לקדושה וטהרה. אמנם מהות המדריגה אשר הוא זוכה לעלות ולהגיע אליה תלוי במצד הדור, שאם הדור ראוי אז לף הוא זוכה בניסו לקדושה עליונה, ואם אין הדור ראוי קשה מאוד להשיג מדריגה גבוהה, כמו שאמר **רבי חייס וויטאל** את **רבו האר"י**: מאחר שנשמתו גבוהה כנשמות התנאים והאמוראים, מדוע אין רואים אנו אותם המדרגות שזכו הם להשיג, כגון להחיות מתים, והשיב: דבאמת הוא ראוי לכך, אלא שאין דורו ראוי לכך; וזהו **ואמרת אליהם**, דענין **קדושים תהיו** תלוי בכל עדת בני **ישראל**, כי אם הדור ראוי אז יוכלו בני העליה שבדור לעלות מעלה מעלה. (דברי יואל)

דבר אל כל עדת בני ישראל ואמרת אליהם קדושים תהיו. אמאי הוצרכו לכפות על ישראל הר כגיגית לקבל את התורה, והרי עוו אמרו מרצונם הטוב נעשה ונשמע (תוספות שבת פח.). ונראה לאמרו (תנחומא נח): שמה שקבלו על עצמם נעשה ונשמע, זהו על תורה שבכתב דייקא, אבל תורה שבעל פה שיש בה דקדוקי מצות קלות וחמורות לף רצו לקבל, ולפיכך הוצרכו לכפיית ההר; והאלשיך כתב: מה שמיאנו לקבל תורה שבעל פה כוונתם היתה מהכתוב ה', באמרם מי יעלור כח לעמוד בדקדוקי תורה שבעל פה, ופן נעבור עליהם; ולכן לפי שבפרשה זו כלולים שני סוגי מצות, המצות שבכתב הכתובות והמפורשות, והמצות שעליהם לקיים מכח גזירות החכמים, הכלולים במצות **קדושים תהיו**, על כן כלפי המצות המפורשות כתיב **ואמרת**, כי קבלו אותם בחפץ לב, והיו להם למירות רכות, שבבר אמרו נעשה ונשמע לקיימם, אבל כלפי הציווי לקיים דברי חכמים והגזירות שעתידין לגזור, כתיב

דבר לשון קשה, כי מצוה זו לא קבלו ברצון, שנתייראו פן לא יוכלו לעמוד בחלו, דגדרים וסייגים אין להם שיעור. (דברי יואל)

דבר אל כל עדת בני ישראל ואמרת אליהם קדושים תהיו. פרשה זו בהקהל נאמרה שרוב גופי תורה תלויין בה (רש"י). מרבינן לה מדכתיב כל עדת בני ישראל (מפרשים). הנה אמרו (נדרים כב:): אלמלא מטתו יעקב בלבד, לא ניתן להם אלא ה' חומשי תורה וספר יהושע בלבד; ופירש **הר"ן**: עיקרן של גזירות לא היה אלא להוכיח את ישראל על עבירות שבידם, ואלמלא מטתו לא הוצרכו לתוכחות; והנה כיוצא בדבר זה הוא בענין הגדרים שהוסיפו חכמינו על מצות התורה, לבל יקרבו לפרוץ פרץ בגוף המצות, דאלמלא מטתו ישראל לא הוצרכו לעשות סייגים לתורה. ועל פי זה היה מקום להניח הנחה סובבת, דאנשי דור המדבר שהיו קדושים וטהורים כמלאכי מעלה (פרקי דרבי אליעזר מא), לא היו צריכים לעשיית גדרים וסייגים לקדם עצמם באומתר להם, וכדי להוציא מסברא זו, כתבה תורה רבוינו יחידיל **דבר אל כל עדת בני ישראל**, לאורויי שאף ישראל שבאותו הדור הם בכלל מצות **קדושים תהיו**, דגם הם מצווים לקדש עצמם באומתר להם, ולעשות גדרים וסייגים כדי שלא יבואו לידי מכשול בגופו של איסור. (דברי יואל)

דבר אל כל עדת בני ישראל ואמרת אליהם קדושים תהיו. פרשה זו מייתי מן המצות המקרבים את הגאולה, דזכות שמירת מדת היסוד וקדושים תהיו, מקרבים את הגאולה, וגם על ידי זכות שמירת השבת, כדאמרו (שבת קיח:): אלמלי שמרו ישראל שני שבתות מיד היו נגאלין; **ונועם מגדיש** (תמור ד"ה והנראה) הקשה: הלא לא היו מיומות עולם לדיקים ששמרו שני שבתות כהלכתן, אלא לכל הפי כמה שישמרו יחידי סגולה בלבד שני שבתות כהלכתן, אלא שיש צורך שישמרו כל ישראל יחד שני שבתות כהלכתן; והנה בזמן הגלות מסרנו רוב המצות, כמו שנתנו דורשי רשומות סימן: 'הגשם' תלף הלך לו (שיר השירים ג), דסכום מצות כמנין תיבת 'הגשם' אינם בידינו לקיימם. ולפי זה מובן שהיה צורך להקהיל את כל העדה ולהזהירם על כך, לפי שבפרשה זו יש**נה** מזהרה שבשמירתה **רוב גופי תורה תלויין בה**, והיא מזהרת **את שבתותי תשמרו**, דקאי על שמירת שני שבתות שבזכות זה מיד היו נגאלין, ומזה יהיה בידינו לקיים את כל המצות שמסרנו בגלות, על כן פרשה זו נאמרה **בהקהל** כל עדת ישראל בעת נעשים וטף, שהרי תנאי הוא הדבר שישמרו כל ישראל שני שבתות. (דברי יואל)

דבר אל כל עדת בני ישראל ואמרת אליהם קדושים תהיו. כל מה שהגזירות עתידים להתגדות בכל דור ודור קבלו מהר סיני, שכן משה אמר לישראל (דברים כט) כי את אשר ישנו פה וגו' ואת אשר איננו פה עמנו היום, עומד היום אין כתיב כאן אלא עמנו היום, אלו הנשמות העתידות להבראות שאין בהם ממש, שלא נאמרה בהן עמידה (שמות רבה כח). ונמצא דכל מה שעתיד להתגלות לחכמים במשך הדורות כבר נתגלה למשה בסיני, וכמו כן כל הגדרים שהוסיפו החכמים הכל ניתן בסיני, אלא שלא היה משה רשאי לגלותם בזמנו הזמן. והנה בזמן שעמדו ישראל על הר סיני היו במדריגה עליונה, ולא היו צריכים אז לכל הגדרים שהוסיפו החכמים במשך הדורות שלאחריהם, וגם לא הותר לגלות להם את הגדרים העתידים להתחדש בדורות הבאים, כי הם צריכים לנשמותיהם של חכמי דור ודור. ונמצא כי מאמר **קדושים תהיו** שהוא מזהרה שיהיו ישראל משמרים גדרים וסייגים, לא היה שייך כלל בזמנו הדור אלא לדורות העתידים, ואם כן יתכן שמה שדרשו שפרשה זו נאמרה **בהקהל**, הכוונה על הקהלת כל הנשמות העתידות, שיהיו בזמנו מעמד כשיאמר משה לישראל מצות **קדושים תהיו**, שהיא מזהרה הנוגעת להם בדורותיהם, דבכל דור הוצרכו להוסיף גדרים וסייגים לפי מצב הדור, וכל שהדור פרוץ יותר יש לו צורך בגדרים וסייגים נוספים. (דברי יואל)

סיפורי צדיקים, גביאור הפסוקים
המלאים זיו ונוגה מפיקים

בצדק תשפט עמיתך, לא תלך רכיל בעמיך לא תעמד על דם רעך.

וי"ל בקישור ג' המצות, עפי"ד הק' מקאמארנא בנוצר חסד על המשנה (אבות פ"ד מ"ח) אל תהי דן יחידי, וז"ל, כשאתה רואה איזה דבר בחבירך ונראה לך שהוא פועל מגונה, אל תהי דן אותו לחוב, כי עושה רושם גדול למעלה. כמו שאירע בימי מרן [הבעש"ט] בראש השנה, שהי' מתפלל תלמיד אחד, ונפל ממנו הכלי עם הטאביק, והרכין [עצמו] והגביה והריח בטאביק. וראה חבירו [מעשהו] והקפיד במחשבתו, היאך עושה כזה באמצע תפלה. וגרם קטרוג גדול למעלה, ונפסק שימות באותו השנה. ומרן הריב"ש זצ"ל ראה זה, והלך בעליות נשמתו לפני הב"ד שלמעלה, וטען, היאך פוסקין מיתה בעבור דבר קל כזה, ולא הועיל לו שום טענה. והי' לו צער גדול, עד שבליל הושענא רבא פעל בתפלתו ובכחו, שאם זה הדן ומקטרג יחזור וידין אותו לזכות, יתקרע הגזר דין. ומרן על ידי כמה פעולת, שנטל המוחין ממנו ולא היה לו מוח ללמוד, גרם שנפל במחשבתו עניינים למה מריחין בדורות אלו עשב זה, ותירץ שהם נשמות דקות ואינם יכולים לעלות אלא ביחודים עם הריח, ובזה נפל לו זכות על חבירו, שהריח באמצע תפלה, כי מי יודע איזה תיקן עשה. ומרן ביום הושענא רבא הי' בדיחא דעתו מאד, והי' משיב לכל שואל כחפצו. ובתוך הבאים נכנס גם אותו התלמיד, ושאל למה מריחין בדורות הללו עשב זה. אמר לו אמור אתה, והשיב כנ"ל. ואמר לו מרן, אמור יתר הדברים שהיה במחשבתך, ונזכר וסיפר ענין הנ"ל, והלמוד זכות שלימד על חבירו, ונתבטל הגזר דין. והוכיחו מרן הרבה על זה, עכ"ד.

והנה רש"י כאן עה"פ בצדק תשפוט עמיתך כתב, הוי דן את חבירך לכף זכות, ע"כ. ועוד נקדים דברי רש"י עה"פ לא תלך רכיל, שמבאר דברי התרגום לא תיכול קורצין, שמיירי בלשה"ר שאינו מוציאו בפיו, שכן דרך כל הולכי רכיל לקרוץ בעיניהם ולרמוז דברי רכילותן שלא יבינו שאר השומעים, ע"כ. ולפי"ז אולי י"ל שמרומז גם על לשה"ר במחשבה, שאינו מוציאו בפיו, ובכ"ז גורם רעה לחבירו, כמו זה שרק קורץ בעיניו.

וזה המשך הג' מאמרים, בצדק תשפט עמיתך, לא תלך רכיל בעמיך, עד כאן מזהירה התורה בעשה ובלאו, לדון את חבירו לכף זכות, וח"ו לא לחשוב עליו דברים רעים, ועל ידי לא תעמד על דם רעך, כי אם יחשוב רעה על חבירו יכול לגרום מיתה בידי שמים, אבל כשתקיים בצדק תשפוט, אז תציל חבירו מכל קטרוג. **(אבני חפץ)**

לא תגנובו

המגיד מקעלם אמר, תמיד הי' הדבר מוקשה בעיני, מפני מה נאמרה בלשון רבים, עד שראיתי מעשה: מבית אשה אחת נגנבה תרנגולת, לא סיפרה האשה על כך לאיש אלא קמה והלכה אל חצר הסמוכה ונטלה לעצמה תרנגולת מן התרנגולות שהיו שם, משראתה בעלת חצר זו שנגנבה תרנגולת ממנה, קמה והלכה אף היא לחצר אחרת ונטלה לעצמה תרנגולת, וכך נמשכה השלשלת, עד שבאה אשת איכר מקצה העיר וצעקה שנגנבה תרנגולת ממנה, ואז הוחוור לי שכך הוא בכל העולם, שבשעה שראובן גונב משמעון, קם שמעון וגונב מלוי, ולוי מיהודה, ועי"ז גניבה אחת גורמת להרבה גניבות ולכך נאמר לא תגנובו, בלשון רבים. **(גן יוסף)**

לשון חכמים

לשון חכמים צדק ומישרים, בדרך צחות ומליצה נאמרים

איש אמו ואביו תיראו. בשם הרה"ק ר' נח מלעכעוויטש זי"ע, על דרך צחות, שתראו ותפחדו פארין 'מותר' און פארין 'פטור' (לשון נופל על לשון 'פאטער און מוטער'). [היינו ע"ד שפי באוהה"ק עה"פ לשמרון משפחת השמרוני (במדבר כו), ירמוז לתוספת השמירה, כו' ואמרו ז"ל כי חסידים הראשונים היו שומרים חמשים שערי היתר לבל יכשלו בשער האיסור, והוא אומרו לשמרון משפחת השמרוני].

כתבי רמ"מ, תצ

והיתה לכם לחוקת עולם בחודש השביעי בעשור לחודש תענו את נפשותיכם וכל מלאכה לא תעשו האזרח והגר הגר בתוככם, כי ביום הזה יכפר עליכם לטהר אתכם מכל חטאתיכם לפני ה' תטהרו. אמרתי על דרך הלצה, דהנה דבר גדול וכבד לעשותו יקרא בלשון בני אדם 'מלאכה', ואמרו חז"ל ביומא (סב) עוברה שהריחה לוחשין לה יום הכיפורים היום, ונראה מזה אשר הידיעה והזכרון מקדושת עיצומו של יום הקדוש גורם להקל את התענית, וכן הוא באמת בבני עלייה ולא דוקא בני עלייה, אבל הנסיון מעיד כי כל איש אשר יחוש ויבין קצת גדולת היום הזה שכוח ישכח ולא יעלה על לבו כלל צרכיו הגשמיים, **וזה שאמרה תורה 'בעשור לחודש תענו את נפשותיכם וכל מלאכה לא תעשו', העינוי הזה לא יהיה בעיניכם מלאכה ועבודה כלל, 'כי ביום הזה יכפר עליכם כו' לפני ה' תטהרו', יום הכיפורים היום ולא תעלה על לבכם ענין אכילה ושתיה.**

חי' הג"ר יוסף נחמיה ז"ל אב"ד קראקא

מדרש תנחומ"א

מעומק הלב נשגר כוס תנחומין קדם מע"כ האי גברא יקירא, רודף צדקה וחסד תדירא, נודע לעוז ולתפארה, מריחוק מקום מצודתו פרוסה עלינו, לבוא בכל עת בעזרת מוסדותינו, מוזיל זהב מכיסו להרחבת גבולי קדשינו, לבו ער לכל דבר שבקדושה, בעין יפה ובמידה גדושה, אהוב וחביב על כל יודעיו ומכיריו, שמו הטוב הולך לפניו, נודע בשערים, תהילתו בפי ישרים

הרבני הנעלה הנכבד, רודף צדקה וחסד

מו"ה משה אליעזר אלי' לאנדא חי"ו

מגדולי תומכי מוסדותינו הק'

ואתו עמו כל המשפחה הנכבדה כאו"א בשמו הטוב יזכר

המתאבל מרה בפטירת אמו החשובה

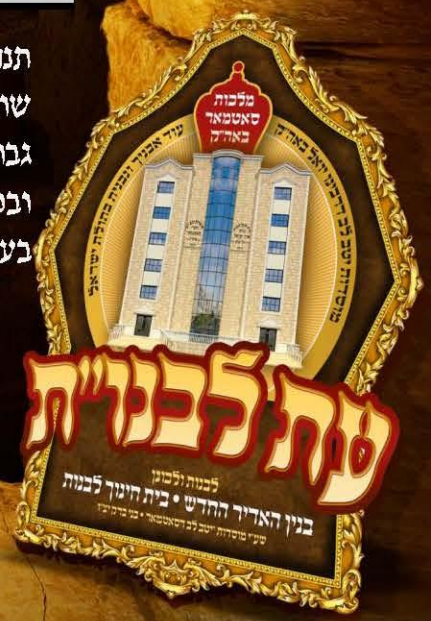
מרת **אלטא זיסל רחל** ב"ר **אברהם זיידא** ע"ה

תנחומינו הנאמנים ישעשעו נפשכם, המקום ינחם אתכם, ולא ישמע עוד שוד ושבר בגבולכם, ששון ושמחה ישיגוכם, ונסו יגון ואנחה מכל גבולכם, ומעתה ועד עולם אך טוב וחסד ירדפוכם, כל ימי חייכם, ובפעולותיכם הכבירים והמפורסמים, תמצאו ניחומים, ויושר תליץ בעדכם בגנזי מרומים, עדי יקיצו וירננו שוכני עפר במהרה בקרב הימים.

החותמים בנטפי תנחומין

וועד קרן הבנין

להקמת בית חינוך לבנות בני ברק יצ"ו

פרפראות לחכמה

מאמרים נחמדים, ע"ד דרוש מיוסדים, כפתור ופרח משוקדים

איש אמו ואביו תיראו ואת שבתותי תשמרו. וי"ל דהנה אמרו חז"ל (שבת ק"ח) הרי שאמו ספרה איזה דבר שלא ה' צורך לה ואמר לה רשב"י שבת היום ושתקה, ונראה שמרומז בפסוק זה דהנה ידוע בשם האריז"ל שבתותי היינו שבתות של הקב"ה ומאיזה דבר שבת הקב"ה מהדיבור כמו שנאמר בדבר ה' שמים נעשו ומזה שבת ביום השבת ולפי"ז יובן סמיכת הפסוק אעפ"י שהזהרתיך איש אמו ואביו תיראו אעפי"כ ואת שבתותי תשמרו להזהר מדיבור של חול שאם ישמע מאבותיו דיבור של חול בשבת מותר להזכירם ולומר שבת היום.

(משמרת אלעזר)

☆

ואת שבתותי תשמרו. איתא בילקוט (שמות ל"א ש"צ) **את שבתותי תשמורו** למה נאמר לפי שהוא אומר לא תעשה כל מאלכה אין לי אלא דברים שהן משום מלאכה דברים שהן משום שבות מנין תלמוד לומר אך את שבתותי תשמורו להביא דברים שהן משום שבות, וי"ל ע"פ המדרש (ב"ר י' ט') בשר ודם שאינו יודע לא עתיו ולא רגעיו ולא שעותיו הוא מוסיף מחול על הקודש אבל הקב"ה שהוא יודע רגעיו ועתיו ושעותיו נכנס בו כחוט השערה, נמצא שבשביתתו של הקב"ה אין תוספת מחול על הקודש כדאיתא " דברים שנבראו ע"ש בין השמשות, לכן היה קשה לילקוט אמר קרא "את שבתותי תשמורו" היינו השבתות של הקב"ה הלא הקב"ה לא שבת בין השמשות ואילו אנחנו מצווים על שביתה בביה"ש על כן אמר המדרש שהכתוב בא לרמז על דברים שהן משום שבות וכל דבר שהוא משום שבות לא גזרו בין השמשות וז"ש "את שבתותי תשמורו" היינו שבות דרבנן לשביתת הקב"ה הואיל ואינו מצוות בשמירתו של השבות אלא באותו זמן ששבת בו הקב"ה ולא בבין השמשות.

(נחלת יעקב)

☆

לא תעשוק את רעך ולא תגזל לא תלין פעולת שכיר, לא תקלל חרש ולפני עור לא תתן מכשול. ונראה שכל הלאוין יש להם שייכות שזה גורם לזה היינו "לא תעשוק את רעך" לשעה כמו שאיתא (ספרא קדושים) לא תעשוק את רעך זה הכובש שכר שכיר, כי לבסוף תבא לידי "לא תגזול" הא כיצד "לא תלין פעולת שכיר אתך עד בקר" כדאיתא (ב"מ קי"ב:) כי בעה"ב טרוד עם פועליו ובזמנו הוא זכור אבל אם תלין תבוא לידי שכחה ואז תעבור על "לא תגזול" והשכיר ואשתו יחשבו שהוא מתכוין לגזול השכר ויקללו חרש ויעברו על הלאו "לא תקלל חרש" ויעבור הבעה"ב על הלאו "לפני עור לא תתן מכשול".

(תפארת יונתן)

☆

ובקצרכם את קציר ארצכם לא תכלה פאת שדך לקצור. וקשה מה שהתחיל בל' רבים "ובקצרכם" ומסיים בלשון יחיד "פאת שדך", וי"ל איתא (פאה ב' ח') קצר חציה ומכר חציה הלוקח נותן פאה לכל, ומבואר דאם יש שני קוצרים וקצר הראשון החצי והשני גמר הקצירה השני מניח פאה על הכל, לכן התחיל בלשון רבים "ובקצרכם" שהיו שני קוצרים ומסיים "לא תכלה פאת שדך" בלשון שהלוקח חייב בפאה על הכל.

(קנאת פנחס)

דורש טוב

איש אמו ואביו תיראו ואת שבתותי תשמורו, דרשו חז"ל (יבמות ה' ע"ב) סמך שבת למורא אב ואם, לומר אעפ"י שהזהרתיך על מורא אב ואם, אם יאמר לך חלל שבת אל תשמע לו ע"כ.

נשאלתי הלא דרשו חכז"ל בהמשך הפסוק 'אני ה'' שהוא לנתינת טעם אני ה' ואתה ואביך חייבים בכבודי, **אם כן מטעם זה כן הוא בכל המצות שלא ישמע לאביו לעבור על שום מצוה,** וכן פסקו באמת בכל התורה ואפילו איסור קל דרבנן לא ישמע אליו, **אם כן לפי זה קשה למה פרטה התורה שבת דייקא שהוא מן החמורות כריתות ומיתות בית דין.** (כלומר דאם היה נדרש באיזה מצות עשה שאין עליה עונש אז היה נלמד מזה בק"ו לכל התורה, משא"כ בכה"ג אין אמאי נרמז הדבר דייקא גבי שבת שהוא מהחמורות)

ונ"ל על דרך הפשט דהנה הטור [יו"ד] סימן ר"מ פסק **דאם אביו רשע פטור מכיבוד** וכן כתב הסמ"ג [ואין כן דעת הרמב"ם], **והנה קשה לדעת הטור והסמ"ג אם כן למה איצטריך קרא אם אביו אומר לו חלל שבת אל ישמע לו,** הרי בלא זה כיון דמצווהו לחלל שבת רשע הוא, וממילא פטור הבן ממוראו וכיבודו, **ותירץ הרב הגדול המפורסם חיד"א זלה"ה** דאיצטריך היכא דהבן קיבל עליו תוספת שבת מבעוד היום גדול והאב עדיין לא קיבל ומצווהו לעשות מלאכה נמצא שאין האב רשע בזה, אעפי"כ אל ישמע לו, עכ"ד.

ולפי זה יומתק הדבר מה שפרטה התורה שבת דייקא, שבתוספת שבת הוא היכי תמצי דיהיה מעשה אחד אשר גבי האב אינו כלל חשש איסור, וגבי הבן הוא איסור, **ולכן הו"א דיצטרך לשמוע בקול אביו, ולהכי הכא דוקא בעי קרא להשמיעני דאין עשה דכיבוד אב דוהה תוס' שבת שקיבל עליו.** [ולפי זה יש מזה קצת ראיה לשיטת הטור והסמ"ג, דאילו לשיטת הרמב"ם הקושיא במקומה עומדת למה פרטה התורה שבת דוקא]:

בני יששכר (מאמרי שבת מאמר ב' אות ח')

אֶת חֻקֹּתַי תִּשְׁמֹרוּ בְּהֶמְתְּךָ לֹא תַרְבִּיעַ כִּלְאַיִם שָׂדְךָ לֹא תִזְרַע כִּלְאָיִם וּבֶגֶד כִּלְאַיִם שַׁעַטְנֵז לֹא יַעֲלֶה עָלֶיךָ: (פרק יט פסוק יט)

וּבֶגֶד כִּלְאַיִם שַׁעַטְנֵז[א]. לָמָּה נֶאֱמַר, לְפִי שֶׁנֶּאֱמַר (דברים כב יא) **'לֹא תִלְבַּשׁ שַׁעַטְנֵז צֶמֶר וּפִשְׁתִּים יַחְדָּיו', יָכוֹל לֹא יִלְבַּשׁ גִּזִּי צֶמֶר וַאֲנִיצֵי פִּשְׁתָּן, תַּלְמוּד לוֹמַר בֶּגֶד. מִנַּיִן לָרַבּוֹת אֶת הַלְּבָדִים, תַּלְמוּד לוֹמַר שַׁעַטְנֵז, דָּבָר שֶׁהוּא שׁוּעַ טָווּי וְנוֹוֵז. וְאוֹמֵר אֲנִי נוֹוֵז לְשׁוֹן דָּבָר הַנִּמְלָל וְשָׁזוּר זֶה עִם זֶה לַחֲבֵרוֹ לְשׁוֹן רַשִׁ"י[ב].**

וְאֵינוֹ נָכוֹן בְּעֵינַי, שֶׁהַלְּבָדִים אֵין אִסּוּרָם מִדִּבְרֵי תּוֹרָה אֶלָּא מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים, שֶׁאֵינָן אֶלָּא שׁוּעַ בִּלְבַד. וְכָךְ שָׁנִינוּ (כלאים פ"ט מ"ט) **הַלְּבָדִים אֲסוּרִין מִפְּנֵי שֶׁהֵן שׁוּעַ. וּבַגְּמָרָא אָמְרוּ** (נדה סא:) **וְאֵימָא אוֹ שׁוּעַ אוֹ טָוִי אוֹ נוֹוֵז, וְהֶעֱלוּ וְהִלְכְתָא כְּמָר זוּטְרָא מִדַּאֲפְקֵינְהוּ רַחֲמָנָא בְּחַד לְשָׁנָא. אֲבָל הַבְּרַיְתָא הַשְׁנוּיָה בְּתוֹרַת כֹּהֲנִים** (פרק ד יח) **אֵין לִי אֶלָּא בֶּגֶד, וּמִנַּיִן לְרַבּוֹת הַלְּבָדִים תַּלְמוּד לוֹמַר שַׁעַטְנֵז בָּא לְרַבּוֹת הַדְּבָרִים שֶׁאֵינָן בֶּגֶד מ"לֹא תִלְבַּשׁ שַׁעַטְנֵז' שֶׁלֹּא חָזַר בֶּגֶד, וְהַמִּדְרָשׁ הוּא עִקַּר שֶׁאֲפִלּוּ דָּבָר שֶׁאֵינוֹ בֶּגֶד אָסוּר בִּכְלָאַיִם מִן הַתּוֹרָה, כְּגוֹן הַקּוֹלַע חוּטִין וְעוֹשֶׂה מֵהֶן חֲגוֹרָה וְכַיּוֹצֵא בָּזֶה וּבִלְבַד שֶׁיִּהְיֶה שׁוּעַ וְטָווּי וְנוֹוֵז, וְתָפַס לוֹ הַלְּבָדִים לְאַסְמַכְתָּא בְּעָלְמָא שֶׁהֵם אֲסוּרִים מִדִּבְרֵיהֶם וְאֵינָן בֶּגֶד[ג].**

מעשה חש"ב

א **מבוא: א] ביאור 'שוע' 'טווי' 'ונוז':** שעטנ"ז נוטריקון שוע. טוו. ונוז. פירוש כדי שיוכלו לעשות חוטים מהצמר או מהפשתים צריכים לעשות שלשה פעולות ואלו הן: **א. 'שוע' פירושו, סרוק וחלוק במסרק. ב. 'טווי' פירושו, לעשות מהסיבים חוט,** שמסבבין את הצמר או הפשתים ונעשית ממנו חוט, והוא רך, ואינו עשוי להשתמש בו שבנקל יתפרד. **ג. 'ונוז' פירושו שזור, דהיינו שתי חוטים שזורים יחד.**

ב] הגדרת שעטנ"ז: לפי רש"י אין צריך לעשות שלשת הפעולות, וסגי או שוע או טווי או נוז, כדעת רב אשי (נדה סא:), לפי רבינו צריך לעשות שלשת הפעולות, דהיינו שוע טווי ונוז', כדעת רב זוטרא, וכפי המבואר בגמרא (שם) שכן הלכה.

ג] עשאם ביחד או בפני עצמם: לפי רש"י איסור שעטנ"ז הוא רק כשהצמר והפשתים שועים או טויים או שזורים ביחד, דהיינו שכל אחת מהשלשה פעולות עשאם ביחד הצמר והפשתים. אך דעת רבינו שאף אם הצמר והפשתים עשאם שוע טוי ונוז בפני עצמם, ורק אחר כך חיברם ביחד אסורים משום שעטנ"ז.

ד] ביאור לבדים: בגד העשוי ללא טויה ואריגה. דהיינו שעשה רק 'שוע', שסירק ביחד הצמר והפשתים ועשה מהם בגד בלא טויה ואריגה.

ב **הבנת רבינו בדעת רש"י: למה נאמר** [בגד], **לפי שנאמר** (דברים כב יא) **'לא תלבש שעטנז צמר ופשתים יחדיו', יכול** [לפי שלא נאמר 'שם' בגד] **לא ילבש גיזי צמר ואניצי פשתן** [חתיכות צמר ופשתן שאינם בגדים, ולא עשו בהם שוע טוו ונוז], **תלמוד לומר 'בגד'** [שרק על בגד של שעטנ"ז הרי הוא עובר מן התורה. והיינו בגד שהוא שוע טוי ונוז].

מנין לרבות את הלבדים [בגד העשוי 'שוע' לבד, ללא טויה ואריגה, אבל כיון שהיא בגד יהא חייב משום שעטנ"ז מן התורה, כיון שמעורבים צמר ופשתים יחדיו], **תלמוד לומר שעטנז** [בפסוק דידן 'בגד כלאים שעטנ"ז'], **דבר שהוא שוע** [החלקת חוטי הכלאים, **או**] **טווי** [עשיית חוטים מכלאים, **או**] **ונוז** [שזירת כלאים לחוט עבה. פירוש שכדאי שיהיה איסור מה"ת סגי באחד מהשלשה, או שוע או טוי או נוז, כדעת רב אשי (נדה שם), **אבל בתנאי שיהא בגד**, וב' המינים שזורים יחד. וכיון שהלבדים היא 'בגד' חייב מן התורה, אע"פ שהוא רק 'שוע' דהיינו סרוק וחלוק במסרק שדבקם יחד]. **ואומר אני נוז לשון דבר הנמלל ושזור זה עם זה לחברו לשון רש"י** [עיין לקמן הערה ה].

העולה מן האימורין שלפי רש"י כדי שיהא חייב מן התורה **צריך שיהיה בגד, אבל סגי באחד מהפעולות, או שוע, או טווי, או ונוז. ולבדים אע"פ שזה 'שוע' בלבד, מ"מ כיון שעשה את השוע יחד הצמר והפשתים, אסור מן התורה כיון שהיא בגד.**

ואפ"ל הטעם שלפי רש"י צריך להיות דווקא בגד, משום שהלימוד שלבדים חייב מתיבת שעטנ"ז, היינו שעטנ"ז הנאמר בפסוק דידן, וכיון שנאמר כאן **בגד** שעטנ"ז, הרי לנו דדוקא על בגד חייב מה"ת.

וְכֵן מָה שֶׁפֵּרֵשׁ הָרַב בְּשׁוּעַ שֶׁהוּא דָּבָר הַנִּמְלָל וְשָׁזוּר זֶה עִם זֶה, וּכְפֵרוּשׁ הַזֶּה כָּתַב עוֹד בְּפֵרוּשָׁיו בַּגְּמָרָא (יְבָמוֹת ה נְדָה סא) בְּבָר הֵשִׁיבוּ עָלָיו שֶׁאֵין פֵּרוּשׁוֹ עוֹלֶה מִמָּה שֶׁאָמְרוּ (מְנָחוֹת לט) שְׁמַע מִינַּהּ קֶשֶׁר הָעֶלְיוֹן בְּציצִית דְּאוֹרָיְתָא, דְּאִי סָלְקָא דַּעְתָּךְ לָאו דְּאוֹרָיְתָא כִּלְאַיִם דְּשָׁרָא רַחֲמָנָא בְּציצִית לָמָּה לִי, הָא קָיְמָא לָן הַתּוֹכֵף תְּכִיפָה אַחַת אֵינוֹ חִבּוּר. וְהִנֵּה נָלוּ לָנוּ שֶׁהַבָּגֶד שֶׁהוּא מִין פִּשְׁתִּים וְנִקְשָׁר בּוֹ ציצִית שֶׁל צֶמֶר בִּשְׁנֵי קְשָׁרִים הוּא כִּלְאַיִם מִן הַתּוֹרָה אע״פ שֶׁאֵינוֹ נִמְלָל וְשָׁזוּר זֶה עִם זֶה[ג].

אֲבָל הָעִנְיָן כָּךְ הוּא שֶׁאָמַר הַכָּתוּב ׳וּבֶגֶד כִּלְאַיִם שַׁעַטְנֵז׳ לוֹמַר שֶׁכָּל בֶּגֶד הַנַּעֲשֶׂה מֵחוּט שֶׁהוּא שׁוּעַ וְטָווּי וּשְׂזֹר לֹא נִלְבַּשׁ אוֹתוֹ כִּלְאַיִם שֶׁהוּא עֲרוּבִים, וּבְמִשְׁנָה תּוֹרָה (דְּבָרִים כב יא) הוֹסִיף לְבָאֵר שֶׁלֹּא נִלְבַּשׁ שׁוּעַ טָווּי וְנוּז מְצֻמָּר וּפִשְׁתִּים שֶׁיִּהְיוּ ״יַחְדָּו״ כְּלוֹמַר מְחֻבָּרִים יַחַד בְּשָׁתֵי תְּכִיפוּת, לוֹמַר שֶׁהַצֶּמֶר וְהַפִּשְׁתִּים שֶׁכָּל מִין מֵהֶם שׁוּעַ טָווּי וְנוּז בִּפְנֵי עַצְמוֹ לֹא נֶחְבָּרִם יַחְדָּו כִּי ״יַחְדָּו״ הוּא הַכִּלְאַיִם כְּמוֹ שֶׁאָמַר (דְּבָרִים כב י) לֹא תַחֲרֹשׁ בְּשׁוֹר וּבַחֲמֹר יַחְדָּו, כְּלוֹמַר קְשׁוּרִים וּמְחֻבָּרִים, וְהֶחָבוּר בַּבְּגָדִים בִּשְׁתֵּי תְּכִיפוּת, כִּי מִלְּשׁוֹן ״יַחְדָּו״ לָמְדוּ בֵּן כִּי שְׁתֵּי תְּכִיפוּת הֵן חִבּוּר, וּמִשָּׁם לָמְדוּ שֶׁהַכִּלְאַיִם אֲסוּרִין אע״פ שֶׁאֵינָן בֶּגֶד אֶלָּא אֲפִלּוּ בְּקוֹלַע הַחוּטִין מַעֲשֶׂה עֲבוֹת וְעוֹשֶׂה מֵהֶן אַבְנְטִים אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ אָרוּג וּכְעִנְיָן שֶׁשָּׁנִינוּ (כִּלְאַיִם פ״ט מ״ט) לֹא יִקְשֹׁר סֶרֶט שֶׁל צֶמֶר בְּשֶׁל פִּשְׁתָּן לַחֲנֹר בּוֹ אֶת מָתְנָיו.

וּלְשׁוֹן ׳נוּז׳[ד] מְלָה מְקֻבֶּלֶת בַּתּוֹרָה הַמַּרְכֶּבֶת הַזֹּאת כְּמוֹ הַטָּווּי שֶׁאֵין מִמֶּנּוּ בָּהּ אֶלָּא חֻטִּי״ת. וְעִנְיָנָהּ לְפִי דַּעְתִּי נָלוּז מִלְּשׁוֹן תּוֹעֲבַת ה׳ נָלוּז (מִשְׁלֵי ג לב) מַטָּה וּמַעֲקֵם דְּרָכָיו וּנְלוּזִים בְּמַעֲגְלוֹתָם (שָׁם ב טו) פְּתַלְתַּלִּים וּמַטִּים, כִּי כֵן הַדָּבָר הַשָּׁזוּר פָּתוּל וּמְעֻקָּם וּכְמוֹ שֶׁשָּׁנִינוּ (כִּלְאַיִם פ״ט מ״ח) רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר נָלוּז וּמֻלָּז אֲבִיו שֶׁבַּשָּׁמַיִם עָלָיו מַטָּה הַשֵּׁם הַנִּכְבָּד מְדַרְכֵי רַחֲמָיו עָלָיו כָּעִנְיָן שֶׁנֶּאֱמַר וְעִם עִקֵּשׁ תִּתְפַּתָּל (תְּהִלִּים יח כז) וּבִלְשׁוֹן חֲכָמִים מַשְׁמְשִׁין בּוֹ בְּקַצָּר לְבֶן מְלָכִים שָׁנוּז לִבּוֹ עָלָיו וְנָטַל אֶת הַצִּפּוֹרֶן לַחְתֹּר עַל אָבִיו (שמו״ר לו ב) שֶׁנָּטָה לִבּוֹ לְדֶרֶךְ רָעָה וּמִזֶּה אָמְרוּ בַּתַּלְמוּד סַנְהֶדְרִין (מא) מְנֻזָּתְיָה דְּמַר לֹא אִמְרִי בֵּיהּ וְלָא מִידֵי כְּלוֹמַר אִם הָיְתָה רוֹצֶה לְהִתְעַקֵּם וּלְהַטּוֹת הַדְּבָרִים לֹא הָיִינוּ יוֹדְעִים לְנַגְּדָהּ כְּלוּם נְזָיְתֵיהּ כְּמוֹ נְלָוַיְתֵיהּ כְּלוֹמַר הַטָּיָתוֹ וְזֶהוּ הָאֱמֶת וְהַנָּכוֹן בָּעִנְיָן הַזֶּה וּלְפִיכָךְ לְהַתִּיר כִּלְאַיִם בְּציצִית אע״פ שֶׁאֵין הַציצִית אָרוּג וְאֵינוֹ בֶּגֶד וְזֶהוּ דִּין תּוֹרָה אֲבָל חֲכָמִים אָסְרוּ אֲפִלּוּ מָה שֶׁאֵינוֹ עָשׂוּי אֶלָּא בְּאֶחָד מֵהֶם אוֹ שׁוּעַ אוֹ טָווּי אוֹ נוּז וּלְפִיכָךְ שָׁנִינוּ (כִּלְאַיִם ט ט) הַלְּבָדִים אֲסוּרִין מִפְּנֵי שֶׁהֵן שׁוֹעִים פִּיהּ שֶׁל צֶמֶר בְּשֶׁל פִּשְׁתָּן אֲסוּרִין מִפְּנֵי שֶׁהֵן חָגְרָן בְּאָרוּג וְהַכֹּל מְדַרְבָּנָן.

מעשה חש״ב

ג רבינו מקשה על פירוש רש״י שסובר שאפילו או שוע, או טווי, או נוז הרי היא שעטנ״ז מה״ת, שהרי לפי מסקנת הגמרא (נדה סא:) אין עוברים מה״ת אלא בחוטים שהם סרוקים וטויים ושזורים, ואיסור של לבדים שהם רק סרוקים אינם אלא מדרבנן. ולכן מפרש רבינו התורת כהנים, ששעטנז לא בא לרבות לבדים ממש, שהרי אינם אלא שוע׳, אלא מביא הלבדים לגלות אפילו שאינו בגד אלא קלועים לחגורה נמי חייב. ולבדים הנזכרים שם אינם בכלל הדרשה, אלא הם אסמכתא בעלמא.

וצריך לומר שרבינו מפרש מה שנאמר בתורת כהנים ׳מנין לרבות את הלבדים, תלמוד לומר שעטנז׳, שמזה למידים שאפילו שאינו בגד הרי הוא שעטנ״ז, היינו משעטנ״ז הנאמר בפרשת ׳כי תצא׳, דשם לא נאמר ׳בגד׳, ומזה למדינן שאע״פ שאינו בגד אלא חגורה נמי חייב.

וזה יסוד מחלוקת רש״י ורבינו, דלפי רש״י הלימוד שלבדים חייב מה״ת למידים משעטנ״ז הנאמר כאן, ולכן חייב להיות בגד, וסגי בכל אחד לחוד. ורבינו סובר שהחיוב של לבדים לומדים משעטנ״ז הנאמר בפרשת כי תצא ושם לא נאמר בגד, ובא לרבות שאע״פ שאינם ארוגים כבגד אלא קלועים לחגורה נמי חייב. אבל צריך שיהיה חוטים שהם סרוקים וטויים ושזורים. ולפי פירוש רבינו המקור של איסור שעטנ״ז הוא כאן, והפסוק השני שבפרשת כי תצא ׳לא תלבש שעטנז׳, בא להוסיף שאפילו אינו בגד חייב. אבל לפי רש״י עיקר איסור שעטנ״ז נלמד מפרשת כי תצא, וכאן בא לחדש שצריך שיהיה בגד.

ד רבינו מקשה על מש״כ רש״י שאיסור כלאים הוא רק כשהצמר והפשתים שועים או טויים או שזורים יחד אסור, שהרי מבואר בגמרא שאף אם היה הצמר שוע טוו ונוז בפני עצמו, והפשתים בפני עצמו, ואחר כך חיברם בשתי תפירות זה ליזה נאסרו משום כלאים, ולכן הוצרכה התורה להתיר כלאים בציצית. ואילו לפי שיטת רש״י כיון שאינם שזורים הצמר והפשתים יחדיו אינם בכלל כלאים, ולא היה צריכים כתוב מיוחד להתירם, שהרי הציצית הבגד פשתים והציצית צמר. ולשיטת רבינו זה למידים מהכתוב בפרשת כי תצא ׳צמר ופשתים יחדיו׳, שאפילו חיברו אח״כ חייב משום שעטנ״ז, שהלשון ׳יחדיו׳, משמע שחיברם אחר כך. הלכך צריך התורה להתיר כלאים בציצית.

ה רש״י מפרש ׳נוז׳ היינו מלשון שזור, ולכן סובר שאינו שעטנ״ז אלא כשהצמר והפשתים ׳שזורים׳ יחד. אמנם רבינו מפרש ש׳נוז׳ הוא לשון קיצור ממילת ׳נלוז׳, כמו שהמילת ׳טווי׳ שרק אות ט״ת נמצא ממנו במילת שעטנז. והוא מלשון עיקום והכוונה של ׳נוז׳ היינו מלשון נטייה ועיוות. ולכן אפילו אינם שזורים יחד, אלא אח״כ חיברם עם שתי תפירות חייבים עליה מה״ת.

מאמר המשך

רק השמר לך ושמור נפשך מאוד (ג)

(דברים ד, ט)

מאת: הרב שלמה שבתי קעסטנבוים, חבר המערכת

כבר התחלנו בגליון בפ' שמיני לברר בענין מה שמבואר בפרשה דיני התורה המותר והאסור במידי דאכילה, ובשו"ע ונו"כ ובספרי גדולי הפוסקים נתבאר כמה מאכלים דאינו אסור מצד הדין רק מצד סכנה, וחמירא סכנתא מאיסורא, ובמיוחד לבאר אי דין שמירת הגוף והנפש הוי חיוב מדאורייתא, וכעת נמשיך בטעם המצוה.

הנה בטעם המצוה מבואר ב'חינוך' (תקמ"ו) במצות מעקה, וז"ל: "משרשי המצוה לפי שעם היות השם ברוך הוא משגיח בפרטי בני אדם ויודע כל מעשיהם, וכל אשר יקרה להם טוב או רע בגזרתו ובמצותו לפי זכותן או חיובן, וכענין שאמרו זכרונם לברכה (חולין ז:) אין אדם נוקף אצבעו מלמטה אלא א"כ מכריזין עליו מלמעלה, אעפ"כ צריך האדם לשמור עצמו מן המקרים הנהוגים בעולם, כי הא'ל ברא עולמו ובנאו על יסודות עמודי הטבע, וגזר שיהיה האש שורפת והמים מכבין הלהבה, וכמו"כ יחייב הטבע שאם תפול אבן גדולה על ראש איש שתירצץ את מוחו, או אם יפול האדם מראש הגג הגבוה לארץ שימות, והוא ברוך הוא חנן גופות בני אדם ויפח באפיו נשמת חיים בעלת דעת לשמור הגוף מכל פגע, ונתן שניהם הנפש וגופה בתוך גלגל היסודות והמה ינהגום ויפעלו בם פעולות, ואחר שהא'ל שעבד גוף האדם לטבע, כי כן חייבה חכמתו מצד שהוא בעל חומר, ציוהו לשמור מן המקרה, כי הטבע שהוא מסור בידו יעשה פעולתו עליו אם לא ישמר ממנו.

ואמנם יהיו קצת בני אדם אשר המלך חפץ ביקרם, לרוב חסידותם ודבקות נפשם בדרכיו ברוך הוא, המה החסידים הגדולים אשר מעולם אנשי השם, כמו האבות הגדולים והקדושים והרבה מן הבנים שהיו אחריהם, כמו דניאל חנניה מישאל ועזריה ודומיהם שמסר האל הטבע בידיהם, ובתחילתם הי' הטבע אדון עליהם, ובסופן לגודל התעלות נפשם נהפוך הוא שיהיו הם אדונים על הטבע, כאשר ידענו באברהם אבינו שהפילוהו בכבשן האש ולא הוזק, וארבעת החסידים הנזכרים ששמו אותם לגו אתון נורא יקידתא ושער ראשיהון לא איתחרך, ורוב בני אדם בחטאם לא זכו אל המעלה הגדולה הזאת, וע"כ תצונו התורה לשמור משכנותינו ומקומותינו לבל יקרנו מות בפשיעותינו ולא נסכן נפשותינו על סמך הנס, ואמרו זכרונם לברכה (תורת כהנים פרשת אמור פרשתא ח') דכל הסומך על הנס אין עושין לו נס, ועל הדרך הזה תראה רוב עניני הכתובים בכל מקום, כי גם בהלחם ישראל מלחמת מצוה ע"פ ה', היו עורכין מלחמתם ומזיינין עצמן ועושין כל ענינים, כאלו יסמכו בדרכי הטבע לגמרי, וכן ראוי לעשות לפי הענין שזכרנו, ואשר לא יחלוק על האמת מרוע לב יודה בזה", עי"ש.

ואגב מש"כ שהי' ארבעת חסידים שנשלכו באש, הכונה על חנניה מישאל ועזריה ודניאל, יעי' ב'הגהות

מהר"י פיק' שכתב ע"ז: "פליאה עצומה שהרי נודע מן הפסוק (דניאל ג') ובגמרא בסנהדרין (צג.) שלא הושלך דניאל מעולם לגו אתון נורא, ולא הוו אלא שלשה דהיינו חנניא מישאל ועזריה, ולא כמו שכתב ארבעה, ויש ליישב בדוחק גדול", עי"ש.

וע"ע בספר 'מטה משה' (הל' ק"ש אות צ"ה) מה שכ' בזה"ל: "ומי שמכוון בעניין זה שכתבתי ומייחד השם בכוונת הלב, בודאי שכרו הרבה מאוד כמו שכתב רבינו בחיי פרשת ואתחנן (דברים ו, ד) ז"ל: ודע כי לא נברא גן עדן וכל מעלותיו כי אם לאותם המייחדים בכוונה, כי המודה ביחוד כופר בעבודה זרה, וכל המודה בעבודה זרה כופר בייחוד, וגיהנם וז' מדוריו לא נבראו אלא לעובדי עבודה זרה, ומפני זה תמצא בפרשת בראשית י"ג פעמים 'גן' ובפרשה זו בכללה י"ג פעמים 'אש', וזה למען הודיעך כי כל המכוון באחד שחשבונו י"ג כמספר י"ג מדות, נצול מאשה של גיהנם, וזוכה לגן עדן ולכל מעלותיו שהם י"ג, כמו שאמרו רז"ל (כתובות עז.) ר' יהושע בן לוי אשכחיה לרבי שמעון דהוה יתיב אתליסר תכטקי דפיזא, וכוונה על י"ג מעלות של גן עדן, ע"כ, ואני שמעתי סימן לדבר ש' מ"שמע" וא' מ"אחד" הוא א"ש נשאר מ"ע מ"שמע,ח"ד מ"אחד", ראשי ותיבות ח'נניה מ'ישאל ע'זריה ד'ניאל, לרמז מי שקורא קריאת שמע בכוונה ניצול מאש כחנניה מישאל ועזריה ודניאל", עי"ש, ומבואר נמי מדבריו דגם דניאל ניצל מאש, וכבר האירו האחרונים בזה.

ועי' מה שכתוב ב'באר הגולה' (חו"מ סי' תכ"ז אות צ'), וזל"ק: "לענ"ד הטעם שהזהירה התורה על שמירת הנפש הוא מטעם שהקדוש ברוך הוא ברא את העולם בחסדו להטיב להנבראים, שיכירו גדולתו ולעבוד עבודתו בקיום מצוותיו ותורתו, כמו שאמר הכתוב (ישעי' מ"ג ד') כל הנקרא בשמי לכבודי בראתיו וכו' וליתן להם שכר טוב בעמלם, והמסכן את עצמו כאילו מואס ברצון בוראו ואינו רוצה לא בעבודתו ולא במתן שכרו, ואין לך זלזול ואפקירותא יותר מזה ולשומעים יונעם", עי"ש.

ובספה"ק 'ראשית חכמה' (פרק דרך ארץ שער ג' אות י"ז) כתוב: "וגרסינן במדרש יהי אור (זוהר הק' וישב) בא וראה שהקדוש ברוך הוא אוהב לישראל מכל קלסים, והזהיר אותם שישמרו את נפשם כדי שלא יבואו לידי סכנה, לפי שיש שעות ביום שצריך האדם לשמור את נפשו בהם לפי שבהם הדינין מתעוררים לבוא לעולם, ובשעה שהדינים מתעוררים צריך האדם ליזהר של תפגע בו מדת הדין, ולפיכך הזהיר הקדוש ברוך הוא את ישראל ואמר לך עמי בא בחדריך, לפי כשמדת הדין מתעוררת והדבר בא לעולם אין אדם רשאי להלך בשוק יחידי, ולא אפילו עם בני אדם, אלא יסגר בתוך ביתו ולא יצא לשוק עד אשר תעצר המגיפה, ולפי שהיה נח איש צדיק צוהו הקדוש ברוך הוא להיסגר בתוך התיבה כדי שלא ימות עם שאר בני דורו, וכן צוה הקדוש ברוך הוא את אבותינו כשנגלה עליהם במצרים להכות את בכוריהם, שיסגרו בתוך בתיהם עד אשר יעבור המשחית, שנאמר ואתם לא תצאו אשי מפתח ביתו וגו', חבי כמעט רגע עד יעבר זעם (ישעי' כ"ו), ואחר שיעבור זעם אין לו רשות למשחית לחבל", עי"ש.

והדבר חמור מאד כמבואר ב'ספר חסידים' (אות תרע"ה) בזה"ל: "ואך את דמכם לנפשותיכם אדרוש (בראשית ט' ה') אם מת אדם בפשעו כגון שמתקוטט עד שהורגים אותו, עתיד ליתן את הדין שגרם לעצמו מיתה, או אם הולך למקום סכנה כגון על קרח בימות החורף, אם נפל במים ונטבע או בחורבה ישנה הלך ונפלה עליו, וכן המתקוטט עם אדם אלם ורוצח ומגזם לו וזה מחרפו ומכעיסו, כל אלה עתידין ליתן את הדין שגרמו מיתה לעצמן להתקוטט עם מי שהשעה משחקת לו, או שמתקוטט עם מכשפים ומכשפות ועם מעניישים ונענשים על ידם, או בני אדם שהם מועט ונלחמים גבורים ומרובים" וכו', עי"ש.

המשך המאמר בגליון שבוע הבא בעז"ה

חוקים לתורתם

הלכות ודינים, מפסקי הראשונים והאחרונים, עם תוספת ביאורים וטעמים שונים

נו"נ ע"י הרב האון דומ"ץ דקהילתינו שליט"א

לֹא תְקַלֵּל חֵרֵשׁ וְלִפְנֵי עִוֵּר לֹא תִתֵּן מִכְשֹׁל וְיָרֵאתָ מֵאֱלֹקֶיךָ אֲנִי ד': (ויקרא יט, יד)

כללי ודיני 'לפני עיור לא תתן מכשול'

נתינת מאכל או משקה לאדם שאינו שומר תומ"צ

אסור ליתן מאכל או משקה לאדם שאינו מקפיד לברך.

שו"ע (סי' קפ"ט סעיף ב'), והטעם כיון דמכשילו באיסור אכילה בלא ברכה, נמצא דהנותן עובר על איסור, ובענין שבלא נתינת המאכל לא היה לו מאכל אחר לקחת בעצמו הוא עובר בלאו דלפני עור, ואם יש לו מאכל בעצמו יש בזה רק איסור דרבנן משום מסייע.

כשביכלתו לאכול בעצמו

כשביכלתו ליקח המאכל בעצמו, יש להקל במקום הצורך.

דכיון דביכלתו לאכול בעצמו, אין בזה לפני עור אלא מסייע לחוד, ויש לסמוך על הפמ"ג, דליכא מסייע באיסור דרבנן, וברכות דרבנן הם, וכשצריך לברך ברהמ"ז, יש לסמוך על דעת הפמ"ג (מובא בביאוה"ל סי' קפ"ד) דרק אם שבע מפת לחוד הוי דאורייתא, אבל בפת ושאר מאכלים אינו אלא דרבנן.

הגשת אוכל לאורח שאינו מברך

המכבד בטעימה אדם שחושש שאינו מברך [כגון בעל מלאכה], צריך לבקשו לברך.

ואפשר דמכאן מנהג העולם דכשמכבדים אחר לטעום אין אומרים לו קח לאכול, אלא אומרים לו "עשה ברכה [מאך א ברכה]", דבזה אפילו כשנותן למי שאינו שומר תורה ומצות נמצא שאמר לו לברך.

הצלה ממאכלות אסורות

אם לא יתן לו מאכלים משלו, יאכל מאכלות אסורות, יש להקל ליתן לו.

שו"ת שבה"ל (ח"ד סי' י"ז), והקיל בזה מכמה צירופים עיי"ש.

לצורך צדקה

לצורך מצוה כגון ליתן לעני בתורת צדקה, מותר במקום ספק שמא יברך.

רמ"א (סי' קפ"ט סעי' ב'), דמותר ליתן בתורת צדקה, ובמשנ"ב (סקי"א) בשם האחרונים, דזהו דוקא כשיש ספק שמא יברך, אבל אם ודאי לא יברך אין ליתן אף בתורת צדקה.

לצורך להחזירו בתשובה, או מפני דרכי שלום

יש להקל ליתן לו בכדי לקרבו ולהחזירו בתשובה.

בשו"ת מנחת שלמה (ח"א סי' לה) כתב דמי שבא אליו אורח חשוב, אשר איננו שומר תורה ומצוה, אבל עדיין יש לו אהבה לבני תורה, וגם תומך במוסדות תורה וכדו', ואם הבעה"ב לא יתנהג אתו בנימוס, יראה הדבר כפגיעה ועלבון בכבודו, וזה גם ירגיז אותו מאד, ויתכן שבגלל הדבר הזה יתרחק ח"ו ביותר מהתורה, וגם יבוא לידי כעס ושנאה על כל ההולכים בדרך התורה,,, נכון לכבדו, הואיל וכל האיסור של הנותן לו לאכול הוא רק עבירה של נתינת מכשול, וכיון שאם לא יתן לו לאכול יכשל האורח באיסור יותר גדול, נמצא דליכא כלל שום עבירה, ואדרבה יש כאן הצלה

ממכשול גדול מאד, ובתשובות והנהגות (ח"א סי' תפ"ג) כתב כעי"ז, ויש לומר גם דבכה"ג דיכול להתקרב לתורה ומצוות אפשר דיכול לעבור על איסור קל בכדי שיוכל להצילו מהרבה איסורים בזה שיתקרב לתורה, עפ"י דמבואר בתוס' (שבת ד. ד"ה וכי) בב' תירוצים דלצורך מצוה גדול מותר לעבור ובתנאי שהוא לא פשע, ולכן היכא שמי שאינו מברך לא פשע כיון שהוא תינוק שנשבה, ואינו יודע כלל מהות הברכה, יש להקל גם מטעם זה.

או מפני דרכי שלום כשמבקש בעצמו.

תשוה"נ (ח"ב סי' קל"ח), וכתב דגם בזה נראה שעכ"פ צריך להציע לו לכסות ראשו ולברך, והוסיף דנראה דדוקא אם מבקש לשתות שצמא, יש דרכי שלום ואינו חייב למנוע ממנו, אבל להציע לו אף שאינו מבקש, כשיודע שלא יברך צריך להציע לו כיפה ולברך דוקא.

חתונה וכדו'

בסעודה של מצוה כגון חתונה וכדו', נוהגים להקל כשמוכרח להזמין אורחים שאינם שומרי תורה ומצות.

וכמה צירופים יש לומר בזה, - {א)} דאפשר שיברכו, וזהו בכלל מה שהבאנו להלן בשם הביאוה"ל דבלוקח לביתו מותר ליתן לו, דמי יודע שיאכל שם בלא נטילת ידים, {ב)} עפ"י רוב כשנמצאים בין אנשים שמברכים הם גם כן מברכים, {ג)} ואף אם יודע ודאי שלא יברכו, הרי זה רק מסייע דרבנן, דהא הם יכולים לאכול בביתם או במקום אחר, ויש לסמוך כפי מה שהבאנו לעיל, אולם היכא שיודע ודאי שלא יברכו, עדיין יש למצוא עצה לזה, ובפרט כשהם באים מעיר אחרת דאז לא שייך לומר שביכלתם לאכול במקום אחר, ובפרט במקומות שאין להשיג אוכל אחר, או שאפשר רק אצל ישראל, ויהא תלוי במחלוקת דלהלן.

חנות

חנויות למכירת מאכלים, בתי מלון [האטעל], מקילים למכור ולארח אף לאנשים שאינם מברכים.

בשו"ת בית יצחק (או"ח סי' כ"ט) האריך בזה, ועיקר יסודו לחלק בין מכירה למתנה, ובשו"ת מהרש"ם (ח"ו סי' י"א) הביא בשם תשובת הרא"ם מרגליות (סי' נ"ג) סברא אחרת לחלק בין נתינה דשייך בהו מסייע למכירה, דבמכירה לא מיקרי מסייע שהרי הוא קיבל דמים ומוכרו לגמרי וברשותו דלוקח קאי, משא"כ בנתינה נחשב כמי שמסייעו בגופו או בממונו ע"כ, וכן פסקו להיתר בשו"ת מהר"י אסאד (סי' ו') ובשו"ת תורת חסד (סי' ה'), אלא דהם התירו רק במקום שאפשר לקנות אצל גוי במקום אחר דאז הוי רק מסייע דרבנן, ולפי"ז אם אין לקנות במקום אחר לכאו' יהא אסור, ואם אינו יכול לקנות במקום אחר אלא אצל ישראל, יהא תלוי במחלוקת המשל"מ (פ"ד ממלוה ולוה ה"ב) וכן פסק בחכמ"א (כלל ק"ל סעי' ב') והכת"ס (יו"ד סי' פ"ג), אולם בנימוקי או"ח (סי' קס"ט) מביא בשם זקינו בתשו' שם שלמה, דדעתו דהוא עובר אף דיכול לקנות במקום אחר, דכיון שהולך לקנות מידו מן הסתם הוטב לו כאן יותר מפני המחיר הזול או מחמת טיב המאכלים או שנותן לו בהקפה וכדו' עיי"ש.

ויש שנתנו עצה לתלות מודעה לברך.

מובא בשם החזו"א (בס' מעשה איש) דנשאל האם מותר לפתוח חנות כשיודעים שיבואו לשם אנשים כאלו האוכלים ושותים בלא ברכה, והשיב שיתלו שם מודעה ועליו ברכת שהכל ואז אין לימנע מלמכור להם.

כשהקונה לוקח המאכלים למקום אחר

כשהקונים לוקחים את המאכלים ואוכלים במקום אחר, מותר למכור להם כשאינו יודע להדיא שלא יברכו.

בביאוה"ל (סי' קס"ג ד"ה ואסור) כתב דמדברי הרמ"א שכתב ואסור להאכיל למי שלא נטל ידיו, משמע דדוקא בנותן לו כדי לאכול מיד אסור ליתן לו, אבל בלוקח לביתו מותר ליתן לו, דמי יודע שיאכל שם בלא נטילת ידים, וכ"פ בשו"ת שבה"ל (ח"ח סי' קס"ה אות ז) בשם המשנ"ב, אולם שם סתם בזה, ולכאו' בביאוה"ל כתב הטעם משום דמי יודע אם יטול ידיו, ומשמע דדוקא כשאינו יודע, אבל אם יודע ודאי שאינו מברך אינו מועיל מה שלוקח לביתו.

עצה לברך בקול רם

בכל ענין שיש ספק יכול הנותן לברך ברכת הנהנין בקול רם לפני האכילה, והמקבל ישמע הברכה, ובזה יפטור את האוכל בברכה.

מובא בס' קריינא דאיגרתא (ח"א מכתב קמ"א), דאפשר להוציא את השומע בברכה אף כשאינו מתכוין לצאת, דבדרבנן נקט' דמצוות אינם צריכות כוונה.

בעניין בדיקת והגהת תפילין ומזוזות

[3]

בדיקת הסופר בשעת כתיבת תפילין [ומזוזות]

מבוא: תפילין ומזוזות צריכים לכתבה כסדרן, משא"כ ספר תורה אין צריך לכתבה כסדרן. ולכן אם החסיר אות בתפילין ומזוזות אחר שכבר המשיך לכתוב אח"כ שוב אינו יכול לתקן, משום דאז הוה שלא כסדרן. [רק כשיכול למחוק כל מה שכתב אח"כ]. משא"כ בספר תורה יוכל להוסיף מה שחסר אע"פ שכבר המשיך לכתוב. ולכן מצאנו בשו"ע שהחמיר מאוד בבדיקת תפילין בשעת כתיבתן, כפי המבואר להלן, מה שלא מצאנו בספר תורה ומגילות.

שלשה שלבי בדיקה

בדיקה ראשונה לפני כתיבת שם ה'

כתב בשו"ע[1] קודם שיכתוב אחד משמות ה' יזהר לקרוא את כל מה שכתב באותה פרשה [מהשם הקודם עד השם הנוכחי[2]], מפני שאם ימצא אח"כ שהפרשה פסולה, לא יכול להכשירה אח"כ ע"י שיגרוד מהפסול והלאה, מכיון שאינו יכול לגרוד שם השם ועי"ז יצטרך לגונזה.

בדיקה שניה בגמר כל פרשה

כתב בשו"ע[3] לאחר שסיים לכתוב פרשה מד' פרשיות התפילין, לפני שממשיך לכתוב הפרשה שלאחריה יבדוק את כל הפרשה שכתב היטב בכוונה ודקדוק ב' או ג' פעמים. משום שתפילין צריכים לכתוב כסדרן, ואם כתב הפרשה שלאחריה, ונמצא טעות בפרשה הקודמת, וצריך לכתוב עוה"פ פרשה ראשונה, שוב אינו יכול להשתמש עם הפרשה השניה, שהרי נכתבה קודם, ויצטרך לחפש פרשה קדש שנכתב קודם.

בדיקה שלישית לפני הכנסתה

כתב בשו"ע[4] מלבד הבדיקה בסיום כל פרשה, יש לבדוק שוב את כל הפרשיות קודם שמניחים בבתי התפילין, כדי שיניח כל פרשה במקומה. ומשמעות השו"ע שסגי בראיה בעלמא שלא נתחלפו הפרשה. אמנם לפי הקסת הסופר[5] סימן כב ס"א צריך הגהה חוזרת שמא נולד בה ריעותא, כגון שנפל רוק בין הגהה להכנסת לבית

---

1 סימן לב סעיף כב, וז"ל "**וכן יזהר קודם שיכתוב כל שם לקרות כל מה שכתב כדי שלא יבוא לידי גניזה על ידו**". וכתב במשנה ברורה (שם ס"ק קו) "באותה פרשה ולא שלפניה". והנהה משמעות המשנה ברורה שיש לבדוק כל אותה פרשה, אבל למעשה יש שכתבו שמספיק שיבדוק מהשם האחרון שכתב, ואין צריך לבדוק תמיד מתחילת הפרשה.

2 ראה בהערה הקודמת משמעות המשנה ברורה שיש לבדוק כל הפרשה.

3 שם (סעיף כא) וז"ל השו"ע "כל פרשה אחר שיכתבנה יקראנה היטב בכונה ודקדוק פעמים ושלוש". וכתב המשנה ברורה שאם ימצא איזה אות חסר באיזה פרשה, לא היא לבדה נפסלה, אלא כל מה שאחריה, משום שיהיו שלא כסדרן".

4 שם וז"ל "ויחזור ויקראנה קודם שיתננה בתוך ביתה, כדי שלא תתחלף פרשה בפרשה".

לתת למגיה

לפי המבואר כאן בשו"ע, הסופר בעצמו בודק הסת"ם שכותב, ואין צריך לתתו למגיה. וכן היה המנהג מקדמת דנא שהסופר בעצמו היה המגיה[6]. אמנם כבר כתב בספר **קול יעקב** (סימן לב ס"ק קטו) שהמנהג בזמנינו ליתן למגיה, **דאדם קרוב אצל עצמו. וגם כי החושים של בני אדם אינם שוים,** ואפשר שיראה זה מה שלא ראה זה. וכ"כ בשו"ת שבט הלוי[7] "ויש מכשול בהגה, שיש בעו"ה סופרים שאינם מוסרים תו"מ לידי מגיה מומחה יראי אלקים מרבים, כי הא בלא הא אי אפשר. **ומן הנסיון למדנו שלא די שהסופר בעצמו יבדוק. ויש בזה כמה סיבות מובנות להבקיאים בשטח זה".**

בדיקה והג"ה

וראוי לציין שצריכים לעשות בדיקה והגה"ה: **בדיקה:** בודקים האם כל אות ואות נכתבו כהלכתה, דהיינו צורת האות לפרטיה ודקדוקיה, וכן שהשאיר שיעור פרשה בין פרשה לפרשה, שחרות הדיו, ועוד. וזה דבר שקל יותר לבדוק לסופר. **הגה"ה: זו** האם יש חסירות ויתירות, וזו אומנות בפני עצמו. שהרי טבע של בן אדם שהוא קורא תיבות ולא אותיות וכו', וכמעט אי אפשר ללמוד את זה. **ולכן בתפילין ומזוזות עושים קודם הג"ה, שמגיהים האם יש חסירות ויתירות, ואח"כ עושים הבדיקה.**

שני מגיהים

כתב בקול יעקב[8] (סימן לב ס"ק קטו) **"אבל שני בני אדם צריך כדי שיתחלפו החושים, ואי אפשר מבלעדם, וכל שהוא עושה פחות מזה הסדר הרי הוא מכשיל את הרבים וכו', וכל המרבה הרי זה משובח ותבוא עליו ברכה".** וכהיום שעושים גם בדיקת קומפיוטר יש לדון האם סגי הגה"ה של אדם אחד.

מגיה מוסמך

כמו שסופר צריך להיות 'מוסמך' עם תעודת קבלה שראוי להיות סופר, כן המגיה צריך להיות 'מוסמך' עם תעודת קבלה. ואדרבה המגיה צריך להבחן חוץ מעל כל מה שנבחן הסופר, גם על מקדש מעט על צורת האותיות. וכמו שכבר כתבנו לעיל שחותם הכשרות של הסת"ם נותן המגיה! ואם המגיה אינו מוסמך וראוי לזה, מה עוזר שיש לו סופר דווקני.

---

5 סימן כב ס"א וז"ל "אעפ"י שכבר קרא כל פרשה ופרשה כמה פעמים (כמ"ש בסי' ט' סעי' י"), בכל זאת כשהוא בא להניחם לתוך הבתים צריך לחזור ולקרותם בדקדוק גדול ובעיון היטב אם אין בהן איזה פסול".

6 מקדמת דנא היה הסופרים עושים הכל, הקלף, השרטוט, הדיו, הנוצה, הכנסה להבתים. וכן הוא היה המגיה. אמנם כהיום הסופר אינו עסוק אלא 'בכתיבת' הסת"ם. ואפילו מחיקות הרבה סופרים כבר לא עושים לבד.

7 ח"ו סימן קנא אות ב. וכן כתב עוד (בחלק ז' סימן ב', אות ג') **"אמנם לפי המצב של היום גם בתפילין ומזוזות קשה לסמוך על ההגהה של הסופרים עצמם, והטעם מובן מעצמו,** ובפרט חלק גדול מהסופרים שאינם בעו"ה מוחזקים כל כך ליראי ה' מרבים. שע"ז גם הבדיקה והגה"ה בתו"מ כדין ס"ת, וכבר כתב בדעת קדושים (בסימן לב שם) בזמנו, **דיד המרבה לבדוק הרי זה משובח. ובזמן הזה הרי הוא דרגה יותר חמורה מהרי זה משובח. אלא מעיקר ההלכה".**

ושם (באות ז) כתב עוד **"ועוד למדתי מן הנסיון הרב, שגם תו"מ שיצאו מבית ת"ח ויר"א, וגם אפילו עברו הגהה פעמים ושלש כנהוג, נמצאו לפעמים חסרים ויתרים. עד שפשוט תסמרנה שערות ראש מההתרשלות שתמצאנה בשטח זה. ועיני ראו ולא זר כבר מאות תו"מ בכתיבה יפה ואותיות כהלכה, אבל נלקו בחסר ויתר לפעמים תיבות שלימות. ובעליהן בוכים על מר גורלם שבמשך שנים היו קרקפתא דלא מנחי תפילין. ומזה למדתי להלכה שההגהה היסודית אחרי מעשה הסופר גם בתו"מ הוא מעיקר הדין. ואולי הצורך בזה הוא מגדר מיעוט המצוי שאז יש חיוב הגה"ה מדינא כמבואר כ"ז ביו"ד סימן לג ולט, ועוד כמה מקומות, וכו'".**

8 סימן לב ס"ק קטו

לעילוי נשמת
האה"ח
מרת אסתר מלכה רובין ז"ל
ב"ר אלכסנדר זושא ז"ל
נלב"ע י"ח אייר
ת נ צ ב ה.
הונצח ע"י בניה החשובים והנכבדים
רודפי צדקה וגומלי חסדים
מוה"ר מרדכי רובין הי"ו
ומוה"ר ישעי' יצחק רובין הי"ו

◆ פרק ג' ◆

משנה א

ולפני מי אתה עתיד ליתן דין וחשבון.

דקדקו המפרשים מהו כפל הלשון דין וחשבון.

וי"ל על פי מאמר הרה"ק המגיד מקאזניץ זללה"ה לפרש הפסוק (במדבר טו כו) ונסלח לכל עדת בני ישראל ולגר הגר בתוכם כי לכל העם בשגגה, כי ימהרו בגמרא (בבא מציעא לג:) הגד לעמי פשעם, אלו תלמידי חכמים שמגגות נעשות להם כזדונות, ולבית יעקב חטאתם, אלו עמי הארץ שזדונות נעשות להם כשגגות, והנה קי"ל (יו"ד סימן רמ"ג ס"ו) לגבי דין תלמיד חכם בזמן הזה לענין קנס ליטרא דדהבא להמזיה תלמיד חכם, וזה שאמר ונסלח לכ"ל עדת בני ישראל, אפילו לתלמידי חכמים, כי לכל העם בשגגה, שלכולן נחשב רק כשוגג, לגבי דין תלמיד חכם הנ"ל, עכ"ד.

וכתב על זה ע"ז זללה"ה בייטב לב (פ' משפטים) שזהו דוקא אם הוא שפל בעיניו ומחזיק עצמו לעם הארץ, אז דינו שוה למעלה כאלו הוא עם הארץ וזדון נחשב לו לשוגג, אבל מי שמתגאה בתורתו ומחזיק עצמו לתלמיד חכם, אז בדאי שאלם שודד מודדין לו (סוטה ח:), וגם למעלה דינו שוה לתלמיד חכם ונחשב לו השוגג כזדון, עכ"ד.

ובזה יתבאר כפל הלשון די"ן וחשב"ן, היינו שבתחילה ידונו שוה היאך יהיה משפטו, ויבינו בעצמיו לראות אם התנהג בגאות או בשפלות, ועל פי זה עתיד אחר כך ליתן חשבון על מעשיו, שאם התגאה והחזיק עצמו כתלמיד חכם, אז יתמירו בגאותו ואם התנהג בשפלות עצמו לעם הארץ, גם למעלה יקילו בעונשו שהזדון יחשב לו כשוגג.

משנה ד

המהלך בדרך יחידי והמפנה לבו לבטלה הרי זה מתחייב בנפשו.

י"ל על פי מה שכתב ג"ז זללה"ה בקדושת יום טוב (פ' בהר) על מה שנאמר בסיום ברכת כהנים (במדבר ו כו) וישם לך שלום, כי מצאתי בזוהר הקדוש (ימהו קף פז.) ברכתא לשעיא לית שריא באחר ריקניא. ממנה י"ל שגם האדם שהוא בבחינת כלי ריק שאין לו מנוח ומעשיו טובים, עם כל זה על ידי השלום ואחדות נחשבו כל ישראל כאיש אחד, וכבן כיון שיש לאחריו מעשים טובים, נחשב כאילו יש לו גם כן ורצוי שיחול בו הברכה, ולזה בסיום ברכת כהנים נאמר וישם לך שלום, כי על ידי השלום יש לכל אחד ואחד מקום שתברכת ה' יחול עליו, עכ"ד.

ובזה יתבאר המשנה המהלך בדרך יחידי, שאינו מתאחד עם הציבור, וגם מפנה לבו לבטלה, שהוא בעצמו כלי ריקן, הרי זה מתחייב בנפשו, כיון שאין לו מקום שתברכת ה' יחול עליו.

◆

כל המקבל עליו עול תורה מעבירין ממנו עול דרך ארץ.

נראה על פי מה שכתב ג"ז זללה"ה בישמח משה (פ' מקץ) לפרש הכתוב (תהלים קד כא) הכפירים שואגים לטרף ולבקש מאל אכלם, כי הפוגמים בשורת ברית קודש מוסכין גילוחת הקדושה מנשמתן לתוך הטומאה, והנברואים מהגילוחת נוצרים לפני הזן ומפרנס ית"ש שיטול מאביהם שאר בשרם את הפרנסה הנקבעת לו וליתן להם די מחסורם כי מי ניקם זולת מידו שיברואם, והנה מצאתי בשם יומא

(דף סט:) לילדע דעבירה נקרע כפיר ותריה, וזה שמחר הכתוב הכפירים, היינו אלו הנגררים אלא בקדושה הנקראים כפירים, שומגים לטרף שיתן להם פרנסתם, ולבקש מאל את מלכם של עולמו בני אדם שבראם, עכ"ל. וכדבריו מפורש יונע בדברי התיקוני הזוה"ק (דף ל:).

והנה העלה היעודה שיוכל האדם לשמור את נפשו מן החטא הוא על ידי לימוד התורה, כמו שכתב הרמב"ם ז"ל (פכ"ג מהל' איסו"ב הי"ח) יפנה עצמו ומחשבתו לדברי תורה וירחיב דעתו בחכמה, שאין מחשבת עריות מתגברת אלא בלב פנוי מן החכמה, עכ"ל. והובא בטור ושו"ע (אה"ע סי' כג ס"ג).

וזהו כל המקבל עליו עול תורה, היינו שמרחיב דעתו בחכמת התורה, מעבירין ממנו עול דרך ארץ, שהקב"ה משפיע לו פרנסה בניקל, כי היות שכל מחשבותיו הן בדברי תורה יזכה לשמירת ברית קודש ונשפע לו פרנסתו בניקל.

◆

משנה ו

עשרה שישבין ועוסקין בתורה שכינה שרויה ביניהם.

י"ל בהקדם מה דאיתא בשם' סוטה (דף כא.) אמר רב יוסף, תורה אין בעידנא דעסיק בה ובין בעידנא דלא עסיק בה, מגנא (מן היסורין) ומצלא (מיצר הרע שלא יכשילנו לחטוא, רש"י), ע"ש בגמרא.

ויתכן להסביר הענין בדרך רמז, על פי המבואר בשם' פסחים (דף כו:) תנור שהסיקוה בקליפי ערלה (לשון ההגאון), אם אפה בה את הפת, רבי יאומר הפת מסורח, ופירש"י דיש שאר איסור בפת, ובגמרא (דף כז.) איכא מאן דאמר אפילו בישלה על גבי גחלים לוחשות, הפת מסורח, ואין צריך שתהיה מבוקה כנגד הפת, ע"ש בסוגיא. והנה האדם נמשל לפת, כמבואר במדרש (ב"ר פי"ד פ"ט) שאדם הראשון נברא בערב שבת, ע"ש בסוגיא. והנה האדם נמשל לתבואה יפות (פ' ראה) לפרש הפסוק (קהלת ג כא) רוח בני האדם העולה היא למעלה ורוח הבהמה היא היורדת למטה, כי זהו סדר התיקון להעלות מבחינת דומם לבחינת צומח ומצומח לחי ומחי למדבר, וזה תלוי הנפש שבאדם להתעלות מבחינת חי לבחינת מדבר, ומזה נתעלה יחד עם נפש האדם בעליית נפשו לשורשו העליון בשמים מממעל, והכל תלוי בהתנהגות האדם, שבשם מתנהגו הוא לתאות הגופני, דברי כאלם נאום ה'. וכבן ממרינן דיש שבא עלי"ם בפ"ת, היינו שנשמר בקרב האדם שבא של התורה הקדושה, והיא מגנא ומצלא עליו, ואף בעידנא דלא עסיק בה והוי גחלים לוחשות, אם כל זה יש שבא עליו בפת, שהשפעת התורה קיימת לעד להגן עליו מן היסורין ולהצילו מן החטא.

ויש להעמיס זה במאמר המשנה לעיל (פ"ב מ"י) וכל דבריהם כגחלי אש, כלומר שהתורה נמשלת לגחלים לוחשות של אש, דיש שבא עליה בפת אפילו כשאין לבוקה כנגדו, להיות התורה הקדושה מגנא ומצלא אפילו בעידנא דלא עסיק בה.

והנה מיתיא בגמרא (סוטה ג:) בתחילה קודם שחטאו ישראל היתה שכינה שורה עם כל אחד ואחד שנאמר (דברים כג טו) כי ה' אלהיך מתהלך בקרב מחניך, כיון שחטאו נסתלקה שכינה מהם שנאמר (שם) ולא יראה בך ערות דבר ושב מאחריך. ומבואר מזה שהחטא גורם הסתלקות השכינה ח"ו.

ועל פי זה יתבאר המשנה עשרה שיושבין ועוסקין בתורה שכינה שרויה ביניהן, כלומר שהתורה מצלא מן החטא אפילו בעידנא דלא עסיק בה, ולכן הם זוכים להשראת השכינה.

◆

משנה י

כל שרוח הבריות נוחה הימנו רוח המקום נוחה הימנו.

יתבאר בהקדם המבואר בספרים הקדושים (טעמי המצות פ' עקב) כי בכל מאכל ומשתה יש ניצוץ הקדוש המתעלה על ידי האדם שאכלו לשם שמים. ובזה כתב בפניני יפות (פ' ראה) לפרש הפסוק (קהלת ג כא) רוח בני האדם העולה היא למעלה ורוח הבהמה היא היורדת למטה, כי זהו סדר התיקון להעלות מבחינת דומם לבחינת צומח ומצומח לחי ומחי למדבר, וזה תלוי הנפש שבאדם להתעלות מבחינת חי לבחינת מדבר, ומזה נתעלה יחד עם נפש האדם בעליית נפשו לשורשו העליון בשמים מממעל, והכל תלוי בהתנהגות האדם, שבשם מתנהגו הוא לתאות הגופני,

לפ"ז אפשר לומר שזהו שאמרו חז"ל (ספר הגלגולים פרק נח) דע לך כי אין גדולת הנפש תלויה כפי מעשה האדם, רק כפי הזמן והדור ההוא, כי מעשה קטן מאד בדור הזה שקול ככמה מצות גדולות שבדורות הקודמים, כי בדורות אלו הקליפה גוברת מאד מאד יותר קל, מה שאין כן בדורות הרשעים, עכל"ק. וכ"ק מרן מרן דו"ז זללה"ה בדברי יואל (שמח"ת אות ו) כיוצא בזה מאמר הכתוב (משלי טו כג) ודבר בעתו מה טוב, פי' שמשיבות וערך העבודה הוא לפי העת ומצב הדור, כי בזמן הזה שמוטעים הם המתחזקים בדרך התורה והירא"ה, גם העבודה הקטנה והלה מה שאנו מקיימים רצון הבורא ב"ה, חשוב לפניו יתב"ש כערך העבודה הגדולה של הצדיקים שעבדו את ה' בימיהם, עכ"ד.

ועל פי זה יש לפרש דברי רשז"ל (ר"פ בראשית) בתחלה עלה במחשבה לברוא את העולם במדת הדין, ורואה שאין העולם מתקיים, הקדים מדת הרחמים ומתפה למדת הדין. הכוונה בתחל"ה עלה במחשבה לברוא את העולם במדת הדין, היינו בדורות הרשעים שהיו הצדיקים מרוחים בעלי עבודה מלוה ומעשים טובים, היתה ההנהגה במדת הדין, ולא היה נחשב רק מי שהוא צדיק לפי מעשיו, אבל כיון שראה הקב"ה שאין העולם מתקיים, היינו שבדורות האחרונים אנשי חמונה נפסלו ונעדו מסידים מן הארץ והנפיונות גברו מאד, ומס יהיה ההנהגה במדת הדין, אין העולם יכול להתקיים, כי מי יעמוד בדין, לכן הקדים מדת הרחמים ומתפה למדת הדין, והקב"ה בגודל רחמיו הוא מעריך מעשי האדם לפי מצב הדור שהוא נמצא בו.

וזה שהתכוון במאמרו, הכל לפוי והרשות נתונה, כי לפניו יתב"ש גלוי שהרשות נתונה והבחירה חפשית לכל אחד לעשות כרצונו, והקב"ה רואה ומביט מצב הדור האחרון שהקליפה גוברת, והרשעים הנואלים בדרך הרע הם מרובים ואין מעכב בידם, ולכן בטוב העולם נידון, ופירש הברטנורא במדת הרחמים, והיינו שמיתף הקב"ה מדת הרחמים למדת הדין, ובדורות האחרונים גם פעולה קטנה נחשב לפני הקב"ה כדבר גדול בדורות הרשעים.

◆

משנה טו

הכל צפוי והרשות נתונה ובטוב העולם נידון.

לפ"ז אפשר לומר שזהו שאמרו חז"ל (ספר הגלגולים פרק נח) דע לך כי אין גדולת הנפש תלויה כפי מעשה האדם, רק כפי הזמן והדור ההוא, כי מעשה קטן מאד בדור הזה שקול ככמה מצות גדולות שבדורות הקודמים, כי בדורות אלו הקליפה גוברת מאד מאד יותר קל, מה שאין כן בדורות הרשעים, עכל"ק. וכ"ק מרן מרן דו"ז זללה"ה בדברי יואל (שמח"ת אות ו) כיוצא בזה מאמר הכתוב (משלי טו כג) ודבר בעתו מה טוב, פי' שמשיבות וערך העבודה הוא לפי העת ומצב הדור, כי בזמן הזה שמוטעים הם המתחזקים בדרך התורה והירא"ה, גם העבודה הקטנה והלה מה שאנו מקיימים רצון הבורא ב"ה, חשוב לפניו יתב"ש כערך העבודה הגדולה של הצדיקים שעבדו את ה' בימיהם, עכ"ד.

ועל פי זה יש לפרש דברי רשז"ל (ר"פ בראשית) בתחלה עלה במחשבה לברוא את העולם במדת הדין, ורואה שאין העולם מתקיים, הקדים מדת הרחמים ומתפה למדת הדין. הכוונה בתחל"ה עלה במחשבה לברוא את העולם במדת הדין, היינו בדורות הרשעים שהיו הצדיקים מרוחים בעלי עבודה מלוה ומעשים טובים, היתה ההנהגה במדת הדין, ולא היה נחשב רק מי שהוא צדיק לפי מעשיו, אבל כיון שראה הקב"ה שאין העולם מתקיים, היינו שבדורות האחרונים אנשי חמונה נפסלו ונעדו מסידים מן הארץ והנפיונות גברו מאד, ומס יהיה ההנהגה במדת הדין, אין העולם יכול להתקיים, כי מי יעמוד בדין, לכן הקדים מדת הרחמים ומתפה למדת הדין, והקב"ה בגודל רחמיו הוא מעריך מעשי האדם לפי מצב הדור שהוא נמצא בו.

וזה שהתכוון במאמרו, הכל לפוי והרשות נתונה, כי לפניו יתב"ש גלוי שהרשות נתונה והבחירה חפשית לכל אחד לעשות כרצונו, והקב"ה רואה ומביט מצב הדור האחרון שהקליפה גוברת, והרשעים הנואלים בדרך הרע הם מרובים ואין מעכב בידם, ולכן בטוב העולם נידון, ופירש הברטנורא במדת הרחמים, והיינו שמיתף הקב"ה מדת הרחמים למדת הדין, ובדורות האחרונים גם פעולה קטנה נחשב לפני הקב"ה כדבר גדול בדורות הרשעים.

קשר עליון דאוריית"א

עובדות והנהגות, בירורי הלכות, ופרקי הליכות
בין כ"ק הגאון הצדיק המפורסם
גאב"ד ריסקעווע ואב"ד דקהילתינו וצוק"ל
בעל "אורחות המשפטים"
עם רבותינו הקדושים לבית סיגוט-סאטמאר

מדור מיוחד לרגל
שנת היובל
להסתלקותו
ערב פסח תשל"ה – תשע"ה

◆ תשוח"ח לנכדו הרב משולם שרגא כ"ץ שליט"א בן הרב הגאון אב"ד ריסקעווע שליט"א אשר הי' בעזרתינו בעריכת המאמר ◆

לְמַעַן מְקַנֵּא קִנְאָה גְּדוֹלָה בָּאֵ"שׁ

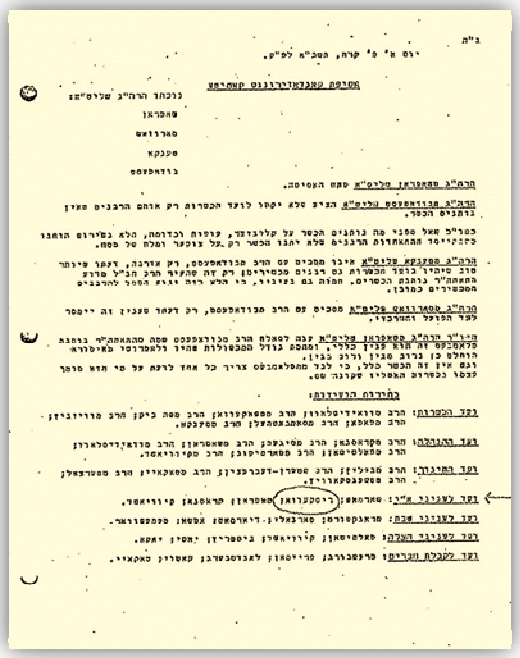
בגליון הקודם הבאנו בענין פעולותיו של הגה"צ מריסקעווע זצ"ל במלחמתו נגד נגע הציונות אשר עמד לימינם של רבותינו הקדושים זי"ע מרן הגה"ק העצי חיים זי"ע במערכה נגד התפשטות רעיון הציוני, ולאחמ"כ עמד לעזרתו של מרן רביה"ק זי"ע למען הוצאת ספה"ק ויואל משה לפרסום משנתו הטהורה, עתה נמשיך מהתייצבותו לימין קדשו במלחמת ה' בעמלק נגד כיתות הציונים וגירוריהם בעוז ובגבורה.

חבר אני לכל אשר יראוך

פעולות הגה"צ מריסקעווע זצ"ל למען ארצינו הקדושה ויושביה - במסגרת התאחדות הרבנים

אחרי המלחמה הנוראה כשתקע הגה"צ מריסקעווע זצ"ל יתד אהלו בעיר ברוקלין–וומס"ב, המשיך לעמוד לימין מרן רביה"ק זי"ע ביתר שאת ועוז – במלחמתו הגדולה שניהל נגד כת הציונים, ולמען ציון וירושלים.

בשנת תשט"ו כאשר יסד מרן רביה"ק זי"ע את "**התאחדות הרבנים דארה"ב וקאנאדא**" – לעמוד על המשמר לחזק ולבסס את בדקי תורתינו הק', ובפרט ללחום מלחמת ה' בעמלק נגד כיתות הציונים וגירוריהם – הושיב אז בין ראשיה את הגה"צ **מריסקעווע** זצ"ל ונתמנה לשמש בין חברי "ועד הפועל" – לישא שכם אחד לעמוד לימין עוזו בכל מערכות הקודש למען קדשי בית ישראל, וכמו"כ בכל אסיפה או ועידה של התאחדות הרבנים היה מביע את דעת תורתו, ונתקבל בכובד ראש וברצינות – בהיותו מזקני וגדולי הרבנים מדור העבר.

פרוטוקול מהתאחדות הרבנים בו רואים שמינוי את הגה"צ מריסקעווע מרבני ועד לעניני ארץ ישראל

וברבות השנים אף נתייסדו ע"י התאחדות הרבנים "ועידות" שונות על משמרות הדת, כ"ועד הכשרות", "ועד החינוך", "ועד השבת", ועוד, בין הועידות השונות נתייסדה גם "**ועד לעניני ארץ ישראל**" – במטרה לישא וליתן בדעת תורה ובכובד ראש, בכל ענין שעולה על הפרק בארה"ק מפשעי הציונים וגזירותיהם, ועל פיהם יושק כל דבר, ויצויין שהגה"צ **מריסקעווע זצ"ל** היה מן הרבנים שנבחרו אז לעמוד בין ראשיה[1], ביחד עם עוד כמה רבנים גאו"צ[2].

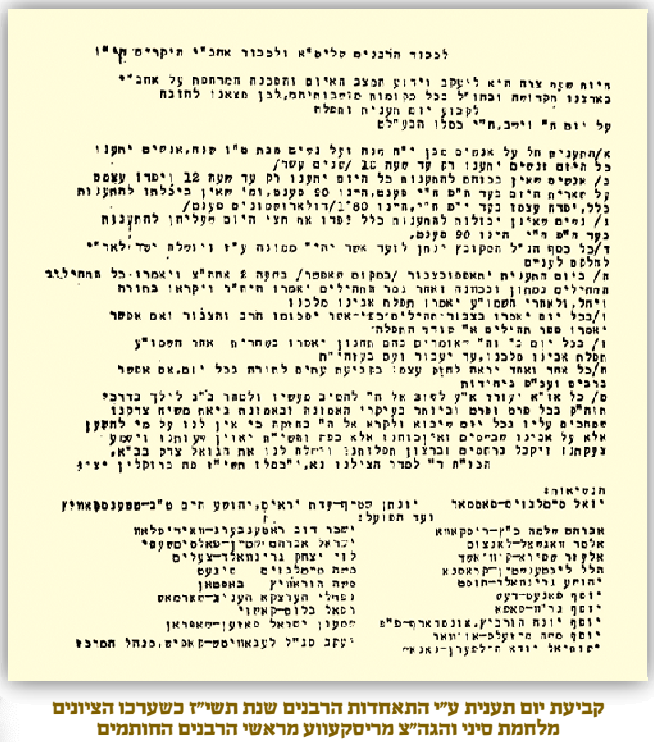
[1] ואף שבעת ההיא עדיין לא היה בדעתו כלל לעלות ולהשתקע בארה"ק, מ"מ מן השמים איתרמי שיתחיל לעסוק ולפעול למען דרי ארה"ק וקדושתם – בהיותו עדיין בארה"ב, ואכן תקופה לאחמ"כ כשנבחר ע"י מרן רביה"ק זי"ע לשמש כאב"ד ור"מ דקהילתינו הק' בב"ב, המשיך ביתר שאת ועוז לעמוד כחומה בצורה נגד כל הרוחות זרות שנשבו כאן בארה"ק, ולפעול למען דרי ארעא קדישא, כפי שעוד יסופר במאמרים הבאים בעז"ה.

ראש בית דין מקודש

הגה"צ מריסקעווע משמש בתור "ראש בי"ד" בעצרת מחאה הגדולה בהוראת רביה"ק זי"ע

כמו כן התייצב לכל קריאה שקרא מרן רביה"ק זי"ע מפעם לפעם, לצאת ולהתכנס יהדיו בעצרות תפילה ומחאה נגד רעיון הציוני ופשעיהם, והטריה את עצמו – אף ממרום גילו – להופיע ולהשתתף בגופו בכינוסי מחאות אלו – וראה בזה חיזוק גדול למלחמתו הק' של מרן רביה"ק זי"ע נגד מדינה הציונית והנגררים אחריהם.

ויסופר שביום א' יתרו שנת תשט"ו התקיים בהוראת מרן רביה"ק זי"ע[3] אסיפת מחאה גדולה באולם הענקי מאנהעטן סענטער נגד הקמת מועדון התועבה בתוככי שכונת היראים בירושלים עיה"ק[4] – על ידי רשעי הציונים – וכידוע שזה היתה העצרת הראשונה מסוגה מטעם "התאחדות הרבנים", והשתתפו בה אלופי אלפי ישראל בראשות למעלה ממאה רבנים חשובים, ועל צבאם מרן רביה"ק זי"ע שהופיע במלוא הדרו, ובמרכזה של המעמד הושיבו "**בית דין מיוחד**" – כדי לגבות עדות על הרדיפת הדת בארה"ק ולדון בדבר קיום המועדון הנ"ל עפ"י תורה,

קביעת יום תענית ע"י התאחדות הרבנים שנת תשי"ז כשערכו הציונים מלחמת סיני והגה"צ מריסקעווע מראשי הרבנים החותמים

---

[2] בפרטי-כל מאסיפת "קאנדא-דירונגס קאמיטע" שע"י רבני התאחדות הרבנים ביום א' קורח שנת תשכ"א, מובא תוצאות "בחירות הועידות" – ל"ועד הכשרות", "ועד ההנהלה", "ועד החינוך", "ועד לעניני ארץ ישראל", "ועד לעניני שבת", "ועד הצלה", "ועד לקבלת חברים", וב"ועד לעניני ארץ ישראל" – מובא שנבחרו לעמוד בראשה: "הגה"צ משארמאש זצ"ל, **הגה"צ מריסקעווע זצ"ל**, הגה"צ משפראן זצ"ל, הגה"צ מקראסנא זצ"ל, הגה"צ מקיוויאוסט זצ"ל". (ראה מסגרת).

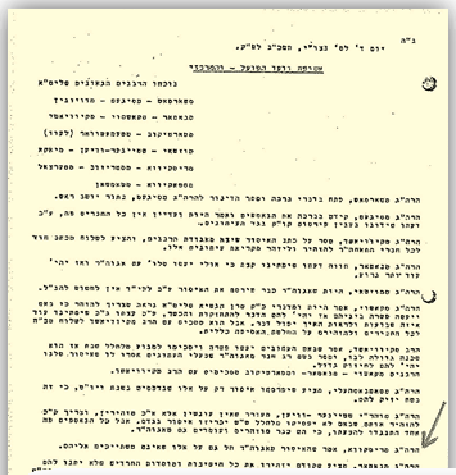
[3] בשב"ק פרשת בשלח בעת אמירת התורה בסעודת רעווא דרעווין, הורה מרן רביה"ק זי"ע לכלל אנשי שלומינו לבוא ולהשתתף בעצרת המחאה גדולה שיתקיים למחרתו, ולחיבת הקודש נעתיק את הדברים כפי שנאמרו בלשונו הק' (נדפס בקונטרס דברות קודש לימי השובבי"ם, ח"א, בשלח ס"ג תשט"ו, עמוד שס"ג): "אוי לנו כי חטאנו, אז ס'איז אויפגעשטאנען אויף יודען אזא ביטערער נסיון אז פון יודען אליין איז אויפגעשטאנען א כח הממשלה, מ'זאל מעביר על הדת זיין, אוי לנו שכך עלתה בימינו, דער בעל דבר פארלייגט זיך היצטערט אויף "דער" קדושה - מקלקל זיין דעס יונגע דור, **חלילה וחלילה ס'וועט ניטש בלייבן חלילה ביין יודען קיין שטיקל קדושה, ווי אזוי וועט מען אויסזהן, ווי קען מען דאס פארשוייגן, אוי וויי, איבערדעם בין איך דאס מזכיר בעתו ובזמנו, נישט בחינם האט מען געשמועסט אז מ'בריוך צו גיין מארגן, סאיז נישט קיין קלייניקייט, דער עיקר איז מיט א מחאה, און מיט תפילות ותחנונים פארן בורא עולם** ... אפשר אז מוועט עפעס טוהען מיט א שטיקל מחאה, וועט מען מסיר זיין דעם חרון אף אז יודיש בלוט זאל ניטש זיין אזוי הפקר פון אלע שונאים, פון די אויסנווייניג'סטע און פון די אינעווייניגסטע .. טאקע מיט דעם כח, מזאל מוחה זיין אויף דיא וואס טוהען כנגד דעם רצון הבורא". עכלה"ק.

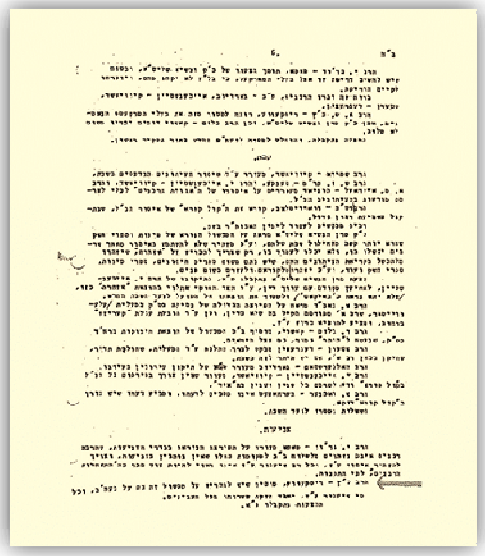
ומיד בסיום אמירת התורה הוכרז בפקודת הקודש שיראה כאו"א להשתתף למחרת בעצרת המחאה גדולה.

[4] בספר **כד עייל שבתי** (עמוד ר"ט) מתאר בקצרה דבר המערכה כדלהלן: "בשנת תשט"ו נפתחה "מועדון" בתוככי שכונת מאה שערים – מקום מגורים של היראים והחרדים - בו ישחקו נערים ונערות בתערובת ה'יי, ומטרתה היתה לקלקל את צעירי הצאן מקדושתם רח"ל, ובהוראת הבד"צ העדה החרדית התקיימו מחאות גדולות למען ביטולה, אבל רשעי הציונים אטמו אזנם משמוע ועוד הוסיפו להכות ולדכא בכל מיני עינויים את כל מי שרק ניסה לפעול למען ביטולה, או אז פנו הבד"צ שבירושלים עיה"ק אל מרן רביה"ק זי"ע בארה"ב - בבקשה שיהדות אמעריקא יריעיש עולם ומלואה נגד גודל רדיפות הדת, ואכן מרן רביה"ק זי"ע אסף בביתו אסיפת הרבנים של התאחדות הרבנים לדון בזה, ובסופו של דבר הוחלט ש"התאחדות הרבנים" יכריזו על "עצרת מחאה גדולה" על יום א' יתרו, באולם הענקי "מאנהעטן סענטער", לביטול רוע הגזירה".

והיושב ראש של אותו בי"ד היה הגה"צ **מריסקעווע** זצ"ל, שהתיישב כסאות למשפט ביחד עם שאר הדיינים הגאוה"צ לדון בפשעי הציונים האכזריים בתקופה ההוא – שהיה נורא ואיום, לאחר הגביית עדות על כל הנ"ל מפי עדים נאמנים[5], ולאחר דין ודברים עם שאר חברי הבית דין בחומרת דבר "המועדון", באו לידי החלטה – להוציא **"פסק דין"** להזהיר ולתבוע מראשי מושלי הציונים לסגור את המועדון לגמרי תוך שלושים יום.

ואכן פעולת המחאה האדירה עשתה רושם כביר, ונתפרסם בכל רחבי תבל גודל פשעיהם הנוראים, ומרוב לחץ זו הדחק הוכרחו להיכנע ולסוגרה על מסגר ובריח, ולבני ציון היקרים היתה הרווחה.

פרטי-כל מאסיפת התאחדות הרבנים, הגה"צ מריסקעווע מביע דעתו, וכתוב שם "ההצעות נתקבלו פה אחד"

דבר ה' אשר היה אל יוא"ל

רביה"ק זי"ע מגלה להגה"צ מריסקעווע זצ"ל רמז שמו בשירת האזינו במלחמתו נגד הציונים

בקשר למלחמתו הגדולה של מרן רביה"ק זי"ע למען ארצינו הקדושה מטומאת הכפירה והמינות – סיפר הרה"ח **ר' אלימלך שלמה שווארץ** הי"ו[6], שפעם אחת בליל שב"ק האזינו – שובה, נענה מרן רביה"ק זי"ע להגה"צ **מריסקעווע** זצ"ל ואמר לו – עפ"י מה שידוע מ**הרמב"ן** ז"ל אשר שמו של כל אחד ואחד מישראל מרומז בשירת האזינו, ובו נרמז מאורעות חייו, ועל זה אמר לו מרן זי"ע: **"איך בין מרומז אין די ראשי תיבות פונעם פסוק "ונקם ר'שיב ל'צריו ר'כיפר א'דמתו עמו"** (האזינו, לב, מג) – **כאטש איך שלאג זיך אזויפיל וועגן די ציונים, איז ארץ ישראל נישט ברוגז אויף מיר"...**

---

[5] בספר **ימי מלך** (ח"ב, פרק י"ג, אות תשע"א) מתאר את מעמד "המושב בי"ד" כדלהלן: "באותה עצרת מחאה גם הושיבו "בית דין" של רבנים גאונים וצדיקים מפורסמים, לקבל עדות ולשמוע מפי אנשים נאמנים מה באמת קורה בירושלים עיה"ק, וזלעפה אחזה את כל הנוכחים כאשר נגשו הרבנים הגאונים שנתמנו לדון כ"בית דין", זקני ופארי הדור התיישבו כסאות למשפט: הגה"צ רבי יונתן שטייף זצ"ל אבדק"ק קהל יראים וויען, הגה"צ רבי יוסף משה מייזליש זצ"ל אב"ד אויוואר, הגה"צ רבי שמעון ישראל פאזען זצ"ל אב"ד שאפראן, הגה"צ רבי יוסף יונה צבי הורוויץ זצ"ל אב"ד אונסדארף ופראנקפורט, **היושב ראש של הבי"ד היה הגה"צ רבי אברהם שלמה כ"ץ זצ"ל אב"ד ריסקאווא.**

לפני הבי"ד הופיעו כעדים הר"ר **ישראל זופניק** ז"ל שחזר עתה מארץ ישראל, וכן הר"ר **ישכר הירש** ז"ל אחד מהעסקנים, והר"ר **ליפא פריעדמאן** ז"ל, תחלה העיד ר' ישראל זופניק לפני הבי"ד על המעשים האכזריים של הציונים אשר הוא עצמו היה עד להם שרודפים את התורה ואת שומריה ברדיפות אכזריות, והיהודים החרדים אשר מעיזים להביא את מחאותיהם נגד חילולי שב"ק הנורא בפרהסיא ונגד מועדון התועבה מוכים ונמרטים ולוקים על צואריהם ומשימים אותם במאסר.

לאחר דין ודברים באו חברי הבית דין לידי החלטה להזהיר ולתבוע מאת המושלים של מדינת הציונית לסגור את המועדון תוך שלושים יום ולשחרר את כל האסירים החרדים שנאסרו בחטא שמחו למען כבוד שמו יתברך.

למעשה עשה ההפגנה האדירה רושם כביר, ולמחרת כתבו העיתונים האמריקאים ה"טיימס" ושאר עיתונים ידיעות נרחבות מקיום עצרת המחאה והרחיבו הדיבור להסביר על מה נטושה המערכה, ובסופו של דבר מרוב המחאות של יקירי ירושלים הוכרחו הציונים לעקור משם המועדון, ודידן נצח". ע"כ.

[6] בשם הרה"ח **ר' ישי בוכינגער** ז"ל (א שבת ביים רביץ, עמוד תפ"ה)

ואכן נפלא הדבר ששמו מרומז בפסוק זה, לרמז שאף שעסק כסדר להשיב למחרפי ה' דבר – "ונקם ישיב לצריו" – לצרי ה' היושבים בארה"ק ומטמאים אותה במינות וכפירה – בכל זאת – "וכיפר אדמתו עמו" – ארצינו הק' מכפרת לו על מלחמתו הגדולה עבור קדושתה.[7]

ונקם ישיב לצריו וכיפר אדמתו

הגה"צ מריסקעווע זצ"ל מראה למרן רביה"ק זיע"א הוספה נפלאה ע"ז מספר "שירה לחיים"

ובקשר לזה הראה אה"כ הגה"צ **מריסקעווע** זצ"ל למרן רביה"ק זי"ע הוספה נפלאה על דבריו, מה שמצא בספר **שירה לחיים** (להגרח"פ זצ"ל אב"ד סטריפאלי) שמיוסד על דברי **הגר"א** ז"ל, שכתב דבשירת האזינו יש **כת"ר** תיבות, נגד תרי"ג מצות דאורייתא וז' מצות דרבנן, ובספר הנ"ל מבאר שייכות כל תיבה למצוה אחרת, ובתיבות "**ישיב לצריו וכיפר אדמתו עמו**" מבאר דזה מרמז נגד החמשה לאוין שנאמרו בפרשת "מסית", א) שלא לאהוב את המסית, ב) שלא לשמוע אליו, ג) שלא לחום ולרחם עליו, ד) שלא ללמד זכות, ה) שלא ימנע מללמד עליו חובה, עיי"ש דבריו הנפלאים[8], וכל זה מכוון ברמז שם מרן רביה"ק זי"ע המרומז בתיבות "ישיב לצריו וכיפר אדמתו עמו" – כפי שהעיד על עצמו, אשר כפי דבריו תכלית ירידת נשמתו לעלמא הדין היה להציל את ישראל מרשת המינים המסיתים ומדיחים את ישראל לע"ז הציונית, ולחם מלחמות ה' במסירות נפש, ורגיל על לשונו חמשה לאוין הללו[9], והזהיר תמיד להתרחק ולהתבדל מהמסיתים ומדיחים כמטחוי קשת, ועי"ז אכן זכה להשריש את האמונה הטהורה בליבות רבבות אלפי ישראל[10].

המשך יבוא אי"ה

ספר
שירה לחיים
השולה תרי"ג
מפי הגאון האמתי רשכבה"ג
האדרת אליהו טוויללנא זצוקל"
ולפי סיוון הגשר הגדול בעל בנתים
הרמב"ם
ובולן וללה"
אבד"ק סמאריפאלי.

שער ספר "שירה לחיים" על שירת האזינו, שהו"ל הגאון רבי חיים פערלמוטער זצ"ל ששמע מהגר"א מווילנא זצ"ל

---

[7] וכעי"ז מביא בספר **מושיען של ישראל** (ח"א עמוד מ"ז) דבעת שבירר מרן רביה"ק זי"ע את דין אתרוגי ארץ ישראל בשנת השמיטה, כתב אז שלוש תשובות ארוכות לברר את ההלכה לאסרם, ורב א' הנמנה על כיתות הציונים פער פיו ואמר שארצינו הקדושה מקפידה על רבינו שאסר אתרוגי ארץ ישראל, כאשר שמע רבינו את דבריו ענה בצחות לשונו: "**ארץ ישראל איז אויף מיר נישט ברוגז, והא ראיה אז אין שירת האזינו בין איך מרומז אין איין פסוק מיט ארץ ישראל**" ...

[8] וז"ל הספר שירה לחיים: ישי"ב ר"ת יישמר ש'לא י'אבה ה'מסית, וזה נגד הלאו שלא לאהוב את המסית, לצרי"ו ר"ת ל'המעיט צ'פיית ר'עתו י'מנע ו'ישמר (רק אש קנאתו יבעיר עליו ולהיות מעוכריו), וזה נגד הלאו שלא לעזוב שנאתו מעל המסית כמו"ש ולא תשמע אליו, ר"ל אל תהי נשמע אליו להעביר מלבך נטירת נקמתך ממנו, וכפ"ר ר"ת ו'מהצל כ'ל פ'געיו ר'טוש, (כי דבר ה' בזה ואת מצותיו הפר), וזה נגד שלא להציל המסית מסכנת מיתה כמו"ש ולא תחוס עינך עליו, אדמת"ו ר"ת א'ת ד'ינו מ'לזכות ת'שמר ו'תמנע (הצלתו) והוא נגד הלאו שלא ללמד זכות על המסית כמו"ש ולא תחמול עליו, עמ"ו ר"ת ע'זוב מ'לכסות ו'מלהסתיר עול מסית ורשעתו (רק ארוב על דמו), זה נגד הלאו שלא למנוע מללמד עליו חובה כמו"ש ולא תכסה עליו וכו'. עכ"ל.

[9] וראוי לציין כאן מש"כ בזה מרן רביה"ק זי"ע בספה"ק **ויואל משה** (מאמר שלוש שבועות, סימן קפ"ה) וז"ל: "ובמסית יש כמה לאווין דאורייתא, שלא ללמד עליו זכות, דלאו דלא תחמול עליו, קאי שלא ללמד עליו זכות, ולאו דלא תכסה עליו קאיעל שלא ימנע ולא ישתוק מללמד עליו חוב כמבואר ברמב"ם ספר המצות וכו', ויש עוד כמה לאוין על המסית, לא תאבה לו ולא תשמע אליו ולא תחוס עינך עליו, עיין במנין המצות ופירושם, **וכל המחניפים לאותה מלכות המינות, אשר לא היו מסיתים ומדיחים כמותם מיום שנברא העולם, עוברים על כל אלו הלאווין**". עכ"ל.

[10] מושיען של ישראל ח"א, עמוד מ"ז-מח.

היכל התורה

היכל לב אדם

בביהמ"ד דקהל חואל משה ד'מאטמאר

מאנטשעסטער יע"ו

כסא דנחמתא

הנני משתתפים באבלו של ידידינו עוז הרבני החסיד המפואר בכל המעלות שמנו חכמים, כביר המעש בעמילות בתודה עבודה וגמ"ח, ראש ודאשון לכל דבר שבקדושה במדה מרובה וגדושה, אוזן קשבת להיטיב לזולתו אציל הנפש במידות תרומיות, מאיר פנים לכל דואדו, ה"ה

הרבני הנגיד

מוה"ד ר' משה אליעזר לאנדא הי"ו

מחשובי תומכי ההיכל

היושב בעמק הבכא על פטירת אמו החשובה

מרת אלטא זיסל רחל ב"ד
אברהם זיידא ע"ה

הרופא לשבורי לב יחבש לעצבותם, המקום ינחם אתכם בתוך שאר אבלי ציון וירושלים, ולא ישמע שוד ושבר בגבולכם, ובהמשך מעשיו הנשגבים תמצאן נחם, ונשמע ונתבשר בשורות טובות ישועת ונחמות עדי נזכה לביאת גואל צדק בבנין ציון וירושלים בב"א

אלו הדברים, מעומק הלב נאמרים, המשתתפים בצערכם

חברי וועד היכל לב אהרן
מאנטשעסטער יע"ו

ט"ו אייר

הגה"ק רבי חיים מאיר יחיאל ממאגלניצא זי"ע

ואלה תולדות

נולד לערך שנת תקמ"ט לאביו הרה"ק ר' אבי עזרא זעליג אבד"ק גרענין, ולאמו הצדקנית המפורסמת מרת פערל בת הרה"ק המגיד הק' מקאזניץ זי"ע, ע"י ברכתו של הרה"ק מבארדיטשוב זי"ע, לאחר סבל רב שלא נתקיימה אצלה ילדיה שנעדרו בילדותם, ואבי' הרה"ק המגיד זי"ע הי' תמיד מבקש מאת צדיקי הדור עבור בתו שיתקיימה ולדותיה, פ"א נזדמן הרה"ק מבארדיטשוב זי"ע לקאזניץ וביקש המגיד ממנו שיברך את בתו, אמר הרה"ק מבארדיטשוב אל המגיד שיתן לו את מנורת חנוכה שלו, והוסיף לומר: יאמין לי כבודו שאיני עובר על 'לא תחמוד'..., ונתן לו המגיד את המנורה, נטל הרה"ק מבארדיטשוב את המנורה ואמר "הריני נותן מנורה זו 'דרשה געשאנק' לחתונת נכדו אשר יולד לבתו, ועד יום חתונתו הנני מפקיד זה אצל כבודו, ורשאי להשתמש בה", והחזיר את המנורה להמגיד, וברכת צדיק עשתה רושם ובתו של המגיד נפקדה בבן זכר ונקרא שמו בישראל 'מאיר' ע"פ ציוו של הרה"ק מבארדיטשוב זי"ע באמרו "שהוא עתיד להיות מאיר לכל העולם בתורתו", וכסגולה לאריכת ימים הוסיפו לו את השם 'חיים' מלפניו, והשם 'יחיאל' מלאחריו, ונקרא חיים מאיר יחיאל.

במעלליו יתנכר נער

מילדותו נתגדל ונתחנך על ברכי זקינו שהתמסר לחנכו ה"ה הרה"ק המגיד זי"ע שחיבבו אותו מאד וממש לא זזה ידו מתוך ידו כמו שהוא מעיד בעצמו בהסכמתו לספר "עבודת ישראל" של זקינו, שכותב וזל"ק: "כי חיבר יתירה נודעת לי מכבוד אא"ז נ"ע זצללה"ה, ונטה עלי עוז ידידות אהבתו, כאומן את היונק נשאני באברתו, גדלני על ברכיו, והייתי יום יום שעשועיו, והשקה אותי מים חיים, הי' ברוחו אלי פי שנים, ינקתי דבש חכמתו, וגילה עיני במאור תורתו, בנגלה ונסתר האציל עלי רוח מבינתו",

וכבר בשחר טל ילדותו ניצנצו בו סימני טהרה שלגדולות נוצר, והרבה מגדולותיו וגילויו המופלאים יסופר, בהיותו כבן חמש שנים פרץ פ"א בבכי לפני זקינו ואמר: מדוע לזקיני יש רבי, וכן לאבי, אף אני רוצה ברבי..., שאלוהו מנין לו שלזקינו יש רבי, ענה, שהוא רואה בכל לילה, כיצד זקינו יושב לפני זקן אחד כתלמיד לפני רבו, ומכך הוא מבין שהלה הוא הרבי שלו, על כך הגיד המגיד, "בני זקן זה הוא הבעש"ט הק', וכשתגדל הרי גם אתה תלמד אצלו", השיב הילד: איני רוצה ב'רבי' שכבר נפטר מהעולם..., תפלתו היתה בהתלהבות ובכוונה גדולה כאדם זקן ורגיל, פ"א בהיותו רק כבן ז' שנה בעמדו בתפלה ליד הקיר בהתלהבות ובדביקות, פגע יתד שהי' תקוע במצחו ודם ניגר על פניו, אולם מרוב דביקותו בתפלתו לא הרגיש כלל בדבר, בבית זקינו התיידד עם הרה"ק ר' יצחק מאיר מגור זי"ע בעל חידושי הרי"ם שנתגדל ונתחנך בבית זקינו, ולמדו ביחד כששניהם הצטיינו בהתמדתם ובחריפות מוחם, ואהבה גדולה שררה ביניהם מאז, החידושי הרי"ם סיפר עליו, כי מנעוריו הצטיין במידותיו הנעלות, וסיפר שפ"א אמר להם המגיד הק' דבר תורה, וה"שרף" קלט אותם לפני החידושי הרי"ם, וה"שרף" חשש שמא על ידי כך פגע בכבוד חבירו, על כן פרץ בבכי וביקש ממנו שיסלח לו על העלבון שגרם לו, בהיותו עוד ילד קטן חלה במחלה קשה וחרדו מאד לחייו, שלח זקינו הק' שליח מיוחד להרבי מלובלין זי"ע, כאשר קרא 'החוזה' זי"ע את שמו בקוויטל נענה ואמר "אני רואה שהוא ימלא מקומו של זקנו המגיד", ואכן לאחר שהבריא לקחו המגיד ללובלין לאות תודה, והחוזה הק' השתעשע עמו והראה לו אותות של חיבה.

ימי ההילולא

י"ב אייר

- רבי (אברהם משה) זרח איידליץ ב"ר מאיר (אור לישרים) - תקט"ו
- רבי ישעי' מיאנוב (צוואת הבעש"ט) - תקנ"ד
- רבי יהודא צבי מדאלינא ב"ר ישכר בעריש - תרס"ט

י"ג אייר

- רבי פנחס קצינעלנבויגן מאוסטילא ב"ר יוסף

י"ד אייר

- רבי שמואל מקארוב (תלמיד הנוע"א) ב"ר אברהם ישעי' - תק"פ
- רבי יהודה לייב מזאלקילקוב ב"ר משה - תקפ"ו
- רבי ראובן הורוויץ מדעמביץ ב"ר אליעזר מדזיקוב - תרל"ט
- רבי יהודא צבי מסטרעטין ב"ר אורי מרוהטין - תרס"ז
- רבי אליהו חיים מייזל אבד"ק לאדז ב"ר משה - תרע"ב

ט"ו אייר

- רבי ארי' לייב אב"ד קראקא ב"ר זכריה מענדל - תל"א
- רבי נתנאל ווייל ב"ר ידידיה טיאה (קרבן נתנאל) - תקכ"ט
- רבי חיים מאיר יחיאל ממאגלניצא ב"ר אבי עזרא זעליג - תר"ט

באהלי צדיקים

עם כי הי' דבוק מאד בזקינו הק' הרבה גם לנסוע להסתופף אצל הרה"ק החוזה מלובלין זי"ע, ורגיל הי' לומר: "בכל פעם שאני חוזר מלובלין נדמה לי שקבלתי הפעם כ"כ הרבה בחסידות שתספיק לי לעשר שנים, אבל משבא אני אל ביתי ורק מציג את כף רגלי על סף ביתי, מתעורר בי החשק לשוב מיד ללובלין", בקשרי אמיצים הי' קשור אל הרה"ק היהודי הק' מפשיסחא זי"ע שהכיר את גדלותו וחיבבו אותו מאד כשהי' עוד נער בבית זקינו הק', לאחר הסתלקותם של שלשה רועיו, זקנו הק', החוזה הק', והיהודי הק' – תקע"ד תקע"ה – התחיל לנסוע אל הרה"ק מאפטא זי"ע בעל "אוהב ישראל",והעריך מאד את רבו זה ודבק בו בכל נימי נפשו, וכל נסיעה אליו הי' נחשב בעיניו כמוצא שלל רב, רגיל הי' לומר בכל פעם בלכתו אל רבו זה: אילו הי' מזדמן לפני איזה ענין להרוויח בו אלפי דינרי זהב לא הי' עולה על לבי לבטל נסיעתי אליו, גם הרה"ק מאפטא העריך אותו מאד, הרה"ק רבי שמעון דייטש מזשעליחוב זי"ע כתב פ"א אל הרה"ק אבד"ק גרעניץ זי"ע – אביו של ה"שרף" – בכהאי לישנא: הייתי באפטא וראיתי שהרבי מעריך מאד את בנו, והוא רוצה לגדל ולנשא אותו על כל העולם, (עיין לקמן מה שאמר עליו בענין מנהיגות) כשביקר דודו הרה"ק ר' משה אליקים בריעה מקאזניץ זי"ע באפטא, שאלו אם הוא מכיר את בן אחותו ה"שרף", והרה"ק מקאזניץ הרבה לספר עליו הודו, נענה הרה"ק מאפטא ואמר "דע לך שלאחר כל השבחים ששיבחת אותו, עדיין אינך מכיר אותו כלל וכלל", גם הרבה לנסוע לשאר צדיקי הדור, הרה"ק הרבי ר' הערש מרימונוב, הרה"ק ר' ירחמיאל מפרשיסחא – בנו של היהודי הק', הרה"ק ר' מאיר מפרימשלאן, הרה"ק ר' יחזקאל מקאזמיר, זי"ע, אך הי' קשור מאד אל הרה"ק מרוזין והרה"ק השר שלו' מבעלז זי"ע, וכשנפטרה אמו הצדקנית אמר בהספדה: תזכרי את הצדיקים שאני דבוק בהם, ישראל בן חוה (מרוזין) שלום בן רבקה העניא (מבעלז).

במקום 'גדולתו' שם אתה מוצא 'ענוותנותו'

כשהגיע לפרקו נשא לאשה האשה הצדקנית – שזקינו המגיד הק' העיד עלי' שיש לה רוח הקודש – בתו של הרה"ק ר' אלעזר מליזענסק בן הרה"ק הרבי אלימלך זי"ע, אחרי נישואיו ישב ועסק בתורה וחסידות סמוך על שלחן חותנו, ועלה ונתעלה בתורה וחסידות עד שנעשה גדול בתורה ויראה, ושמו הטוב הלך לפניו, וכעבור כמה שנים נתקבל לרב בגריצה, ולאחר מכן במאגלניצא, וכבר אז, בהיותו עדיין צעיר לימים, נמנה על גדולי הדור, ודבריו נתקבלו בחדרת קודש בכל רחבי פולין, שמו נודע לתהלה כגאון אדיר, ופנו אליו בשאלות ותשובות.

עם כל גדולתו שנמנה בין גדולי הדור כמו שכתב הוא בעצמו באחת מתשובותיו "גם לי תהלה לאל יש יד ושם בין הגדולים", הי' שפל ברך בענווה יתירה, כדברי בנו הרה"ק ר' אלימלך מגראדזיסק זי"ע בספרו "דברי אלימלך" (לפורים) וז"ל: שמעתי מאאמו"ר זצ"ל שאמר ברוב ענוותנותו, כאשר אני מסתכל בהתורה, מוצא אנכי עצמי קצת, אבל כאשר אני מסתכל בהצדיקים הקדושים אשר בארץ המה, איני מוצא עצמי לשום ערך נגדם, וזהו: 'אשא עיני אל ההרים' אל האבות והצדיקים הגדולים, תמה אני 'מאין יבוא עזרי', כי מה אני כאשר אני מסתכל בצדיקים, ההרים הגדולים, אמנם 'עזרי מעם ה' עושה שמים וארץ', הלא מיד בבריאת עולמו עלה ברצונו הפשוט שיהיו צדיקים אשר ראשם מגיע השמימה, ו'את הארץ' מדריגות קטנים ונמוכים, אשר מכולם יקבל השי"ת תענוג ושעשוע, אם כן גם אנוכי לא נופל מהם, והבן, עכ"ל, פ"א בא לפניו איש אחד והתנצל א"ע לפניו על הגיאות והתנשאות שיש בו ושאל ממנו עצה איך לשבר מדה זו, והשיב לו בזה"ל: כששואלין עצה על דבר אחד צריכים לפנות ולשאול את מי שיש לו ידיעה ובקי באותו דבר אבל אני אינני בקי ואיני יודע מה היא גיאות ואיך אפשר להתנשאות ואיך תשאל ממנו עצה בדבר זה.

פ"א כשהי' באפטא אצל הרה"ק בעל "אוהב ישראל" זי"ע, פגש בדודו – שמילא את מקום זקינו הק' – הרה"ק ר' משה אליקים בריעה מקאזניץ זי"ע יוצא מחדרו של הרה"ק מאפטא, אמר לו דודו "מאיר'ל, דע לך כי הרבי יש לו הקפדה עליך", נכנס ה"שרף" לברר את סיבת הקפדתו, אמר לו הרה"ק מאפטא: בוודאי יש לי הקפדה עליך, על שהנך מצניע את עצמך, מוטל עליך להיות מנהיג ישראל, התחיל לבכות ואמר: 'פשוט' כמוני יהי' מנהיג ישראל, ענה לו הרה"ק מאפטא: כן כן, גם אני 'פשוט' כמוך, ובכל זאת הנני מנהיג ורבי, אולם בי"ב אלול תקפ"ח כשנסתלק דודו, התחילו לבוא אליו חסידי קאזניץ ובעל כורחו נעשה לרבם ומנהיגם, וברוב ענוותנתו התנצל לפני חסידיו על אשר קיבל עליו את המנהיגות באמרו: "מה אעשה כי אדוני אבי זקני המגיד זצ"ל גזר עלי להיות מנהיג ורבי", ואכן נהרו אליו רבים מחסידי פולין, וביניהם אדמור"ם מפורסמים כהרה"ק ר' ישכר דוב מוועלבריז' זי"ע בעל "עבודת יששכר", ובן דודו שמילא אחר כך מקומו הרה"ק ר' אלעזר מקאזניץ זי"ע, אם כי נותר לשבת במאגלניצא היתה מצודתו פרושה על קאזניץ, ואף נהג לחתום:

ימי ההילולא

ט"ז אייר

- **רבי מאיר אב"ד לובלין ב"ר גדליה** (מהר"ם לובלין) – **שע"ו**

י"ז אייר

- **רבי יחזקאל הלוי לאנדא ב"ר יהודא** (נודע ביהודא) – **תקנ"ג**
- **רבי משה חיים אפרים ב"ר יחיאל מיכל** (דגל מחנה אפרים) - **תק"ס**
- **רבי איתמר ב"ר ישראל** (משמורת איתמר) – **תקצ"א**

י"ח אייר

- **רבי שמעון בר יוחאי - ג'א תתפ"א**
- **רבי משה איסרליש ב"ר ישראל** (רמ"א) - **של"ב**
- **רבי שלמה מקשאנוב** (תלמיד הגע"א) **ב"ר משה – תתקפ"ח**

"אבד"ק קאזניץ ומאגלניצא", וגם אז המשיך לנסוע לצדיקי דורו ולהסתופף בצילם.

עין רואה

פ"א אמר לאחד מגדולי הרבנים שהסתופף בצילו: "ידעתי שהנך נוסע אלי, וכן כל אחד ואחד מחסידי, מיד בצאתו לדרך לנסוע אלי, יודע אני ואני שומרו ומצילו מפגעי הדרך (תולדות הנפלאות), פ"א אמר לאחד מחסידיו "דך לך כמו שאתה מיטיב לראות דרך חלון זך וצלול, כן אני מביט ורואה בתוך נשמות ישראל", בראש חודש אלול תקפ"ח הי' בקאזניץ אצל דודו הרה"ק ר' משה'לע זי"ע, ואחר שבת נסע לביתו, וביום ד' לאחר צאתו מהמקוה אמר לחתנו אמור לחמותך שתראה להכין עגלה ואסע לקאזניץ, כי דודי הק' ר' משה'לע נחלה מאד, והלך ואמר לה, וצווחה הרבנית, מה זאת, זה שני ימים שבאת, ועדיין לא שלמתי שכר עגלה, ואמר לה הרה"ק שיסע עתה דרך ראדום ושם היו לו גבירים שישלמו עבורו, ושכרו עגלה ובאו ערב שב"ק בבוקר לקאזניץ, וטרם שנכנס אל העיר שמע קול העיר הומיה בבכיות ויללות, אמר לחתנו הנ"ל ניסע תכף על ציון המגיד, וכאשר בא לאהל המגיד פגע באמו הצדיקת ע"ה שיצאה מאהל המגיד, ואמרה לו, בני אין לך מה לילך ולהתפלל, כי אני הייתי שם ולא ענה לי אבי דבר, אמר אף שיש לסמוך על דבריה, אע"פ כן כיון שבאתי הלום אכנס, ונכנס ושהה שם זמן מה, ויצא ואמר נואש, וכך הוה, שבערב שבת קודש י"ב אלוך נח נפשי' והוא הי' בשעת פטירתו, (גן הדסים).

אחרית ימיו

כל ימיו הי' משתוקק לשהות לפחות שבת אחת בארה"ק, ולזכות להתפלל ליד כותל המערבי, והי' אומר: "בטוח אני שהייתי פועל הרבה בתפלה ליד הכותל", אך כחצי שנה לפני פטירתו הירבה לדבר מא"י, פ"א סיפר למקורביו: והנה אני עולה להיכל המשיח, דפקתי על הדלת, פתחו לי ונכנסתי לפנים, ונפגשתי עם היהודי הק' זי"ע, כאשר ראה אותי תמה ושאל: מאיר, מה מעשיך כאן, כ"כ מוקדם – שחשב שאני כבר לאחר פטירתי – שמעוני מאיר'ל – אמר לי – את כולנו סובבו בערמה, אף כי הננו עקשן אבל איננו קפדן, אבל אתה מאיר'ל האם גם אותך פיתו, הרי אתה כן קפדן, ולכן הנני מודיעך מראש שאל תסמוך על הבטחות, אמרתי לו שעדיין לא נפטרתי מהעוה"ז, אז פנה אלי ואמר לי: אתה, עדיין יש לך עצה, סע לארץ ישראל ושם תצליח במה שאני לא הצלחתי, והוסיף ואמר, מאיר'ל אל תעמוד כאן בחיבוק ידים, מהר ורד למטה ועשה משהו, ואמר ה"שרף", הוא רוצה שאני אסע לא"י ואכוון שם את היחודים שהוא כיוון, כי מי שמכוונם בחו"ל מוכרח להסתלק מן העולם כמו שקרה להיהודי הק' כידוע, והוא יעץ לי לכוונם בא"י כדי ששאר בחיים, אבל מי יכול לנסוע דרך רחוקה כזאת, ואפשר שלא יתנו לי לנסוע מן השמים, ומלבד זאת צריכים מקודם לקיים מה שכתוב 'ובערת הרע מקרבך', ואח"כ הוסיף ואמר: הנני מוכן לנסוע אבל איני רוצה לנסוע לבדי, רק בשעה שהק"ה יעלה את כולם יחד, אני בכל זאת רוצה לישכב "לעבן דעם הייליגן זיידישי זכרונו לברכה",

כל אותו חורף דשנת תר"ט הכין עצמו לעלות למרום, קודם חג הפסח ביקר אצלו הרה"ק ר' יעקב דוד מאמשינוב זי"ע סיפר לו ה"שרף": ראיתי את מורי ורבי ועוד צדיקים, אמר לי מורי: הנך מתכבד לשאת דרשה בפרשת 'אמור' כאן בגן עדן, ומאז נחלה מאד, כשהגיע סיפור זה לאזני החסידים ציפו בחרדה לימי הפסח שיעברו בשלום כי בפסח קוראים את חלק מפרשת אמור, לאחר שעבר הפסח בשלום היו מצפים שיעבור בשלום השבוע שבו קוראים את הפרשה הזאת, בשבת פרשת קדושים באו למאגלניצא לבקרו הרה"ק ר' משה מלעלוב, והרה"ק ר' משה מפשעדבורזש, זי"ע, וכאשר ראו שגברה עליו המחלה אחר הרופא המומחה הרה"ק ר' חיים דוד מפיעטרקוב זי"ע הנודע בשמו "הדאקטאר הצדיק ברנארד", ונכנס אליו לבקרו, ויצא לעם ואמר שירבו בתפלה ובתחנונים כי יש לו רגעים ספורים ונעשה רעש ובכיה רבה, וביום ט"ו אייר תר"ט עלה בסערה השמימה, בשעת הלויה הכניסו את הארון לביהמ"ד, ראשון למספידים הי' הרה"ק ר' משה מלעלוב זי"ע, שהרים קולו בבכי וצווח, "גדולה הבושה שלא יכולנו בתפילתנו לקיים צדיק כזה בתוכנו", ובבית החיים הספיד אותו הרה"ק ר' נתן דוד משידלאווצי זי"ע, הוא הזכיר את הדרשה שיכבדו אותו לדרוש בשמים, ואמר: "יתן ד' שיהי' דורש טוב לעמו".

י"ז אייר

הגה"ק ר' יחזקאל לאנדא זי"ע
["נודע ביהודה"]

אלה תולדות

נולד באפטא ביום י"ח חשון שנת דע"ת לאביו הרב הקצין רבי יהודה הלוי פרנס ומנהיג וועד ארבע ארצות, ועוד בשחר ימי עילומיו כבר הי' מפורסם זכרון המופלא שלו ושנינותו ופקחותו העצומה, כשמלאו לו י"א שנים כבר הי' מפורסם לעילוי גדול, וכבקי נפלא בש"ס ופוסקים, הג"ר משה יעקב מקראקא זצ"ל רבה של אפטא הרבה לחבבו והרבה לפלפל עמו בסוגיות חמורות שבסדר קדשים, את חידושיו משנות ילדותו מזכיר בספרו "ציון לנפש חיה" (צל"ח). גם שאר גאוני דורו הרבו להשתעשע עמו בד"ת. כשהי' בן י"ד נדד מבית אביו להעיר בראד, והצטרף לחכמי הקלויז שבבראד שמפורסמים היו לאריות שבחבורה בתורת ד', בשנת תצ"ב כשמלאו לו ח"י שנים נשא את בתו של הגביר רבי יעקב מלודמיר ז"ל ועבר לגור בבית חותנו, שם הוסיף תורה על תורתו וקדושה על קדושתו, ובהשפעתו עבר חותנו ביחד אתו וכל משפחתו לבראד שהיתה עיר מלאה חכמים וסופרים ועד מהרה נתקבל שם בזרועות פתוחות כאחד מ"חכמי הקלויז" שעליהם נמנו גאוני ארץ כהגאון רבי יצחק הורוביץ והגאון ר' חיים צנזר זצ"ל זה שהעיד עליו "צפה יחזקאל במעשי מרכבה" ומקלויז זה יצתה תורה לישראל, ומני אז דרך כוכבו בקרב ישראל בגאון ובעוז, ונהרו אליו תלמידים רבים לשתות בצמאון רב את מימי תורתו, בשנת תצ"ד כשמלאו לו עשרים שנה, נתנו עיני חכמי בראד עליו, ומינוהו לראש לארבעה בתי דינים שהתקיימו אז בבראד.

על כס הרבנות

בשנת תק"ה נתקבל לכהן כרב עיר יאמפאלא והגלילות, ביאמפאלא נגה אז אורו של המגיד הק' רבי יחיאל מיכל מזלאטשוב זי"ע ובניו, והוא עם כל התנגדותו לדרך החסידות ידע להעריך את גדולתם, בספרו צל"ח למסכת ביצה מצטט קושיא "שזה יותר מארבעים שנה הקשה הרב הגדול מוה"ר יוסף בק"ק יאמפאלא" הוא בנו של המגיד הקדוש רבי יחיאל מיכל, בתקופת כהונתו שם, הראה את כוחו בדרוש לייסר את העם בדברי נועם ואגדה המושכת את הלב, ואת דרשותיו הנפלאות המלאות חריפות ובקיאות נדפס לאחר פטירתו ע"י בנו הג"ר שמואל זצ"ל ונקרא בשם "דורש ציון". בשנת תקט"ו נתמנה לאב"ד ור"מ בעיר ואם בישראל פראג ויסד שם ישיבה גדולה שאיליה זרמו תלמידים מכל קצוי תבל עד מרוב הדחק זו הלחץ נאלץ לילמוד עמהם בחצר בית הכנסת הרחבה, עד יומו האחרון לא פסקה ישיבה זו מביתו, ומהם יצאו גדולי הוראה גדולי ישראל מפורסמים כהגאון רבי אברהם דנציג זצ"ל בעל "חיי אדם" הגאון ר' דוד דייטש זצ"ל בעל אוהל דוד הגאון רבי אליעזר פלעקלס זצ"ל בעל תשובה מאהבה, הגר"ב רנשבורג זצ"ל מחבר ההגהות על הש"ס, ועוד. עם כי עסוק היה במלאכת הקודש עם התלמידים עכ"ז השגיח על קהילתו בעין פקוחה ודאג לכל צרכיהם, לאחר מלחמת שבע שנים בה נלחמו המלכה תירזה מלכת אוסטריה עם המלך פרידריך השני מלך פורסיה, כאש הי' פראג במצור לא שעה לעצת נכבדי העם שיעצו לו שהוא יצא מן העיר עד יעבור הזעם אלא נשאר שם ביחד עם בני קהילתו והתאמץ להקל מסבלם, דרש מהעשירים בתוקף לפרנס את העניים וכדו' וסוחרים הזהיר בל יפקיעו השערים, עמד על משמר הדת ותיקן תקנות גדולות בעירו להגדיל תורה ולהאדירה, אחת התקנות המעניינות היא היות וכמה מורי צדק אשר בעיירות שאין להם חיך לטעום ולהבחין בעצם הדבר, סוברים שכל ספר שנתפשט בעולם ראוי לסמוך על דבריו וע"כ באים לידי תקלה להתיר את האסור, על כן תיקן שקודם שמלאו לצורבא מרבנן ארבעים שנה לא ירום ידו להדפיס חידושיו בש"ס ופוסקים וכאשר ימלאו לו ארבעים שנה אז הרשות נתונה, אם בר הכי הוא לפרסם חידושיו, גם תיקן תקנות אחרות, נגד חיי המותרות ולוקסוס המעוררים את קנאת הגוים וגורמים הכבדת עול המס, צוה למעט בהזמנת אורחים לסעודת מצוה, למעט כלי זמר ובדחנים, והנשים לא ילבשו בגדי פאר מחוץ לגעטא וכדו' ואף הם הביטו אחריו בחדרת קודש ובעיניהם הי' נראה כמלאך אלוקים.

איש אלוקים קדוש

הי' מתנהג בקדושה ובטהרה, תלמידו רבי אליעזר פלקלס מעיד עליו כי מעולם לא עבר חצות לילה בשינה, ועד שהגיע לזקנה לא שכב במיטה ולא פשט בגדיו בלילה, הי' מרבה בתעניות ובסיגופים, מר"ח אלול עד יוה"כ הי' מתענה משבת לשבת, מר"ח אב עד ת"ב לא אכל רק לחם יבש כל לימודיו עם תלמידיו הי' בעמידה, צדקת פזרונו נודע הי' ב.יהודה וישראל ותרן בממונו הי' וכדו'.

לוחם מלחמת ה'

עשוי ללא חת ועז כחלמיש הי', לוחם מלחמת ה' בגבורים גודר גדר ועומד בפרץ, הי' זה בשנת תק"ה כאשר אחד מנשואי פנים שבבראד שריננו לעז על בני משפחתו, ניסה להטיל חיתת על העם לבל יעיז לפצות פה עליו בקלונו, שלשה גבורי רוח לבשו רוח קנאה והם הגה"ק בעל מאיר נתיבים הגה"ק ר' גרשון מקיטוב גיסו של הבעש"ט והנוב"י בראשם הוקיעו בריש גלוי את אותו נשוא פנים, ועוררו עליהם חרון אפו עד כי נאלצו לברוח מן העיר בראד. גם לחם מלחמת חרמה קודש נגד כת ש"צ וההולכים בשיטתם, אף יצא נגדם בכרוז חריף שצוה להדפיסו בגליון מיוחד ולהכריזו בביהכ"נ לפני כל נדרי בליל יום הכיפורים בכל שנה ושנה, בין השאר נאמר שם "כל לכל החוטאים והפושעים יש תשובה חוץ מאלה מעריצי הש"צ ימ"ש ומחזיקים בשיטתם", כמו"כ קנא קנאת ה' צבקות על המשכילים שבברלין שהרימו ראשם בדורו.

פוסק הדור

כבר בשנת ת"ק מופיע כבר במלוא שיעור קומתו כפוסק הדור ומשיב מובהק שהכל חרדים לדבריו וכל גדולי הדור כבר מאז הציעו לפניו שאלותיהם הקשות ולבקש את הכרעתו, בין השאר התשובות שבאותו שנה אנו מוצאים תשובה ארוכה בענין היתר עגונה אותה ערך לבקשת אחד מגאוני הדור ה"ה רבה של אוסטרובצה זצ"ל הוא אשר לבש שריון ענוה משחר נעוריו חשב כי הוא נשאל רק כדי "לפתוח בקטן תחלה" ובתשובה המוזכרת מדגיש הוא "להפצרת השואל באתי לגלות דעתי דרך פילפול לא להלכה ולא למעשה שלא יסמוך על דברי לא לאיסור ולא להיתר ואני רק כתלמיד הדן לפני הגדולים והגאונים אשר בדור" תשובות לאלפים הריץ לכל קצוי תבל ועיני כל ישראל הי' נשואות לו, הוא הי' עונה לכל דורש עיין נוב"י מהדו"ת יו"ד סימן ע"ז "זה דרכי להשיב לכל שואל אפילו לפחות שבפחותים" ספר שו"ת נודע ביהודה מקובל בהערצה בבית ישראל מתי מספר יכולים להשיב בדיוק שמו ושם עירו, לעומת זה כולם יודעים להעריך ולהעריץ כשמזכירים "נודע ביהודה" עד היום נמסרים בעולמה של תורה דברים ורעיונות מחשבות עמוקות סברות ישרות מה"נודע ביהודה".

דעתו לדרך החסידות

אם כי בתחלה הי' נודע במלחמותיו נגד דרך החסידות, אולם מסופר כי לאחר חילופי דעות והשקפות שערך עם אבות החסידות שינה את טעמו וחדל מללחום נגדם, ומתאמרא מימרות מהרבה גדולי ומאורי החסידות שבחים עליו, מרן הבעשטה"ק העיד עליו בלש"ק: אויף די דארער שווארצע יחזקאל שטיט אַ דריטל וועלט, הרה"ק ר' ברוך ממעזיבו"ז זי"ע אמר במתיבתא דרקיעא הכריזו כי הלכה כרבי יחזקאל וכל מקום כיון להלכה האמיתית, הרה"ק בעל התניא זי"ע אמר שהי' יחיד בדורו בהוראותיו וה' הי' אתו שקלע אל חוט השערה ולא החטיא את המטרה האמיתית בכל דבר אשר יורה, הרה"ק מצאנז זי"ע אמר אילו הי' הנודע ביהודה חיי אתנו כיום הייתי מתגולל אצלו תחת שלחנו כי כל כוונותיו הי' רק לשם

שמים ונפלא הי' בקדושתו וצדקתו. ידוע שהי' מתנגד לאמירת "לשם יחוד" מכח הלכה וכפי שמסופר שהי' מכריז קודם תקיעת שופר בראש השנה בקול גדול: למה תוקעים רחמנא אמר תקעו, והרה"ק מצאנז לא אמר בשביל זה לשם יחוד, אבל מאידך ראה מה שכתב רביה"ק זי"ע בספרו הק' ויואל משה מאמר ב' סימן מ"ז וזל"ק: ואף שהנוב"י פליג על אמירת לשם יחוד מ"מ אנו רואים שנתן הסכמה חמה על אותם הדרושים שבס' אור לישרים וכתב עליו שהוא בעצמו שמע מפיו דברים מתוקים ונכנסים בלב השומע להלהיב הלבבות לי"ש ושם באותו הספר בדרוש הראשון כתב הטעם הנ"ל על אמירת לשם יחוד, ונראה דאחר שאמר טעם זה קבלה ממנו, עכדה"ק.

אשכבתי' דרבי

עדי הגיעו לגבורות נשאר כתר תורה ונזר מלכות על ראשו, בי"ז באייר תקנ"ג נסתלק לשמי מרום והוא בן שמונים שנה, בלב שבור ורצוץ ליווהו המוני תלמידיו וגדולי תורה שבפראג, למקום מנוחתו האחרונה שנכרה בבית העלמין העתיק, כשהם משננים וחוזרים בלי הרף מדברי תורתו, רבבות רבבות השתתפו בהלוויתו, וגדל המספד מאוד, עפ"י צוואתו לא נחרתו על מצבת קברו כל תוארים זולת "הרב המפורסם מו"ה יחזקאל הלוי", על כסאו עלה בנו הגאון ר' שמואל זצ"ל.

מורשתו הרוחנית

השאיר אחריו ברכה ירושה רוחנית הרבה לכלל ישראל, ה"ה ספריו א) שו"ת נודע ביהודה מהד"ק מהד"ת, ב) "ציון לנפש חיה" חידושים על הש"ס, ג) "אהבת ציון" דרושים והספדים, ד) "דגול מרבבה" חידושים והגהות על שלחן ערוך, ה) "דורש לציון" דרושים ופילפולים לכמה מסוגיות הש"ס, ו) "דרוש הספד" על מות מריה תריזיה מלכת אסטריה, ז) "דרוש השבח וההודאה" על נצחון אוסטריה במלחמתה נגד טורקי', ח) "דרושי צל"ח" דרשות, ט) "חוקי האישות עפ"י דת משה והתלמוד" הוא כתבו ע"פ בקשת קיסר אוסטריה פרנץ יוזף השני לגלות את דעתו אודות חוקי הנישואין שהוציא ביחוסם אל חוקי ישראל, י) "מראה יחזקאל" הגהות על התלמוד.

י"ז אייר

הגה"ק רבי משה חיים אפרים מסדיסלקאב בעל "דגל מחנה אפרים" זי"ע

צור קודש מחצבתו

בן ובת קדושים וטהורים הניח אחריו רבן ומאורן של ישראל אור שבעת הימים מרן הבעש"ט הקדוש זי"ע, ה"ה בנו הרה"ק ר' צבי הירש זי"ע שהי' צדיק נסתר כל ימי חייו, ובתו הרבנית הצדקת המפורסמת מרת אדל זת"ע, אשר אביה אמר ששמה היא ראשי תיבות א"ש ד"ת ל'מו שאש קודש בוערת בקרבה. נודעת הי' כבעלת רוח הקודש, צדיקי הדור העידו עליה שלא פעם אירע שבעת שאחזה באמצע כיבוד הבית השליכה באמצע את המכבדה ("בעזעם") מידה ואמרה סדר "קדושה" יחד עם מלאכי השרת, שאמרו אז שירתם. אביה הק' החשיבה אותה כאחד מבני החברייא קדישא, ומסר לה הרבה סודות הק', והיא היתה הממונה על כספי הבית והוצאותיו המרובים של אביה. כשהגיע עיתה עת דודים נשא את הצדיק נסתר הרה"ק ר' יחיאל (מיכל) זי"ע, מסופר שלפני הקישור שלח הבעשטה"ק תלמידו הגדול המגיד ממעזריטש זי"ע לבחון את החתן ר' יחיאל ובשובו סיפר המגיד שכשבחן אותו ענה על כל דבריו לא ידעתי איני יודע ולא אדע, אז אמר הבעשטה"ק אם כן אפשר לגמור השידוך, ואכן נשא הצדקת אדל את הרה"ק ר' יחיאל, אולם ר' יחיאל המשיך כל ימיו להיות נסתר במעשיו.

זרע קדש

כמה שנים לא זכו ר' יחיאל ואשתו מרת אדל לזש"ק, בשנת תק"ח כאשר התאספו החברייא קדישא תלמידי הבעשטה"ק בשמחת תורה, והי' מרקדים בהתלהבות עצומה, ויהי באמצע הריקודין של מצוה נקרעה מנעלו של אחד מבני החברייא קד' ה"ה הרה"ק ר' דוד לייקים זי"ע, ולא הי' יכול לרקוד, והצטער מאד על שאינו יכול להשתתף בשמחת התורה, הרבנית שעמדה מן הצד הריקודין, ראתה את זה, ותאמר אל ר' דוד שאם יבטיח לה בן זכר תביא לו מנעלים חדשים כדי שיוכל לרקוד הלאה, הרה"ק הבטיח לה, והביאה לו מנעלים חדשים והמשיך בריקודין של מצוה, ועוד באותו שנה שנת תק"ח נולד לה בנה הבכור, ויקרא שמו בישראל משה חיים אפרים, כעבור חמש שנים נולד להם בנם השני ה"ה הרה"ק הרבי ר' ברוך ממעזשבוז זי"ע, וצדיקי הדור אמרו על שני האחים הקדושים שתי נשמות קדושות הורידו בני הבעשטה"ק לעולם, האחת מסטרא דחסד הוא ר' משה חיים אפרים, והשני היא מסטרא דגבורה הוא הרר"ב, נוסף להם נולד בתם הצדקת המפורסמת מרת פייגא ע"ה שהיתה נודעת כמו אמה לבעלת השגה ורוה"ק, ובנה הי' הרה"ק ר' נחמן מברסלב זי"ע.

במעלליו יתנכר נער

הני תרי צנתרי דדהבא האחים הקדושים הוכרו מיד כי זרע ברך ה' המה, יסופר שפ"א במוצאי שב"ק הגיע לביתו של הבעשטה"ק תלמידו ר' מאיר הגדול מפרעמישלאן זי"ע, וביקש מהרבנית אדל שתכין לו סעודת מלוה מלכה, והיא היתה באותו זמן חולה ולא יכלה לרדת ממטתה, והבטיח לה ר' מאיר שאם תכין לו יהי' לה רפואה שלימה, כששמעה ההבטחה ירדה מיד ממטתה להכין לה הסעודה, ופתאום התחילו שני בני' הקטנים לבכות, והלכה אצלם ותוציאם ממטתם לחוץ, ויהי כאשר אך יצתה מהחדר נפלה כותל החדר על מטתם, ואמר הבעשטה"ק לר' מאיר באת להציל את חיי בתי ושני בניה ראיתם את זאת ברוה"ק, והנכם שליחא דרחמנא ומגלגלין זכות על ידי זכאי, משמיא קא זכו ליה להציל נפשות קדושות כאלו "אשר העולם יאיר מגודל קדושתם". האחים הקדושים יצקו מים חיים על זקנם הקדוש ושאבו ממנו מלא חפניים תורה ויראה, וקלטו במוחם כל אמרותיו והנהגות קודש של ראשית תורת החסידות. סיפר המלמד של הרה"ק ה"דגל", שהי' לה"דגל" שמירה מיוחדת של זקנו,

ומעשה שהי' כך הי', פ"א כאשר ישב ליד זקינו הבעשטה"ק אמר לו הבעשטה"ק בא ואראך דבר, וצוה להביא לו פיסת קלף והניח את זה תחת מפת השלחן, לכמה דקות, כשהוא תפוש בשרעפיו, לאחר מכן הוציאה מתחת המפה וימצא כתוב בה: "אני מט"ט שר הפנים"!... ונתן הבעשטה"ק את הקלף לנכדו, ואמר לו לשמרה היטב, ואכן שמרה זמן מה, וסיפר המלמד שכאשר נעשה מלמדו נאבדה לו הקלף ומאז הרגיש כאב שניים. כשנעשה בן שתים עשרה שנה נחשך עולמו בעדו בהסתלקותו של זקינו הגדול אשר ממנו הי' רוב תורתו, אבל הוא חיזק את עצמו והמשיך לשאוב מתורת זקינו ע"י שדבק עצמו לממשיך דרכו ה"ה הרה"ק הרה"מ ממעזריטש זי"ע, וביותר אצל הרה"ק בעל "התולדות" זי"ע.

תורה מתוך הדחק – רבנותו

אחרי חתונתו התיישב בעיר סדילקוב, וקידש עצמו בסילודין ועסק בתורה ועבודה בקדושה ובטהרה יומם ולילה מתוך דוחק גדול, ולפרנסתו הי' משמש כמגיד מישרים בעיירה, באותו זמן הי' העיר רובם ככולם מתנגדים, וכמובן שהוא נהג כזקינו הבעשטה"ק, וזה לא הי' לרוחם של תושבי העיר ולא כבדוהו כראוי ואף פרנסתו נתנו לו בדוחק גדול, עד שרבו בעל ה"תולדות" השתדל הרבה בעבורו ונעתרו לבקשתו והוסיפו לו קצת. אחיו הרר"ב הי' לו קפידה על העיר סדילקוב על שאין מכבדים את אחיו כראוי, פ"א ביום ב' דשבועות הי' רעם גדול, ובתו של הרר"ב היתה יושבת באותו זמן ליד שלחן אביה, ותחלחל מאד על הברק, אמר לו הרר"ב מה תתייראי, הדינער ילך לסדילקוב, והי' שם איש אחד שלא הי' ממעזריטש ושמע את הדברים, ויהי כאשר נסע משם, באמצע הדרך ראה עגלה מלאה חסידים, שאלם מהיכן אתם, ענו לו שבאים מהרה"ק מלובלין, שאלום מה הי' בשלחן, אמרו ששמע מרבם דבר אחד ולא הבינו פשר הדבר, שאמר: שתמה על הרר"ב בשתיים א' על שיושב עם בנותיו אצל השלחן, והב' איך פסק כב"ש שקידש את סדילקוב בדינר,(עיין קידושין ב.) וישחק האיש ואמר שהוא יודע פשר הדבר, ודברי רבם הי' המתקה שלא יזיק הרעם בסדילקוב וסיפר להם המעשה. מכל מקום הי' הדינער בשם והרס ב' או ג' בתים בלא אדם. – אבל הוא לא הצטער על דחקותו אדרבה הי' שמח בחלקו והוסיף עבודה על עבודתו ביתר שאת, פ"א ביקר אצלו אחיו הרר"ב וראה את ביתו העני', ויאנח ואמר לאחיו: אוי לי אחי שראיתי בכך, כבר הגיעה השעה שיהי' לך מנורת כסף, השיב לו, ואתה אחי מנין לך הכסף לקנות מנורת כסף, ענה לו מסובב אני בערי ישראל ומדריכם לעבוד את ה' בדרך זקינינו הק', והם מהנים לי עבור זה כפי יכלתם, השיב לו, אם כן הדבר, אז אשריך שראית אותי כך, שמוטב שמנורת הכסף יהי' בנכר ואני אשב בביתי מאשר מנורת הכסף יהי' בביתי ואני יהי' בנכר. אבל לימים יצא שמו בעולם והתחילו לנהור אליו חסידים רבים, ואף אנשי העיר סדילקוב התחיחו להרגיש כח קדושתו, וקבלוהו גם המה לרב ולמורה דרכם, ובמשך הזמן קנו לו מנורת כסף ונתקיים רצון צדיק אחיו הרר"ב, כאשר ראה פ"א איך שהרבנית אורו פני' כשהדליקה נרות בהמנורה, אמר לה "דיר איז יעצט ליכטיג, און מיר איז פריער גיווועזן לעכטיג", אבל אשריך בעולם הזה וטוב לך לעולם הבא – פשוטו כמשמעו,

פקודא בגו צדיקיא

שמעו הק' יצא על פני תבל כגאון מפורסם, לאיש אלקים בקי בנגלה ובנסתר, עובד ה' במסי"נ ממש, וגם לפועל ישועות, וכמו שהבטיחו זקינו באחד החזיונות המובאות בספרו הק' "טבעך וטבעי יצאו לעולם", ואלפים מישראל הגיעו להסתופף בצלו והוא קרבם לדרך החסידות כמו שקיבל מזקנו הק', ולא רק פשוטי עם באו אצלו, אלא גם צדיקי הדור עלו אליו לקבל פניו, מספור שהרה"ק רבי ר' מענדעלע מרימנוב זי"ע בא פ"א אליו, כשנכנס הי' באמצע גזיזת הציפורנים לכבוד שב"ק, וישב כשגבו מופנה אל הנכנס, לאחר נטלו ידיו, הושיט ידיו לאחריו לתת שלום, ושאלו האם אתה תלמידו של ר' אלימלך האם אתה יוכל לספר לי איזה מופת מרבך, ענה לו מופת אני לא יכול אך זה אני יכול לומר שידוע שיש באוזן גיד שרק בשעת הגסיסה מחמת פחד המיתה רואים שהיא דופק, ואני ראיתי את הגיד הזה דופק אצל רבי כל פעם שהוא מתפלל, אז פנה אליו ונתנו עוד פעם שלום בסבר פנים יפות, והי' אצלו כל אותו שב"ק וביחד עסקו בתורה וחסידות. ראה מה שכתוב באגרת הקדש של הרה"ק רבי ר' זושא זי"ע, וז"ל: בעזה"י, שלום וברכה מאלקי המערכה, לכבוד אהו' או"נ ידיד ה' וידיד נפשי ה"ה מו"ה הרב המאור הגדול, רב גובריה ורב חילו לאורייתא, חסידא ופרישא, בוצינא קדישא, יפה נוף משוש כל הארץ, לא יעבור עליו כליון וחרץ, שיאו יתנשא למעלה באורך ימים ושנות חיים ושלום בטוב ובנעימים איש אלקים קדוש יאמר לו, כש"ת כמוהר"ר משה חיים אפרים נ"י ויופיע הולך ואור עד נכון היום, וכו' וסיים שם הלא כה דברי אוהב נפשו ודורש שלומו וטובתו בלב נפש חפצה ומעתיר בעד אריכות ימים ושנותיו ה' יקשה ואומר שלום לכל ב"ב. עם כל גדולתו שגדולי עולם חרדו לקראתו הי' בעיניו עניו ושפל ברך והי' מקדים שלום לכל אדם אפ' לנכרי שבשוק,

צדיק מה פעל

אצל הבעשטה"ק הסתובב יהודי פשוט מאד, אשר שכר בית מזיגה אצל אדון הכפר, וביקש מהבשטה"ק שיפעול עבור בשמים שימצא חן בעיני האדון ולא יצטרך לשלם מסים על הבית המזיגה, וכדי לקרבו להקב"ה עשה הבעשטה"ק את רצונו, ופעל שהאדון יפטור אותו ממס, כשנסתלק הבעשטה"ק חייבו מיד האדון את המיסים, נסע האיש אל הרה"ק בעל ה"תולדות" זי"ע ויספר לו ענינו ואת בקשתו, ענה לו הרה"ק ה"תולדות" שמעת שנפטר הבעשטה"ק כשיהודי נקלע לעת צרה צריך ליקח ספר תהלים ולהתפלל לבד להקב"ה והשי"ת יעזור לו, האיש יצא ברוגז משם ואמר שעלינו להתאונן על פטירת הבעשטה"ק כי בזמנו האם היינו צריכים ליקח ספר תהלים, כאשר שמע הרה"ק ה"תולדות" את דיבורו הבין מיד שבעבור שיש לו אמונה פשוטה בהבשטה"ק אומר זאת, קראו מיד בחזרה והבטיח לו בקשתו, וכן הוה, ויהי כאשר נסתלק ה"תולדות" בא האיש אל הרה"ק ה"דגל", ושטח לפניו בקשתו, הרה"ק כאשר ראה לפניו איש בעל ולא ידע, געד אותו על אשר ביקש בקשה כזו לזקנו ולה"תולדות", הלה יצא בפחי נפש ורץ על הציון הקדוש של הבעשטה"ק ויבך שם מאד ואמר לו רבי על מי נטשתם אותנו, ומרוב בכיה נרדם שם על הציון, והנה

בחלום רואה את מרן הבעשטה"ק ויאמר לו "לך לנכדי ותפעול עתה אצלו שלא תשלם מיסים כמקדם", והנה דרכו של הרה"ק ה"דגל" הי' שבשעה שהניח עצמו לישון קמעה היו מניחים סביביו שומרים שלא יהי' רעש כי מכל קול קל הי' מתעורר, ואותו האיש כאשר התעורר מהחלום רץ תיכף לביתו של הרה"ק ומרוב זריזותו לא ראוהו אותו כלל השומרים וניגש מיד אל החדר של הצדיק אשר מיד הקיץ משנתו, ומיד אמר להאיש "לך לביתך כי העלת שלא תשלם מיסים כל ימי חייך",

אשכבתי' דרבי

כפי הנראה הרגיש ברוח קדשו כי הגיעה זמנו להפטר מעולם הזה, ועזב את סדילקוב ועבר לגור בעיר זקינו מעזיבוש, זמן קצר לאחר מכן ביום י"ז אייר ערב ל"ג בעומר תק"ס והוא כבן נ"ב שנה נסתלק לחיי העולם הבא, ונטמן בחלקת זקינו מרן הבשטה"ק, ולימים גם נטמן שם אחיו הרה"ק הרר"ב, ולאחר מכן נטמן גם הרה"ק האוהב ישראל מאפטא שגר סוף ימיו במעזיבוש.

מורשתו הרוחנית

כמו שאחיו עסק בהפצת תורת זקינו בנסיעותיו הרבות בין אחינו בני ישראל, עסק גם הוא בהפצת תורת זקינו על ידי קולמתו, הוא ליקט את אמרותיו של זקינו הק' כשעל פיהם הוא בונה דרושים נפלאים אמרות טהורות דברים חוצבים להבות אש, המחממות ומלהיבות את ליבן של ישראל לאביהם שבשמים בדרך החסידות עפ"י סדר הפרשיות, וחוץ מחידושיו כתב עוד ליקוטים על ענינים שונים, ואף חזיונותיו שראה את זקינו ואת שאר בני היכלא קדישא לאחר הסתלקותם הכל העלה על הכתב, ולאחר פטירתו הוציא אותם בנו הרה"ק ר' יעקב יחיאל מקאריץ זצ"ל לאור העולם, כשהיא מעוטר בהסכמות נלהבות של ראשי צדיקי הדור ההיא, ומרוב חביבות הספר נדפס הספר הרבה פעמים במשך כל השנים.

י"ח אייר

התנא האלוקי רבי שמעון בר יוחאי זי"ע

בר יוחאי אשרי יולדתך

התנא האלוקי רבי שמעון בר יוחאי נולד לאביו יוחאי שהי' משבט יהודה והיה מגדולי הדור, ורבי רחומאי כינהו בתואר הנכבד "חברינו" וכך התבטא: ליוחאי חברינו יש מרגלית טובה המאירה את כל העולם ואורה של המרגלית הנו כאור השמש היוצאת מנרתיקה, כמו כן הי' יוחאי עשיר ונכבד וקרוב למלכות, וחיבה יתירה נודעת לו בבית הקיסר אנדרינוס, ואשתו של יוחאי היה שמה שרה, מזרע הנשיאים, מזרעו של הלל הזקן, ותהי שרה עקרה ולא נפקדה בבנים, וכשראה שעברו הרבה שנים ועדיין אין לה ולד, עלה בדעתו של יוחאי הצדיק לגרשה ולישא אשה אחרת, ויצו לשדכן אחד שיחפש עבורו אשה הגונה ובת טובים, לאחר זמן נודע הדבר לשרה אשתו, שיוחאי בעלה רוצה לגרשה, ולא אמרה לו דבר, רק שהיתה מרבה לצום ולתת צדקה ומתפללת יום יום בהיותה לבדה, ותבך בכי גדול לפני ה' בלב נשבר, להצילה מגירושין ע"י שתלד בן.

והיה בליל ראש השנה, וירא יוחאי בחלומו והנה הוא עומד ביער גדול מלא אילנות לאלפים ולרבבות מהם רעננים הנותנים פירות, ומהם יבשים, והוא יוחאי נשען על אילן יבש, וישא עיניו וירא והנה איש מדה, מראהו נורא מאוד, ועל שכמו נאד אחד מלא מים, ויעבור בכל היער וישקה כמה מהאילנות היבשים, וכמה מהאילנות עבר עליהם והניחם כמו שהם יבשים ולא השקה אותם, ויגיע עד האילן אשר נשען עליו יוחאי, ויוציא מחיקו צלוחית אחת קטנה מלאה מים חיים טהורים, וישקה את האילן אשר נשען עליו יוחאי, ויברכהו, ואז ראה יוחאי כי שרתה הברכה באותם מעט מים חיים טהורים, וגאו מאוד ויכסו כל סביבות האילן שעליו נשען, ואז תיכף נשא האילן פרי, תפוחים גדולים ויקרים, וסביבם מלא עלים רעננים, ויגדל האילן עד מאוד בסעיפים ופאורות ועלים ופירות נותנים ריח חזק למרחוק, וישמח יוחאי מאוד על המראה שראה בחלומו, ויקץ משנתו מתוך שמחה, ובכן דובב הפסוק "מושיבי עקרת הבית אם הבנים שמחה, הללויה".

ויספר את חלומו לאשתו ויאמר לה: חלום חלמתי, ופתרונו לדעתי פשוט הוא, היער הוא העולם, והאילנות הן הנשים, מהן נותנות פירות, ומהן עקרות כאילנות היבשים, ובראש השנה נפקדות יש מהן להוליד, ויש מהן נשארות עקרות, ואת בתי היא האילן שהייתי נשען עליו והשקו אותי ממעין הברכה להוליד בנים צדיקים וחכמים, ואמנם דבר אחד נשאר לי להבין בפתרון חלומי: מדוע כל האילנות השקה אותם מהנאד, והאילן שהייתי נשען עליו השקהו מהצלוחית ושפך עליו את כל הצלוחית, ולא השקה מאותה צלוחית לא קודם לכן ולא אחר כך שום אילן אחר, רק את כולה שפך על אותה אילן שהייתי נשען עליו, ותאמר לו אשתו: תמיהתך תמיהה, ובכן נלך אל רבי עקיבא להגיד לו את החלום, והוא יגיד לנו את פתרונו.

ויהי במוצאי ראש השנה הלכו שניהם יחדו אצל התנא רבי עקיבא, ויספר לו יוחאי את חלומו, ויפתור לו כאשר פתר יוחאי, ואמנם הודיעו סיבת השקאת אותו אילן רק מהצלוחית, ויאמר לו: דע יוחאי, כי חלומך הוא משל על הנשים היולדות והעקרות, ואשתך שרה היא מהעקרות שאי אפשר לה להוליד בשום אופן, ורק ע"י תפילותיה ורוב דמעותיה אשר שפכה לפני ה', הן הם שזיכו אותה ונהפכה מעקרה ליולדת, והצלוחית שראית היא צלוחית של דמעותיה שנאספו, ומהן השקוה להוליד לך בנים, ולכן לא השקו מאותה הצלוחית שום אילן אחר, רק אותו אילן שאתה נשענת עליו הרומז לאשתך, ויאמר רבי עקיבא אל שרה: הנך בואת השנה הרה ויולדת בן שיאיר לישראל בתורתו הבהיר, וישמחו יוחאי ושרה אשתו מאוד מדברי רבי עקיבא וילכו לביתם לשלום.

ואכן כאשר פתר להם כן הי' ותלד בן ביום חג השבועות שבו נתנה תורה לישראל והבית נתמלא אורה מההוד וההדר שהיה חופף עליו, וידעו כל רואיו כי ברכה בו ויאיר לישראל אור גדול, וישמחו הוריו בו מאוד ויהללו את ה' ויחלקו צדקות ויעשו סעודה

ומשתה גדול ביום מילתו, ויקרא את שמו שמעון, כי שמע ה' לקול תפילת אמו ולקול בכיותיה. (אכן, לגבי יום לידתו כותב "הבני יששכר" שנולד בל"ג בעומר ולא בחג השבועות כנ"ל, וז"ל: "הנה יום הזה ל"ג בעומר, יומא דהילולא דרבי שמעון בר יוחאי, בו ביום עלה לשמי מרומים, ומסתמא ביום זה נולד גם כן, כי הקב"ה יושב וממלא שנותיהם של צדיקים מיום ליום", עכ"ל, וכמו"כ לגבי שנת לידתו יש אומרים שנולד עוד בזמן הבית שני, וי"א שנולד כחמישים שנה לאחר חורבן הבית).

איש אלוקים קדוש הוא

נשמת רשב"י היתה קדושה מאוד וידוע בשם האריז"ל שרשב"י הי' ניצוץ מנשמת משה רבינו ע"ה, וכמה דברים שאירע למשה אירע לו, (מרע"ה ברח מחרב פרעה ורשב"י ברח מפני הגזירה, כמו"כ רשב"י סידר וערך את "ספרא דצניעותא" בחמשה פרקים כנגד ה"חמשה חומשי תורה" שעשה מרע"ה, ועוד), ומשמיה דהחיד"א מתאמרא: עלית למרום שבית שב"י הם אותיות ש'מעון ב'ן י'וחאי שכשעלה משה למרום לקבל את התורה לקח עמו נשמת רשב"י, (לפלא לציין שבספר שער יששכר להגה"ק בעל מנחת אלעזר זצ"ל מובא של"ג בעומר בגימטריא "משה רבינו", וכמו"כ ידוע שלעולם יחול ל"ג בעומר ביום שחל בו ז' אדר יומא דהילולא של מרע"ה).

דורשי רשימות היו אומרים: ע'יר ו'קדיש מ'ן ש'מיא נ'חית, ר"ת שמעון, הרה"ק ר' אהרן מקארלין אמר: מבשרי אחזה אלוקי, מבשר"י אותיות רשב"י שממנו נוכל לראות ולהשיג אלוקותו ית', הרה"ק העטרת צבי מזידטשוב זי"ע אמר: ידיד נפש אב הרחמן, בגימטריא רבי שמעון בן יוחאי.

בצל רבותיו

מהיום ההוא נתנו הוריו עיניהם עליו לשמרו ולגדלו בקדושה ובטהרה, ומעת החל לדבר הרגילוהו רק בדברים שבקדושה פסוקים ומאמרים, ובהיותו בן חמש שנים מסרוהו לבתי אולפנא שהעמיד רבן גמליאל בירושלים, ויהי כמעין המתגבר, ובהיותו ילד קטן כבר הי' שואל שאלות בדיני התורה התנאים הגדולים רבן גמליאל נשיא הסנהדרין, ורבי יהושע בן חנניה ראש אב בית דין, כמו כן קיבל רבי שמעון תורה גם מרבי אלעזר בן יהודה איש כפר ברתותא, כך הוסמך רשב"י על ידי התנא רבי יהודה בן בבא אשר סמך את ידו עליו בהחבא בין שני הרים שבין אושא לשפרעם, ועל כך נתפס אז רבי יהודה על ידי שלטון הרומיים שהרגוהו על קדוש ה'.

ברם, רבו המובהק של רשב"י היה רבי עקיבא וממנו ינק את עיקרי חכמתו, רבי שמעון היה אחד מחמשת התלמידים להם העביר רבי עקיבא את מסורת התורה, לאחר שעשרים וארבעה אלף תלמידיו מתו במגיפה בימים שבין פסחא לעצרתא.

האיש מקדש ומתקדש

בהגיע עתו עת דודים נשא את בתו של התנא רבי פנחס בן יאיר, (כן משמע בזוה"ק (ח"ג רמ:), אמנם בגמ' (שבת לג:) אי' שרבי פנחס בן יאיר הי' חתניה, ובהגה' מלא העומר עמ"ס שבת מציין לפי"ז דיש לגרוס בגמרא רבי פנחס בן יאיר "חותניה").

עוד בימי משתה חופתו אמר רבי חנינא בן חכינאי לרבי שמעון, שיוצא הוא ללמוד תורה בבית רבו, רשב"י הפציר בו שימתין לו עד שיכלו שבעת ימי המשתה וילכו שניהם יחדיו, אך רבי חנינא סירב ויצא לדרך בגפו, בגמר ימי המשתה נטל רבי שמעון רשות מאשתו ויצא לבני ברק, שם שהה ברציפות שלש עשרה שנה ולמד תורה מפי רבי עקיבא, יחד עם רבי חנינא בן חכינאי, כל אותן שנים לא נסע רשב"י לביתו כלל רק לפעמים הי' שולח שליחים להודיעו משלום בני משפחתו.

לאחר מכן פתח רשב"י עצמו ישיבה בצידון, וגם אז היה נוסע מדי פעם אל רבו לבני ברק לדלות ממנו תורה, ואפילו בעת שרבי עקיבא היה חבוש בבית האסורים, מסר את נפשו עד שהצליח להיכנס אליו כדי ללמוד ממנו תורה, (אך רבי עקיבא סירב בדבר מכיון שחס על חיי תלמידו הצעיר שלא יתפס ויחרצו משפטו כמוהו, אמר לו רשב"י: אם אין אתה מלמדינו תורה, הרינו אומרך ליוחאי אבא ומוסרך למלכות, אמר לו ר"ע: בני, יותר ממה שהעגל רוצה לינוק הפרה רוצה להניק, אלא שהדבר כרוך בסכנת נפשות, השיבו רשב"י: הלא כבר נתפסת, וחשש הסכנה היא רק עלי בלבד, ואני מגלה דעתי שהנני מוכן למסור נפשי כדי ללמוד עוד תורה ממך, כשראה רבו עז רצונו וחפצו ללמוד עמו, נתרצה לו ולימדו באותו מעמד חמשה דברים).

החיבה והאהבה ששררו בין הרב לתלמידו רשב"י היו מיוחדות, ומגודל חביבותו קרא לו רבי עקיבא "בני", ופע"א הושיב רבי עקיבא את רבי מאיר בעל הנס לפני רבי שמעון בר יוחאי, והדבר ציער מאוד את רשב"י בחשבו שאינו חשוב כל כך בעיני רבו, וכשהרגיש רבי עקיבא בכך אמר לו "דייך שאני ובוראך מכירין כוחך", רואים אנו עד כמה העריך רבי עקיבא את גדלותו של רשב"י תלמידו, ורבי עקיבא אף הכתירו וסמכו להיות מורה הוראה בישראל.

כמו כן היה רשב"י מכבד ומוקיר את רבו, ושנים רבות לאחר פטירת רבו היה מזהיר ומבקש את תלמידיו ואומר להם: "בני, שנו מידותי שמידותי תרומות מתרומות מידותיו של רבי עקיבא", והי' רשב"י מעיד על עצמו שאת כל כוחו קיבל מרבו.

ארי שבחבורה

חבריו שלמדו עמו היו: רבי יוסי, רבי יהודה, רבי מאיר בעל הנס, רבי אלעזר בן צדוק, רבי יוחנן בן ברוקה, רבי מתיה בן חרש, רבי חנינא בן חכינאי, רבי אליעזר בן יעקב, רבי שמעון בן גמליאל, איסי בן יהודה, ועוד, ביניהם שררה אחוה וחיבה יתירה, וכיבדוהו מאוד.

ונציין כאן כמה מהשבחים שאמרו עליו: רבי יהודה קרא לרשב"י "שבת" מה שבת לה' קודש, אף רשב"י שבת לה' קודש, רבי יוסי אמר עליו: "שפתים ישק משיב דברים נכוחים", רבי יוחנן אמר עליו: "כדאי רבי שמעון לסמוך עליו בפניו ושלא בפניו", רב אדא בר אהבה אמר: "ינוחו לו על רבי שמעון ברכות על ראשו".

גם רשב"י היה מכבדם, ואף במקום שהיה חולק עליהם, היה תמיד מביא ומסביר את דברי חבריו ואת שיטותיהם, מדוע הם סוברים כך, ורק אחר כך היה הוא אומר את השגותיו והסבריו

מדוע הוא חולק עליהם, וכן לאחרים היה אומר לפסוק כרבים דווקא ולא כיחיד, ומעשה היי כשיצא מהמערה בה הסתתר, בדרכו לשוב לביתו עבר בבקעת נטופה וראה אדם עומד בשדהו ומלקט ספיחי שביעית (שלדעת חכמים הם אסורים באכילה, ולדעת רשב"י הם מותרים באכילה), שאלו רשב"י הלא ספיחי שביעית הם ומדוע אתה לוקטם, השיבהו האיש: הרי אתה הוא שהתרתם וכך שנינו במשנה שאתה מתיר את הספיחים, אמר לו רבי שמעון: והלא חברי חולקים עלי, ועוד אמר לו פרצת גדרן של חכמים, "יפורץ גדר ישכנו נחש" הדבר יצא מפי רבי שמעון, ובא נחש והכישו.

תלמידיו – החברייא קדישא

לאחר פטירת רבו רבי עקיבא פתח רשב"י ישיבה בעיר תקוע אשר בגליל, ואותה ישיבה העמידה הרבה תלמידים, הם היו הדור הרביעי שאחר חורבן בית שני, וגם ראשוני האמוראים למדו בישיבתו של רשב"י, וביניהם האמורא הגדול "רב" שאף נחשב הוא בגמרא כאחד התנאים.

לאחר מכן קבע משכן ללימוד התורה בכפר מירון, ורבים באו ליצוק מים על ידיו, ורבים מהם היו בני עליה, ומתוכם בחר רבי שמעון תשעה תלמידים ללמוד עמם את פנימיות התורה, והיה מכנה אותם "חבריא", ואלו הם: בנו רבי אלעזר, רבי אבא, רבי יהודה, רבי יוסי בר יעקב, רבי יצחק, רבי חזקיה בר רב, רבי חייא, רבי יוסי, ורבי ייסא, ואתם עשה וחיבר את "האדרא רבא קדישא".

לא כל הרוצה ליטול את השם בא ונטל, את רזי וסתרי התורה גילה כאמור רק להחברים בעלי מדריגה, ובכדי לקבל מושג כלשהו על אופן קבלת החברים נוכל לראות מהתנא רבי חיא אשר למד סודות התורה אצל רבי אלעזר י"ב שנה, ובא אל רשב"י להתקבל כאחד מן החברייא.

כשהגיע רבי חייא לבית רשב"י ראה מחיצה של אש שהיה מפסיק וחוצץ בין רשב"י והחבריא לשאר בני הבית, אמר רבי חייא אעמוד מאחורי הפרגוד ואשמע תורה מפי רשב"י, שמע שדרש על הפסוק "ברח דודי ודמה לך לצבי או לעופר האילים", אמר רבי חייא: ווי לי, שקדושי עליון עוסקים בתורה מבפנים ואני יושב מבחוץ, והתחיל בוכה, כששמע רשב"י את קול הבכי, וראה השראת השכינה על רבי חייא, אמר וודאי השכינה היא בחוץ, מי יצא דרך הפרגוד ויכניסנו, אמר רבי אלעזר בנו: אני יצא, כי לא ארגיש אם אכווה מאש הפרגוד, אך לפתע שמע קול משמים שאמר: עוד לא נתקנו השערים בפרגוד האש שיוכל לעבור דרכם, ישב רבי חייא ובכה ונאנח והתפלל, עד שניתן הרמז מן השמים שהגיע העת, ורק אז הוכנס להיות נמנה על החברייא קדישא.

זה המרגיז ממלכות

עד לאותם הימים בהם חי ופעל רשב"י היתה תקופה קשה ביותר לעם ישראל, הרומאים ובראשם הקיסר אנדרינוס, רדפו את היהודים בכל מקום שהיו, רדיפות אלו נמשכו מאז חורבן הבית ועד לתקופה זו של רשב"י, במיוחד רצו הרומאים לגזור על היהודים שימירו את דתם, והכל ע"י גזירות קשות, ודור זה הי' נקרא בפי חז"ל "דורו של שמד", כי זה היה עיקר מטרתם – השמדה רוחנית של כלל ישראל, וכידוע שהם הוציאו להורג את עשרת הרוגי מלכות, אשר ביניהם נמנו גם רבותיו של רשב"י, אך לאחר מכן כשעלה על כס המלוכה אנטונינוס פיאוס, הוקל מעט עולם של הרומאים, אולם לא כן היה גורלו של רשב"י הוא עצמו נרדף ע"י המלכות ואף הוציאו עליו גזר דין מות, מסיבת היותו מנהיג ישראל, וגופא דעובדא הכי הוה: באותה עת ישבו יחד חכמי ישראל והם: רבי יהודה בר אילעי, רבי יוסי, ורבי שמעון בר יוחאי, וישב אתם גם יהודה בן גרים, פתח רבי יהודה ואמר: כמה נאים מעשיהם של אומה זו תיקנו שווקים, תיקנו גשרים, תיקנו מרחצאות, רבי יוסי שתק ולא ענה מאומה, נענה רשב"י ואמר: כל מה שתיקנו לא תיקנו אלא לצורך עצמם, תיקנו שווקים להנאתם ולטובתם, תיקנו מרחצאות לעדן בהם עצמם, תקנו גשרים ליטול בהם מכס, הלך יהודה בן גרים וסיפר את הדברים לקרוביו וידידיו, ובתוך כך נודע הדבר גם למלכות, יצא דבר המלכות וגזירתם כדלהלן: רבי יהודה ששיבח את הרומאים יתעלה ויהיה ראש המדברים בכל מקום, רבי יוסי ששתק יגלה לציפורי, רשב"י שגינה יהרג.

יום נסת יום אשר ברחת

כאשר נודע הדבר לרבי שמעון, ברח הוא ובנו ר"א מביתם והתחבאו בביהמ"ד, וכל יום היתה אשתו מביאה להם לביהמ"ד פת לחם וכד של מים לסעוד את לבם, כאשר גברו החיפושים אחריו חשש רשב"י שמא יתגלה מחבואם, ואמר לבנו: נשים דעתן קלה, שמא יצערו אותה אנשי המלכות והיא עלולה לגלות את מקום מחבואם.

במערת צורים שעמדת

יצאו רבי שמעון ובנו מבית המדרש וברחו אל מחוץ לעיר והתחבאו במערה במדבר לוד, בכפר פקיעין אשר בגליל העליון, בזמן ששהו במערה היו פושטים את בגדיהם כדי שלא יתבלו, והיו יושבים עד צוארם מכוסים בחול, כשהם לומדים ועוסקים בתורה, רק בשעת התפילה לבשו את בגדיהם והיו מתפללים בהם, ולאחר מכן שוב היו פושטים את בגדיהם, מתכסים בחול וממשיכים ללמוד.

שם קנית הודך והדריך

בי"ג השנים בהם שהה רשב"י יחד עם בנו רבי אלעזר נתעלו ונזדככו עד כי זכו להתקדש בקדושה של מעלה ולהשיג מדריגות נעלות ונשגבות בהשגות התורה, ופעמיים בכל יום היה אליהו הנביא בא לבקרם ולמד עמהם סתרי תורה ורזין דרזין, ואחר שיצאו מהמערה גילה אותם רשב"י לבני החבריא קדישא.

ושם נברא מעין לו וחרוב למאכלו

כשישבו במערה נעשה להם נס ונברא להם עין של חרובים ומעין של מים, ומהם אכלו ושתו כל ימי היותם במערה, היה זה נס בתוך נס מאחר שעץ החרוב אינו טוען פירות אלא לאחר שבעים שנה, ואילו כאן הוציא פירות בו במקום, ועוד מנפלאות העץ,

שאע"פ שהיה עץ של חרובים היה נהפך בכל ערב שבת לאילן של תמרים.

לאחר שעברו שתים עשרה שנה, מת המלך והגזירה נתבטלה, אלא שלא היה מי שיודיע לרשב"י, מאחר שלא ידעו היכן הוא נמצא, בא אליהו ועמד על פתח המערה ואמר: מי יודיע לבן יוחאי שהמלך מת וגזירותיו נתבטלו, שמעו זאת רשב"י ובנו ויצאו מן המערה.

בצאתם מן המערה ראו בני אדם כשהם חורשים וזורעים, התפלא רשב"י על העולם שנוהג כמנהגו, ואמר: כיצד מניחין הללו חיי עולם ועוסקים בחיי שעה, כל מקום שנתנו בו עיניהם מיד נשרף, יצאה בת קול ואמרה להם: האם יצאתם מן המערה כדי להחריב את עולמי, חזרו למערתכם, הלכו וחזרו למערתם וישבו שם י"ב חודש, לאחר מכן אמר רשב"י: משפט רשעים בגיהנום הוא י"ב חודש וא"כ כבר נוכל לצאת, יצתה בת קול ואמרה: "צאו ממערתכם".

אחר שיצאו מהמערה היו רשב"י ובנו תשושי כח וכל גופם העלה חבורות ופצעים, כששמע חותנו רבי פנחס בן יאיר, שכבר יצאו מן המערה, הלך לקראתם לקבל את פניהם, והביאם לטבריה כדי לרחוץ שם בחמי טבריה, הכניסם לבית המרחץ והיה סך ורוחץ את גופם במים ובשמן, ראה רבי פנחס שכל גופם מלא סדקים ובקעים מחמת החול שישבו בו במשך שלש עשרה שנים, התחיל רבי פנחס לבכות מרוב צער, ונשרו הדמעות על הפצעים של רשב"י והכאיבו לו מאוד, אמר לו רבי פנחס: אוי לי שראיתי אותך בכך, אמר לו רשב"י: אשריך שראיתני בכך, שאלמלא ראית אותי כן לא היית מוצא בי כל כך הרבה תורה, שלפני כן כאשר הי' מקשה איזה קושיא היה רבי פנחס מתרץ לו ועונה שנים עשר תירוצים, ועכשיו לאחר שיצא מן המערה כשהיה רבי פנחס מקשה קושיא היה רשב"י מתרץ לו עשרים וארבעה תירוצים על קושייתו.

טיהר את עיר טבריה

אמר רשב"י: הואיל ונעשה לי נס שניצלתי מגזירת הקיסר אלך ואתקן דבר מה לצורך ולהנאת אחרים, ומכיון שהעיר טבריה עשתה לו טובה גדולה שמצא רפואה במעיינותיה לכן אמר לבנו: הבה נתקן דבר מה בעיר טבריה, פנה רשב"י לפרנסי עיר טבריה ושאל אותם אם יש דבר בעיר שצריך לתקנו, אמרו לו: יש בעיר שוק המשמש מעבר לרבים שיש בו ספק טומאה, שמא מתים קבורים בו, ולכן נמנעים הכהנים מלהכנס לאותה שוק מחמת טומאת מת, ונאלצים הם להקיף דרך אחרת ארוכה יותר הגורמת להם צער וטירחה מרובה.

שאל אותם רשב"י האם יש אדם היודע שבעבר התיחסו למקום זה כמקום טהור שלא קבורים בו מתים, (כוונתו הי' אם שימש המקום כבית הקברות גמור שאז אסור לפנות את המתים, או שמא הוחזק בעבר בטהרה, אלא שמאוחר יותר נקברו בו מתים באקראי שאז מותר לפנותם), אמר לו זקן אחד: כאן שתל רבי יוחנן בן זכאי תורמסין של תרומה, וכיון שעמד כאן רבי יוחנן בן זכאי שהי' כהן, וגם שתל כאן משל תרומה אשר חיבים לשמרה בטהרה, מוכח שהמקום הוחזק בעבר למקום טהור. עמד רשב"י וקצץ תורמסין והשליכם באותו מקום, כדי לעורר בזה זכותו של רבי יוחנן בן זכאי, ונעשה נס שהמתים שהיו קבורים במקום צפו מתחת לפני האדמה, ועפר מקום קבורתם התפורר והתרכך, ועל פי זה קבע רשב"י שכל מקום שעפרו נותר קשה טהור הוא, וכל חלקת האדמה שעפרה נמצא רפוי ציינו אותם כמקום קבר כדי שידעו הכהנים להזהר ולעמוד סביבו.

עליונים למטה ותחתונים למעלה

לאחר שהתפרסם הנס שנעשה על ידי רשב"י קם כותי אחד שונא ישראל שלא היה יכול לסבול את הכבוד הרב שנגרם לרשב"י בטהרו את טבריה, ואמר לעצמו: אלך ללעוג באותו זקן של יהודים, לילה אחד הלך לבית הקברות הוציא ארון עם גופת מת מתוך אחד הקברים והטמין את המת באותו מקום אשר טיהר רשב"י, למחרת אסף אנשים רבים ואמר להם: הלא אמרתם כי בר יוחאי טיהר את טבריה, בואו וראו גופת מת הקבור במקום זה שטיהר רשב"י, לאחר מכן הלך לרשב"י עצמו ואמר לו.

צפה רשב"י ברוח קדשו שהכותי עולל מעשה נפשע זה, הכריז ואמר: גוזרני על העליון שירד ועל התחתון שיעלה, וכך הוה, הכותי הרשע נמשך בכח אל מקום החפירה ומת כעונש על מעשהו, והמת ננער ממקומו וקם לתחיה, תחת העלבון והצער שנגרם לו.

יכול לפטור העולם

יום אחד יצא רשב"י מביתו וראה את העולם שחשך, אפילה גדולה כסתה את פני תבל, ואור היום כאילו כיסוי עב מכסהו וסותמו מלהאיר, אמר רשב"י לבנו ר"א: אין זה מקרה אלא שהקב"ה חפץ לעשות בעולמו דבר הבה נראה ונתבונן מה מבקש הקב"ה לעשות בעולמו, הלכו רשב"י ובנו ר"א ויצאו חוץ לעיר, והנה לפניהם מלאך אחד דומה להר גדול ונישא, ומפיו בקעו שלושים להבות של אש.

שאל רשב"י את המלאך: מה בכוונתך לעשות, השיב המלאך: עומד אני להפוך את העולם ולהחריבו, כי אין בדור הזה שלושים צדיקים, וכך גזר הקב"ה בדברו עם אברהם אבינו, כי בכל דור צריכים להיות לפחות שלושים צדיקים שיגינו בצדקתם על העולם, אמר לו רשב"י: אבקשך ללכת לפני בורא עולמים ולאמר לו: "בר יוחאי נמצא בעולם, וכוחו שקול כנגד שלושים צדיקים".

הלך המלאך בשליחותו, התייצב לפני כסא הכבוד ואמר לו מה שציוה לו רשב"י, אמר לו הקב"ה: לך והחרב את העולם ואל תשגיח על בר יוחאי, חזר המלאך לעולם הזה וביקש להחריבו, משראהו רשב"י אמר לו: אם לא תלך בשליחותי להקב"ה פעם שניה אגזור עליך שלא תוכל לעלות לשמים, ותהיה מוכרח להדחות למקום בו נמצאים עזא ועזאל, הם המלאכים אשר נדחו מלפני הקב"ה והפילם מן השמים לארץ.

רשב"י המשיך ואמר לו: כאשר תבוא לפני הקב"ה תאמר: אם אין שלושים צדיקים בעולם יספיקו עשרים שכך נאמר "לא אעשה בעבור העשרים", ואם אין עשרים די אם יהיו עשרה שכך נאמר 'לא אשחית בעבור העשרה', ואם אין עשרה דים כוחם של

שנים שכך נאמר 'על פי שנים עדים יקום דבר' ואין דבר אלא עולם שנאמר 'בדבר ה' שמים נעשו', ואם אין שנים הרי יש אחד, ואני הוא, ודי כוחו של אחד שכך נאמר "וצדיק יסוד עולם", באותה שעה יצאה בת קול מן השמים ואמרה: אשרי חלקך רבי שמעון, הקב"ה גוזר למעלה ואתה מבטל למטה, עליך נאמר "רצון יראיו יעשה".

כל ימיו אשר חיה אות הקשת לא נהיה

רשב"י הגין על דורו ובימיו לא נראתה הקשת, מפני שלא היו צריכים לאות ברית להגין עליהם, וכמו שאמר בעצמו "יכולני לפטור את כל העולם כולו מן הדין מיום שנבראתי ועד עתה", ומעשה ברבי יהושע בן לוי שהיה אליהו הנביא עוסק עמו בדברי תורה בפתח מערת רשב"י, ונתקשה רבי יהושע בהבנת הלכה, אמר לו אליהו הנביא: התרצה לשאול את שאלתך לפני רבי שמעון בר יוחאי, בא עמי ואני מעמיד אותו לך, קרא אליהו הנביא לרשב"י ואמר לו: הנה בן לוי בא לשאלך בהלכה, שאלו רשב"י הנראתה קשת בימיך, אמר הן, אמר לו רשב"י: אם כן אין אתה בן לוי, ואינך ראוי לכרוז שאני שומע אודותיך, כי הקשת הוא אות ברית שלא יחרב העולם, וכשיש צדיק גמור בעולם אין צורך באות.

דבריו עושים פירות ביטל כמה גזירות

פעם גזרה מלכות רומי הרשעה גזירות על ישראל, שלא ישמרו את השבת, שלא ימולו את בניהם וכו', והיה שם תלמיד חכם גדול ועשיר המקורב למלכות, ורבי ראובן בן איסטרובלי שמו, ועפ"י עצת החכמים החליף מלבושיו לבגדי הגויים, וישב עם גדולי מלכות רומי ומצא חן בעיניהם ואמר להם שלטובת המלוכה הוא שישמרו ישראל שבת שע"ז יהיו עניים, וע"י שימילו את בשר ערלתם יהיו חלשים, וכך ביטל כל הגזירות.

לימים נודע להרומאים שהיועץ שנדמה בעיניהם כמייעץ לטובתם הוא יהודי, עמדו וחידשו את הגזירות ביתר שאת וביתר עוז, דנו חכמי ישראל ביניהם את מי ישלחו לרומי להשתדל לבטל הגזירות, אמרו: ילך רבי שמעון בר יוחאי שהוא מלומד בניסים, ועד היום נתרחשו לו נסים רבים ונפלאים, שנבראו לו מעיין ועץ חרובים בשהותו במערה, לכן ראוי הוא לילך, ואליו יתלוה רבי אלעזר בנו של רבי יוסי.

ברדתם מהספינה ללכת לבית הקיסר, נזדמן להם שד ושמו בן תמליון, ואמר: רצונכם שאבוא עמכם, בכה רשב"י ואמר: הגר שפחת שרה נזדמנו לה שלשה מלאכים בזה אחר זה, ואני אף לא מלאך אחד, אבל יבוא הנס מכל מקום, אמר להם בן תמליון: אני אקדים ואכנס בגופה של בת הקיסר ותשתגע עד שילאו הרופאים להעלות לה ארוכה, ואז תבואו אתם ותאמרו לי "צא", ואתן לכם סימן שבצאתי אשבר את כל כלי הזכוכית שבבית הקיסר.

הסכים רשב"י לזה, ועד מהרה פשטה השמועה ברומי שבת הקיסר נשתבשה עליה דעתה, והיא מבקשת שיביאו לפניה את חכם היהודים רבי שמעון בר יוחאי, הסתובבו עבדי הקיסר בחוצות רומי בחפשם אחרי רשב"י, כאשר מצאוהו הכניסוהו בכבוד גדול לארמון הקיסר, גחן רשב"י ולחש באזני הבת ואמר: בן תמליון צא, בן תמליון צא, רשב"י הקפיד לומר את דבריו בלחישה כדי שלא ירגישו בו אחרים, ויסברו שע"י תפילה פעל להצלת בת הקיסר, מיד נסתלק השד מגופה של בת הקיסר והבריאה כאחד האדם, הקיסר שהי' שמח וטוב לב על רפואת בתו פנה לרשב"י ולר"א ואמר לעבדיו שיכניסו אותם לאוצר גנזי המלך ויקחו משם כל מה שלבם חפץ, רשב"י ור"א לא פנו לאוצרות היקרם שנעצו באור יקרות, אלא חיפשו אחרי גזירות השמד, במצאם את האגרת החתומה על שלש הגזירות נטלוה וקרעוה לגזרים.

* * *

פעם הגיע רשב"י לעיר לוד ונודע לו שמגיפה שוררת בעיר, הסתובב רשב"י בעיר וראה אנשים נופחים את נשמתם, אמר: כל זה בעיר ואני כאן, גוזרני שתתבטל הגזירה, מיד יצאה בת קול והכריזה: מזיקים, צאו מן העיר, כי רבי שמעון בר יוחאי נמצא בעיר, ואע"פ שהקב"ה הוא גוזר הרי רבי שמעון מבטל, מיד בטלה הגזירה והמגיפה נעצרה, היה שם רבי חנינא אשר התפעל מגדלותו של רשב"י, והלך וסיפר על כך לרבי מאיר, אמר לו רבי מאיר: שבחו של רשב"י מי יכול לעמוד בו, אם לא שהוא כמשה רבינו ע"ה, כמו שמצינו במחלוקת קורח ועדתו אשר לאחריה פרצה המגיפה בישראל ציוה משה לאהרן לקחת מחתה לתת עליה אש שנלקחה מהמזבח ולשים קטורת לכפר על בני ישראל, ויעש כן אהרן ויעמוד בין המתים ובין החיים ותעצר המגיפה, כל זה היה צריך לו למשה לטרוח, ואילו רבי שמעון בר יוחאי בדיבור בלבד ביטל גזירה והמגיפה מעל בני ישראל. (זוהר חדש רות קג ע"א)

* * *

יום אחד יצא רשב"י מביתו וראה את העולם שחשך, אפילה גדולה כסתה את פני תבל, ואור היום כאילו כיסוי עב מכסהו וסותמו מלהאיר, אמר רשב"י לבנו ר"א: אין זה מקרה אלא שהקב"ה חפץ לעשות בעולמו דבר הבה נראה ונתבונן מה מבקש הקב"ה לעשות בעולמו, הלכו רשב"י ובנו ר"א ויצאו חוץ לעיר, והנה לפניהם מלאך אחד דומה להר גדול ונישא, ומפיו בקעו שלושים להבות של אש, שאל רשב"י את המלאך: מה בכוונתך לעשות, השיב המלאך: עומד אני להפוך את העולם ולהחריבו, כי אין בדור הזה שלושים צדיקים, וכך גזר הקב"ה על אברהם אבינו "ואברהם היו יהיה" ,יהי"ה בגימטריא שלושים, כי בכל דור ודור צריכים להיות לפחות שלושים צדיקים שיגינו בצדקתם על העולם, אמר לו רשב"י: אבקשך ללכת לפני בורא עולמים ולאמר לו: "בר יוחאי נמצא בעולם, וכוחו שקול כנגד שלושים צדיקים", הלך המלאך בשליחותו, התייצב לפני כסא הכבוד ואמר לו מה שציוה לו רשב"י, אמר לו הקב"ה: לך והחרב את העולם ואל תשגיח על בר יוחאי, חזר המלאך לעולם הזה וביקש להחריבו, משראהו רשב"י אמר לו: אם לא תלך בשליחותי להקב"ה פעם שניה אגזור עליך שלא תוכל לעלות לשמים, ותהיה מוכרח להדחות למקום בו נמצאים עזא ועזאל, הם המלאכים אשר נדחו מלפני הקב"ה והפילם מן השמים לארץ, רשב"י המשיך ואמר לו: כאשר תבוא לפני הקב"ה תאמר: אם אין שלושים צדיקים בעולם יספיקו עשרים שכך נאמר "לא אעשה בעבור העשרים" ,ואם אין עשרים די אם יהיו עשרה שכך נאמר "לא אשחית בעבור העשרה", ואם אין עשרה די כוחם של שנים

שכך נאמר 'על פי שנים עדים יקום דבר' ואין דבר אלא עולם שנאמר "בדבר ה' שמים נעשו" ,ואם אין שנים הרי יש אחד, ואני הוא, ודי כוחו של אחד שכך נאמר "וצדיק יסוד עולם", באותה שעה יצאה בת קול מן השמים ואמרה: אשרי חלקך רבי שמעון, הקב"ה גוזר ואתה מבטל, עליך נאמר "רצון יראיו יעשה". (זוהר בראשית לג ע"א)

* * *

פע"א בליל ראש השנה ראה רשב"י בחלומו שבני אחותו יצטרכו לשלם למלכות שש מאות דינרים, פנה אליהם רשב"י ועשאם גבאי צדקה ואמר להם: תשלמו הכל מכיסכם ופרטו כל הוצאה בפנקס מיוחד בסוף השנה נבדוק את החשבון והיה אם הפסדתם ממונכם אשלם לכם עד פרוטה אחרונה, נענה האנשים לדבר רשב"י ובמהלך אותה שנה חילקו בעין יפה מעות לעניים, בשלהי השנה הלשינו עליהם אצל המלכות שהם מסתחרים במשי, דבר שנאסר ע"י השלטונות, כתוצאה מההלשנה אסרום וחבשום בבית האסורים, בא עליהם אחד מאנשי הממשלה בהצעה: אם תרצו להנצל מעונש ב' דרכים יש לפניכם, או שתעשו בגד חשוב למלך, או לשלם קנס שש מאות דינרים, כששמע רשב"י את כל אשר נעשה בא אליהם לבקרם בבית האסורים, ושאלם: כמה מעות הוצאתם בשנה זו לעניים, בדקו את החשבון ומצאו שחילקו לאביונים שש מאות דינרים פחות ששה דינרים, אמר להם רשב"י: תנו לי ששה דינרים ואשחרר אתכם ממעצרכם, עמדו ונתנו לו בהצנע ששה דינרים, הלך רשב"י ושיחד בהם את השליח שלא יספר למלך על אודות הענין, כשיצאו לחפשי שאלו את רשב"י: אם ידעת מקודם מדוע לא אמרת לנו את אשר יקרה אותנו באחרית הימים ואז בחפץ לב היינו נותנים גם ששה דינרים אלו לעניים, ולא היה לנו את כל העגמת נפש הלזו, השיב להם רשב"י: ידעתי גם ידעתי שבשמחה רבה הייתם נותנים את כספכם לעניים, ולמרות זאת נמנעתי מלגלות לכם על אודות הגזירה לפי שרציתי לזכותכם במצות צדקה לשם שמים. (ויקרא רבה לד, יב.)

* * *

רשב"י ישב פעם בפתח שערי העיר לוד, זקף עיניו וראה את השמש מאירה במלוא עוצמתה, לפתע נתעמעם אורה שלש פעמים עד שחשך האור לגמרי ונראו בשמש צבעי שחור וירוק, פנה רשב"י לבנו רבי אלעזר: בני, בוא אחרי כי וודאי נגזרה גזירה מלמעלה והקב"ה מבקש להודיעני ששלושים יום תלוי הדבר שנגזר בעליונים ואין הקב"ה עושה דבר עד שמודיע לצדיקים, וזהו שכתוב "כי לא יעשה ה' אלוקים דבר כי אם גלה סודו אל עבדיו הנביאים", החלו מהלכים ונכנסו לכרם, שם ראו נחש גדול בא במרוצה ופיו פתוח ולוהט בעפר הארץ, התנער רבי שמעון וחבט בידיו על ראש הנחש, ובעוד שהנחש משפיל את פיו הבחין רשב"י שלשונו מרחשת, אמר לו: עכנאי עכנאי לך ואמור לנחש העליון שרבי שמעון בר יוחאי נמצא בעולם, הרכין הנחש את ראשו לתוך בור אחד שבעפר ואז הוסיף רשב"י ואמר: גוזרני, כשם שהנחש התחתון חזר לנקב העפר, כן העליון יחזור למקומו, נשאו רשב"י ובנו ר"א תפילה לה' ובעוד שפתותיהם רוחשות תפלה ותחנונים, שמעו קולו של כרוז האומר: הממונים על גזירות הכנסו למקומכם כי רבי שמעון בר יוחאי ביטלן, אשריך רשב"י שריבונך חפץ ביקרך יותר מכל בני העולם, במשה רבינו נאמר "ויחל משה" שאחזתו מחלה, ואתה רשב"י גוזר גזירה והקב"ה מקיים, הוא גוזר ואתה מבטל, מיד ראה רשב"י שהחמה שבה להאיר כבתחילה, והשחור חלף כלא היה, נענה ואמר: וודאי כבר נתמתקו הדינים בעולם, נכנס לביהמ"ד ודרש "כי צדיק ה' צדקות אהב ישר יחזו פנימו". (זוהר ויקרא טו ע"א)

* * *

בעיר צידון התגורר זוג ששהו עשר שנים ולמגינת לבם לא זכו להפקד בזרע של קיימא, באו לפני רבי שמעון בר יוחאי ובקשו להפרד אמר להם: בקשה אחת לי אליכם ואל תסרבו לי, כשם שנשאתם זה לזה מתוך אכילה ושתיה, כך תפרדו לדרכיכם מתוך אכילה ושתיה, בני הזוג קיימו בנאמנות את דברי רשב"י וערכו סעודה מכובדת אשא אליה הוזמנו תלמידי חכמים ועניים, בעת הסעודה כטוב לב הבעל ביין אמר להאשה: ראי כל חפץ טוב שיש לי בבית טלי אותה ולכי לבית אביך, המתינה האשה ובראותה כי תרדמה נפלה על בעלה הורתה לעבדיה לשאתו במיטתו לבית אביה, בחצי הלילה נעור הבעל משנתו וכיון שפג יינו התבונן ומצא עצמו במקום זר, פנה בשאלה לרעייתו: מה לי ולבית אביך אשר הבאת אותי הלום, השיבה האשה: וכי לא כך אמרת לי אמש, כל חפץ טוב שיש בביתי טלי אותו ולכי לבית אביך, ובכן אין לי חפץ טוב יותר ממך, חזרו השנים לרשב"י וסיפרו לו את אשר ארע, בראות רשב"י את האהבה השרויה בין בני הזוג עמד וביקש עליהם רחמים ונפקדו. (שיר השירים רבה א)

* * *

פעם אחת היה רשב"י מהלך בדרך יחד עם בנו ר"א ותלמידיו רבי אבא ורבי יוסי ורבי יהודה, בדרך הילוכם הגיעו לאמת המים, ורבי יוסי החליק במדרון לתוך המים עד שבגדיו נרטבו, אמר רבי יוסי: החריצים ובקעי המים שבני אדם עושים בשדותיהם להעברת המים קשים הם, מי יתן שלא היו נעשים, בשמוע רשב"י את דברי רבי יוסי הוכיחו ואמר: מדוע אתה אומר כן הרי משמשי העולם הם, ואין לנהוג בזיון בהם ואפילו אם הם מזיקים, שנאמר "וירא אלוקים את כל אשר עשה והנה טוב מאוד", וירא אלוקים את כל אשר עשה כל כולו משמע ואפילו נחשים ועקרבים אע"פ שהם נראים מחבלי העולם בכולם כתוב והנה טוב מאוד, עודם מדברים והולכים בדרכם והנה ראו נחש עובר על פניהם במרוצה, אמר רשב"י: נחש זה הולך לעשות עבורינו נס, ואכן כפי שאמר כן היה, הנחש נתקל באפעה (נחש מסוכן מאוד) ונאבקו זה בזה עד שנפלו מתים, כשהגיעו בני החבורה הקדושה ראו את שני הנחשים מוטלים מתים, הודה רשב"י להקב"ה ואמר: ברוך אבינו הרחמן אשר עשה עמנו נס ופלא, שכל אדם המביט באפעה בעודו חי, או כשהאפעה מסתכל על האדם, הראיה עצמה גורמת לו נזק ובוודאי לא ינצל ממנו וכ"ש אם הנחש עצמו מתקרב להאדם, קרא עליו "לא תאונה אליך רעה ונגע לא יקרב באהליך", והוסיף רשב"י ואמר: בכל דבר עושה הקב"ה שליחותו, ואין לנו לנהוג בזיון בכל מה שבר השי"ת ועל זה נאמר "טוב ה' לכל ורחמיו על כל מעשיו" ונאמר "יודוך ה' כל מעשיך". (זוהר אמור קו ע"ב)

* * *

פעם אחת גזרה מלכות רומי הרשעה גזירות על ישראל, שלא ישמרו את השבת, שלא ימולו את בניהם וכו', והיה שם תלמיד חכם גדול ועשיר המקורב למלכות, ורבי ראובן בן איסטרובלי שמו, ועפ"י עצת החכמים החליף מלבושיו לבגדי הגויים, וישב עם גדולי מלכות רומי ומצא חן בעיניהם ואמר להם שלטובת המלוכה הוא שישמרו ישראל שבת שע"ז יהיו עניים, וע"י שימילו את בשר ערלתם יהיו חלשים, וכך ביטל כל הגזירות. לימים נודע להרומאים שהיועץ שנדמה בעיניהם כמייעץ לטובתם הוא יהודי, עמדו וחידשו את הגזירות ביתר שאת וביתר עוז, דנו חכמי ישראל ביניהם את מי ישלחו לרומי להשתדל לבטל הגזירות, אמרו: ילך רבי שמעון בר יוחאי שהוא מלומד בניסים, ועד היום נתרחשו לו נסים רבים ונפלאים, שנבראו לו מעיין ועץ חרובים בשהותו במערה, לכן ראוי הוא לילך, ואליו יתלוה רבי אלעזר בנו של רבי יוסי. ברדתם מהספינה ללכת לבית הקיסר, נזדמן להם שד ושמו בן תמליון, ואמר: רצונכם שאבוא עמכם, בכה רשב"י ואמר: הגר שפחת שרה נזדמנו לה שלשה מלאכים בזה אחר זה, ואני אף לא מלאך אחד, אבל יבוא הנס מכל מקום, אמר להם בן תמליון: אני אקדים ואכנס בגופה של בת הקיסר ותשתגע עד שילאו הרופאים להעלות לה ארוכה, ואז תבואו אתם ותאמרו לי "צא", ואתן לכם סימן שבצאתי אשבר את כל כלי הזכוכית שבבית הקיסר. הסכים רשב"י לזה, ועד מהרה פשטה השמועה ברומי שבת הקיסר נשתבשה עליה דעתה, והיא מבקשת שיביאו לפניה את חכם היהודים רבי שמעון בר יוחאי, הסתובבו עבדי הקיסר בחוצות רומי בחפשם אחרי רשב"י, כאשר מצאוהו הכניסוהו בכבוד גדול לארמון הקיסר, גחן רשב"י ולחש באזני הבת ואמר: בן תמליון צא, בן תמליון צא, רשב"י הקפיד לומר את דבריו בלחישה כדי שלא ירגישו בו אחרים, ויסברו שע"י תפילה פעל להצלת בת הקיסר, מיד נסתלק השד מגופה של בת הקיסר והבריאה כאחד האדם, הקיסר שהי' שמח ושוב לב על רפואת בתו פנה לרשב"י ולר"א ואמר לעבדיו שיכניסו אותם לאוצר גנזי המלך ויקחו משם כל מה שלבם חפץ, רשב"י ור"א לא פנו לאוצרות היקרים שנצטו באור יקרות, אלא חיפשו אחרי גזירות השמד, במצאם את האגרת החתומה על שלש הגזירות נטלוה וקרעוה לגזרים.

* * *

רבי יצחק תלמידו של רשב"י היה יושב יום אחד לפני פתח ביתו של רבי יהודה והיה עצוב ומדוכא, יצא רבי יהודה מביתו ומצאו לרבי יצחק יושב עצב, שאלו רבי יהודה: מה יום מיומיים, אמר לו רבי יצחק: ברצוני לבקשך שלש בקשות, האחת, כאשר תאמר דברי תורה ותזכיר מדברי תאמר גם את שמי, כדי שיזכר שמי בין החיים, שנית, שתלמד את בני תורה כדי שיגדל לתלמיד חכם, ואף גם זאת שבכל ימי האבלות על מותי תצא אל קברי ותתפלל לעילוי נשמתי, שאלו רבי יהודה: מנין לך כי הגיע זמנך למות, השיב לו רבי יצחק: שני סימנים בידי, האחד, שבכל לילה כאשר הנשמה מסתלקת מן האדם, רואה אני אותה והיא מאירה, אך עתה אין נשמתי מאירה לי בחלומי, והשני בכל עת שהייתי מתפלל בהגיעי לברכת "שומע תפילה", הייתי רואה את הצל שלי ממולי ועתה איני רואהו, ומתוך סימנים אלו יודע אני כי קרובה זמני להסתלק מהאי עלמא, אמר לו רבי יהודה: כל מה שביקשת ממני אעשה כדבריך, אבל גם לי יש בקשה אליך, שבעולם העליון תבחר את מקומי לידך למען אהיה בחברתך כפי שהייתי בחברתך בעולם הזה, בכה רבי יצחק ואמר לרבי יהודה: בבקשה ממך, אלא תעזבני לבדי בימים אלו, הלכו שניהם אל רשב"י ומצאוהו יושב ועוסק בתורה, הרים רבי שמעון את עיניו וראה את רבי יצחק עומד לפניו, הסתכל בו רבי שמעון וראה את מלאך המות מרקד לפניו, נעמד רשב"י ואמר: גוזר אני מי שרגיל לבוא אצלי יבוא, ומי שאינו רגיל לבוא אצלי אל יבוא, תוך כדי דיבורו נטל את ידיו של רבי יצחק וקירבו אליו, נכנסו רבי יהודה ורבי יצחק לביתו של רבי שמעון ומלאך המות נשאר בחוץ מאחר שלא התיר לו רשב"י להכנס, ראה רבי שמעון כי לא נשאר לרבי יצחק כי אם שעות מספר עד זמן פטירתו של רבי יצחק, רשב"י התחיל לעסוק עם רבי יצחק בתורה, ואמר לבנו רבי אלעזר: שב בפתח הבית ואם תראה מאן דהוא אל תפנה אליו ואל תדבר עמו וכל מי שרוצה להכנס אל הבית השבע אותו בשבועה שלא יכנס, שאל רשב"י את רבי יצחק: האם ראית את אביך היום, כי למדנו שבשעה שאדם מסתלק לבית עולמו באים אליו מעולם הנשמות אבותיו וקרוביו, השיב רבי יצחק: עד כה עדיין לא ראיתי את צורת אבי, קם רבי שמעון ואמר: רבונו של עולם, רבי יצחק ממיודעינו הוא והוא בביתנו מ"שבעת העינים" [הם שבעת בני החבריא שנותרו בחיים בצאתם מהאדרא רבא] אוחז אני בו ומבקשך אנא תן לי אותו, יצאה בת קול מן השמים ואמרה: נתקבלה תפילתך לפני כסא הכבוד במרומים, והרי רבי יצחק שלך הוא ובידך נמסר, אך תביאהו עמך בעלותך למרומים לשבת על כסאך בעולם העליון, ענה רבי שמעון: בוודאי כך אעשה ואביאנו עמי ביום פטירתי, תוך כדי דברים אלו שמע רבי אלעזר - שישב בפתח הבית - את מלאך המות מפטיר ואומר: אין הדין קיים במחיצתו של רבי שמעון, הביט רשב"י על רבי יצחק וראה שהוא חיור כולו ורועד מפחד, אמר רשב"י לבנו שיבוא מפתח הבית להרגיע את רבי יצחק, וכבר סובב רשב"י פניו מהם והיה עוסק בתורה, מרוב חולשה נתנמנם רבי יצחק ובחלומו רואה את אביו שאומר לו: בני, אשרי חלקך בעולם הזה ובעולם הבא, בין עלי עץ החיים שבגן עדן אתה יושב, אילן גדול וחזק הוא רבי שמעון בר יוחאי והוא מחזיקך בין ענפיו, אשרי חלקך בני, אמר רבי יצחק לאביו: אבי מה מצבי ומעמדי בעולם האמת, השיב האב: שלשה ימים היו מכינים בחיפזון את חדר משכבך ופתחו בחדר חלונות שיאירו לך מארבע רוחות העולם, ואני ראיתי מקומך ומחיצתך ושמחתי מאוד אמרתי אשריך בני, אך הייתי מצטער על בנך הקטן שעוד לא זכה לתורה ואתה לא תזכה לחנכו, שנים עשר צדיקים מן החברים היו אמורים להקביל פניך, ובעוד הם מוכנם לצאת נשמע קול בעולמות העליונים המכריז: מי הם החברים העומדים לצאת לקראת רבי יצחק, תשארו במקומותיכם, כי רשב"י התפלל עליו עליו שלא ימות ובקשתו נתקבלה, שאל רבי יצחק את אביו: לכמה זמן האריכו את ימי עוד בעולם הזה, השיבו האב: סוד זה אין לי רשות לגלות כי אין מודיעים לאדם ימיו ושנותיו, אולם זאת אודיעך כי בשמחה

הגדולה של רשב"י ביום פטירתו שם תהיה יחד עמו ואתה תערוך שולחנו, כתום המחזה שראה רבי יצחק בחלומו נעור משנתו והיה צוחק ופניו מאירים, התבונן בו רבי שמעון ואמר: בוודאי דבר חדש שמעת בשנתך ורזים נגלו לך, השיב רבי יצחק: אכן כך הדבר, וסיפר רבי יצחק לרשב"י כל מה שראה בחלומו, כאשר סיים לספר השתטח רבי יצחק על הארץ לפני רגליו של רבי שמעון בהכרת טובה ותודה על הצלת חייו. (זוהר ח"א ריז א, והרמ"ק מוסיף בספרו: עשרים שנות חיים נוספו לו לרבי יצחק בזכות תפילתו של רשב"י, וביום ל"ג בעומר יום פטירתו של רשב"י נפטר גם רבי יצחק, ולפי המסורת קבור רבי יצחק בחצר ציון הרשב"י בכניסה לחצר בצד ימין)

שלום רב על משכבו

כשחלה רשב"י נכנסו אליו שלשה תלמידיו רבי פנחס ורבי חיא ורבי אבא, אמרו לו: מי שהוא עמוד העולם נוטה למות, אמר להם: אין בית דין של מעלה מעיינים בדיני, שהרי אני רואה שאיני נמסר למלאך ולדין של מעלה, אלא הקב"ה בעצמו דן את דיני, ואני אכנס לעולם הבא דרך שלשה עשר פתחים, שלא עברו בהם אלא האבות, ולא יהיה מי שיעכב בידי, הוסיף רשב"י ואמר דבר מה, וראו תלמידיו הנמצאים בבית שבאו לבקר, שאיננו נמצא שם, תמהו מאוד, ואף אחד מהם לא היה יכול להוציא הגה מפיו מרוב פחד שנפל עליהם.

דין ריח"א ובר ריח"א

בעודם יושבים שם, עלו באפם ריחות של בשמים רבים, וכל אחד ואחד מהם חזר והתאושש, עד שראו את רבי שמעון שנראה כמדבר עם אדם, אולם לא ראו אדם אחר מבלעדיו, לאחר זמן מה שאל אותם רשב"י: האם ראיתם דבר מה, אמר לו רבי פנחס: לא, אלא שכולנו תמהים על שלא ראינו אותך על מיטתך זמן רב, וכשראיניך עלו באפינו ריחות בשמים של גן עדן, ושמענו את קולך מדבר ולא ידענו מי מדבר עמך, אמר להם רשב"י: ולא שמעתם דיבור אחר חוץ משלי, השיבו לו: לא, אמר להם: כנראה שאין אתם ראויים עדיין לראות פניו.

מקום בחר בשמיא עם הנביא אחיה

אחר כך אמר להם רשב"י: כעת שלחו אחרי מן השמים והראו לי את מקומם של הצדיקים בעולם הבא, ולא נשא חן בעיני מקומי המיועד, רק חפצתי במחיצתו של אחיה השילוני, ובחרתי מקומי שם וחזרתי, ובאו עמי שלש מאות נשמות צדיקים, ובראשם היה אדם הראשון, והוא אשר ישב לידי ודיבר עמי, לאחר מכן נתקרב אליו רבי אלעזר בנו ואמר לו: אבי, היכן מקומי שם, אמר לו רבי שמעון: אשרי חלקך, בני, זמן רב יעבור שלא תהיה קבור עמי, אבל בעולם הבא בחרתי מקום בשבילי ובשבילך.

אש דת השערה

באותו יום שרשב"י עמד להסתלק מן העולם התכנסו החברים לבית רבי שמעון והבית הי' מלא על כל גדותיו, זקף רשב"י את עיניו וראה שהבית נתמלא, בכה רבי שמעון ואמר: בפעם הקודמת כאשר הייתי חולה, היה רבי פנחס בן יאיר לפני, ועד שביררתי את מקומי בגן עדן המתינו לי, וכשחזרתי סבבה האש לפני, ומעולם לא פסק פרגוד של אש לפני, ולא נכנס אדם אלי אלא אם כן קיבל רשות, ותה רואה אני שפסק האש וכל הבית מלא.

בעוד שהיו יושבים, פתח רבי שמעון את עיניו, וראה מה שראה, ואש ירדה מן השמים והקיפה את הבית, הכל יצאו החוצה ונותרו רק רבי אלעזר בנו ורבי אבא ושאר החברים ישבו בחוץ.

אמר רשב"י לר"א בנו: היכן הם החברים, קם ר"א והכניס אותם וישבו לפניו, נשא רשב"י את ידיו והתפלל תפילה, והיה שמח ואמר: "אותם החברים שהיו בבית ה"אדרא" יבואו לכאן", יצאו כולם ונשארו רק רבי אלעזר ורבי אבא ורבי יהודה ורבי יוסי ורבי חיא.

גילה מדרש הנעלם

אמר להם רשב"י: הרי עתה שעת רצון היא, ואני רוצה להכנס לעולם הבא בלי בושה, והרי דברים קדושים שלא גליתים עד עתה ברצוני לגלותם כעת, שלא יאמרו כי בחסרון הסתלקתי מן העולם, וכך אסדר אתכם: רבי אבא יכתוב, ורבי אלעזר בני ישנן ויחזור הדברים, ושאר החברים יהגו בלבם.

עמד רבי אבא מאחורי כתפיו, ורבי אלעזר בנו לפניו, אמר לו רשב"י: "קום בני, שהרי אחר יושב באותו מקום", קם רבי אלעזר, ורשב"י ממשיך ואומר: כמה שונה שעה זו מה"אדרא רבא" שבאדרא הזדמן הקב"ה ומרכבותיו, ועתה בא הקב"ה בלוית הצדיקים שבגן עדן, הרי רב המנונא סבא כאן, וסביב לו שבעים צדיקים מעוטרים בעטרות מבהיקות, שבאים לשמוע בחדוה דברים אלו שאני אומר.

בעוד רבי שמעון יושב אמר: "הרי נשמת רבי פנחס בן יאיר כאן, הכינו לו את מקומו", נזדעזעו החברים ועמדו ממקומם וישבו בירכתי הבית, ורבי אלעזר בנו ורבי אבא נשארו על מקומם לפני רשב"י.

פתח רשב"י ואמר "אני לדודי ועלי תשוקתו" כל הימים שהייתי קשור לעוה"ז לא נתקשרתי אלא בהקב"ה, ולפיכך עכשיו "ועלי תשוקתו", שהוא וכל פמליא דילי' באו לשמוע בשמחה דברים סתומים.

פתח את פיו בחכמה הוציא אור תעלומה

כאן התחיל רשב"י לגלות סודות התורה ורזין דרזין, בתוך דבריו אמר רשב"י: "עד עכשיו היו דברים אלו שגיליתי כאן מכוסים ונסתרים, ורציתי להסתירם לעולם הבא משום ששם שואלים אותנו שאלות בחכמה כמו שכתוב 'והיה אמונת עתיך חוסן ישועות חכמה ודעת' אבל עתה אני רואה שרצון הקב"ה שאגלה את הסודות, כדי שאכנס בלא בושה לפני ארמנותיו".

אח"כ אמר: עד עכשיו הייתי ירא לגלותם, וכעת הם נתגלו, גלוי וידוע לפני קוב"ה שלא לכבודי ולא לכבוד בית אבא עשיתי זאת, אלא כדי שלא אכנס בבושה לפניו, זאת ועוד מפני שראיתי שהקב"ה וכל אלו צדיקי אמת הנמצאים כאן כולם הסכימו על ידי לגלותם וראיתי שהכל שמחים בשמחה זו".

כאשר סיים רשב"י לומר דבר זה, הרים את ידיו, בכה ואח"כ שמח, ושוב רצה לגלות איזה דבר, אלא שמיד אמר: כל ימי נצטערתי בדבר זה לגלותו ועכשיו אין נותנים לי רשות", התחזק רשב"י וישב ושפתותיו דובבות, אח"כ השתחוה שלש פעמים, ואיש לא יכול היה להסתכל במקומו ובפרט להביט בפניו, אח"כ אמר: "פה, פה, שזכית לכל אלה ולא יבשו מעיינותיך, עליך אנו קוראים 'ונהר יוצא מעדן' וכמאמר הכתוב "וכמוצא מים אשר לא יכזבו מימיו" כעת אני מעיד על עצמי שכל הימים שעמדתי בעולם משתוקק הייתי לראות את היום הזה שאוכל לגלות בו סודות התורה, ועכשיו מותר לי לגלות הדברים כדי שלא אכנס בבושה לעולם הבא", והמשיך רשב"י לגלות סודות התורה לפני החברים, עד שסיים דבריו בפסוק "כי שם ציוה ה' את הברכה חיים עד העולם".

אמר רבי אבא: לא סיים רשב"י לומר "חיים" עד שנשתתקו דבריו, ואני חשבתי בכתבי להמשיך ולכתוב ולא שמעתי יותר כלום, ולא הרימותי ראשי מפני שהאור היה כל כך גדול עד שלא יכולתי להסתכל, בתוך כך נזדעזעתי ושמעתי קול קורא ואומר: "כי אורך ימים ושנות חיים ושלום יוסיפו לך", שוב שמעתי קול אחר: "חיים שאל ממך נתת לו".

כל אותו היום לא פסקה האש מן הבית ולא הי' מי שיתקרב אליו, שלא יכלו לגשת אליו, שהאור והאש היו סביבו, כל אותו היום שכבתי על הארץ וגעיתי בבכיה, לאחר שנסתלקה האש ראיתי את רשב"י קודש הקדשים שנסתלק מן העולם כשהוא שוכב על ימינו מעוטף ופניו שוחקות, עמד רבי אלעזר בנו לקח את ידיו ונשקן, ואני לחכתי את העפר שתחת רגליו, ביקשו החברים להספידו ולא יכלו לדבר, התחילו החברים בוכים, ורבי אלעזר בנו נפל שלש פעמים ולא היה יכול לפתוח את פיו, אחר כך פתח ואמר: "אבי, אבי, שלשה היו חזרו להיות אחד", דהינו שלשה צדיקים היו בארץ: רבי פנחס בן יאיר, רשב"י, ורבי אלעזר, ועכשיו נשאר רק ר"א, מפני שאביו וזקינו נסתלקו לעולם שכולו טוב.

עמד רבי חייא על רגליו ואמר: "עד עכשיו היה רשב"י משגיח עלינו, עכשיו הגיעה השעה להשתדל בכבודו", קמו רבי אלעזר ורבי אבא ולקחו את רשב"י על מיטה העשויה כסולם, כדי להעלותו על מיטתו, ולא התעסקו בו אלא רבי אלעזר ורבי אבא, וכל החברים עמדו במבוכתם כשלעיניהם נצחו אראלים את המצוקים ונשבה ארון קודש הקדשים.

לגבי יום פטירתו כותב ה"בני יששכר" שביום ל"ג בעומר עלה לשמי מרומים, אך יש עוררין על כך ולדבריהם עיקר השמחה בל"ג בעומר הוא לכבוד הרשב"י שביום זה נסמך עם חבריו ע"י רבו רבי עקיבא אחרי מיתת כ"ד אלף תלמידי ר"ע, או מפני שביום זה יצא מן המערה, אמנם לפי המקובל מדורי דורות יום פטירתו היתה בל"ג בעומר, שנת פטירתו לבעל "סדר הדורות" בשנת ג' אלפים תתפ"א (וי"א שנפטר ג"א תתק"כ).

עלי יניח צדיק את ראשו

כשהתפשטה השמועה על הסתלקותו של רשב"י הזדרזו ובאו אנשי חיל מכפר ציפורי, והפצירו בהם כי רצו שיקבר רשב"י במקומם, בני מירון צעקו בחבורה, כי חשבו שלא יטמן בגבולם, ויהי לאחר שיצאה המיטה עלתה המיטה כפורחת באוויר, ואש היתה מלהטת לפניה, ושמעו קול: "עולו ואתי ואתכנשו להילולא דרבי שמעון", היכנסו ובואו והתקבצו להילולא של רשב"י, "יבוא שלום ינוחו על משכבותם".

כשהוכנס למערה שמעו קול מהמערה: "זה האיש מרעיש הארץ, מרגיז ממלכות, כמה קטרוגים ברקיע משתתקים ביום זה בגללך, רבי שמעון בר יוחאי, שריבונו משתבח בו בכל יום, אשרי חלקו למעלה ולמטה, כמה אוצרות עליונים שמורים לו, עליו נאמר "ואתה לך לקץ ותנוח ותעמוד לגורלך לקץ הימין".

ציון המצויינת

מערת רשב"י נמצאת במרומי הררי מירון, מאז ומתמיד היתה סתומה וחתומה, וכף רגלו של בן אנוש לא דרכה בה, הקדמונים הציבו ציונים על גבי המערה כנגד מקום מנוחת רשב"י ור"א בנו, אולם במשך מאות שנים נותרו הציונים תחת כיפת השמים ללא בנין המסוכך עליהם.

הראשון שבנה החצר במירון היה הגאון רבי אברהם גלאנטי מגדולי תלמידיו של המקובל רבי משה קורדובירו, אשר תורה וגדולה התאחדו על שולחנו, וממנו בנה את החצר ובסמוך לציון בנה בית מדרש קטן, כמו כן יסד חדר מסביב לציון רבי אלעזר, ומדריגות אבן הובילו מציון רשב"י אל ציון רבי אלעזר.

בעת חפירת היסודות סביב ציון רשב"י גילה אחד הפועלים את פתחה של המערה, ובו במקום כרע הלה ומת, בעקבת האסון ציוה רבי אברהם גלאנטי לסתום לגמרי פתח המערה.

במשך הדורות נוספו נדבכים נוספים בצמוד לבנין אותו בנה רבי אברהם גלאנטי, החדרים שנבנו שמשו כאכסניא לעולים מירונה, הבנו הורחב ושופץ וכיפה מיוחדת נבנתה מעליו.

בשנת תקכ"ב פקד רעידת אדמה נורא את העיר צפת וסביבותיה, שהביא להריסות רוב בתיהם ובתי הכנסיות שבה, ובמירון באו הישמעאלים שבאותו מקום אל מערת רשב"י, ולדאבונם היה השער סגור ונעול, בצר להם החלו לזעוק בקול בוכים: "רבי שמעון, רבי שמעון, מאחר שאדם גדול אתה וחשוב בעולם, וגם שמענו מפי אבותינו מחשיבותך, אם כן אנא ממך פתח לנו פתחך", בו במקום נפתחה הדלת מאליה, ונכנסו כולם פנימה וניצלו הם ונשיהם ובניהם ורכושם.

כעבור כמה חדשים התחוללה רעידת אדמה נוספת, וברחו שוב למערת הרשב"י כמו בפעם הראשונה, בחשבם להציל את נפשם בזכות הצדיק, אבל בהתקרבם אל הציון ראו שהבנין כולו גבה ונשא עצמו למעלה וקפץ באויר כמו אדם מלמטה למעלה ומלמעלה למטה, והכיפה שבמרומי הבנין נחלקה לחצאין, בראות הנאספים נפלה חרדה עליהם, וצעקו: "רבי שמעון, רבי שמעון, אם לבנין שלך ארע כך, מה נאמר אנן", מחזה מרעיד זה נמשך כחצי שעה, ולאחר מכן שקטה הארץ והבנין כולו עמד על מקומו כבראשונה כשכיפתו מאוחדת ושלימה בלי נזק כלל.

בשנת תקפ"ה ירדו גשמי זעף בגליל העליון ומטרות עוז הצליחו למוטט בתים שלמים על יושביהם, ורבים נותרו ללא קורת גג, הגשמים הכבדים לא פסחו על מירון, וגם בה נפגעו בתים רבים לרבות מערת רשב"י, תושביה הדוים קצרה ידם מלשאת

בהוצאות המרובות של שיפוץ הציון, אי לכך נשלחו שליחים לתפוצות הגולה להרים את תרומתם, ובאותה שנה מלבד מה שתיקנו את הבנין, בנו והוסיפו אכסדרות חדשות במזרח החצר. בשנת תקצ"ז פקדה שוב רעידת אדמה קשה את צפת וסביבותיה, אלפי יהודים מצאו את מותם תחת עיי החרבות, ולעומתה מירון לא ניזוקה, כל המבנים נשארו בשלימותם, ונתערערה החומה החיצונה בלבד.

עשרות שנים לאחר מכן נעשו תיקונים אחדים במבנים אשר סביבות מערת רשב"י על ידי הרב שמואל אבו וצ"ל רבה הספרדי של העיר צפת, ובעזרתם של אנשי הקהילה הספרדית והאשכנזית בצפת, הם הגביהו את ציוני רשב"י ובנו ר"א וגדרו כל ציון במחיצות ברזל, כמו כן הרחיבו את האולם בו שכנו שני הציונים הקדושים.

צדיקים במיתתן קרויין חיים

רבי חייא ורבי יוסי הלכו בדרך, בהגיעם לשדה נחו קמעא ועסקו בתורה, בסוד תיבת "בראשית", בלימוד זה גילה רבי יוסי סוד אותו שמע מרבי שמעון, לשמע הדברים השתטח רבי חיא על הארץ, נשק את העפר ובכה ואמר: "עפרא עפרא, אור קדוש שהאיר פני תבל, בזכותו מתקיים העולם, אור המאיר זיו העולם מתבלי בך", הוסיף רבי חייא ואמר: "רבי שמעון מורי ורבי, אע"פ שנסתלקת לבית עולמך אתה נקרא חי כי ע"י תלמידיך הלומדים את מאמריך שפתותיך דובבות בקבר".

אשרי עין ראתהו

רבי חייא הי' ממרר בבכי תמרורים על הסתלקותו של רבי שמעון, ועינה את נפשו בארבעים תעניות, כדי לזכות לראות את רשב"י בהקיץ או בחלום, בתום ארבעים יום אמרו לו מן השמים: עדיין אינך ראוי לראותו, הוסיף רבי חיא והתענה ארבעים יום אחרים, או אז ריחמו עליו מן השמים והראוהו במראה חזיון את רשב"י ובנו רבי אלעזר ניצבים ליד קברם, פתח רבי שמעון ואמר: יכנס רבי חיא בגן עדן, ויראה בכמה אורות עתיד הקב"ה לחדש פניהם של הצדיקים לעתיד לבוא, ראה רבי חיא שמכניסים אותו לישיבת רבי שמעון, בהכנסו קמו לכבודו רבי אלעזר ושאר הצדיקים שבמתיבתא, בושה עזה אחזה ברבי חיא, עד שהשמיט עצמו ונכנס להתיישב למרגלות רבי שמעון, יצא קול ואמר: "השפל עיניך, אל תזקוף ראשך, ואל תביט באורות הנפלאים המצויים בגן עדן, כי סוף סוף נשמתך מקושרת לגוף, ואע"פ שרבי חיא השפיל עיניו, מכל מקום הבחין באור גדול ועצום שזרח באור יקרות והאיר למרחקים, אחר כך ראה שרבי שמעון מתפלל עליו, שיאריכו לו את ימיו ושנותיו בעולם הזה, בצאת רבי חיא בכה ואמר: "אשרי חלקו של בר יוחאי, שזכה למעלות נוספות ונשגבות בעולם הבא".

אשרי מי שראה פניו בחלום

אחד מתלמידי רשב"י שכח את תלמודו והלך להשתטח על ציון רבו הק' ובכה שם בכי רב, כשנרדם נתגלה אליו רבו רשב"י ואמר לו: "כשתזרוק בי שלשה צרורות אבוא", כשהתעורר הלך התלמיד לפותר חלומות וביקשו שיפתור לו את חלומו, אמר לו ההוא "אם על כל מה שאתה לומד תחזור שלש פעמים ישאר לימודך בידך ולא תשכחהו עוד", נהג התלמיד כך ולימודו נשאר בידו, כפי שרמז לו רבו בחלומו.

אשרי העם הם לומדיך

מאמרי רשב"י נזכרו שלש מאות עשרים ושלש פעמים בש"ס, וסתם רבי שמעון המוזכר במשנה ובתלמוד הוא רבי שמעון בר יוחאי, וידוע בשם רביה"ק זי"ע דבזמנינו אין הלכה כרשב"י מפני שתורתו הי' למעלה מהשגתינו, אכן לעת"ל יהיה הלכה כמותו (ומתאמרא משמי' דהרה"ק מקאמינקא שבכל מקום שנזכר רק בשם "רבי שמעון" הוי קודם כניסתו למערה, ובכל מקום שנזכר "רבי שמעון בר יוחאי", הוי אחר צאתו מן המערה, ובכל מה שאמר אחר צאתו מן המערה נקטינן הלכה כוותיה).

וכאן המקום לציין מאמר רשב"י (שבת קלח:): תניא רבי שמעון בר יוחאי אומר חס ושלום שתשתכח תורה מישראל שנאמר כי לא תשכח מפי זרעו, וידוע כי הסו"ת של כ"י ל"א תשכ"ח מפי' זרע'ו, הם יוחאי, שמזרעו יצא רשב"י שעשה שלא תשתכח תורה מישראל.

ואשרי העומדים על סודך

אך ביחוד נודע לנו ספרו "הזוהר הקדוש" שמקובלים אנו מדור דור שרבי שמעון בר יוחאי חיברו יחד עם החבריא קדישא – תלמידיו, לאחר שהותו שלש שרה שנה במערה, ובשעה שחיברוהו הסכימו עמם מן השמים על כך, כמו כן הוסיף רשב"י חיבור "רעיא מהימנא" ומפוזרים הם בספר הזוהר, ו"ספרא דצניעותא" חמשה פרקים כנגד חמשה חומשי תורה, גם הוסיף רשב"י לעשות "תיקוני הזוהר" ובו גילה סוד ה' ליראיו שבעים אנפין בתיבת "בראשית", גם "האדרא רבא " עשו רשב"י ותלמידיו.

דברי ספר הזוהר נתקבלו מפי רבי שמעון בר יוחאי בעל פה ומכוסים, וכן נמסרו לבנו ותלמידיו, וכל זמן שרשב"י היה חי וישיבתו היתה קיימת לא נכתבו הדברים על ספר כלל, ורק כדי שלא תשתכח תורת הסוד מישראל החליט רשב"י להעלות על כתב את רזי התורה, ועל כך מינה את רבי אבא שהיה סופר מהיר מגדולי תלמידיו לכתבו, במקורו היה ספר הזוהר על כל עשרים וארבעה ספרי התנ"ך, והי' משקלו כמשא גמל, ולדאבוננו לא נותר לנו רק על חמשה חומשי תורה.

עת גילה סוד נסתרים

הספר הזוהר הקדוש הוא ספר המקודש ביותר אצל כל יהודי, גם מי שאיננו ראוי להגות בסודיו, חוזר על קטעי הספר בחרדת קודש, אם זה אמירת "כגוונא" בליל שבת קודש או אמירת "בריך שמיה" או אמירת "תיקוני שבת" קודם הסעודות, וכן הוא גם נמצא בבתי ישראל בתור שמירה עליונה על דרי הבית, או חוזרים על דבריו הקדושים המובאים בספרי 'ראשית חכמה' או ב'יסוד ושורש העבודה' ובכלל בכל ספרי היראה.

אך ידוע לכל שעל פי דעת רוב הספרים הקדושים לא היה בנמצא ספר הזוהר הקדוש עד סוף תקופת הראשונים, דהיינו למעלה מאלף שנה אחר הסתלקותו של התנא האלוקי רשב"י, וכן ידוע שבספרים רבים עוסקים בהפולמוס הידוע האם הראשונים כהרמב"ם ראו את ספר הזוה"ק או לא, וכמו כן מרן רביה"ק זי"ע בספרו דברי יואל (פר' ויקהל עמ' שס"א) ובספה"ק ויואל משה (מאמר ישוב א"י סימן מ"ח) עוסק בשאלה זו.

ומכאן נובעת השאלה המהדהדת בעולם, אנה נעלם זכרו של הזוהר הקדוש בימות האמוראים, בימי הגאונים ורבנן סבוראי, ועד לסוף תקופת הראשונים, הכיצד נפקדו כליל עקבותיו של הספר הקדוש משך שנות דור ארוכות ומתמשכות.

לכן עלינו להביא מקור כתיבת הספר הזוהר הקדוש, התנא רבי אבא מבני החבריא קדישא עליו הטיל רבו הגדול התנא האלוקי רבן שמעון בר יוחאי את המשימה הקדושה לכתוב את ספר הזוהר, והרה"ק רבי יצחק אייזיק מקאמארנא זי"ע בעל היכל הברכה' שנודע בגדולתו הרבה ברזי חכמת הח"ן כתב במספר מקומות בספריו הרבים שעברו כתבי הזוהר בידי אחד מיחידי הסגולה דור אחר דור כאשר רק אחד או שנים מראשי הדור נתגלו לו תורת הסוד, והוא העבירו אחריו לאחד בדומה לו תוך שמירה יתירה בשבע עינים את הגווילים היקרים והטמירים, וזלש"ק: ...כשהיו רואים מי שראוי למעשה מרכבה, היו מוסרין לו זה הספר ומלמד עמו מעשה מרכבה, ובכל ימי הגאונים לא יצא ספר הקדוש הזה לאור, כי היה חמדה גנוזה אצלם בכתב יד, ואחר שנתדלדלו ישיבות הגאונים בבבל, נתגלה מעט ספר זה ליחידי סגולה.

ובדבריו הוא מביא את שיטת הקדמונים שסברו שרבי אבא תלמידו הגדול של רשב"י שכתב את כל ספר הזוהר, הוא הוא האמורא הגדול "רב" בר הפלוגתא של שמואל שחי בדור הראשון של האמוראים ושמו היה 'אבא אריכא' כדאיתא בסנהדרין, ולפי שיטה זו נמצא שהאמורא 'רב' חי בעצם מעל 300 שנה, ואף שבגמרא הוא נחשב כתלמידו המובהק של רבי יהודה הנשיא שחתם את דורות התנאים וחיבר את המשניות, הרי שבנסתר היה כבר מאות בשנים לפני כן, בהיותו מן החבריא קדישא דרשב"י.

שיטה זו מובא בסדר הדורות בשם ספר כנפי יונה, ובשו"ת חוות יאיר אף מוסיף על פי זאת דבר נפלא מאוד, שמה שמצינו בכמה מקומות בש"ס שרב נשאל על הלכות שונות שיצאו מבית מדרשו ו'שתיק רב', הוא מפני שהתשובה לדבר היתה על פי תודת הסוד, אותה קנה אצל רשב"י ונמנע מלגלות את הסוד ברבים.

אך בעל הסדר הדורות עצמו מערער על שיטה הזאת, וכותב ש...תמוה הענין אם האריך ימים כל כך למה לא נזכר זכרו בזמן תנאים הקדמונים... כמו כן בספר 'בשם אומרו' על סדר הדורות מביא קושיות רבות על שיטה זו אך מיישב את כל הוכחותיהם אחת לאחת. לעומת זאת רבים מצדדים בשיטה זו, ומסבירים בכך את הכלל בגמרא 'רב תנא הוא ופליג', שכן היה אכן שייך לדורות התנאים, למרות שעיקר פרסומו בתורת הנגלה היתה בתחילת ימי האמוראים, כאמור אף הגה"ק מקאמרנא מצדד באותה שיטה שר' אבא האריך ימים רבים.

ובזה הוא מסביר שכתבי הזוהר הקדוש אותם העלה הוא עצמו על הכתב היו שמורים ברשותו כל ימיו, וכאשר ירד לבבל, ויסד את ישיבת סורא והיה לראש גולת בבל עד שקראוהו 'רב', נטל עמו את האוצר הספון עמו, ומסר אותו באחרית ימיו לגדולי בבל, ומאז עבר תכריך הכתבים היקר דור אחר דור למי שהיה חד בדרא וראוי לאותה אצטלא.

אמנם החיד"א בספרו שם הגדולים מביא גירסא שהיו כתבי הזוהר טמונים מאין רואה מאות בשנים, עד שהגיע עיתם משמים בתגלית פתאומית. ואלו דבריו: "מצאתי בזוהר כתב יד ישן נושן אצל מורי מהר"ם זכות נר"ו, רשב"י עשה ספר הזוהר וחיבר בו כמה חיבורים כמו התיקונים, וכשמת רשב"י ור' אלעזר וכל הדור ההוא אבדה חכמת הקבלה, עד שהקרה ה' לפני מלך אחד ממלכי מזרח שציווה לחפור במקום אחד על עסקי ממון, ונמצא שם ארון אחד ובו ספר הזוהר, ושלח לחכמי אומות העולם וחכמי אדום, ולא ידעו ולא יבינו, שלח אחר היהודים ובאו אצלו וראו הספר, ואמרו לו אדונינו המלך, זה הספר עשאו חכם אחד, והוא עמוק ואין אנו מבינים אותו, אמר להם, וכי אין יהודי בעולם מבין, אמרו לו, יש במדינת טוליטולא, והמלך שלח הספרים עם גיבוריו לטוליטולא, וכשראוהו חכמי טוליטולא שמחו בו שמחה גדולה, ושלחו למלך מתנות רבות, ומשם נתפרסמה הקבלה בישראל".

וכה כתב הרה"ק המקובל רבי משה קורדבירו זצ"ל (או"ת תקו"ז ח"ב קד צ) ...וכן היה במציאות גילויו נס ופלא, שאין מי שידע אופן גילויו, ויש בזה דרכים רבים, יש מי שאומר שמצאו ישמעאלי עובד אדמה במערה במירון, ומכרו לבשמים ורוכלים לכרוך התבלינים, ומצאו חכם אחד מתושבי דרעא בארץ ישראל בעיר צפת תוב"ב מפוזר ומפורד וקרוע, וקבצו וטרח כמה טרחות, עד שהלך אפילו באשפות לקבץ החתיכות הקטנות שמכרו הרוכלים והבשמים ותבלינים כדרך הנשים שמשליכין ניירין שכורכין התבלינים, והלך על כל החנויות הרוכלים מוכרי בשמים ותבלינים, וקנה מהם כל מה שנשאר בידם שמכר להם עובד אדמה ישמעאלי שמצאו במערה, והעתיקו ונמצא בו חסרונות הרבה מזה שנאבד וכלה ונקרע ונפזר, ואין בזה הכרח ולא ראיה, רק שמצינו שבארץ דרעא במדינות המערב היה עיקר מציאות הספר, ומשם נתפשט אלינו, וכבר חקרו על הענין בימים קדמונים בימי הר' משה דילאון ובימי ר' שמואל דמן עכו בעל ספר מאירת עינים ככתוב בספר מעשה החסידים אשר לי...

על מאורע אחרת שהיתה שנים רבות לאחר מכן עם תכריך כתבי היד מביא החיד"א משמו של רבי יוסף שלמה רופא דיל–מדיגו מארץ קנדיא, ששמע מפי מגידי אמת שכשבזזו הספרדים את עיר הידילבירג"א לקחו מהאקידימי"א [אקדמי"ה] כמה אלפים ספרים וביניהם ספרי קודש על קלף, ובכללם ספר הזוהר על כל עשרים וארבע, משא סבל, ושלחו הספרים לחשמנים ולדוכסים...

בהגהת מנחם ציון מוסיף שם כמה פרטים, ולפיו היה המאורע בשנת ה' אלפים שפ"ב (1622 למנינם) כשלכד שר הצבא מקסמיליא"ן 'דוכס מחוז בייערן" את העיר 'הייידלבערג' ושלל אוצר ספרי ישראל, והעניקם במתנה לרומי, והמה מונחים בוואטיקן עד היום.

על כל פנים בעוד שלפי הגירסא שהביא הרה"ק מקאמארנא היה גנוז הזוהר משך אלף שנות דור על אדמת בבל ורק אחדים

מגדוליו נתוודעו אליו, הרי שלפי גירסת החיד"א נתגלה אורה במרחק מאות שנים ואלפי מילין בעיר טוליטול"א שבמדינת ספרד, ושנים רבות לא ידע איש על קיומו של האוצר, ולפי מתיישב הקושיא גדולה על שלא הוזכר חכמת הקבלה בכל הספרים מתקופת בבל.

והחיד"א בעצמו במקום אחר בספרו מסביר באריכות "מדוע ספר הזוהר הק' לא נתגלה לאמוראים ורבנן סבוראי והגאונים ולגדולי הרבנים ואיך נתגלה אחר כך בדורות הגרועים מהם".

אך מאידך עדיין לא ידוע מכל הגירסאות המובאים לעיל את הזמן המדוייק בו הפציע אור הזוהר הקדוש, והיא נותרה בגדר תעלומה, אין פרטים נוספים מתי בדיוק אירע הסיפור עם המלך המזרחי, ואימתי התפשט הלימוד לרבים, ועל כן נותרה הערפל על תקופת חיי גדולי הראשונים אשר האירו את שמי היהדות לדורות עולם בחיבוריהם הנשגבים בתורת הנגלה כרש"י הקדוש, הרי"ף והרמב"ם, בעלי התוספות וגדולי אשכנז וצרפת, האם נתגלה להם ספר הזוהר ותורת הקבלה.

אך זאת ברור שהיו קיימים יחידי סגולה שעסקו בחכמת הקבלה, הריקאנט"י (בסוף פרשת נשא) מסכם את השתלשלות מסירת החכמה מרב לתלמידו באותם ימים, והוא מונה את אבי הראב"ד שאליהו נגלה אליו, ומסרה לבנו הראב"ד, וגם לו נגלה, והוא מסרה לבנו רבי יצחק סגי נהור שלא ראה מעולם וגם לו נגלה, והוא מסרה לשני תלמידיו, האחד רבי עזרא שפירש שיר השירים, והאחד רבי עזריאל, ואחריהן נמשכה להרמב"ן ז"ל שהיה ידוע מאבות חכמת הקבלה.

הרה"ק מאיזביצא זי"ע בהקדמתו לספרו בית יעקב כותב ש'הרבה מבעלי התוספות מוכח מלשונם שהסתירו הדברים שכיסה עתיק יומין, ורמזו אותם בדבריהם'.

הרבה ספרים משנים קדמוניות עסקו בהחקירה האם הרמב"ם ראה את ספר הזוהר או לא, ויש להקדים שהאדמו"ר המהר"ש מליבאוויטש זי"ע אמר שקבלה בידו רבי מפי רבי עד מרן הבעש"ט הק' זי"ע שהרמב"ם היה מקובל גדול, ומה שנזהר מאד שלא לגלות זאת אפילו ברמז, הוא מפני שהיה בזמן שמסוכן בו לגלות עניני קבלה, ואפילו ברמיזה, אך עדיין טעון בירור האם ראה את ספר הזוהר.

הרב פרי חדש כתב על מה שכתב הרמב"ם בסדר עבודת יום הכיפורים 'ואומר להם תטהרו' כתב: ...זה לא מצאתי לא בבבלי ולא בירושלמי ולא בתוספתא, ויש מי שכתב דהרמב"ם יצא לו מדברי הזוהר הקדוש, דכן מפורש בזוהר.

והחיד"א מביא את דברי הפרי חדש וכתב: ...ולי ההדיוט אינו נראה, דספר הזוהר לא נתגלה אפילו לאחרונים כמו הרשב"א והרא"ש, וקל וחומר שלא נתגלה בימי הרמב"ם.

וכה כותב הבן איש חי בשו"ת רב פעלים לשואל: המשכיל יבין שהרמב"ם לא היה יכול להרחיב הדברים כאשר הרחבנו, מפני שלא נגלו אליו זוהר הקדוש ודברי רבינו האריז"ל אשר קיבל מפי אליהו הנביא זכור לטוב בחכמת הקבלה וסודות התורה. וכן סבר הגאון בעל שדי חמד בספריו.

לעומתם קמו וגם ניצבו רבים מגדולי הדורות ושללו את דבריהם מכל וכל, לאחרונה נתפרסם כתב יד קדשו של הרה"ק מקאמרנא זי"ע בהגהותיו על השם הגדולים להחיד"א, ועל שולי הגיליון של מעשה המלך מארצות המזרח שגילה את הזוהר בחפירה שהצגנו למעלה, כתב הרה"ק בחריפות: "כל זה שקר מוחלט, ולא היה להקדוש הרב המחבר להעתיק דברי כזב והבל, והזוהר היה ביד הגאונים ואמוראים ורבנן סבוראי".

כעין זאת נתפרסם הגהות נוספות בכתי"ק הרה"ק זי"ע ושם מדגיש "הזוהר היה לכל ראשי ישיבות והגאונים, וגם הרמב"ם ראה אותו...".

אכן יש גירסא שבערוב ימיו של הרמב"ם זכה להשיג את חכמת הנסתר, ויש אומרים שאף ספר הזוהר עצמו הגיע אליו באחרית ימיו, בתוככי המשנה תורה עצמו בהגהות בעל המגדול עז לתלמיד הרשב"א על הלכות יסודי התורה מופיעים הדברים הבאים מפורשות ...לדעתי שר"מ ז"ל [הרמב"ם] ידע בהם בסוף ימיו, שאני מעיד שראיתי בספרד ארץ מולדתנו כתוב במגילה של קלף ישן ומיושן ומעושן לשון זה "אני משה ב"ר מיימון כשידדתי לחדרי המרכבה בינותי בענין הקץ", וקרובים היו דבריו לדברי המקובלים האמיתיים שרמז רבנו הגדול הרמב"ן ז"ל בתחילת פירושו לתורה, גם ראיתי תשובה אחרת ממנו והיה ז"ל מגיד בה שהתחיל לפרש אגדות על דרך נסתר...

גם בספר שומר אמונים הקדמון (לרבי יוסף אירגאס) מביא עדות חשובה משמו של אחד ממפרשי התורה וזה לשונו: ורבי יעקב זה הלך למצרים, ומסר הקבלה להרמב"ם ז"ל, ולרוב שמחתו בה היה משתבח בה לתלמידיו, אמנם לא זכה לזה עד קרוב לאחרית ימיו.

כעין זה כותב האברבנאל: וגם אני שמעתי שהרב הגדול המיימוני כתב באגרת שלו 'בסוף ימי, בא אלי אדם אחד ואמר לי דברים של טעם' ואין ספק שדברי קבלה היו אשר שמע בסוף ימיו.

ואכן בסדר הדורות מעיד שראה בספר 'אגרת חמודות' שמחברו ראה את האיגרת ששלח הרמב"ם מירושלים לתלמידו שבמצרים ובה כתב מפורשות ש'מצאתי זקן שהאיר את עיני בדרכי הקבלה', ויש אומרים שהזקן הלז היה האבן עזרא'.

נפלא ביותר דעת הרה"ק בעל ה'בני יששכר' זי"ע, והיא עוברת כחוט השני בין שלל ספריו הקדושים, כל מקום שהוא מראה על מקור דברי הרמב"ם בחכמת הקבלה, כתב הרה"ק בסגנון ...ורוח ה' נחה עליו וכיוון למה שכתבו המקובלים... או ...רוח ה' דיבר בו במרן הרמב"ם ז"ל שכתב... כי הנה יציבא מילתא גם לפי הקבלה הקדושה... וכיוצא בזה, דמשמע מדבריו הק' אף שאכן לא הגיעו לידי הרמב"ם סתרי החי"ן כתובים עלי גיליון עד לסוף ימיו, אך לעוצם קדושתו היתה רוח ה' בקולמוסו, ודברי קדשו היו תואמים וקולעים אל השערה אף לפי חלק הנסתר שבתורה, וכסגנון זה מדגיש אף החיד"א בספריו.

וכדאי להעתיק לשונו הזהב של הבני יששכר בפירושו 'מעין גנים' על ספר אור החיים (להיעב"ץ) בו העלה בארכיות נפלאה את דעתו בענין חכמת הקבלה בבית מדרשו של הרמב"ם, ודבריו המה קילורין לעיניים, תחילה מקדים וכותב שהאר"י הקדוש גילה סוד כמוס באיכות נשמות הרמב"ם והרמב"ן, שהרמב"ם שורשו בפאה השמאלית דאדם קדמאה, ולפיכך עיקרו רק בהנגלה, והרמב"ן שורשו בפאה הימנית ולפיכך התעסק גם בנסתר, אך

בפועל העפיל ועלה הרמב"ם הרבה מאוד והשיג מדרגות נפלאות ונשגבות.

והנה לקט מתוך דבריו הנחמדים: ...רבינו הרמב"ם ז"ל כתב מה שכתב (בענין היחס לחכמת הפילוסופיא) בעבור שלא נגלה עליו עדייו אור חכמת הקבלה האמיתית מהסיבה הנודעת לחכמי הקבלה, אבל להיות שנשמתו היתה גדולה ועצומה והשתדל ברוב עבודתו ותודתו להשיג חפץ אלוקי שהיתה תשוקתו נכבדה לאלקים לעובדו מבלי הפסק, ולא היה מספיק לעצמו בעבודתו בעשיית המצוות לבד, עד שרצה לעובדו במושכלות רוחניות תמיד, והנה חכמת הקבלה לא היתה נגלית לו, על כן דפק בשכלו הטהור על פתחי החכמות, והשי"ת בראותו בר לבבו וזכות נפשו וגודל כיסופו לא הפסידהו החכמות, ואדרבה זיכהו באחרית ימיו בהתגלות לו צפונות החכמה התעלומה הנאמנה אשר היא עמקי סודות תורתנו...

ועוד ...הנה אירע למרן הרמב"ם ז"ל כמעט מה שאירע לאברהם אבינו, מה שכמה בני אדם הצליחו כגון אברהם אבינו וחנוך זה היה מצד החסד שלא היה להם באפשרי בתחילה לעבוד השי"ת באופן אחר, כיון שלא היתה להם הקבלה, ומגודל תשוקתם ראה השי"ת בר לבבם, והוציאם מן המבוכה, ככל החיזיון הזה אירע לרבינו הגדול הרמב"ם אשר התורה היתה חמד שעשועיו, כאשר תראה רוב השתדלותו בה בספר הי"ד שחיבר, אשר כל העולם יעידון שילאה כוח הבשריי לחבר חיבור גדול ונורא כמוהו...

ומסיים במעין גנים: הנה הטרחתי את עצמי עד כה להמליץ בעד הרב הגדול ולהראותך שהשי"ת היה אתו וגילה לו דרך החיים בסוף ימיו...

אמנם מרן רביה"ק זי"ע בספרו הבהיר ויואל משה (שם) כתב "...אף שהרמב"ם לא ראה ספר הזוהר, מכל מקום היה בידו כמה מדרשי חז"ל שאינם בידינו, ובתוכם מתלמידי רשב"י מאמרים משיטת רשב"י שבזוה"ק... עכלש"ק.

ואכן כדברי מרן רבינו הק' הוכח מהמציאות כי לפני כמאה שנים נתפרסם ספר נוסף של התנא האלוקי רשב"י שעמד לנגד עיני הרמב"ם בחיברו את ספרו הענק, ומקור חשוב זה נעלם כליל מעיני הדורות המאוחרים יותר שנשאו ונתנו בדברי הרמב"ם, ונחשפו אך ורק בשנים המאוחרות, והמדובר במדרש המכונה "מכילתא דרשב"י" בו מובאים הרבה משמועותיו של התנא האלוקי, והיא היא "מכילתא דרבי עקיבא" שמזכיר הרמב"ם בהקדמתו, שכן אצל חלק מהראשונים כונה כן המדרש, בהיותו אליבא דרבי עקיבא רבו של רשב"י, ודורות על גבי דורות היתה המכילתא בהישג יד רק בארצות ערב הנדחות, ובעיקר היתה נפוצה בארץ תימן, במקומות הללו היה זה קובץ של מדרשי חז"ל שכונו יחד "המדרש הגדול', ובו נכללו מדרשים רבים שנבעו ממעייני הקדמונים.

ויש גירסא אחת כי הרמב"ם בעצמו ריכז את המדרשים יחדיו לכדי חיבור, ואולם המסורת המקובלת בקרב יהודי תימן היא שבנו של הרמב"ם רבינו אברהם היא חיברה יחדיו.

בתחילת שנות הת"ר 'כאשר יתפתחון מבועי חכמתא לתתא' כדבריו המפורסמים של רשב"י בזוה"ק על המאה השישית לאלף השישי, זכתה אכן אף תורתו של רשב"י עצמו לחידוש עצום וגילוי האור הזו, וגיליונות בודדים מן המדרש החלו להתפרסם אל העולם היהודות שהתגורר בארצות אייראפא, שדריי"ם וחוקרים שונים ששו על המציאה הנדירה, והרחיקו נדוד לערבות אפריקא, ואז נחשפו עותקים מהימנים מן המדרש לעיני גדולי התורה שקיבלם בשקיקה. ובשנת תרס"ה נתפרסם לראשונה הספר "מכילתא דרשב"י", וכן יצא לאור ספר מיוחד בו מנה עשרות דברים המובאים ברמב"ם שהמפרשים תמהו עליו מהיכן מקורו, והסיקו מהן שדרכו לדרוש דרשות שלא נזכרו בחז"ל, אך הם נמצאו אחת לאחת באותה "מכילתא דרשב"י".

בקודש הקדשים

מעת פטירתו נהגו ישראל מעת לעת ומפקידה לפקידה לעלות לאתרא קדישא מירון, מנהג קדמון זה יסודתו בהררי קודש ויסוד המנהג הוא מדברי הזוה"ק: "שמעו קלא עולו ואתו ואתכנשו להילולוא דרבי שמעון", ומתאמרא משמי' דצדיקי קדמאי דהד קול עליון הזה שיצא אז בערך שנות אלף הרביעי בפטירת רשב"י, קול זה נתעורר עוד היום ונכנס ומעורר לבות רבבות אלפי ישראל מדי שנה להיות עולין ותאין ומתכנשין בל"ג בעומר במירון לשמוח שם בשמחת פני האדון ה'.

רבו הם העדיות על אודות המנהג הקדוש הזה, רבינו עובדיה מברטנורא זי"ע הוא הראשון שמתאר את הנהירה ההמונית לציון הרשב"י ביום ל"ג בעומר, וכך כותב: "בי"ח באייר באים מכל הסביבות ומדליקים אבוקות גדולות, מלבד מה שמדליקין עליה נר תמיד שהרבה עקרות נפקדו, וחולים נתרפאו בנדר ונדבה שהתנדבו למקום ההוא".

כן ידוע כי האר"י הק' זי"ע היה נוהג בעצמו לעלות ולהשתטח על ציון הרשב"י בל"ג בעומר, וכפי שכותב תלמידו הגדול רבי חיים וויטאל וז"ל: "אני ראיתי למורי ז"ל שהלך לשם פעם אחת ביום ל"ג בעומר הוא וכל אנשי ביתו, וישב שם שלשת ימים ראשונות של השבוע ההוא".

ומודעת זאת שהאוה"ח הק' היה פע"א בהילולת רשב"י בעיה"ק צפת ת"ו, ובעלותו למירון כשהגיע לתחתית ההר ירד מהחמור והיה עולה על ידו ועל רגליו וכל הדרך געה וצעק איך אני השפל נכנס למקום אש שלהבת, קוב"ה וכל פמליא של מעלה כאן, וכל נשמות הצדיקים שמה.

י"ח אייר

הגה"ק רבינו משה איסרליש זי"ע [הרמ"א]

מתולדותיו

נולד לאביו "הגאון והחבר ר' ישראל" (כפי שמתואר בפנקס הח"ק של קראקא) בעיר קראקא בערך בשנת ר"פ, בספר רחמי אב (אות שבת סימן נד) מובא שר' איסרל הי' לו חנות גדול ויקר בכל מיני משי, והי' מנהגו כאשר הגיע חצי היום בע"ש מיד סגר החנות, פ"א נתקנא בו הס"מ ובא לנסותו והתלבש בדמות שר

גדול, ולקח הרבה סחורות יקרים ועשה ומדד ומדד סחורה זו וסחורה זה, וזה לקח הרבה זמן, וביני לביני הגיע חצי היום, ור' איסרל הלך לסגור חנותו, והשר התחנן אליו שיתן לו הסחורה ולא רצה, והפסיד מעות הרבה, וכבדוהו מן השמים עבור זה בבן קדוש ה"ה רבינו הרמ"א מאורו של ישראל, כאשר אמו של הרמ"א נפטרה, בנה ר' ישראל ביהכ"נ לזכרה, ביהכ"נ זה הי' נקרא על שמו של הרמ"א "דער רמ"א'ס שוהל" שקיים עד היום הזה, הרמ"א מזכירו בהקדמת ספרו תורת עולה, וז"ל: אני משה בן לא"א מורי הפרנס הנדיב אשר נדבה רוחו לבנות מקדש מעט בנין מפואר בית אלקים אשר שם נהלך ברגש ישראל שלי"ט, עכ"ל, כבר במעלליו התנכר נער והי' מצטיין מילדותו בזכרונו הנפלא, הי' בעל כשרונות גדול מאוד, ומתמיד גדול בתורה, רבו המובהק הי' הגאון ר' שלום שכנא זצ"ל שהי' המאור הגדול של יהודי פולין, ואף השיאו את בתו, אולם היא מתה עליו בנעוריו, ואז נשא לאשה את אחותו של הגאון בעל שארית יוסף זצ"ל.

על כס הרבנות

בהיותו צעיר לימים מינוהו כרב ואב"ד העיר הגדולה קראקא, אשר מראשית היוסדה יצא שמה לתהלה כ"ארץ ישראל הקטנה, שממנה תצא תושיה, ומלאה דעה כמים לים מכסים" (לפי מכתבו של הרמ"א למרו ה"בית יוסף"), ושם בקראקא יסד ישיבתו הגדולה, אשר עד מהרה נתפרסמה ומכל ערי המדינה נהרו אליו תלמידים רבים, ובהיות שירש רכוש גדול, וזכה לתורה וגדולה במקום אחד, כלכל את תלמידיו ביד רחבה, ובית מדרשו הי' היותר מפורסם בזמנו, כשהי' בן ל' שנה כבר הי' לו תלמידים גדולי הדור, ומהם הגאון בעל הלבושים, השל"ה הק', הסמ"ע, הגאון בעל משאת בנימין, ועוד, זי"ע. – הי' לו חבר טוב שלמד עמו עוד בישיבתו של ר"ש ה"ה הרה"ק ר' חיים אחיו של המהר"ל מפראג זי"ע, ונודע להרמ"א שאליהו הנביא בא לחבירו זה ללמוד עמו בכל יום, ביקש הרמ"א מחבירו שידבר עם אליהו שיתן לו רשות ג"כ לבוא להשתתף בלימוד זה, ר' חיים דיבר עם אליהו, ענה אליהו, שקשה לו לסבול את השרוולים הרחבים (זאת האיצטלא הרבנית שהרמ"א הי' לובש בתור רב העיר) וכאשר מסר ר"ח תשובת אליהו, אמר הרמ"א, שהוא מוכן לעזוב את הרבנות כדי שיוכל להשתתף בלימוד חשוב זה, אבל אליהו לא הסכים גם לזה שיוותר על הרבנות, ואמר, שרבים צריכים לו ואסור לו לעשות זאת (הקדמת ספרו ס' החיים עיין שם באריכות העובדא הנורא).

להרמ"א הי' מוכיח שהוכיחו תמיד על דבר מה שלא ראה עשה כהוגן, והרמ"א שילם לו בעבור זה, (כדרכם של הרבה צדיקים), פ"א עמד הרמ"א לפני תפילת שחרית ועיין בדברי תוספות באיזה מקומן, שהוקשו לו דברי רבינו תם, ובתוך כך ראה הרמ"א שאיחר זמן תפילה, והיו לו יסורים שיבוא לבית הכנסת בזמן מאוחר, וגם הי' ירא מהמוכיח, מכל מקום לא היתה לו ברירה, והלך לבית הכנסת, כשבא לבית הכנסת הלך אל המוכיח לתרץ את עצמו לפניו, אמר לו המוכיח שאין רוצה עוד להוכיחו ואל יבקש ממנו עד פעם, ולא הועיל כלום ושוב לא רצה להוכיחו, שאלו הרמ"א מדוע לא יוכיחו עוד, אמר לו כי לפני שנכנס הרמ"א לבית הכנסת בא אליו, (אל המוכיח) רבנו תם בעצמו, ובקשו לבל יוכיח את הרמ"א על איחור זמן תפלה, דזה הוא משום שהיו קשים לו דברי רבנו תם עד שיישב אותם, סיים המוכיח, כי לאדם כזה שבא ר"ת לבקש בעדו שלו יוכיחו, איננו רוצה להיות מוכיח (שפתי צדיקים).

והאיש משה עניו מאד

מובא בתהלה למשה שכאשר הספיד מרן הייטב לב זי"ע את אביו מרן הגה"ק רבי אלעזר ניסן זי"ע, והי' מדבר מגודל ענוותנותו, אמר שאין חידוש כ"כ, יען שהמדה הזאת ירושה מאבותינו הקדושים כי שמע מפי זקינו הישמח משה זי"ע, איך שפעם אחת נגזר גזירה רעה ועת צרה ליעקב, ושלח שליח מיוחד לקראקא להשתטח על ציון קברו של זקינו הרמ"א ז"ל ואמר להשליח תאמר לזקיני, אנכי ידעתי ומכיר את טבעי בני משפחתינו שהמה בטבעם נמוכי רוח ושפלי ברך עד מאוד, וידעתי שגם הוא הי' שפל בעיני עצמו, והאיש משה עניו מאוד ולא ידע את גדולתו וקדושתו, ע"כ אני אומר לו שהוא הוריד תורה ישראל וה' עמו שהלכה כמותו ובני ישראל יוצאים ביד רמ"א, וכוחו גדול עד מאוד, ובכח הזה היכולת בידו לבקש ולעורר רחמים על אחינו בני ישראל הנתונים בצרה ולבטל גזירה רעה מעל ישראל.

ויגבה לבו

אבל כשהדבר הי' נוגע לכבוד שמים וכדו' יצא הרמ"א מגדרו ולא ירד ולא חרד משום דבר, פ"א הלך הרמ"א מביהמ"ד לביתו דרך השוק, וראה שעומדים שם הרבה עגלות שהובא עליהם למכירה שומן אווזות, ואמר למשמשו שיעמוד אצל עגלה אחת, וכשיבא בעל השומן יאמר לו שהרב קורא אותו, השמש מילא את פקודתו, וכשבא בעל השומן מסר לו השמש דברי הרב, סירב הלה לבוא באמרו שעתה אין לו שהות, ואחר שימכור השומן יבא, השמש בהבינו שמסתמא נחוץ הדבר שיבוא מקודם, א"ל שבל יטעה את עצמו, כי לא יתן לו למכור השומן עד שילך אל הרב, וכל הקונים שירצו לקנות יאמר להם שהמוכר נקרא אל הרב ומסרב לילך, בוודאי לא יקנו שום אדם ממנו, בעל השומן הבין כי הצדק אתו, ובאם יסרב נגד הרב יפסיד יותר, הלך עם השמש, בבואו אל הרמ"א שאלו הרמ"א, מאין לך השומן, התחיל לצעוק כדרך ע"ה, רבי, אשתי בעצמה גידלה האווזות, ואני נסעתי במכוון להעיר להביא את השו"ב לשחטם, ובביתי נעשה השומן, אז עמד הרמ"א מלא קומתו והתחיל לצעוק עליו ולהזהירו ביותר, עד שהלה הודה שהוא שומן ד"א, והשמש הביט על הרמ"א איך כיוון הרמ"א ברוה"ק, אמר הרמ"א בענוותו רוחו, תדע בני שאין זה שום רוה"ק, אך בהליכתי התבוננתי שעל העגלה זו סובבים עורבים הרבה חוץ מהרגיל, ועל העגלות האחרות לא ראיתי אף עורב אחד, מזה הבנתי שבוודאי זה שומן אסור (ברכה משולשת).

ויקנאו למשה .. תפתח ארץ ותבלע

סיפר רבינו בעל ברך משה ז"ל שראה את המקום אשר שם הי' החתונה הידוע, וגופא דעובדא הי' אשר משפחת בני בליעל חגגו את שמחת צאצאיהם בליל שב"ק, ופרצו גדרות בחללם את השבת בפרהסיא ע"י כלי זמרים בתופים ומחולות, ושלח הרמ"א

להזהירם על חומר עון חילול שבת קודש, אמנם הם לא שמעו לקולו, ולעגו לקול אזהרותיו, וכאשר חזר והזהירם ועדיין עמדו במרדם, לפתע פתאום פצתה הארץ את פיה, וטבעו בארץ שעריה, וירדו חיים שאולה, ואותו מקום נשאר פנוי וריק לעולם (אלה מסעי).

תפארת בנים אבותם

מרן הישמח משה זי"ע הי' נכד לרבנו הרמ"א, כמו שכתב כמה וכמה פעמים על הרמ"א זקינו, ומזכירו ברתת וברעדה, ראה מש"כ על גליון שו"ת רמ"א (סי' י"א): ואחרי הרתת והרעדה של זקני רבינו הגדול בעל המפה ז"ל אומר דיש להשיב..., ולפעמים תובע בחזקה כבודו של זקינו הרמ"א, וז"ל בשו"ת השיב משה (סי' ו): ובחנם השיב הבאה"ט על זקני הרמ"א, דמהרי"ל וזקיני הרמ"א גם כן לא קטלי קני' באגמא הויין ח"ו, הויו ידועין מספר הזהר... וזה ברור כשמש אצלי דידוע לי ונתברר אצלי בכמה מקומות דזקיני הרמ"א ז"ל זכותו יעמוד לי הי' מדקדק מאד בלשון, וכמה דינים ואשלי רברבי יוצאים מלשונו הזהב... עייש, בספר צדיק כתמר יפרח מביא, שאמר מרן הקדושת יו"ט זי"ע שמקור הדבר מה שנהג הישמח משה ובני בניו אחריו לרקוד בהקפות שמחת תורה בהתלהבות גדול עד כלות הנפש, מקובל היא מזקניו הרמ"א והמהרש"א ז"ל שהי' דרכם לרקוד בשמחת תורה עם הספר תורה בהתלהבות עצומה עד אפיסת הכוחות.

ומשה עלה אל האלקים

מרן הרמ"א נפטר בשנת של"ב, כאשר נחרת על המצבה, עיין בצוואתו של הגה"צ בעל הויחי יוסף מפאפא זצ"ל "צדה לדרך" ערך סגולות (אות ה) וז"ל: ביום ג' חי תרצ"ג זכיתי להשתטח (בקראקא) על קבר הרמ"א זי"ע, והי' פלא בעיני שראיתי שנת פטירתו של"ב, ובטו"ז הלכות ר"ח סי' ת"כ כתב שנת של"ג...עכ"ל, וז"ל בטו"ז: ושמעתי מזקן אחד שהעיד שהי' בק"ק קראקא בשנת של"ג שנפטר רמ"א ז"ל ביום ל"ג בעומר, והיו מסופקים אם לומר צדוק הדין, עמד אדם חשוב אחד והעיד ששמע מפי הרמ"א שי"ל צדוק הדין על אדם גדול, ותיכף אמרוה בקול רם, עכ"ל, מסופר כי אחד מן המספידים אמר באמצע הדברים שהרמ"א נפטר ביום ל"ג בעומר, וחיבר ל"ג ספרים, ובהמשך דבריו סיפר ומנה שבחיו והגיע לל"ב שמחים ולא מצא עוד שבח אחד, הכריז ואמר כל מי שיש לו עוד שבח יאמר, אז אמר אחד מן העומדים שם שמנהגו של הרמ"א הי' שבפורים לפנות ערב התחפש, והלך מדלת לדלת להזכיר לבוא למעריב בזמנו בביהמ"ד (לב העיברי), מנו"כ שם בביה"ח בקראקא, וזה אשר נחרת על מצבת קבורתו: "ה"ה נר המערבי הגאון הגדול בדורו מה"ו משה רועה אבן ישראל, ביום ג"ל למספר בני ישראל, גלה כבוד מישראל, משה הי' רועה צאן ישראל, צדקת ה' עשה ומשפטיו עם ישראל, הרביץ תורה בישראל, העמיד תלמידים לרבבות אלפי ישראל, ממשה ועד משה לא קם כמשה עוד בישראל, וזאת תורת החטאת והאשם אשר שם משה לפני בני ישראל", שנת של"ב לפ"ק, (א"ה כנראה שנחרזו החרוזים בתיבת "ישראל" לכבוד אביו ר' ישראל), רבינו בעל ברך משה ז"ל סיפר מן הפלא שבעת מלחמת העולם הרסו הצוררים הרשעים את הבית החיים העתיק אשר בקראקא, ואילו את מציבתו של הרמ"א לא עלתה בידם להחריב, ונשאר עומד על מכונו עד היום הזה, ומזה ידעו אח"כ להחזיר שאר המציבות למקומם, עפ"י מפת הבית החיים אשר הי' בידם (אלה מסעי).

מקום מנוחתו

ציונו של הרמ"א הי' לתל תלפיות ורבבות אלפי ישראל הי' פוקדים את ציונו הק' ביומא דהילולא החל בל"ג בעומר, פ"א גזרה המלכות לגייס בחורים יהודים לצבא, ויצא הרה"ק הרבי אלימלך מליזענסק זי"ע מביתו לנסוע להציון של הרמ"א בקראקא, להתפלל שם שתתבטל הגזירה, אבל באמצע הדרך הודיעו לו מן השמים שהגזירה כבר נחתמה ואי אפשר לפעול כלום, וחזר לביתו ולא המשיך בדרכו, ("ג אורות ח"ב).

תורה צוה לנו משה מורשה

הרמ"א למרות שלא זכה לאריכות ימים זכה לגדולה תורנית רבה, וחיבר חיבורים הרבה, מסורת אחת מונה ל"ג ספרים כמנין ל"ג בעומר שהוא נפטר בו, ומהמפורסם תורת חטאת על דיני איסור והיתר, תורת העולה עניי מדות ביהמ"ק, וטעמים על קרבנות ע"פ תוכונה ופילוסופיא, מחיר יין פי' על מגילת אסתר, שו"ת הרמ"א, ובספרו דרכי משה או"ח סי' ס"א מזכיר שעשה ס' יסודי הקבלה, וגם עשה הגהות על ספר היוחסין (שידוע שמלבד גדלותו בתורה הי' גם בקי בחכמות ומדעים שונים בעיקר תכונה ודברי הימים) גם הרבה חיבורים שלא ראו אור עולם, אבל עיקר חיבורו הוא הדרכי משה על סדר הטורים והבית יוסף, ולאחר מכן הגהותיו על שו"ע, איתא בשה"ג שהמגיד הי' מזרז את רבנו הבית יוסף להוציא ספרו בית יוסף על הטורים, כדי שלא יקדמנו חכם אחד מקראקא, ואז כבר כתב הרמ"א ספרו דרכי משה הארוך, ואחר שיצא הספר הבית יוסף סבר הרמ"א לגונזו, אולם לאחר מכן נמלך בדעתו וקיצר את ספרו ולא הביא רק מה שלא הביא הבית יוסף ולכן נקרא דרכי משה הקצר, גם השיג בו הרבה דברים על הב"י באותם מקומות שראה לחלוק, ובמיוחד במקומות שבני אשכנז הלכו אחר רבותיהם, שהלכו בדורות המאוחרים יותר ופסקו הלכה כבתראי, וכן הביא את מנהגי בני אשכנז שנהגו כרבותיהם גדולי התורה של צרפת ואשכנז, ובדרך זה המשיך בהגהותיו כאשר יצא הספר שולחן ערוך, הוא בענוותנותו קרא לחיבורו זה בשם "מפה" לומר שאין חיבורו אלא רק תוספות לשו"ע, ובגלל ענוותנותו זכה שהוראותיו ופסקיו נתפשטו ונתקבלו בכל תפוצות ישראל, וגדולי הדורות התייחסו אליו בהערצה מופלגת, לדוגמא מרן החת"ס כתב עליו "וכל ישראל יוצאים ביד רמ"א", וכן כתב "שהוא מנתיירא לצאת מגדר הרמ"א אפילו כחוט השערה", הגאון רבי עקיבא אייגר זי"ע כתב "תופשי התורה בארץ אשכנז ובארצות שסביבותיה קיימו אליהם ועל זרעם תורת משה – הרמ"א נ"ע בכל השגותיו על הוראות הבית יוסף ותורת משה מורשה לנו מבלי לנטות ממנה להקל או להחמיר", בדורות המאוחרים יותר השפיעו פסקיו גם על הפוסקים הספרדים שחששו לדבריו, ובכמה ענינים נהגו כמותו.

דבר בעתו

פסח שני ~ ימי הספירה ~ ל"ג בעומר

לקט אמרי קודש מפי צדיקי וקדושי עליון, בעניני קדושת היום וסגולתו

ירבה קצת בשמחה ביום פסח שני כי קדוש היום (מורה באצבע להחיד"א סימן כ' אות רכ"ב). וילמוד ביום זה עניני פסח שני (של"ה, הובא בכה"ח סי' תכ"ט סק"ו) והטעם משום דאמרינן בסנהדרין (דף ק"א) כל הקורא פסוק בזמנו מביא טובה לעולם שנאמר ודבר בעתו מה טוב, ועיין עוד באשל אברהם (סימן קל"א) שיש נוהגין ללמוד פרשת פסח שני והלכותיה ולומר הלל זכר למקדש.

◆◆◆

מנהג חסידים ואנשי מעשה לאכול מצה ביום פסח שני (שער יששכר מאמר פסחא זעירא) ובספר זכרון יהודא כתב שהגה"ק בעל אמרי א"ש וכן חותנו הגה"ק ר' דוד דייטש זללה"ה נהגו לאכול מצה בליל ט"ו אייר שהרי אכילת בשר הפסח שני היה בלילה יעו"ש, וכן נהג רבינו ז"ל שנטל ידיו לסעודה ביום י"ד ובליל ט"ו ואכל מצה בתוך הסעודה.

◆◆◆

שמעתי מכ"ק מרן שר התורה בעל האבני נזר [שליט"א] מסאכאטשאוו שהעיר על מנהג העולם שאוכלים מצה בפסח שני ביום ואמאי אין אוכלין בלילה שאז היתה זמן אכילת מצה אם מקריבין את הפסח ונדחק ליישב ואני אמרתי שאפשר הטעם הוא משום דבאמת יש חשש בל תוסיף שאכל מצה באמצע השנה אך שלא בזמנו בעי כוונה ומעתה זה דוקא כשאוכלין ביום אבל בליל י"ר שאז הוא זמנו אם אוכלין את הפסח וידועין דברי הירושלמי בנבנה המקדש בין ראשון לשני מקריבין פסח שני א"כ הוי ליל י"ד אייר בגדר זמנו ושוב לא בעי כוונה ואיבא חשש בל תוסיף.

(כלי חמדה עה"ח פרשת ואתחנן דף ב"ו מדפה"ס ד"ה ובד"א, ועי' שו"ת דברי ישראל ח"א סי' ק"ל בענין זה)

◆◆◆

המנהג שאין אומרים תחנון בפסח שני [באמת זה לא הוזכר בשו"ע, אבל האחרונים הוסיפו יום זה] (עי' פר"ח סימן קל"א סק"ו, וכנה"ג שם הגב"י סקי"ב וסידור היעב"ץ לחודש אייר), ויש שנהגו שלא לומר תחנון גם בט"ו אייר הובא בשע"ת שם יעו"ש) אבל אא"א ולמנצח אומרים (אחרונים שם).

◆◆◆

פסח וימי הספירה הם שורש לכל ימות השנה ובדרך שאדם הולך בהם, מוליכין אותו כל ימי השנה.

(נהר שלום)

◆◆◆

כמו ר"ה עשי"ת ויוה"כ כמו"כ פסח הוא בחי' ר"ה, וספירה בחי' עשי"ת ושבועות כנגד יוהכ"פ.

(בית אברהם)

◆◆◆

עד ממחרת השבת השביעית תספרו חמישים יום ר"ל כשלא עשה תשובה ולא העיר א"ע תיכף בתחילת ספירת העומר אל יאמר שאין לי עוד תקוה אלא עד ממחרת השבת השביעית תספרו ר"ל כל זמן שיש אפי' יום אחד מהספירה תספרו ר"ל תוכל להאיר ביום זה כל החמשים בתשובה.

(עבודת ישראל)

◆◆◆

שבע שבועות תמימות תהיינה לכה"פ השבתות יהיו תמימות, כולם קודש לה' השבתות של ימי הספירה שיש בהם תוס' הארה כל שבת הוא כב' שבתות ועליהם נאמר אלמלי שמרו בנ"י שבת אחת מיד נגאלין ובמק"א נאמר שתי שבתות והיינו שבת של ימי הספירה חשובה כב' כל שבת מאלו השבתות יש להם מדה אחרת שכל מי שיש לו לב מבין ומרגיש בכל שבת טעם אחר.

(בית אברהם)

◆◆◆

ואיש כי ימכור בית מושב, הוא הלשון החוטא בברית הלשון אשר היא מסובבת חומר ואין לו התיקון כ"א בתורה כמבואר בערכין ותקוני' תלוי בימי ספירה שבין פסח לעצרת וביום העצרת הוא היובל שבו יתוקנו כל בני תורה ויקנו בו שלימות, והיתה גאולה עד תום שנת ממכרו עד שיקבל תמימות שנה שהוא עומד שכל שנה ושנה מקבל תמימתו בימים האלה כדכתי' תמימות תהיינה ימים תהיה גאולתו ר"ל ידע בנפשו כי הוא גואל ימים עליונים שנפגמו ואם לא יגאל ר"ל אזי ח"ו יקום לצמיתות לקונה אותו הוא היצה"ר הלוחם עליה עיר ההיא הקטנה ולא יצא ביובל ביום מ"ת כשיקבלו כל בני תורה תמימותם, הוא בחוץ יעמד ר"נ מהאי כיספוא.

(חתם סופר)

◆◆◆

וחמישים יום שבין פסח לעצרת הם שבת של כל השנה כי ימים הללו הוכנו לקבלת התורה כי בכל יום מימים אלו, הוכנו להכנס במ"ט שערי קדושה ואם בימם אלו משימים לב לשוב אל ה' בכל לבבם ונפשם, מכינים לעצמם ליכנס לשערי קדושה למ"ט שערי קדושה.

(קומץ המנחה)

יום ל"ג בעומר

פ"א דיבר הרה"ק רב שר שלום מבעלזא זי"ע מענין גדולת יום ל"ג בעומר ואמר ל"ג בעומר הוא יום גדול מאוד ואמר בנו הק' ר' זינדל "טאטע איך ווייס" ושאלו אביו: וואס ווייסטו? ואמר: "אזוי ווי יום כיפור" אמר לו אביו הק': "אמת, האסט צוגעטראפן".

(הרה"ק ר' איציקל מפשעווארסק זי"ע)

◆◆◆

רואים בחוש התעוררות הנפלה הנכנסת מדי שנה בשנה בלבות רבבות אלפי ישראל לעלות למירון ביום ל"ג בעומר ממש שהוא היא אתערותא עלאית כמ"ש בזוה"ק (ח"ג דף רצ"ו) וז"ל בתר שמעון קלא עולו ואתו ואתכנשו להילולא דרבי שמעון הנה הד הוד קול עליון הזה שיצא אז בערך שנת אלף הרביעי לפטירת רשב"י קול זה מתעורר עוד היום ונכנס ומעורר לבות רבבות אלפי ישראל מיד שנה להיות עולין ותאין ומתכנשין ביום ל"ג בעומר במירון למקום מנוחת קדשו דרשב"י, ולשמוח שם בשמחת פני האדון ה'.

(לשון הריא"ז מרגליות ז"ל בספרו הילולא דרשב"י)

◆◆◆

הרה"ק רבינו עובדיה מברטנורא זלה"ה במכתבו לאחיו (בשנת רמ"ט) כותב בזה"ל: בי"ח אייר יום מיתתו דרשב"י באים מכל הסביבות ומדליקים אבוקות גדולות מלבד מה שמדלקין עליה נר תמיד וכו' שהרבה עקרות נפקדו וחולים נתרפאו בנדר ונדבה שהתנדבו למקום ההוא.

(דרכי ציון)

יומא דהילולא רבה קדישא

ויום ל"ג בעומר הוא הילולא דרשב"י כי מת אז, והיה למעלה הילולא וכו', וראוי לכל איש הירא וחרד לשום אל לבו יום ההוא לשוב בתשובה, כי זכות רשב"י מסייעת להבא לטהר.

יערות דבש (ח"ב דרוש י"א)

◆◆◆

יום ל"ג לעומר ירבה שמחה לכבוד רשב"י זכותו יגן עלינו, כי הוא יומא דהילולא דילה, ונודע שרצונו הוא שישמחו ביום זה, כידוע ממעשה מהר"א הלוי זלה"ה (ע' שער הכוונות ענין ספה"ע) ומעשים אחרים אשר שמענו ונדעם משום רבנן קדישי. ויש מי שנהג לעשות לימוד בליל ל"ג לעומר בי עשרה ללמוד שבחי רשב"י המפוזרים בזוהר ואדרא זוטא, והוא מנהג יפה

עבודת הקודש להרהחיד"א (מו"ב אות רכג)

◆◆◆

לכבוד התנא אלוקי הרשב"י זיע"א העומד לנו במקום קודש הקדשים, כדאיתא בזוהר הקדוש (פר' בא) מאן פני האדון ה' דא רשב"י, וכל ת"ח המבין ויודע ומכיר גודל קדושת המקום והיום בהלולא בל"ג לעומר ידע כי השנים כאחד טובים (היינו הזמן והמקום) וכו', כי א"א בעולם להגיע אפילו אפס קצהו לשמחה אמיתיות השופע ביום הזה אם לא כי יתבונן וילבוש חרדה ורעדה וישפיל עצמו ויבטש גרמיה, כמו שאמר בזוה"ק גופא דלא סליק נהורא דנשמתיה מבטשין יתיה, ולפי ערך הביטול והאין וביטול המסך המבדיל החומר הגס, כן לעומת זה ממילא יבוא ויושפע אור השמחה שמחה אלקית, ובזה נאמר 'וגילו ברעדה' אי אפשר לבוא הגילה אלא מתוך רעדה שקדמו וכו'.

ומעיד אני באמת כי בילדותי שמעתי פה מרבני קשישאי רבני הספרדים אשר אבותם ראו וספרו להם כי הרה"ק ר' חיים בן עטר זיע"א היה פעם א' בהלולא פה עיה"ק צפת ת"ו, וכשעלה למירון והגיע לתחתית ההר שעולים משם אל המקדש ירד מהחמור, והיה עולה על ידיו ועל רגליו, וכל הדרך היה גועה וצועק: היכן אני השפל נכנס למקום אש להבת שלהבת, קוב"ה וכל פמליא של מעלה הכא, וכל נשמות הצדיקים שמה. ובעת הלולא היה שמח שמחה גדולה, והוא בעצמו שרף כמה בגדים יקרים לכבוד הרשב"י זיע"א, וגם הזקנים מהספרדים פה ידעו ושמעו זה.

כבוד מלכים להגה"צ רבי שמואל העליר זצ"ל אב"ד צפת

גודל ענין העליה על ציונו הק'

ביום א' הסמוך נלך להמקום שהזכרתי קבוצת תנאים שמאי והלל, ויש תפלה מיוחדת על כל צדיק וצדיק. ועל קבר רשב"י לומדים הזוהר באימה וביראה ובדביקות גדול אח"כ, לשמח את הלב, גם אני אקח הזוהר כי כמה נסים יאורעו שם, כי צריכים ללמוד הזוהר באימה וביראה ובדביקות גדול, ואח"כ לשמוח הלב שמחה רוחנית ולא שום אבלות ועצבות, כי באלה חפץ רשב"י, והוא בדוק ומנוסה, ואח"כ נודרים נדרים ונדבות ומתפללים תפלות.

מתוך אגרת השל"ה הק'

◆◆◆

מצוה לילך על קבר של רשב"י ובנו ר' אלעזר בל"ג בעומר, ואין לומר אז 'נחם' בברכת תשכון (ולירושלים עירך). והרב (האר"י הק') זללה"ה הלך שם עם אשתו ובני ביתו וישב שם ג' ימים.

סדור ר' שבתי (סוד ספה"ע)

◆◆◆

אומרים משמי' דהאריז"ל שביום ל"ג בעומר עומד התנא האלקי הרשב"י על ציונו הקדוש ומברך לכל אחד ואחד הבאים

שמה למירון לכבוד שם קדשו לשמוח שם בשמחת הילולא רבתי שלו.

(הילולא דרשב"י)

קדושת וסגולת היום

כל ימי הספירה אנו מיחלים ומצפים ליום ל"ג בעומר שבו הרחמים גוברים.

(עבודת ישראל בשם המגיד הק' ממעזריטש זי"ע)

◆◆◆

מל"ג בעומר מתחיל ההארה של מעמד הר סיני שהיא קבלת התורה וכבר כתבנו שההארה של יציאת מצרים היה הכנה למתן תורה והניסים והנפלאות היה כדי שנתאוה למתן תורה ע"י הניסים, ועד ל"ג בעומר היה ההארה של יציאת מצרים ומל"ג בעומר מאיר ההארה של קבלת התורה שמרומז במלת ע"ד שרומז על התורה.

(קדושת לוי פר' ויצא)

◆◆◆

טו"ב ימים קודם קבלת התרה היינו ביום ל"ג בעומר בו ביום מתחיל להתנוצץ אור הגנוז בתורה אור כי טוב ע"כ מנהג ישראל שמדליקין בו נרות.

(בני יששכר, ל"ג בעומר)

◆◆◆

ושמעתי מפי מו"ז ז"ל (בעל חידושי הרי"ם זללה"ה) כי בל"ג בעומר יכולין לזכות ליראת ה'.

שפת אמת (פר' אמור, תרנ"ב)

◆◆◆

וכל שנה כשבא יום זה יכול כל אדם לזכות לפי כחו להשיג קבלת הד"ת שירד ביום זה בתושבע"פ ולכן קבעוהו למועד.

(פרי צדיק)

◆◆◆

בל"ג בעומר הזמן להמשיך פרנסה.

(עטרת ישועה)

◆◆◆

וראוי לכל איש הירא וחרד לשום אל לבו היום ההוא לשוב בתשובה כי זכות רשב"י מסייע לטהר.

(יערות דבש)

◆◆◆

נמשך ביום הזה רפואה וארוכה לכל חולי ישראל הנצרכים לישועות ורפואות והיא בכלל הברכה.

(צבי לצדיק)

נשמת רשב"י

ראה משה מה שיתקן רבי שמעון בן יוחאי, שהיה ניצוץ שלו מזמנא תניינא דסליק משה להר, ולכן כמו שמשה תיקן ה' ספרים, כן רבי שמעון חיבר ה' פרקים ספרא דצניעותא. וזה סוד פסוק (תהלים סח, יט) 'עלית למרום שבית שב"י' נוסריקון: ש'מעון ב'ן 'יוחאי, שהוא בזמנא תניינא דסליק להר, אבל בזמנא קדמאה 'לקחת מתנות באדם' וכו'.

מגלה עמוקות (אופן ע. ועיי בשה"ג להרחיד"א מע"ג אות י סי' שלב)

עבדו את ה' בשמחה

ואמר חזקיה אמר ר' ירמיה משום רשב"י יכול אני לפטור כל העולם כולו מן הדין כן מידי שנה יום הילולא דילי' אומר כן בשמים על ידי הקב"ה נתן לבני ארץ ישראל ויוכלו להתקבל התפילות ולכן המנהג לשמוח.

(שפתי צדיק)

◆◆◆

יספרו כי מרן ז"ל [הרה"ק רבי העניך] מאלכסנדר, היה רגיל בל"ג בעומר לברכם שיתקבלו תפלתם לרצון בשמים, אולי כוונתו כמו במוצאי יוהכ"פ רגילים העולם כן לברך איש לרעהו, כי תמיד קשה שיתקבלו התפילות, כדכתיב (ישעי' נט, ב) 'עונותיכם היו מבדילים' וגו', על כן כאשר יוהכ"פ מכפר תחול הברכה שיתקבלו התפילות, ורשב"י אמר יכול אני לפטור כל העולם מהדין בפרק ד' דסוכה (מה:), כן מדי שנה יום הלולא דיליה אומר כן בשמים, על ידי זה מתכפרין כל ישראל ויוכלו להתקבל התפילות, ועל ידי זה מתכפרין כל ישראל ויוכלו להתקבל התפילות, ולכן המנהג לשמוח כדאיתא סוף תענית (ל:) לא היו ימים טובים לישראל כיום הכיפורים וט"ו באב, מפרש בגמרא יום הכפורים דיום סליחה ומחילה.

שפתי צדיק (ל"ג בעומר אות א)

◆◆◆

בזמר בר יוחאי עצי שיטים עומדים לימודי ה' הם לומדים, י"ל כי עצי שיטים עומדים דרשו רז"ל (סוכה מה:) א"ר ירמי' משום רשב"י כל המצוות כולן אין אדם יוצא בהן אלא דרך גדולתן שנא' עצי שיטים עומדים עכ"ל הגמ', וי"ל בדרך רמז כל המצוות כולן אין אדם יוצא בהן אלא דרך "גדילתן" היינו במוחין "דגדלות" ושמחה, וז"ש בר יוחאי – שהוא רשב"י בעל המימרא הלז בגמ' כנז' "עצי שיטים עומדים" שממנו נלמד שצ"ל קיום המצוות דרך גדילתן היינו במוחין דגדלות שמחה והרחבת הדעת "לימודי ה' הם לומדים" וכל התורה נלמד בשמחה ופיקודי ה' ישרים משמחי לב, וממליצים זכות רשב"י ביום הנעלה הלז יומא דהילולא דילי"ה שנזכה לקיים תורת ה' ומצוותיו בשמחה וכט"ס כי במוחין דקטנות ועצבות יכולים ליפול ח"ו לגמרי, ע"כ צריכים רק שמחה, ועי"ז נזכה לישועה שלימה ב"ב.

(שער יששכר)

ענין ל"ג בעומר איתא בסה"ק שהיא מרומז בהפסוק "ג"ל עיני ואביטה נפלאות מתורתך" (תהלים קי"ט) ואולי ביאור הענין עפימש"כ המגיד הק' בעבו"י (פ' שפטים) וזלה"ק דרך העבודה הנכונה להסתכל תמיד על גדלות הבוב"ה אשר ברא השמים ושמי השמים וכל צבאם ומכולם עיקר רצונו בעבודת האדם השפל אחרי אשר יטהר ויזכה את יצרו ויעסוק בתורה ובעבודה זו תפלה מעומק הלב וערבה לד' מנחתו ובכל זאת צריך לזכור שפלותו וחטאתו מימי קדם ולהכנע ולהיות לו רוח נשברה, וע"פ שני אלה הדברים תכוון העבודה לד' רק במחשבת גדלות הבורא ואינו מקטין א"ע אשר ע"כ הוא מתגאה לאמר ב"ה אני מתפלל ועוסק בתו"מ, או להיפוך מי שמסתכל ע"ע שהוא אין ואפס רק שהוא מרה שחורה שמתמרמר כ"כ עד שלא יאמין שהקב"ה ישמע לתפלתו וא"כ למה יתפלל בחנם, הנה תועבת ד' גם שניהם, ע"ז איתא בתקו"ז הק' רמז על מאחז"ל (חגיגה) סומא בא' מעיניו פטור מן הראי', כי האדם צריך לפקח ב' עינים א' לסתכל על גבהות הבוב"ה ורצונו בעבודת שוכני בתי חומר והשני לזכור קטנות עצמו עד אשר יעמוד בחיל ורעדה ולקיים לפניו נעבוד ביראה ופחד יעי"ש, ואולי כי בל"ג בעומר התחיל להתנוצץ אור מתן התוה"ק אנו מבקשים גל עיני בחי' ב' עינים, להסתכל על גדלות הבוב"ה, ובקטנות עצמו שזהו דרך העבודה הנכונה שיוכל לעסוק בתו"מ ובתפלה מעומק הלב, וזהו ואביטה נפלאות מתורתך, וערבה לד' מנחתו ועבודתו.

(תפארת שמואל)

טעם החאלאק"ע

טעם למנהגן של ישראל שמגלחין שערות ילדים בעת שנתגדלו ונעשו בני ג' שנים, ובא"י המנהג לגלח הילדים בל"ג בעומר הלולא דרשב"י ע"ה על הציון הקודש, יש למצוא רמז לזה בתורה כי "והתגלח" (ויקרא יב, לג) כתיב ג' גדולה לרמז בעת שנתגדל הילד ונעשה ג' שנים אז צריך לגלחו, והפסוק הזה הוא פסוק ל"ג להורות שמגלחין אותו ביום ל"ג בעומר, והוא מקור טהור למנהגן של ישראל ומובא בפע"ח (שער ספיה"ע פ"ז) וז"ל העיד לי הרי"ס (הר' יונתן סאגיס) שהלך (האריז"ל) שם לגלח את בנו ועשה שם משתה ושמחה.

(עטרת ישועה)

תועלת השיר בהתלהבות לכבוד רשב"י

אפשר להמליץ מה שפירש רבינו הקדוש מלובלין זללה"ה בספה"ק דברי אמת (פ' תרומה) **על המשנה** (שבת נא:) **כל בעלי השיר יוצאין בשיר, פי' יוצאין מכל רע ח"ו, בשיר על ידי שירה, ונמשכין לו יתברך בשיר, ומזין עליהן, מלשון מזונות, דכאשר הגבורות נמתקים בא פרנסה לעולם, וטובלין במקומן, כי מצינו** (סנהדרין לט.) **כששאל הרשע אלהיכם כהן הוא וכו' במאי טבל, אהדר ליה בנורא. כי עיקר טבילה בנורא, וטובלין מטומאה בנורא בהתלהבות השיר, וזה וטובלין במקומן, עכדה"ק. נמצא על ידי שיר להשי"ת יוצאין מכל רע, ונמשכין לו יתברך ונשפע פרנסה וטובל במקומו, הכל בשיר.**

ולולא דמסתפינא נראה להוסיף על דברי קדשו בשי"ר ראשי תיבות ר'בי ש'מעון ב'ן י'וחאי, וזה שאמר יוצאין בשיר, פי' שעל ידי שירה בהתלהבות להשי"ת בל"ג בעומר יומא דהילולא דרשב"י, יוצאין מכל רע ונמשכין לו יתברך, ונשפע פרנסה לישראל וזוכים להטהר מטומאה, בזכות השירה לכבוד הילולא דרשב"י, אכי"ר.

כ"ק מרן רבינו הגה"ק שליט"א

(ל"ג בעומר תשס"ה לפ"ק)

◆◆◆

מתנוצץ אורו של שבועות

ענין קדושת ל"ג בעומר, כי בפסח הי' מקריבין העומר הבא מן השעורין מאכל בהמה, ובשבועות שתי הלחם הבאים מן החטים מאכל אדם, לרמז שאדם צריך לטהר ולקדש עצמו בימי הספירה ולזכך את חומריותו הבהמיות כדי שבעצרת יגיע למדרגת אדם, וזהו אדם ובהמה תושיע ד' היינו אדם שעלה ע"י מעשיו הטובים ממדרגת בהמה למדרגת אדם, ויען כי בל"ג בעומר אשר כבר עברו רוב ימי הספירה מספר ל"ב ונתרחקנו ממאכל בהמה ומתקרבין ובאין ומאירים לפנינו האורות מבחי' אדם במשך הימים שהם מספר טוב, ולמאור ובא קראו יום הוא יום הילולא דהתנא הקדוש רשב"י זיע"א אשר בו יתחילו הישועות על ישראל, ועין בעין נראה כי סימנא מילתא היא כי מספר גימט' של אדם ובהמה תושיע ד' עולה מספר רבי שמעון בר יוחאי.

(הגה"ק מבארניב ז"ל הובא בס' כוחו דרשב"י)

◆◆◆

שמחת היום

אדמו"ר הקדוש הרבי ר' ברוך נכד הבעש"ט זיע"א נהג בכל שנה ושנה ביום ל"ג בעומר לעשות סיום ספרי הזוה"ק, ואחר הסיום לקח הספר הזוהר בידי קדשו ורקד כמה שעות, ואחרי ריקודין משמחת היום ומשמחת התורה נשק בפי קדשו את ספר הזוהר ואמר בזה הלשון "איך קען דיך, און די קענסט מיך".

(כוחו דרשב"י)

יום ל"ג בעומר בצל צדיקים הקודמים זי"ע

הגה"ק החוזה מלובלין זי"ע:

חסיד אחד הי' פעם אחת אצל החוזה מלובלין והיה ממקורביו, אמר לו הרה"ק מה עתה במירון אמר לו שמח מאוד, אמר לו הרה"ק תרצה להיות במירון, והשיב לו, איך אפשר לי להיות, ונתן לו מעט שיריים לאכילתו בשולחן ויצא מכליו ומחושיו והתחיל לנגן פזמון בר יוחאי בקול ורקד מאוד עד שלא ידע כלל שהוא בלובלין, ואח"כ תפס אותו הרה"ק מלובלין ואמר לו: ר' פרץ, היכן אתם, ובא לדעתו שהוא בלובלין.

(כתבי ר"י שו"ב)

◆◆◆

הגה"ק בעל דברי חיים זי"ע:

כעין סיפור הנ"ל מסופר על הרה"ק מצאנז שפע"א כשערך הרה"ק מצאנז את שולחנו הטהור ביום ל"ג בעומר היה שם יהודי אחד מארץ ישראל, ובאמצע אכילת המיירן חשב היהודי הנ"ל בינו לבין עצמו על השמחה הגדולה השוררת במירון ביומא קדישא הדין וחבל שהפסיד בהאי שעתא הזדמנות זו לשמוח שם בהר הקודש, הרה"ק תפס תיכף את מחשבתו וקרא אותו ונתן לו קצת מהמייערן ואמר לו "דא האסטו מיירון [מירון]" ותיכף באותו רגע התחיל היהודי להרגיש

את השמחה הגדולה השוררת במירון והתחיל לרקוד בהתלהבות אש קודש, עד שכל הקהל התחיל לרקוד אתו יחד.

(עטרת חיים)

◆◆◆

הגה"ק מקארלין זי"ע:

הגה"ק בעל בית אהרן מקארלין ידוע אשר הוא הוא בעל המימרא הידועה: "כשם שהשי"ת לכל כך רשב"י לכל אפילו לפחותים", פע"א נסע הרה"ק נסיעה, וכשהיה בדרך חל ל"ג בעומר, הבית אהרן עבר בעיר בארדיטשוב ושם ערך את שולחנו הטהור, שם בבארדיטשוב היה גר יהודי בשם ר' יוזל שהיה שם אחד מדייני העיר, הדיין ר' וזל היה תלמיד חכם אבל לא היה לו קשר עם חסידות, אבל כעת שהגיע הבית אהרן לעירו בל"ג בעומר הלך להשתתף בשולחנו הטהור, באמצע הטיש קרא הבית אהרן להדיין ר' יוזל: בבקשה תאמר איזה מימרא מרבי שמעון", הזכיר ר' יוזל מאמר הרשב"י "מוטב שיפיל עצמו לכבשן האש ואל ילבין פני חבירו ברבים", וכשאמר ר' יוזל המאמר הוסיף הבית אהרן וסיים המאמר "מנלן מתמר", בשעת מעשה לא הבינו החסידים כוונת הבית אהרן עם המאמר וגם בזה שסיים המאמר במילים "מנלן מתמר", לא עבר הרבה זמן ור' יוזל שהיה כבר הרבה שנים אחרי חתונתו ועדיין לא נפקד בבנים, נפקד בשנה זו ונולדו לו תאומים, כעת נזכרו כבר בשולחנו הטהור של הבית אהרן בל"ג בעומר, כשהבית אהרן כיבדו במאמר מהרשב"י וסיים "מנלן מתמר", שבזה המשיך הבית אהרן ישועה ליהודי זה שיפקד ויוולד לו תאומים כמו שמצינו בתורה אצל תמר.

(שיח שרפי קודש)

◆◆◆

אצל הרה"ק מראזוואדאוו זי"ע:

ידוע שאצל הרב מראזוואדאוו היה ל"ג בעומר יום מיוחד וכו', דבר זה לא ראו אצל שאר נכדי דזיקוב, רק בראזוואדאוו, ושורש הדבר היה כך, להרה"ק מצאנז נזדמן פעם להיות ביום ל"ג בעומר בעיר דזיקוב, הרה"ק הרבי ר' אליעזר נהג לעשות סעודה בל"ג בעומר, והזמין את מחותנו הדברי חיים להסעודה, והוסיף ואמר לו: מחותן, חלש אני וקשה לי לישב אצל סעודה זמן רב, וע"כ אבקש מהמחותן להודיע לי בדיוק באיזה זמן יבוא, ואז נערוך את הסעודה מבלי להצטרך להמתין, ואמר לו הדברי חיים איזה שעה.

כשהגיעה השעה, נכנס הרבי ר' אליעזר ונטל ידיו להסעודה, אבל הרב מצאנז לא בא, הוא סגר את חדרו באכסניא שלו, ושמעו שהוא מסתובב בחדרו הלוך ושוב, והיה מעשן את מקטרתו, הקהל אצל הרבי ר' אליעזר תמהו, מדוע לא בא בזמן שקבע, והלכו אליו ודפקו על הדלת, אבל לא פתח, כך נמשך זמן רב, ואצל הרבי ר' אליעזר מצטערו מזה, שהלה הגיד להדברי חיים שהוא אדם חלוש והדבר עולה לו בטורח, ומדוע מתעלם הדברי חיים מכל זה.

הרב מראזוואדאוו היה אז אברך, וחס על כבוד אביו, הלך להאכסניא ודפק בכח על הדלת, כששמע הדברי חיים דפיקה חזקה, פתח את הדלת, וכראותו את הרב מראזוואדאוו קרא אותו פנימה, וחזר וסגר את הדלת, והם הסתובבו יחדיו בהחדר הלוך ושוב שעה ארוכה.

כשיצא משם הרה"ק מראזוואדאוו היה בהתלהבות נוראה (צוקאכט), ומאז נקבע אצלו ל"ג בעומר ליום מיוחד בשנה, ואמרו שהדברי חיים גילה לו שורש קדושת היום הזה.

(בית צדיקים יעמוד ח"ג דף ס"ד)

◆◆◆

כידוע היה ל"ג בעומר נחשב כיומא דפגרא חשוב אצל הרה"ק מראזוואדאוו, והוא קיבל את ענין ל"ג בעומר מהרה"ק מצאנז, ומעשה שהיה כך היה: פעם שבת הרה"ק מצאנז אצל הרה"ק מדזיקוב, ונשאר שם לל"ג בעומר, והיה מדובר שיערכו את הסעודה בשעה י"ב בצהריים, הזמין הרה"ק מצאנז את הרה"ק מראזוואדאוו שיכנס אליו בשמונה בבוקר, לפני התפילה, וכשבא שוחח עמו במשך ארבע שעות תמימות.

כאשר הרה"ק מדזיקוב ראה שהשעה מתאחרת והרה"ק מצאנז טרם התפלל, שלח משמשו משה משרת לראות מה הרה"ק מצאנז עושה, הלך המשמש לאכסניית הרה"ק מצאנז ונקש בדלת, הרה"ק מראזוואדאוו ביקש לקום ולפתוח, אמר לו הרה"ק מצאנז: אל תלך, אני אפתח, הוא פתח את הדלת וכיבד את משה משרת במלקות ממקטרתו כדרכו בקודש.

שב משה משרת אל הרה"ק מדזיקוב, ואמר: שניהם מפטפטים, "זיי זיצן און באצקען", והוסיף: שכר הליכה כבר קיבלתי, הן המכות שהרה"ק מצאנז כיבדו בהן, שיחתם הסתיימה בסביבות השעה שתים עשרה, והרה"ק מצאנז עמד כעשרים מינוט, ואמרו בשמו, שהוא מתלבש במלאך שיש לו אלף פיות ואלף לשונות, כשסיים את תפילתו, ישבו לסעודת ל"ג בעומר. הרה"ק מראזוואדאוו לא סיפר לאיש על מה שוחחו, אף לא לבניו הקדושים, אך זאת אמר, שהרה"ק מצאנז אמר כאלו דיבורים, "אזעלכע שמועסן", ששערות ראשו סמרו מפחד, "די האר האבן זיך פאר פחד אויפגעשטעלט אונטערן קאפל אויפן קאפ", ואז גילה לו "ווי אזוי מען זעהט א נשמה".

משם קיבל הרה"ק את סוד ל"ג בעומר לעשותו כחג, וקראו "יום קבלת התפילות", כמו שכתב מרן המנחת יהודה [מסטוטשין] במאמריו.

פעם היה הרה"ק מצאנז באיואניטש (מקום מרפא) ולשבת נסעו אליו הרה"ק מראזוואדאוו וחותנו מרן הגה"ק הייטב לב זי"ע, והיו שם כשמונה מאות יהודים לשבת.

בליל שב"ק בעת עריכת השולחן הטהור, ישב הייטב לב מימין הרה"ק מצאנז, והרה"ק מראזוואדאוו לשמאלו, לאחר ברכת המוציא – והדגיש תיבת המוציא – פנה הרה"ק מצאנז והמתיק סוד עם הרה"ק מראזוואדאוו, לאחר שסיים את דבריו פנה הייטב לב לחתנו מאחורי גבו של הרה"ק מצאנז, ושאלו בלחש מה אמר לו הרבי, פנה אליו הרה"ק מצאנז ואמר לו: מה ששוחחתי עם המחותן, אני מצווה שלא לומר.

ופירשו זאת, שהיו להרה"ק מצאנז ענינים מיוחדים שגילה אותם לתלמידים מסויימים בדווקא, והראיה מענין ל"ג בעומר שמסרו רק להרה"ק מראזוואדאוו, ומה ששייך לצדיק זה אינו יכול לומר לצדיק אחר, והראיה, שהרה"ק מראזוואדאוו לא סיפר מענין ל"ג בעומר שקיבל לאף אחד.

(החכמה מאי"ן דף ק"ל)

◆◆◆

מקובל בין חסידים ואנשי מעשה העובדא דלהלן: אא"ז הדברי חיים מצאנז זי"ע היה פעם בדזיקוב אצל מחותנו הרה"ק הרר"א זצ"ל, והמתינו על הדברי חיים ליכנס לסעודת ל"ג בעומר, וכשאיחר בדבר, שלחו למשמש להביאו אל השולחן, כשפתח המשמש את הדלת, ראה שהדברי חיים אוחז ביד הרה"ק רבי משה'לע מראזוואדאוו זצ"ל, ורמז הרה"ק מהר"מ למשמש שלא יבלבל עתה, ואחרי שהגיעו אל השולחן, שאל הרה"ק מהר"א לבנו רבי משה זצ"ל, על מה שוחחו, והשיב לאביו, שהדברי חיים מסר לו סודות של השיר בר יוחאי, "ווי אזוי אריין צו שטעלן יעדן בר יוחאי אין זיין קעסטל".

(שיחתן של עבדי אבות ח"א דף רפ"א)

◆◆◆

רבי משה מראזוואדאוו זי"ע היה פעם בל"ג בעומר אצל הדברי חיים [מצאנז] זי"ע, ואמר רבי משה שאחיו רבי נפתלי חיים נמצא עכשיו במירון, ונעשה שם התעוררות, אז סגר עצמו הד"ח עם רבי משה קודם התפילה, ואמר רבי משה אח"כ שאז גילה לו הד"ח הסוד של ל"ג בעומר.

(אוצר ישראל דף קס"א)

◆◆◆

הרה"ק מראזוואדאוו העיד על עצמו (או צדיקים אחרים העידו עליו) שיש לו ניצוץ מנשמתו של התנא רבי אלעזר בן רבי שמעון (או מרבי שמעון בר יוחאי), ואכן ראו אצלו שבל"ג בעומר נהג להתפלל לפני התיבה כל השלש תפילות.

והיה זה לפלא, כי מפאת גודל חולשתו וכו' לא התפלל כמעט כל השנה לפני התיבה, ואפילו בג' חשון, יומא דהילולא של אביו הגה"ק רבי אליעזר'ל [מדזיקוב זי"ע], לא התפלל כל הג' תפילות לפני התיבה, ופעם אחת אחרי שהתפלל בג' חשון תפילת ערבית לפני התיבה התיישב על הכסא (זאפע) ואמר שהיום הוא יומא דהילולא של אביו, ובעוד יומיים יומא דהילולא של אמו (ה' חשון) ואיני יודע מהיכן מחליפים כח (בלשונו: היינט יארצייט, איבער מארגן יארצייט, איך וויים נישט וואו נעמט מען אזויפיל כח), ועל כל זה בל"ג בעומר התפלל כל הג' תפילות לפני התיבה.

(י"ג אורות ח"ב דף ר"י - בית צדיקים יעמוד ח"ג דף ס"ד)

◆◆◆

בל"ג בעומר הי' הרה"ק מראזוואדאוו נוהג לומר קדיש ולהתפלל לפני העמוד, ואף הדליק נר לכבוד היארצייט, ונתן תיקון כמו בעל חיוב, והרה"ק הצבי לצדיק בלאזשוב זי"ע אמר בבדיחותא שרבי שמעון בר יוחאי כבר אינו בעולם כמה אלפים שנה ועדיין יש לו כאן יתומ'ל קטן בעולם.

(דברי שלמה יהודה דף תי"ח)

◆◆◆

פעם אחת יצא מפיו הקדוש [של הרה"ק מראזוואדאוו זי"ע] אם העולם היו יודעים שיכולים לפעול אצלי בל"ג בעומר יותר מיוהכ"פ, אז היו באים אלי רק על ל"ג בעומר, ומאז ואילך נסעו אליו אלפים ורבבות מישראל על ל"ג בעומר ונושעו על ידו.

(כל הכתוב להחיים דף רכ"ח)

◆◆◆

גם הרבה אנשים שפנו אליו [אל הרה"ק מראזוואדאוו זי"ע] בבקשות במשך השנה, דחה אותם עד ליום ל"ג בעומר, ואכן ביום זה נתאסף קהל רב בראזוואדאוו.

(י"ג אורות ח"ב דף ר"י)

◆◆◆

ל"ג בעומר היה ידוע בראזוואדאוו ואל הרה"ק ר"י מסטיטשין זי"ע, כיום פקידה וישועה, המונים נהרו להיוושע, עד שמרוב הדוחק לא יכלו הגבאים להשתלט על הקהל, והרה"ק מראזוואדאוו היה עומד בעצמו ליד הפתח ופיקח על הסדר.

(החכמה מאי"ן דף קל"ב)

◆◆◆

איש אחד בא להרה"ק רבי משה מראזוואדאוו זי"ע לבקש ישועה גדולה, וציוה לו שיבוא בל"ג בעומר, כי אז עת רצון להתפלל ולפעול ישועות בזכות רשב"י, ואמר על זה רמז בפסוק (תהלים פד, ג) לבי ובשרי ירננו אל קל חי, לב"י נוטריקון ל"ב יום, דהיינו שכבר עברו ל"ב ימי העומר, ועכשיו הגיע ובשר"י, נוטריקון רבן שמעון בר יוחאי, דהיינו ל"ג בעומר יומא דהילולא דיליה, והיום הזה מסוגל להתפלל ולקיים ירננו אל קל חי, שאז הקב"ה מקבל התפילות.

(בית צדיקים יעמוד דף ס"ה)

◆◆◆

שמעתי מהרה"ג ר' נחום האראוויטץ, שאביו הגה"צ ר' יעקב יצחק זצ"ל היה בן בתו של הרה"ק ר' יעקב יצחק מאיוויניטש שהי' חתן הרה"ק ר' מנשה מראפשיץ זצ"ל, וזקינתו הנ"ל לא זכתה לבנים, כשכבר עברה י"ד שנים מהנישואין נסעה להרה"ק ר' משה'לע ראזוואדאווער זצ"ל שתיושע בזרע של קיימא, אמר לה הרה"ק שתבוא אליו על ל"ג בעומר, וכן עשתה, ובאת אליו על ל"ג בעומר, אמר אז הרה"ק: "איך האב א נשמה איך וואלט עס געגומען פאר מיין משפחה, אבער איך קען נישט צוקוקן איר צער, געב איך עס פאר איר", אחר זה נולד אביו זצ"ל.

בימים ההם היו לובשים העמעדער בלי כפתורים, והיו ב' מינים, א' בלי חוטים (בענדלעך) וא' בחוטים, ואביו היה לבוש בהעמעד עם חוטים, ופע"א הי' אצל הרה"ק מפלאנטש בנו של הרה"ק מראזוואדאוו וראה אותו לבוש בהנ"ל, אמר לו: "דו ביזסט מיין ברודער און דו גייסט מיט בענדלעך" [כוונתו הי' שהרי אביו הרה"ק מראזוואדאוו אמר שזה הנשמה רצה ליקח להמשפחה שלו].

(שיח זקנים ח"א דף מ"ז)

◆◆◆

סיפר לי הרה"צ ר' משה האלבערשטאם מקיוויאשד ששמע מחותנו הגה"צ מקיוויאשד זצ"ל ששני דודיו משמעו שאנשים נושעים בראזוואדאוו בבנים בל"ג בעומר, נסעו ג"כ להרה"ק ר' משה'לע בל"ג בעומר, ואמר להם שיסעו לביתם ויביאו גם נשיהם, הם עשו כן וגם נשיהם באו אז באותו ל"ג בעומר, ונושעו בבנים.

(שיח זקנים ח"ב דף מ"ב)

◆◆◆

הרה"ק מראזוואדאוו היה מחלק בייגל ביום זה, ואמר כי יש בשמו רמז לל"ג בעומר, וידוע לי מיהודי ממעליץ, ר' אליעזר, שהרבי כיבדו בבייגל בל"ג בעומר והוא הצליח מאוד ונעשה עשיר גדול, והיה בעל צדקה נודע.

(החכמה מאי"ן דף קל"ב)

◆◆◆

סיפר לי הגה"צ ר' מרדכי מנשה זילבער ששמע מכ"ק אדמו"ר [ר' יהודה] מסטיטשין זצ"ל, ששמע מאביו הרה"ק [רבי יצחק] מסטיטשין זצ"ל, שאביו הרה"ק מראזוואדאוו זצ"ל אמר בענין ל"ג בעומר, "וועז איך וואלט געקענט געקענט זיין אין מירון אויף ל"ג בעומר, וואלט אויך געקענט אויספועל'ן פאר אידן כל מיני ישועות, און אפשר גאר דעם רעכטן קנאק (היינו ביאת המשיח)".

(שיח זקנים ח"ד דף ק"י).

◆◆◆

סיפר לי הגה"צ ר' מרדכי מנשה זילבער ששמע מכ"ק אדמו"ר [ר' יהודה] מסטיטשין זצ"ל, ששמע מאביו הרה"ק [רבי יצחק] מסטיטשין זצ"ל, שכשהתחיל אביו הרה"ק מראזוואדאוו זצ"ל לעשות ענין גדול מל"ג בעומר, לא הגיע קהל גדול לשולחנו, ונגמר השולחן כשהיה עדיין יום, והלך הרה"ק מראזוואדאוו לטייל בחוץ ואמר לבנו הרה"ק מסטיטשין, "אוי, די זון גייט שוין אונטער, וועז איך וואלט געקענט האלטן דעם טאג מיט אייזערנע צוואנגען וואלט איך אים געהאלטן, ס'איז מיר קיין שום טאג נישט אזוי גוט אויפן הארץ אזוי ווי דער טאג.

(שיח זקנים ח"ד דף ק"ט)

◆◆◆

באמירת התורה היה הרה"ק מראזוואדאוו מפליא את מעלת היום, אומר היה, ש"משה" בגימטריא ל"ג בעומר, ואמר: שאין לו בכל השנה כולה זמן טוב כמו ל"ג בעומר, אילו הייתי יכול לעכב את היום הזה, הייתי מחזיקו בשיניים.

(החכמה מאי"ן דף קל"א)

◆◆◆

אמר הרה"ק מסטיטשין זי"ע, כשהיה אביו הרה"ק מראזוואדאוו מזכיר בל"ג בעומר את שמו של התנא האלקי רבי שמעון בר יוחאי היה כה עורג וכוסף, עד שלא היה יכול להוציא את התיבות מפיו.

(החכמה מאי"ן דף קל"א)

◆◆◆

שמעתי מהרה"ג ר' יצחק לעבאוויטש אב"ד וואדרידזש, ששמע מהגה"צ מוהר"א מקיוויאשד זצ"ל, שאצל הרה"ק ר' משה'לע מראזוואדאוו זצ"ל האט זיך געעפנט צוויי שנירלעך טרערן אין הושענא רבה און ל"ג בעומר [היו נפתחין שני שרשרות של דמעות בהושענא רבה ובל"ג בעומר], והראה על עיניו איך שנזלו דמעות, ואמר א גאנצן טאג האט זיך געגאסן א קוואל פון טרערן [במשך כל היום היה נשפך מעין של דמעות].

(שיח זקנים ח"ו דף קנ"ז)

פנימי דַּשְׁצַנְג בלתי מוגה

משולחן מלכים

שיחות קודש שנשמעו מפי כ"ק מרן רבינו הגה"ק שליט"א

ביקור הגאון הגדול דומ"ץ קרית יואל שליט"א בבית כ"ק מרן רבינו שליט"א – בקרית יואל יע"א

יום ב' פרשת שמיני תשע"ט לפ"ק

כשהגיע הגאון הדומ"ץ מצא את רבינו מעיין בס' בירורי השיטות על מס' קידושין

ושאל: וואס איז מען עוסק, וועגן כוונת המשלח? דער קצות אין סי' רמ"ה?

רבינו: ניין, ער ברענגט צו א מחנה חיים, איך טרעף עם נישט אין מחנה חיים, ווייל ער זאגט נישט קיין אדרעם, ער ברענגט עם אהן א פונקטליכן מראה מקום, איך האב געהאט געפרעגט די קשיא, און כ'האב געטראפן אז ער ברענגט די קשיא פונעם מחנה חיים.

דער פני יהושע מוטשעט זיך מיט א קשיא, תום' זאגט (קידושין לד.) אז ס'זאל דוחה זיין שריפת קדשים אום יו"ט דורך נשים. פרענגט דער פני יהושע (שם) אין שורפין קדשים בלילה, קומט אוים אז ס'איז א מצות עשה שהזמן גרמא, און דאם זענען זיי פטור.[1]

הדומ"ץ: ס'איז א תשובה אין נודע ביהודה (תאו"ח סי' צ"ז).

רבינו: יא, דער נודע ביהודה מיט רבי ישעי' פיק דארט.[2] ער גייט אריין צי ס'איז מצותה בלילה, ער וויל זאגן נאר נותר, נישט פיגול, נישט טמא.

הדומ"ץ: דער מקנה אין קידושין (קידושין לד.) איז דן אין דעם.

רבינו: יא, דער מקנה זאגט אזוי, און דער טורי אבן (חגיגה טז:) זאגט אויך בערך אזוי, לגבי מצות עשה שהזמן גרמא,[3]

---

1 דהנה התוס' בקידושין (לד.) מקשים בשם הר"ר יוסף מאר"י שאצל אשה יבוא מצוה דשריפת קדשים וידחה לאו דיו"ט, כיון שליכא אצלה עשה דיו"ט. - והקשה הפנ"י דגם מ"ע דשריפת קדשים נשים פטורות דהוי מ"ע דהזמן גרמא, כיון שהמצוה ביום ולא בלילה דאין שורפין קדשים בלילה.

2 דהנה העלה בפנ"י קידושין (שם ד"ה מעקה) דבשמן של תרומה שנטמאת לא שייך לומר אין שורפין בלילה, דהני דמסקינן התם בשם שמצוה לשרוף קדשים כך מצוה לשרוף את התרומה שנטמאת, מ"מ הא מסקינן דאמרה תורה בשעת ביעורה תיהני מינה והיינו להדלקה, א"כ עיקר מצותה בלילה, דלא כהירושלמי דס"ל דגם שמן שריפה שנטמאת דוקא למ"ד דנותר שלא בזמנו שורפין בלילה מדליקין בלילה, ומסיק דש"ס דילן לא אתיא כהירושלמי בזה,

וכ"כ בשו"ת נובי"ת הנ"ל שמתפלא על הגאון ר' ישעי' פיק ז"ל שרצה לומר בפשיטות שאין שורפין קדשים בלילה, ועי' בשעה"מ (פי"ט מהל' פסולי המוקדשין הלכה ה), ובשו"ת שואל ומשיב (מהדורא ד' ח"א סי' מ"א), ובמנחת חינוך (מצוה קמ"ג אות א), ובשו"ת בית הלוי (ח"א סי' י"ט או"ק ד').

ועי' בשו"ת בית יצחק (חיו"ד ח"א סי' פ"ג או"ק ד') שכתב להוכיח דרב ס"ל דשורפין גם בלילה, ולפיכך סבר דמותר להדליק בשמן שריפה ע"ש ובבית יצחק (האו"ח סי' ק"ט).

3 בטורי אבן שם דן בענין מצות סמיכה, וכ' בזה"ל: דלא הוי מ"ע שהז"ג אלא כל היכא שהזמן הקבוע לה הוא קבוע ועומד בענין כשעבר הזמן אזדא לה לגמרי ובטלה מצותה, ואין לה תשלומין מעתה, כשופר סוכה ולולב חגיגה וראייה, כשעבר רגל זה ולא קיימיה בטלה מצותן לגמרי כו', אבל גבי סמיכה הא קביעת זמן שקבעה תורה למצותו ביום דוקא ולא בלילה אין הלילה מבטל מצותו לגמרי, אלא מפסקת, דהלילה עצמה אינו ראוי לסמיכה, אבל אינו מבטלת חיוב מצות סמיכה מהבעלים לגמרי, אלא כשהאיר היום חוזר וניעור והדר הדרא עליו מצות סמיכ' של קרבן זה גופא עליו, ולעולם בכל יום בעמו' וסמוך קאי כו', ומצות ציצית ותפילין אין יום ויום ושעה ושע' תשלומין לחברתה, שאם לא קיים ביום זה אין יום הבא תשלומין לו כו', לכן אי אין נוהגין בלילה הא ודאי אין זה הפסק לחוד אלא ביטול גמור שפטורין לגמרי ואין להן תשלומין, משא"כ מצות סמיכה שאין חיוב רמי על הבעלים לעולם אלא פעם אחת בלחוד, דמה לי אם היה נוהג בלילה היה סומך

אז שריפת קדשים צי מילה שלא בזמנה, די אלע מצוות וואם זענען נאר בייטאג און נישט ביינאכט, צי עס הייסט מצות עשה שהזמן גרמא, זאגט ער אז זיי זענען נישט קיין מצות עשה שהזמן גרמא.

ווייל וואם הייסט א מצות עשה שהזמן גרמא?, נאר אזוי ווי תפילין, אז מ׳האט געלייגט זונטאג, און ווען ס׳קומט מאנטאג, דארף מען נאכאמאל לייגן, די נאכט אינצווישן איז געווען א פטור, און מאנטאג איז א פרישער חיוב, אבער שריפת קדשים דעם אנדערן טאג, צי מילה שלא בזמנה וואם ס׳איז נישט ביינאכט, נאר ביום, איז דעם אנדערן טאג א השלמה אויף דעם טאג, מ׳דארף עם משלים זיין דעם אנדערן טאג, און אז נישט, דארף מען עם משלים זיין דעם דריטן טאג, ס׳איז נישט קיין פרישער חיוב, קומט אוים אז די נאכט האט עם נישט גע׳פטר׳ט, נאר ביינאכט איז נישט כשר עם מקיים צו זיין, מה שא״כ ביי תפילין אפילו אז מ׳האלט לילה לאו זמן תפילין, אז ס׳קומט דעם אנדערן טאג דארף מען פריש לייגן, א נייער חיוב.[4]

אבער די אלע מצוות וואם מ׳איז נישט מקיים ביינאכט, איז נישט טייטש אז ס׳איז נישט כשר ביינאכט, ס׳איז נאר א הפסק, ס׳איז אבער איין לאנגע מצוה, דער זמן איז יעדן טאג, אז מ׳האט עם נישט געמאכט היינט, דארף מען עם מאכן מארגן, דער יום איז נישט גורם קיין פרישער חיוב.

הדומ״ץ: דער פני יהושע איז מחלק דארט אז שריפת קדשים איז טאקע נאר ביום, און תוס׳ רעדט פון תרומה טמאה, וואם דאם איז ביום ובלילה.[5]

רבינו: אין פני יהושע אליינם אין קידושין דף כ״ט, האט ער א אויפטוה אז א מצוה וואם מ׳קען מאכן על ידי שליח זענען זיי יא מחויב, ער זאגט עם לגבי ׳אותו ולא אותה׳ (שם דף כט.), ביי מילה האב איך א פסוק אז זיי זענען פטור [מלמול את בניהם].[6]

פרעגט תוס׳ די קשיא (שם ד״ה אותו), פארוואם דארף איך א פסוק אז נשים זענען פטור פון מילת בניהם, ס׳איז דאך א מצות עשה שהזמן גרמא [שניתמול בשמיני ללידתו] (עיי״ש מה שתירצו).

זאגט דער פני יהושע אז ווייל מ׳קען עם מקיים זיין דורך א שליח, אלעמאל זענען זיי נישט פטור, ווען דעם דארף מען האבן א פסוק אז זיי זענען פטור, דאם איז דעם פני יהושע׳ס אויפטוה.

ווייל אין כלבו (סי׳ עג) זאגט ער א טעם פארוואם נשים זענעם פטור פון מצות עשה שהזמן גרמא, זאגט ער ווייל א אשה איז דאך משועבדת לבעלה, איז סתם א מצוה קען זי טוהן סיי ווען ס׳שטערט איר נישט פון אירע שיעבודים צום מאן, משא״כ אויב די מצוה האט צו טוהן דוקא מיט א זמן, אויב וועט זי זיין מחויב, קען זיין אז פונקט אין יענעם זמן וועט זי לכבוד דעם נישט קענען אויספירן אירע פליכטן פארן מאן, במילא האט די תורה געזאגט מצות עשה שהזמן גרמא איז א אשה פטור. אזוי זאגט דער כלבו א טעם, ער זאגט עם דארט ביי מצות מילה.[7]

---

4 בלילה ובמילא נפטר בימים הבאים, ומה לי אם לילה אינו זמנו, מ״מ לא נגרע ממצותו כלום ומחויב לעשותו ביום כו׳ אין פטור הלילה אלא הפסק בעלמ׳, ואין זה זמן גרמא, ואי לא דמיעט קרא הו״א דנשים חייבות בסמיכה, עכ״ד.

מן הענין לציין שהאחרונים חקרו בהרחבה בספריהם מנין שיש חיוב תפילין בכל יום, דאולי יש חיוב תמידי ומצוה אחת היא כמו מצות מילה שאע״פ שאין מלין בלילה אבל החיוב מילה הוא חיוב תמידי, כי החיוב הוא על האדם ולא על היום, וא״כ מאן יימר דיש חיוב בכל יום, והאחרונים מבארים שלמ״ד לילה לאו זמן תפילין פשוט דחייב בכל יום משום שהחיוב מתחדש בכל יום, שהרי בלילה היה פטור, וביום מתחייב מחדש א״כ אין בהנחת תפילין של יום אחד לפטור את יום השני, דהימים מחולקים בלילות הפטורים, או מבארים דלהסוברים דלילה לאו זמן תפילין למדו ממשמעות הפסוק דחיובו בכל יום, דלשיטתם הפסוק דושמרת את החקה הזאת למועדה מימים ימימה, איירי בתפילין, א״כ משמע מפשטות הפסוק דכתיב ׳מימים ימימה׳ דחיובו בכל יום, ועוד אמרו למ״ד לילה לאו ז״ת לפי דברי האשל אברהם שכתב בהתחלת דיבורו לבאר מדוע סגי בפעם אחת ביום ואין צריכים לילך כל היום בתפילין, וז״ל: מכל מקום נראה שמההיקש לקריאת שמע יש ללמוד שיש די בכ׳ עיתות הנ״ל (יום ולילה) וכיון דאית מיעוט לילה מתפילין נשאר רק זמן דשחרית, עכ״ל.

5 עיי״ש בפנ״י שמתרץ דדוקא שריפת קדשים הוי ביום ולא בלילה, וכוונת תוס׳ לשריפת תרומה טמאה שמצוה לשורפה בין ביום ובין בלילה, ולפ״ז סוברים התוס׳ ששריפת תרומה הוי מ״ע מה״ת, ופליגי על רש״י שבת שסובר שהוי מצוה מדרבנן, ע״ש.

6 שדרשו פסוק (בראשית כא, ד) וימל אברהם את יצחק בנו בן שמונת ימים כאשר ציוה אותו אלקים ׳אותו ולא אותה׳ שנשים פטורות מלמול את בניהם.

7 עי׳ (שם): כתב הבעל המלמד ז״ל בפרשת לך לך באות הברי׳ אשר כרת השם עם האבות הוא שימול כל זכר בשר ערלתו, ודי אות הברית לזכרים לפי שהנקבה היא לעזר הזכר ואל אישה תשוקתה והוא ימשול בה להנהיגה ולהדריכה בדרכיו ולעשות כל מעשיה על פיו, והיותה על הדרך הזה הוא סבה ג״כ שהיא פטורה מכל מצות עשה שהזמן גרמה, כי אלו היתה טרודה לעשות המצוה בזמנה היה הבעל בלא עזר בזמנים ההם והיתה הקטטה נופלת בהם. ותסור הממשלה המכוונת לתועלתו ולתועלתה ולפי הטעם הזה הספיק האות בזכרים עכ״ל.

יעצט קומט אוים אזוי, אזא מצוה וואם זי קען מאכן א שליח, איז דאך נישטא דער פראבלעם ווייל זי מוז דאך נישט אליינם טוהן די מצוה במילא איז זי יא מחויב, אזוי קומט אוים.

נו אויב אזוי, שריפת קדשים קען מען דאך אויך מאכן ע"י שליח, זענען דאך נשים אויך מצווה, ממילא וואם פרעגט ער?

נעכטן האב איך איבער געזאגט די קשיא אין די ישיבה, זאגט מיר איינער אז דער בירורי השיטות ברענגט דאם צו פונעם מחנה חיים. א שואל האט עם אנגעפרעגט דעם מחנה חיים. די קשיא איז א שטארקע קשיא.

זאגט דער מחנה חיים אן אינטערסאנטן תירוץ, אז שריפת קדשים קען מען נישט מאכן ע"י שליח, ווייל יענער איז דאך אויך מחויב, במילא מאכט ער עם נישט פאר מיר, ער מאכט דאך עם פאר זיך, איז נישט שייך דאם צו מאכן ע"י שליח.

אזוי ברענגט ער פון מחנה חיים, כ'האב עם געזוכט אין מחנה חיים, אבער ער ברענגט נישט קיין אדרעם וואו ס'שטייט.[8]

איז מיר בייגעפאלן א שיינעם אויפטוה אין דעם, עם זאל שטימען אפילו לויט דעם מחנה חיים. ווייל דער מגן אברהם ברענגט אין סימן תמ"ז (ס"ק ב') פון של"ה, אז מ'טרעפט פסח חמץ אום שבת זאל מען מבער זיין דעם חמץ דורך א גוי.[9] פרעגט מען שוין, מיר נעמען דאך אהן אז אין שליחות לעכו"ם.

הדומ"ץ: דער רבי עקיבא איגר.

רבינו: דער חתם סופר אין די תשובות (חלק יו"ד סי' קל"ד ד"ה והנה, וסי' רצ"ו ד"ה ומ"ש אפי', וסי' שכ"א ד"ה ושמעתי) זאגט אויך אין עטליכע פלעצער אין שליחות לעכו"ם.

דער רבי עקיבא איגר פרעגט עם אין הלכות שבת (בהגהותיו לשו"ע סי' רמ"ג), דער מגן אברהם (שם סק"א) איז מתיר צו צינדן די נרות שבת דורך א גוי.[10] פרעגט ער אז אין

---

8 ולאחר העיון והיפוש הגענו לד' המחנה חיים בשו"ת (ח"ג או"ח סי' כ"ט) וזה לשונו: ...וראיתי בדבריו שכתב שבדברי פנ"י הנ"ל מתורץ קושיית העולם למה נשים מצווין בשריפת קדשים, הא הוי מ"ע שהז"ג, דשריפת קדשים אינו בלילה, [וכוונתו על קושיית הפנ"י בקידושין לד.], ותירץ מעלתו כיון שאפשר לעשות המצוה ע"י שליח, א"כ הוי הוי מ"ע שהזמן גרמא, נשים מחוייבות עד כאן דבריך.

וממשיך המחנה חיים - לא אוכל לשום ידי למו פי לאמור שמעלתו שגג בזה, דשריפת קדשים מוטל על כל איש ואיש מישראל, ומי ששורף הוא עושה מצוה של עצמו, ואי אפשר לעשות בשליחות, דהא הוא מחוייב לשרוף קדשים המחוייבים בשריפה, א"כ הוי מצוה של עצמו, וגם אין על קדשים טמאים בעלים אשר יעשו שליחות, דגם הבעלים שהביאוהו אינם בעלים יותר מאיש אחר, דהם של גבוה... ע"ש עוד.

9 וז"ל שם: ובשל"ה כתב דיוציא החמץ ע"י עכו"ם דאתי עשה דרבנן דתשביתו ודחי ל"ת דרבנן דאמירה לעכו"ם אע"ג דגבי שופר לא שרי אמירה לעכו"ם שאני התם דבעידנא דמיעקר לאו לא מקיים עשה משא"כ כאן עכ"ל, וצ"ע דה"נ אע"פ שנותנו לעכו"ם עדיין אינו מקיים העשה עד שיבערנו מן העולם דהא מיירי לאחר זמן איסורו, וע"ק דהא הוכחתי לעיל דגבי שופר לא הוי טעמא משום דבעידנא דמיעקר לאו וכו', ועוד דלדידיה אפי' ע"י ישראל לישתרי להשליכו לים דליכא אלא אסורא דרבנן. לכן נ"ל דכופה עליו כלי כמשמעות הגמ' והפוסקים והטעם נ"ל כמ"ש התו' דף כ"ט שהמשהה חמצו ודעתו לבערו אינו עובר באותו שהיה וכו' וטעמא משום דלא יראה ניתק לעשה ולכך אינו עובר כשמבערו לבסוף וכ"כ דף צ"ה וא"כ א"צ לדוחק הטעמים הנ"ל:

ונ"ל דשרי להטילו לים ע"י עכו"ם דה"ל שבות דשבות דשרי במקום מצוה כמ"ש סי' שכ"ה ס"ג וסי' תמ"ד וסי' תנ"ט ס"ד וסי' תקפ"ו סכ"א וסי' ש"י. אבל לזרות לרוח אפשר דהוי מלאכה דאורייתא כמ"ש ססי' שי"ט ומ"מ כל הפוסקים כתבו לכפות עליו כלי וכ"כ מור"ם לובלין שכן מנהגו ואפשר דחיישי' שהעכו"ם לא יפרדו כדינו ועוד דעיקר ביעור הוא שריפה ועוד דהעכו"ם יאמר כשפים הוא עושה כדאיתא סימן תל"ג ס"ז.

והב"ח פסק דחמץ גמור כגון קמח שירדו עליו גשמים מבערו בי"ט כיון שלא היה בכלל הביטול וכן נוהגין העולם ותבשיל שנמצא בו חטה אפי' בי"ט שני ישהנו עד ח"ח כיון שאינו חמץ גמור ואם נמצא חטה בתבשיל בז' של פסח יבערנו מיד דאם ישהנו עד שנכנס יום האחרון יהיה מותר להשהותו ונמצא שהאיסור חוזר להיתרו עכ"ל ועססי' תמ"ז מ"ש לבער חמץ גמור בי"ט זה הוא מחלוקת הפוסקים עיין בטור והיכא דנהוג נהוג ובמקום שאין מנהג שב ואל תעשה עדיף גם מ"ש שבז' יבערנו כו' נ"ל שהוא סברא רחוקה שיעשה איסור ויבערו בי"ט משום שלא יחזור להיתרו ונ"ל טעם אחר דהא כתבתי בשם התוספות דהמשהה כדי לבערו אינו עובר עליו אבל הכא משהה אותו כדי לקיימו דהא לא יבערנו אח"כ לכן יבערנו בז' ע"י עכו"ם וכ"מ מדכתב בסי' תס"ז ואם נמצא בח' מותר להשהותו משמע דבז' אסור להשהותו.

10 וז"ל מג"א שם: כתב מהר"ש בשם מהר"מ דכשיש חופה בערב שבת ומאחרים בה עד אחר שקיעת החמה, והאשה אינה רוצה לקבל שבת לפני החופה, אז תדליק הנר בלא ברכה קודם החופה, ואחר כך בחשיכה תפרוש ידיה על הנרות ותברך, או תאמר לעכו"ם להדליק אחר החופה והיא תברך עד כאן. ותמוה היא דלא שייך ברכה בדלוקה ועומדת ועוד דאמירה לעכו"ם שבות ומיהו בין השמשות לא גזרו אשבות (ע' סי' רס"א) וע' במהרי"ו שהתיר להדליק בעוד היום גדול ואח"כ לפרוס ידיהם ולברך וכו' ומ"ש שנמצא בקובץ שמברכין על הנרות בשבת אחר יציאת בה"כ לא ס"ל ולא מר בריה דרבינא חתים עליה, ומיהו בדיעבד אם שכחה מלברך עד שחשיכה יש לסמוך אמהר"ש, ועסי' רע"ו ס"ב בהג"ה ומ"מ סגי בנר א'.

שליחות לעכו"ם.[11]

איז דא א תשובה אין קול ארי' אויף דעם, ער טוט אויף אן אויפטוה – אין נתיבות שטייט באמת אויך אזא מין סברא, דאם איז אין סימן קפ"ב[12] – אז א זאך וואם דארף א מעשה איז נישט שייך אין שליח לדבר עבירה.

הדומ"ץ: ס'איז א באקאנטער נתיבות, ער ברענגט א מחנה אפרים.

רבינו: יא, און דער קול ארי' ברענגט אויך דעם של"ה.

במילא קומט אוים לפי זה, מ'קען פאברענען קדשים דורך א גוי, דער גוי איז דאך נישט מחויב, האב איך מקיים געווען די מצוה, במילא קען איך יא דורך א שליח.

הדומ"ץ: הייסט עס, פונקט ווי דער מגן אברהם זאגט ביי חמין, אז מ'זאל עס מבער זיין דורך א גוי.

רבינו: און אזוי ווי דער נתיבות זאגט אויך אין סי' קפ"ב, ווען מען קענען מבער זיין קדשים דורך א גוי,[13] און ס'וועט היסן אז איך האב עס געטוהן, דאם זאגט דאך דער מגן אברהם. במילא קומט אוים וועלן נשים יא מצווה זיין, ווייל מ'קען דאך דאם טוהן דורך א שליח.

---

11 ז"ל הגרעק"א (בהגהות לשו"ע) על ד' המג"א שם: "קשה הא אין שליחות לעובד כוכבים, ואם כן היא אינה מדלקת ואיך תברך, (הג"ה עיין בט"ז בי"ד סימן ק"כ ס"ק י"ז), עכ"ל.

12 עיין בנתיבות המשפט (סי' קס"ב סק"א) שמביא ד' המחנה אפרים (הל' שלוחים סי' י"א) שדן שם בעשיית מעקה ע"י פועל עכו"ם מדין יד פועל כיד בעל הבית, ויוכל בעה"ב לברך על המעקה, ברם לא מדין שליח עכו"ם גרידא, ואע"פ שכתב הרשב"א שאם עכו"ם הטביל את הכלים מועיל דהוי מידי דלא צריך שליחות, כוונת הרשב"א שהכלים טבולים אבל לא שיכול בעה"ב לברך עלייהו, ויותר הביא מכנסה"ג דבמידי דליכא שליחות דהיינו שלחלות המעשה אין צריך דעת המשלח כמו טבילת כלים או עשיית מעקה אפילו יעשה חבירו היהודי בשליחותו, אין בעה"ב יכול לברך אלא יברך האומן, והמחנ"א מסכים בפועל גוי שיברך בעה"ב מדין יד פועל, והביא שם את הפר"ח שכתב שיכול לעשות בשליחות עכו"ם גרידא ויוכל לברך על טבילת הכלים, ומפרש דבריו דהא דמומעט עכו"ם משליחות דתרומה, דומיא דתרומה שצריך לחלות המעשה דעת המשלח, ברם על מעשה גרידא אין למעט עכו"ם מלהיות שליח ויכול לברך.

13 לתועלת המעיינים יש לציין שבשו"ת פני מבין (או"ח סי' צ) מבאר שאפשר לקיים מצות שריפת קדשים ע"י שליח עכו"ם, ונחשבת למצוה להמשלח, כמו שהמחנה אפרים כ' על מעקה שנעשה ע"י גוי שהוא מצוה למשלח, ה"נ בשריפת קדשים , ע"ש באריכות.

ועיין בקובץ שיעורים על ביצה (אות כ"ו) שחקר האם אפשר לקיים מצות שריפת קדשים ע"י גוי, עיי"ש באריכות שתולה חקירה זו אי עיקר המצוה הוא השריפה או רק התוצאה שלא ישאר בעולם ויסריחו.

דער נתיבות זאגט אזא אינטערסאנטן לשון:

וקרא רבינו מתוך דברי הנתיבות הנ"ל:

"והא דאין שליחות לקטן היינו דוקא לענין שאין המעשה של שליח קטן ועכו"ם קיים, כגון בקידושין וקנין, אבל בדבר שהמעשה אי אפשר להתבטל, כגון שאמר לקטן אקפי לי גדול חייב המשלח".

הדומ"ץ: ער רעדט דארט וועגן מאכן משיכה דורך א גוי...[14]

*

והציג הגאון הדומ"ץ את הרה"ג ר' יעקב יוסף ווינקלער שליט"א

ואמר: ער וואוינט אין לעיקוואד, א חשובער מורה הוראה, א מחבר פון ספרים אויף הלכות שבת (ספר פניני שבת), ס'איז שווין דא צוויי אנדערע בענדער אויך אויף אנדערע ענינים. זיין שוועגער איז ר' יונתן בנימין שטראסספער.

דער נייטרא רב דארט אין בארא פארק (הגאון הצדיק רבי בנציון הכהן שטראסספער שליט"א) האט אים געשיקט צום רבי'ן, וועגן די מהיצה.[15]

---

14 וז"ל הנתיבות שם בהמשך דבריו: וכן במוכר ולוקח ע"י שליח שאינו בתורה שליחות, נראה דדוקא בשליח דלוקח שעשה משיכה ע"י השליח שאינו בר שליחות לאו כלום הוא, ואפילו מסר אח"כ השליח החפץ להלוקח ומשך בעצמו שלא בפני המוכר משיכתו לאו כלום הוא, דהא לא אמר המוכר ללוקח משוך וקני רק להשליח, ואפילו משך בפני המוכר מ"מ לא היה דעתו לקנות במשיכה זו רק במשיכה שעשה השליח ומשיכת השליח לא מהני. וכן מוכר שאמר לשליח קטן צא מכור והמשיך לאו כלום הוא, אבל אם המוכר מסר החפץ לקטן ועכו"ם למסרו להלוקח ואמר או כתב על ידם להלוקח שילך וימשוך ויקנה בשם המוכר מהני משיכת הלוקח, דהא אפילו בגט מבואר באה"ע סימן קמ"א סעיף ל"ה דאפילו לשלוח גט ביד עכו"ם ליתן לישראל ומינה בכתבו הישראל לשליח דכשר, דהכותי מעשה קוף בעלמא עביד, וה"נ השליח מעשה קוף בעלמא עביד שהוליך הדברים שאמר המוכר להלוקח שימשוך הלוקח ויקנה. ואפילו החולקין שם נראה דמודים הכא בקנין. אמנם בעינן שיאמר לשון דמהני דהיינו לך משוך וקני, אבל אם כתב ואמר ימשוך ויקנה הוי כאומר משוך ותקנה דלא מהני כיון דמשמע להבא כמבואר בסימן קצ"ו (סעיף ו). וכן אם נתן לשליח כסף לקנות קרקע קנה המשלח, דהשליח מעשה קוף בעלמא עביד להוליך המעות להמוכר לקנות בו.

15 דהיינו שדנו בדבר השאלה בבית החיים דקהלתינו הקדושה בעיר קרית יואל יצ"ו, שיש דרך באמצע הבית החיים, וכב' הצדדים יש קברים, אי יש היתר לעשות מחיצה בצד אחד שהכהנים יהא מותרים להם לעבור בצד זה בלי הרחקת ד' אמות מהקברים.

כי משפחת שטראסספער הכהנים שיחי' קנו חלקה לאביהם ה"ה מוה"ר יעקב הכהן שטראסספער ז"ל בביה"ח בקרית יואל בקצה הביה"ח, ובהיותם כהנים התנו עם החברא קדישא שבכדי שהמשפחה יוכלו

הרי״י: ער האט עם געשריבן אינמיטן די נאכט, און האט מיך געשיקט איך זאל עם ווייזן פאר״ן רבי״ן.

רבינו: יא, כ׳האב באקומען די תשובה.

הדומ״ץ: דאם איז א נייע מהדורא, עם איז שוין מער אויסגעארבעט.

הרי״י: וואם דער דיין האט נעכטן געגעבן פאר״ן רבי״ן איז נאך גאנץ מהדורא קמא, און דא איז די נייע, צו דעם האט דער נייטרא רב צוגעשריבן נאך פארשידענע זאכן.

רבינו עיין בתוך התשובה

ואמר: כ׳זעה אז ער איז שטארק צופרידן פון דעם וואס דער דיין האט געזאגט אז מ׳זאל מאכן א מחיצה, כ׳האב עם געזעהן, דער נטע שורק (שו״ת נטע שורק סי׳ קד) ברענגט ער, אז ס׳איז נאר א הרחקה.[16]

ס׳איז נאר א איסור דרבנן, ס׳איז נישט קיין דאורייתא.

הרי״י: וועז די טיהר איז אפען וועט נישט זיין קיין פראבלעם?

הדומ״ץ: מ׳האט דאך געזעדט אז מ׳זאל מאכן אן אנגעל דאם הייסט ווי א טיהר, מ׳זאל עם צומאכן.[17]

הרי״י: א ספרינ״ג אויך?

הדומ״ץ: ער לייגט צו אז מ׳זאל עם מאכן מיט א ספרינ״ג, במילא וועט זיך עם פון זיך אליין צומאכן, במילא וועט עם אלץ זיין צוגעמאכט.

לגשת קרוב אל קברו לא יניחו קברים באותה הסביבה, אך במשך השנים נתוספו מקומות קבורה גם מסביב לקבר הנ״ל, וע״כ באו בטענה למרן שליט״א, והוא ביקש מהגאון הדומ״ץ שליט״א שימצא פתרון, וע״ז הגיע למרן שליט״א עם א׳ מבני המשפחה והביא עמו תשובה ערוכה בנידון זו, ודנו בשאלה הנ״ל.

והנה היות שאנשים צריכים להכנס בתוך הדרך להשורות של הקברים, על כן יעץ הדומ״ץ שליט״א לעשות פתחים באמצע המחיצות, עם דלתות קטנות הנסגרים מאליהם עם ספרינ״ג, וכך יוכל הכהן לעבור באין מפריע, וע״ז דנו בהתשובה הנ״ל.

דהנה בשו״ע יו״ד (סי׳ שע״א ס״ה) כתב: אסור לקרב בתוך ארבע אמות של מת "או של קבר" ע״כ, ועי׳ בבית יוסף (שם) וז״ל: וכתב הרא״ש בהלכות טומאה (סי׳ ח) מכאן כתב הרב ר׳ יונתן ארבע אמות דהא בציון משהו סגי עד כאן דבריו, וכו׳, ודוקא מת שלא נקבר אבל נקבר לא תפיס ואינם מחוורים אלא קבר של בנין במחיצות מסויימות סגי בהרחקת ארבעה טפחים, אבל קבר שאין מסויים במחיצות עשרה טפחים צריך הכהן להרחיק ממנו ארבע אמות, ומה שהביא ראיה מציון אינה ראיה דאמרינן בפרק קמא דמועד קטן (ה׳ ע״ב) דאין מציינין אלא על דבר המטמא באהל, אבל על הרחקה שגזרו חכמים לא הצריכו ציון כדאמרינן התם אין מרחיקין ציון ממקום הטומאה שלא להפסיד ארץ ישראל עכ״ל, ומבואר דעת רבינו יונתן דקבר לא תפיס ארבע אמות.

ובשו״ת נטע שורק (סוף ד״ה יקרת) דדעת השואל שם היה דצריך ארבע מחיצות, אולם דעת הנטע שורק דמהני אפילו מחיצה אחת וא״צ ד׳ מחיצות, וז״ל: ...שחשש הא׳ שליכא רק ג׳ מחיצות, הנה אף במחיצה אחת המבדלת בין הכהן למת סגי, שהרי כן הביא בב״י בשם הרא״ש שכתב כן בשם הר״ר יונתן דהא דמת תופס ד׳ אמות הוא רק דליכא גדר גבוה י׳ טפחים בינו לבין המת ע״ש, והרא״ש לא פליג התם עלי׳ אלא במאי שרצה הר״ר יונתן לומר שדוקא מת שאינו נקבר צריך הרחקה, אבל לא בנקבר, וראייתו ממציינים על הקברות, זה דחה הרא״ש ע״ש, אבל בגדר סגי לכ״ע עכ״ל, וכונתו בזה דבאותו צד שיש מחיצה מותר להתקרב.

דהנה עיי׳ במסכת סוטה (דף מ״ד) ובפרש״י שם וז״ל: "חכמים גזרו" שיהא המת מטמא כל הנכנס בארבע אמותיו, כדי שלא ירגילו אוכלי טהרות ליקרב לו ויהא סבור שלא האהיל ויש לחוש שמא יפשוט ידו ויאהיל ולאו אדעתיה עכ״ל, ומבואר דעת רש״י דהרחקת ד׳ אמות ממת הוא גזירה דרבנן, וכ״ה בשו״ת פרי השדה ח״ד (סי׳ ס״ו) דלא הוי רק דרבנן, וז״ל: והנה הא פשיטא דמה שאסור לעמוד תוך ד״א של מת או של קבר הוא רק מדרבנן משום הרחקה.

וכן כתוב בפשיטות בשו״ת נטע שורק (סי׳ ק״ד) וז״ל: דמחיצה הוא רק להרחקה משום היכרא ואינו מזיק אם מקבל טומאה שהא דתופס ד׳ אמות הוא רק להרחקה "ולא שיטמא הכהן" או דבר העומד בתוך ד׳ אמות, כנלע״ד פשוט עכ״ל.

וזה מה שכ׳ הגאון הדומ״ץ שליט״א בעצה להשאלה הנ״ל: ...עי׳ בשו״ת באר חיים מרדכי יו״ד (סי׳ ל) דדעתו דלא מהני מחיצה של צורת הפתח משום דלא הוי היכרא, וכ׳ ... וע״ע בשו״ת אבן שהם הנ״ל וז״ל: ומשמעות דבריהם דבאופן דהוי היכרא דין המחיצה של קבר כמו שאר דיני מחיצה.

ועפי״ד י״ל דבנעשה מחיצה על הדרך, אף שבכמה מקומות יהא פירצות קטנות שלא כנגד הקבר לצורך הילוך אל הקברים, ובאלכסון יהא בתוך ד׳ אמות של הקבר, ומבואר בשו״ת נטע שורק דאף אם יש מחיצה נגד הקבר מ״מ צריך המחיצה שלא יהא הכהן בתוך ד״א באלכסון של הקבר, מ״מ י״ל דאם העומד הוא מרובה על הפרוץ דיש דין מחיצה על זה דמהני ג״כ, וצ״ע עוד בזה.

אבל נראה דבמקומות של הפירצות הקטנות יעשו דלת תלוי על אנגעל דזה הוי מחיצה בדיני שבת ונכרת ג״כ, וכ״ה בשו״ת נטע שורק (סי׳ ק״ד הנ״ל בד״ה ואולי) וז״ל: ואולי אפשר עוד בעבר הזה שיש שם קברים באלכסון לעשות על העמוד כמין דלת קטן גבוה י׳ על אנגלען, ויפתח לצד מצב הכהנים קצת באלכסון נגד הקברים, ויהי׳ מבדיל, ודלת קטן זה יהי׳ עשוי׳ עם אנקער של ברזל כמו על החלונות ולאדען שישארו פתוחים אז בעת מצב הכהנים כפי הצורך, הנראה בעיניך תעשה בחכמתיך ודלת קטן יהי׳ די בזה לע״ד שהכהנים הסמוכים לקבר יהי׳ למסך מבדיל, והכהנים העומדים מרוחקים קצת מאלכסון זה אצל זה כמדומה שיגיע בלא זה הקברים להם חוץ לד׳ אמות עכ״ל, ומבואר דעתו דדלת שתלוי על אנגלען מהני למחיצה נגד קבר.

רבינו: יא אזוי ס׳הייסט א מחיצה לגבי שבת, איז דאך דאס אויך לגבי כהנים, ס׳איז נישט קיין שוועריג זאך צו מאכן. דאס איז אלעם הרחקות.[18]

הדומ״ץ: אונז האמיר געדעדט וועגן שיעף [באלכסון], דאס האבן מיר נאכנישט געהאט אויסגעשמועסט, [והראה הדומ״ץ כדי להסביר הענין] דא איז דער קבר, און דא גייט זיין די מחיצה, און ס׳גייט דאך זיין נאנט אין די ארבע אמות, יעצט ווען איינער שטייט דא, נישט אין די ד׳ אמות גראדערהייט, נאר אין די ד׳ אמות שיפערהייט.... אז מ׳מאכט דא א מחיצה, אבער די מחיצה איז נאך צוויי אמות לאמיר זאגן, יעצט אז איינער שטייט דא, דא איז שוין דער וועג וואו מ׳גייט אריבער, אבער דער וואס שטייט דא, שיפערהייט איז ער אין די ד׳ אמות, איך רעד אויס פארוואס מ׳דארף מאכן דעם טיהר״ל, ווייל די ד׳ אמות איז נישט טייטש גראדערהייט, ווען איינער מאכט א מחיצה דא, איז נישט געגנג אז מ׳מאכט לפני הקבר, נאר מ׳מוז אויך מאכן אזוי, ווייל אז נישט איז דער וואס שטייט דא שוין אין ד׳ אמות

רבינו: דאס הייסט אז די מחיצה מוז זיין לענגער ווי דער קבר.

הדומ״ץ: ער רעדט עם אוים, דער נטע שורק. ווייל אפילו ס׳איז נישט בפני קבר.

רבינו: ווייל אויב ס׳איז דא באלכסון וועלט אויך א פראבלעם.

הדומ״ץ: יא, אזוי איז אויך נישט גוט. וועגן דעם שרייבן מיר אז מ׳מוז לייגן מיט א אנגל, ס׳זאל ווערן ווי א טיהר.

און וועגן דעם זאגט ער אויך אז דאס טיהר״ל זאל זיין א טיהר״ל מיט א ספרינג.

הררי״ר: כ׳זאג נישט, איך טייל נישט איין, כ׳פרעג נאר צי מ׳זאל אפשר אזוי מאכן.

רבינו: יא, וואס קען דאס שאדן. אז ס׳זאל זיך אלעמען צומאכן איז נאר א מעלה.

הררי״ר: יעצט קען די חברה קדישא אפשר צולייגן נאך א שורה?.

רבינו: איר מיינט ווייל מיט א מחיצה און א טיהר, קען מען דאך שטיין נענטער.[19]

הדומ״ץ: דארט האט מען געמאכט ספעציעל ברייט.

ס׳איז דאך דא פיר אמות, און די כהנים קענען זיין דא, נאר וואס איז דער פראבלעם, די משפחות ווערן גרעסער, און אז די כהנים וועלן זיין דא, קענען דאך נישט זיין נאר צוויי מענטשן אויפאמאל, און אז ס׳איז דא אזא גרויסע משפחה צושפרייט מען זיך, איז במילא וועגן דעם מאכט מען דא די מחיצה אז דער גאנצער עולם זאל קענען שטיין. נו זאגט ער, אפשר זאל מען מציע זיין פאר די חברה קדישא, אז זיי זאלן קענען מאכן נאך א קבר ביי יעדע רייע.....

הררי״ר: ס׳זאל זיין נאך א הכנסה...

הדומ״ץ: נו שוין, דאס וועלן מיר שוין לאזן פאר די חברה קדישא.

רבינו: דער חתם סופר (בתשו׳ יו״ד סי׳ של״א) שרייבט דאך שוין די מליצה אי אפשר לפתיחת הקב״ר בלי דמים...

*

הדומ״ץ: נאכדעם שמועסן מיר אוים וועגן די היינטיגע קברים, צי ס׳האט א דין ווי א קבר סתום, ווייל דער גר״א זאגט אז א קבר סתום איז נאר אין א בנין, אין דער ערד קען נישט זיין סתום, דער ראדזינער אין סדרי טהרות האלט אויך אזוי, הלכה כגר״א.[20]

במילא איז א גאנצע שאלה אויף די היינטיגע קברים, איך רעד דערפון באריכות. כ׳ברענג צו א ערוך השולחן (סי׳ ט״ז סט״ז), אז אפילו לויטן רמב״ם אויב לייגט מען א שטיקל

18

כן הוא דעת הגה״ק מבוטשאטש ז״ל בספרו דעת קדושים (סי׳ שע״א ס״ה) וז״ל: ואם אינו רק בתוך ד׳ אמות של הקבר באם אינו מסוים אינו רק איסור דרבנן לכהן ונזיר להלך שם כמבואר בסי׳ זה, ולא מצינו בזה ״שום מקום לטומאה כלל״ עכ״ל.

19

עיי׳ בשו״ת הרשב״א בתולדות אדם ח״ג (סי׳ ש׳) וז״ל אלא שתוך ארבע אמות הוי במקומו של מת (מותר) ואינו משום לועג לרש אבל חוץ לארבע אינו מקומו ומותר, וכן בבית הקברות, ואם יש שם מחיצה אפילו מותר אחורי המחיצה מיד שהמחיצה מפסקת ואפילו ״תוך ארבע אמות״ דכבית אחר הוא, ומזה יתבאר לך מה שבא בשאלה השנייה במתפלל בבית שיש בו קבר, יעשה מחיצה של בגדים בין הקבר ובין שאר הבית עכ״ל. ועי׳ בשו״ת אבן השהם הנ״ל דכתב דנראה דצ״ל אפילו בתוך ארבע טפחים.

20

עי׳ בספר אליהו רבא (להגר״א ז״ל, בביאור משניות פ״ו) דקרקע עולם אינו מיטמא אף בקבר סתום, וכן הסכים לדבריו בספר סדרי טהרות (להגה״ק מראדזין ז״ל דף ק״ט ע״ב) ע״ש, (ובדף קמ״ו) כתב וז״ל מה שפירשתי בזה בקונטרס דקרקע עולם לא מטמא משום קבר סתום דאי לא תימא הכי כו׳ כעין זה הוא לשון הגר״א ז״ל בספרו הבהיר אלי׳ רבה אמתני׳ דכותלי שונות לעיל דף ק״ח וכו׳, מיהו עיקר הדין הוא דין אמת דבקרקע עולם אין בו משום קבר סתום וכמו שפירשתי בקונטרס, עכ״ל.

וכ״ה בחזון איש אהלות (סי׳ י״ג סקט״ו) וז״ל: ואפילו אם הכוכין סתומין, קרקע עולם אין מטמא צדדין משום ק״ס כדתנן בפ״ט מט״ו עכ״ל, והן הן ד׳ הסדרי טהרות הנ״ל.

כיסוי דעמאלטם ווערט עס א קבר סתום, ווייל דער כיסוי איז דאך נישט קיין קרקע עולם.[21]

רבינו: וואם לייגט מען צו?, דער ארון איז דאך נישט קיין כיסוי פאר דעם.

הדומ"ץ: ניין, ער רעדט נישט פון דעם ארון, נאר די מציבה, דעם שטיין וואם מ'לייגט ארויף אויפן קבר.

רבינו: דאם בעטל וואם מ'לייגט.

הדומ"ץ: יא, דאם מאכט ס'זאל זיין א קבר סתום, אזוי זאגט דער ערוך השולחן.

א' הנוכחים: פארוואם דארף עס זיין א קבר סתום?

הדומ"ץ: ס'דארף נישט זיין, מ'רעדט עפ"י הלכה די חומרות, ס'איז דאך מטמא כל סביביו. נו שוין.

א' הנוכחים: דאם ערשטע יאר איז דאך נישטא קיין קבר סתום, אין די ערשטע יאר איז נאכנישט דא דאם בעטל.

הדומ"ץ: צו מרחיק זיין ד' אמות האט גארנישט צוטוהן מיט קיין קבר סתום, ד' אמות מעג מען מרחיק זיין פון דעם קבר אזוי אויך, די שאלה איז נאר אויף די וועגט די מחיצה וואם מ'מאכט צי מ'מעג צוריירן. די שאלה איז נאך מער אין טהרה שטיבל, וועו דער ארון איז דארט, צי א כהן מעג צוריירן צום בנין.

רבינו: אין רמ"א (סי' שס"ט) שטייט אזוי אז מ'מעג.[22]

כ'האב געזעהן אין די תשובה אז רבי שאול בראך (בספרו ליבא בעי אות כ"ז) פרעגט פארוואם.[23]

הדומ"ץ: ער שרייט אז אין די גמרא שטייט פארקערט.

רבינו: כ'האב געזעהן דער דיין ברענגט פונעם שבט הלוי (ח"ב סי' רי"ג), ער זאגט אז מ'דארף ארום און ארום.[24]

הדומ"ץ: יא, דער שבט הלוי זאגט אז ס'מוז זיין פון אלע פיר זייטן.

הרי"ר: אבער למעשה דער דיין זאגט אז ס'פעלט נישט אוים.

רבינו: יא, ווייל דער נטע שורק (שם) זאגט אזוי, דער שואל דארט פרעגט דאם אז מ'זאל דארפן ד' מחיצות.[25]

---

21 וז"ל הערוך השולחן: ודע דקיי"ל קבר סתום מטמא כל סביביו כדתניא בספרי או בקבר זה קבר סתום ומטמא ככל סביביו, ולכן בית שהמת בתוכו וסתם הבית מכל צד הוה כקבר עצמו, וקבר סתום הכוונה קבר של בניין שבנה בנין והכניסו לתוך הקבר, והדפנות בולטין מחוץ לקבר ומטמאין כל סביביו, ועיקר דין זה יתבאר בסי' הבא בס"ד עכ"ל.

ועיין שם (סט"ז) וז"ל: ואיך הדין בקבר שבקרקע עולם, ואמרנו דאינו טמא אלא כנגד המת בלבד, מ"מ אם יש כיסוי על הקבר מתפשטת הטומאה תחת כל הכיסוי, דכיון דהכיסוי שהוא תלוש ומאהיל על המת הטומאה מתפשטת וכו' עכ"ל, ועיין שם (סי' י"ז ס"א), ומ"מ הרחקת ד' אמות מדרבנן צריך אף בקבר שחופרין בארץ דהא מ"מ הטומאה הוא כנגד המת עצמו וחיישינן שלא יאהיל שם.

22 דהנה במס' ברכות (י"ט:) בתוספות, ועי' בשו"ע (סי' שס"ט) כ' וז"ל: הכהן מוזהר שלא ליטמא במת, ולא לכל טומאות הפורשות ממנו, ולא לגולל, ולא לדופק וכו', הגה יש אומרים דכהנים אסורים ליטמא לחרב שנטמא במת (כל בו בשם ספר יראים ותשו' רשב"א בשם רבותינו הצרפתים), ויש מקילין (תשובת רשב"א שם בשם הראב"ד ועיין בתוס' דנזיר באריכות), וכן נהגו להקל ואין נזהרין מזה ע"כ.

ועי' בספר מנחת פתים שם וז"ל: בהגה ואין נזהרין בזה, ומשמע דבגולל ודופק מודה הרמ"א להמחבר דאסור, וצ"ע למה דלשיטת המקילין בחרב נראה דה"ה בגולל.

ועיי' בנחל אשכול (ה' טומאת כהנים סי' נ"ג) שעמד בזה והניח בצ"ע עכ"ל, וז"ל הנחל אשכול שם, ורמ"א שכתב דמקילין בחרב שנגע מת ומשמע דמודה שאסורים ליגע בגולל ודופק, ולא ידעתי לחלק ביניהם עכ"ל, וע"ע במנחת פתים (סי' שע"א) וז"ל: ולפ"ז נראה דרמ"א לעיל סי' שס"ט שסתם כיש מקילין בחרב דה"ה בגולל ודופק, ומכ"מ לשונו שם לא משמע כן וא"כ "גם בקבר סתום צ"ע לדינא" ועמ"ש שם עכ"ל, ודעתו בזה דלפי דעת הפוסקים דכהן אינו מוזהר על גולל דופק ה"ה דאין מוזהר על קבר סתום, אלא דלדינא צ"ע אי קיי"ל כהפוסקים הנ"ל.

23 דהנה דעת האשכול (שם) דאף דכהן אין מוזהר על גולל ודופק, עכ"פ איסורא דרבנן מיהו איכא, וז"ל אלא כיון שאין הנזיר מגלח עליהם אינו מוזהר ומ"מ איסורא דרבנן מיהו איכא לענ"ד, שלא אמרו וכו' עכ"ל, וכ"ה במנחת חינוך (מצוה רס"ג) בשם הראב"ד.

והנה במה שכתב האשכול דעכ"פ מדרבנן טמא, עי' בספר פתח האהל (כלל ו' סי' ד') דהעתק שם ד' האשכול הנ"ל וכתב על דבריו, וז"ל: וקשה לי לפ"ז דאיכא טומאה דרבנן לכהן בטומאת גולל א"כ הא דמשני הש"ס דמדלגין היינו כדרבא דהלל טפח חוצין והכא איכא הלל טפח וכו', והרי י"ל פשוט דבגולל איכא טומאה דרבנן ומש"ה מותר דוקא מלכים, ולמ"ל כלל הך דגזרו על ארונות אטו מיעוט שאין בהם הלל טפח, וגם למה גזרו כיון דבלא"ה איכא איסור דרבנן משום גולל וצ"ע עכ"ל, וכן הקשה בספר ליבא בעי (אות כ"ז) וז"ל: מיהא לע"ד בלא"ה יקשה על תוס' ורשב"א וריטב"א שתירצו דמה"ט לא חששובארונות משום גולל ודופק, לפי דכהן אינו מוזהר עליהם, אם נימא דרק אינו מוזהר מה"ת עליו אבל מדרבנן הוא אסור לטמאות א"כ למה הוצרכו לומר שם בברכות דגזרו יש בו הלל טפח אטו אין בו הלל טפח תיפו"ל דאסור מדרבנן משום גולל ודופק, וצ"ל דשם ס"ל דלגמרי מותר גם מדרבנן, ועי' באות כ"ד מה שישבתי קושית ד"ח עליהם, אולם עדיין יקשה על הרב אב"ד בס' האשכול וכו' עכ"ל.

24 וז"ל: ומכ"מ מה שנשאלתי אם די במחיצה מצד אחד להיכר או צריך הכרת מחיצה של יו"ד טפחים בכל הצדדים, נלענ"ד דצריך בכל הצדדים כפשטות השו"ע עכ"ל.

25 עיי' בשו"ת נטע שורק (סוף ד"ה יקרת) דדעת השואל שם היה דצריך ארבע מחיצות, אולם דעת הנטע שורק דמהני אפילו מחיצה אחת וא"צ ד' מחיצות, וז"ל: שחשש הא' שליכא רק ג' מחיצות הנה אף במחיצה

הדומ"ץ: ער ברענגט זיך א ראיה פון רבינו יונתן אז ס'איז נענוג איין מחיצה.

איך ברענג נאך פון א דייטש'ער אשכנז'ישער רב,[26] אין ספר 'מלמד להועיל' (יו"ד סי' קל"ד) ער האט שוין געהאט די שאלה אין בערלין פאר הונדערט יאר צוריק. ער זאגט אויך אז מוז נישט זיין קיין ד' מחיצה, ער ברענגט אויך א ראיה.[27]

הרי"י: דער שבט הלוי איז א יחיד מיין איך, אפילו די אנדערע ליטווישע פוסקים אין ארץ ישראל זענען אויך מקיל אין דעם.

רבינו: יא, אז מ'דארף נישט קיין מחיצה נאר אויף איין זייט.

הרי"י: אלע ליטווישע גדולים, הרב קארעליץ (הגאון הגדול גאב"ד ביד"צ בני ברק וראש כולל חזון איש זצ"ל) און נאך, אלע זאגן נאר אויף איין זייט.

רבינו: ס'איז געדרוקט ערגעץ דער פסק?

הרי"י: ס'איז דא א ספר טהרת הכהנים, און דארט ברענגט ער די אלע פסקים.

הדומ"ץ: ביי אונז איז נאך מער ווי איבעראל, ווייל געווענליך די אלע כהנים פלעגט אלץ זיין ביים עק, דא ביי אונז, פון די טיהר, פון וואו מ'קומט אריין, אויב מאכט מען די מחיצה, מוז עם זיין א לאנגער לאנגער וועג, ווייל ווען וועט מען האבן אז מ'וועט מאכן ביי דעם קבר איינס, מ'וועט דאך נישט קענען אדורך גיין, מ'קען נישט אנקומען אהין, במילא איז דאך דאס א גאנצע ארבעט, מ'האט נישט קיין ברירה, מ'וועט עם מוזן טוהן.

הרי"י: דער בדי השולחן בלייבט מיט א 'צריך עיון'. ער ברענגט עם דא אין הל' אבילות, אין תשע"א.

הדומ"ץ: אונז האמיר דעם נטע שורק, ער איז געווען בימיו פון די גרעסטע רבנים אין אונגארין.[28] אדער דער מנחת פיתים פון רבי מאיר אריק.

רבינו: דער נטע שורק איז געווען זייער מפורסם,[29] און ער פלעגט פארן קיין צאנז צום הייליגן דברי חיים.[30]

הרי"י: מ'מאכט עם היינט איבעראל, אין סקווירא, אין וואשינגטאון הייטס, אין אלע מיני פלעצער איז דא א וועג פאר כהנים.

רבינו: ס'איז דא א מחיצה?

הרי"י: יא, כ'האב געטראפן דעם דיין רבי יעקב יחזקאל פאוזן (דומ"ץ קהל עדת ישורון ניו יארק) ער האט מיר געזאגט אז ס'איז דא.

רבינו: אין סקווירא אויך?

אחת המבדלת בין הכהן למת סגי, שהרי כן הביא בב"י בשם הרא"ש שכתב כן בשם הר"ר יונתן דהא דמת תופס ד' אמות הוא רק דליכא גדר גבוה י' טפחים בינו לבין המת ע"ש, והרא"ש לא פליג התם עלי' אלא במאי שרצה הר"ר יונתן לומר שדוקא מת שאינו נקבר צריך הרחקה, אבל לא בנקבר, וראייתו ממציינים על הקברות זה דחה הרא"ש ע"ש אבל בגדר סגי לכ"ע עכ"ל.

26 ה"ה הגאון רבי דוד צבי האפמאן ז"ל מתלמידי הגאון המהר"ם שיק, ועפ"י בקשת הגאון רבי שמשון רפאל הירש עבר לכהן כראש בית המדרש לרבנים בעיר בערלין, וערך מלחמות כבידות עם המשכילים הארורים על כל שינוי במצות ומנהגי חז"ל, והיה מגדולי הפוסקים בדייטשלאנד, נולד בשנת תר"ד ונפטר בשנת תרפ"ב לפ"ק.

27 עיי' בשו"ת מלמד להועיל וז"ל: שאלה דרך המוליך בבית הקברות ובב'צדדיו יש קברות ואין בכל הדרך רוחב ד' אמות כדי שיוכל כהן להרחיק מכל קבר ד' אמות אם יש היתר לכהן לילך שם ע"י שיעשה מחיצה מכאן ומכאן להפסיק בינו לבין הקברות כדמשמע מלישנא דר' יהונתן שמביא הרא"ש בהל' טומאה, או בעי דמסיים מחיצות דוקא כדמשמע לישנא דשו"ע (סי' שע"א) וכו' עכ"ל, הנה מש"כ דמשמעות הן הן ד' שו"ת נטע שורק הנ"ל. לשון רבינו יהונתן משמע דסגי אף במחיצה אחד, והשיב ע"ז בשו"ת מלמד להועיל וז"ל: באמת לישנא דתלמודא במס' סוטה מ"ד ע"א דמסיימי מחיצתא משמע דהקבר צריך להיות מוקף מחיצות מכל צד וכן משמע מפירש"י שם, מ"מ י"ל דסגי אם מחיצה מפסקת בין המת ובין האדם דהא קאמר התם תחילה (מ"ג ע"ב) מת תופס ד"א לקריאת שמע, ואח"כ אמר מת תופס ד"א לטומאה, וכי היכי דבכ"ש סגי במחיצה מפסקת כדאיתא בסי' שס"ו, כן לענין טומאה די במחיצה מפסקת וכו' עכ"ל.

28 ה"ה הגאון רבי שרגא צבי טענענבוים ז"ל אב"ד סענדרא וטשאטה, נולד בא' אייר שנת תקפ"ו לאביו הגאון בעל הרחובות הנהר ז"ל, והיה מגדולי אונגארין ומפוסקי דורו, ונסתלק באדר שנת תרנ"ו.

29 ועיי' מה שכתב הגאון בעל תבואות השדה ז"ל אב"ד דק"ק באניהאד בהספידו: ...וכל ברכים תלכנה מים, על אבדן מאתנו הגאון הצדיק דק"ק טשאטה, אשר כמה מאות רבנים הריצו אליו שאלות והני ברכי רבנן דשלהי החזיק אותם בדברי קדשו, גם הבעלי בתים מחזיקים התורה בצלו חיו כי פעל הרבה ישועות בתפלתו וכו'.

ובהמשך דבריו ... וכמו כן נוכל לאמור על הגאון ז"ל מטשאטה, כי הגם ישב שמעולם לא ישב בעיר ואם בישראל, בכל זאת היה שמעו הולך וגדול בכל המדינות... עי"ש.

30 עיין בס' בית ישראל (השלם ח"ח) שסיפר הגה"ק רבי שמואל ראזנבערג אב"ד ור"מ אונסדארף ז"ל שכאשר נסע הנטע שורק לחג השבועות לצאנז, נתכבד לומר פלפול, וכידוע היו בצאנז על חג השבועות כמה מאות רבנים, ואחר התפילה בקדושא רבא היה הדברי חיים אומר פלפול, וזה היה מאורע חשוב מאוד.

ועיי' בס' דרכי חיים מעשה נורא וסיפור מופת שאירע עם א' מבני קהילת בעל הנטע שורק, כשרבו שלחו להרה"ק מצאנז, עיי"ש.

הרי״י: יא, אין סקווירא איז אויך דא. זיי האבן עס געמאכט פאר אפאר יאר צוריק.

הדומ״ץ: ביי אונז פלעגט עס נישט זיין ווייל מ׳האט אלץ געלייגט כהנים ביים עק.

הרי״י: ביז פאר צוויי יאר צוריק איז נישט געווען קיינער אויף די אנדערע זייט, ס׳איז א נייע זאך.

הדומ״ץ: זיין זיידן (מוה״ר יעקב הכהן שטראספער ז״ל) האט מען דאך געלייגט ביים עק. נאכדעם איז מען געגאנגען און מ׳האט געמאכט די הוספה צום בית החיים, במילא איז געווארן דער פראבלעם.

א׳ הנוכחים: ס׳איז א נייער פראבלעם, אז מ׳האט אנגעהויבן צו לייגן אויף די אנדערע זייט.

הדומ״ץ: ס׳איז דא דארט א האלבע פום, און די כהנים קענען זיין אין א האלבע פום, נו, ס׳איז נישט...

הרי״י: יא, דא איז נישט געווען די פראבלעם ביז יעצט.

הדומ״ץ: שוין וועט מען מוזן אויסארבעטן ווי אזוי מ׳זאל מאכן.

הרי״י: מיין שווער זאל זיין געזונט זאגט אז ער איז גרייט צוצוהעלפן.

הדומ״ץ: [בצחות] ער האט געזאגט אלע הוצאות וועט ער צאלן...

הרי״י: כ׳האב אים געזאגט ער דארף וויסן קודם דעם סכום וואס ס׳באטרעפט, און נאכדעם זאל ער זאגן צי ער איז גרייט אויף אלע הוצאות...

רבינו: ס׳איז א דבר שאינו קצוב קען ער זיך נישט מתחייב זיין... אזוי איז דער דין.

הדומ״ץ: דאם איז א רמב״ם.

רבינו: יא, דער רמב״ם (הל׳ מכירה פי״א הט״ז) פסק׳נט אז אויב מ׳איז זיך מתחייב א דבר שאינו קצוב איז עס נישט קיין התחייבות,[31] דער רמב״ן קריגט (בשו״ת סי׳ מ״ה – הובא בס׳ התרומות שער ס״ד ח״א סי׳ ב׳).

הדומ״ץ: אין די ספרד׳ישע ספרי דרוש ווערט דאם אסאך צוגעברענגט, שכר מצוה איז א דבר שאינו קצוב.

רבינו: דער ייטב לב פרעגט אויך אזוי, וויאזוי קען מען קונה זיין שכר עולם הבא, ס׳איז דאך א דבר שאינו קצוב.[32] די תורה הקדושה וואס די אידן האבן מקבל געווען איז אויך א דבר שאינו קצוב.

דער אלגאזי (בספרו שארית יעקב פ׳ שלח) פרעגט די קשיא ווי אזוי איז נקנה געווארן די תורה, ס׳איז דאך א דבר שאינו קצוב [שאינו נקנה], תורה שבכתב איז טאקע א דבר קצוב, אבער תורה שבעל פה איז א דבר שאינו קצוב, ס׳איז רחבה מני ים (איוב יא, ט).

ער זאגט אז תורה שבכתב האבן זיי געווואלט מקבל זיין, ווייל ס׳ווערט דאך באמת נקנה, אבער אויף תורה שבעל פה, האבן זיי געהאלטן אז עס קען נישט נקנה ווערן, ווייל ס׳איז א דבר שאינו קצוב, איז נישט שייך קיין קנין [ולכן הוצרך הקב״ה לכפות עליהם ההר כגיגית].

ס׳איז דא כמה תירוצים אויף די קשיא, ווי אזוי ס׳ווערט נקנה אפילו ס׳איז אינו קצוב.[33]

---

31 ז״ל הרמב״ם (שם) חייב אדם עצמו בדבר שאינו קצוב כגון שאמר הריני חייב לזון אותך ה׳ שנים, אף ע״פ שקנו מידו לא נשתעבד שזו כמו מתנה היא, ואין כאן דבר ידוע ומצוי שנתנו במותנה, וכן הורו רבותי. ובהלכה י״ז הוסיף הרמב״ם ומפני מה הפוסק עם אשתו שיהיה זן את בתה ה׳ שנים חייב לזונה מפני שפסק בשעת נישואין והדברים דומים לדברים הנקנים באמירה.

ובטעמיה דהרמב״ם, כתב בשו״ת רדב״ז (ח״ו סי׳ ב׳ אלפים רמ״א) דהוא מדין אסמכתא דהואיל ואין הדבר קצוב לא סמכה דעתיה להיות חייב עליו, עי״ש כל דבריו. וכן כתבו הלחם משנה (בפכ״ה מהל׳ מלוה ולוה הי״ג) בשם מהר״י בן לב והשער משפט סי׳ ס׳ סק״ג, והמל״מ (פי״א מהל׳ מכירה ה״ב) והקצוה״ח (סי׳ ס׳ סק״ב) יעו״ש. והש״ך (שם ס״ק י״ב) הביא ד׳ המהר״י בן לב ומהרשד״ם ומהרש״ך שכתבו דיכול המתחייב לומר קים לי כהרמב״ם לפטור עצמו מהתחייבות בדבר שאינו קצוב, והש״ך כתב דכיון דהרמב״ם הוא יחיד בזה, אין לומר קים לי כיחיד.

32 כן הקשה בייטב לב (סו״פ תצא), (ובייטב פנים (מאמר אבני זכרון אות נט), היאך נקנה לנו שכר עולם הבא, הא כתב הרמב״ם בפירוש המשניות (סנהדרין פ״י) דכמו שלא ישיג הסומא עין הצבע, ואין הסומא משיג שמע הקולות, כן לא ישיגו הגופות תענוגי הנפשיות של עולם הבא, עיי״ש, ואם כן הוה ליה שכר עולם הבא דבר שאין מינו ידוע כלל בעולם הזה ואינו נקנה כדקיי״ל בחושן משפט (סי׳ ר״ט ס״ב) דלא סמכה דעתיה שאינו יודע מה שיש בו (ועיי׳ בסימן רמ״א ס״ד מבואר יותר מזה), ואיך נקנה בעולם הזה. וכעין זה הקשה האלגזי בשארית יעקב (פ׳ שלח), וגם מוסיף להקשות עוד דהא פסק הרמב״ם (הל׳ מכירה פי״א הט״ז) דאם חייב את עצמו בדבר שאינו קצוב, אף שקנו מידו לא נשתעבד. וצריך שיהא דבר הקצוב לגבי המזכה והזוכה, ואם כן היאך זכו ישראל בעולם הבא הו״ל דבר שאינו קצוב, כי שכר עוה״ב הוי דבר שאין לו סוף וקצבה.

33 בספר שארית יעקב (מרבי יעקב אלגאזי אבי של מהרי״ט אלגזי) עמ׳ רכ״ט כתב ליישב באריכות עפ״י מה דכתיב ״כי כאשך יסר איש את בנו ה׳ אלקיך מיסרך״ (דברים ח.ה) דמבואר דרק עם ישראל הם ״בנים״ לה׳ ולא שאר האומות עיי״ש.

וביאר לפי״ז דכל מה שכתב הרמב״ם דאין קנין בדבר שאין קצוב הוא רק לאנשי בעלמא, אבל אב לגבי בריה שפיר משתעבד, וראיה לדבר מהא דאמר ר׳ יוחנן (בב״ב דף קמ״ב ע״ב) ״המזכה לעובר לא קנה, ואם תאמר משנתינו הואיל ודעתו של אדם קרובה אצל בנו״, וכתב המבי״ט

והתקשר הגרי"ז ע"י הטעלעפאן לחותנו הררי"ב שטראספער הי"ו

ואמר: כ'זיין דא ביים רבי'ן און דער רבי וויל אהנוואונטשן פאר'ן שוועד.

(סי' קל"ז) כשם שדעתו של אדם קרובה ומקנה לעובר שלא בא לעולם, כן מקנה לבנו דבר שלבל"ע משום שדעת האב קרובה אצל בנו, וק"ו הוא בדבר שאינו קצוב מדבר שלבל"ע, דודאי מהני בזה קירוב דעתו לאקנויי, כך הכא כיון דישראל "בנים" הם לקב"ה שפיר הקנה הקב"ה את התורה לבניו, אף שדבר שאינו קצוב הוא.

ובס' כתב סופר עה"ת (שמות יט. י) מבאר עפ"י דברי התוס' שבת (דף פ"ח ע"א) ד"ה כפה וכו' שכתבו שכשראו ושמעו ישראל את הקולות והברקים חזרו בהם ממה שאמרו "נעשה ונשמע" מפני הפחד, ולכן כפה עליהם הר כגיגית, והוסיף ד"נעשה ונשמע" היה בגדר נדר שחייבים לקיים, ומה דאמרי' בגמ' "מכאן מודעה רבה וכו'" היינו שמשום שכפאם אי אפשר להענישם בעונשים החמורים, אבל על אי קיום נדר חייבים, ואף שאי אפשר להתחייב בדבר שאינו קצוב, מ"מ כאן היו כמקדיש דבר שלא בא לעולם, והרמב"ם גופיה פסק (פכ"ב מהל' מכירה הט"ז) "ודין ההקדש וכו' אינו כדין הדיוט בקניתו וכו', דאע"פ שאינו מתקדש לפי שאינו בעולם, הרי זה חייב לקיים דברו שנאמר ככל היוצא מפיו יעשה". וכעין זה כתב עוד (בפ"ו מהל' ערכין ה"א) "יראה לי, שאע"פ שאין אדם מקדיש דבר שלא בא לעולם, אם אמר הרי עלי להקדישו הרי זה חייב להקדישו כשיבוא לעולם משום נדר, עיי"ש. הזינן דנדר שפיר קיים. לכך מבואר דשפיר יכלו ישראל להתחייב לקבל על עצמם מצוות התורה.

ויש לציין לד' האור החיים (שמות יט. ה) שמהאי טעמא שאינו קצוב קבלו ישראל רק תורה בכתב, דקצובה היא וידעו שקצובה מה', אבל תורה בע"פ שהוא תוספת לא קבלו, ולכן כפה עליהם הר כגיגית, עיי"ש.

ובס' לחם רב תירץ (סי' קי"ד הובא בשדה חמד ח"ב מערכת הדל"ת אות ד') דרק ביחיד אמרינן דדבר שאין לו קצבה לא מתחייב, משא"כ רבים המתחייבים אלים כוחם להתחייב אף בדבר שאינו קצוב, והכי מפורש בשו"ת הרשב"ש (סי' תקס"ו).

ובספר ברכת מועדיך לחיים (מובא בשדי חמד חלק ב' ע"ט ע"ב) תירץ ע"פ מה שכתב בכנסת הגדולה (חו"מ סי' ס' אות מ"ו) דאפשר דכשהוא מתחייב על ידי שליח, חייב לכולי עלמא אף בדבר שאינו קצוב, וכיון שהתורה ניתנה ע"י שליח, והיינו שניתנה ע"י משה רבינו, לכך שפיר נתחייבו אף דהויא דבר שאינו קצוב.

ובשדי חמד תמה עליו, דלגבי הקב"ה הרי הוא לא נתחייב בדבר שאינו קצוב שכל מה שתלמיד ותיק עתיד לחדש הכל ניתן במעמד הר סיני, ונותן דבר קצוב מקרי, ואם לגבי מה שנתחייבו ישראל בקיומה, מה מהני סברא הנ"ל הלא משה רבינו היה שלוחו של הקב"ה ולא של ישראל.

בס' ילקוט הגרשוני (שבת פ"ח ע"א) מיישב ע"פ מה שכתב השדי חמד (כללים מערכת הד' אות ט') בשם הנחלת בנימין (מצוה כ"ט) דאם המקנה הוא מלך חל הקנין אף בדבר שאינו קצוב, א"כ כ"ש לגבי הקב"ה דהוא מלך מלכי המלכים, א"כ נתחייבו שפיר.

ורבינו איחל לו ע"י הטעלעפאן

ואמר: א גוטן טאג אייך, עס זיצט דא דער דיין, און דער איידעם ר' יעקב יוסף, מ'זיצט דא וועגן דעם בית החיים, מ'גייט מאכן א גדר עם זאל זיין א שמירה פאר די כהנים, דער איידעם האט מיר געזאגט אז מ'וויל זיך משתתף זיין, דער אויבערשטער זאל העלפן מ'זאל קענען טוהן מצוות ומעשים טובים פאר כהנים פאר לוויים און פאר ישראלים, פאר יעדן איינעם, עושה צדקה וחסד בכל עת

הגרי"ב שטראספער: דער רבי וויסט ווער איך בין?

רבינו: אוודאי וויים איך, דעם כתב סופר'ס אייניקלעך, ער האט טאקע אזוי געהייסן – אייער זיידע – רבי יהונתן שטראספער (ב"ר עקיבא ב"ר יעקב יהודה חתנו של הכתב סופר זצ"ל).

כ'קום אייך א יישר כח, כ'האב באקומען די נייע דרוק פון די תשובות כתב סופר וואס איר האט געשיקט. כ'בין שטארק מחבב דעם כתב סופר'ס ספרים.... ס'איז ביי מיר זייער חביב, איך לערן יעצט אויך אן ענין, און ס'איז דא עטליכע תשובות אין כתב סופר אויף דעם ענין, אויף מצוות עשה שהזמן גרמא, שיינע תשובות איז דא. דער אויבערשטער זאל העלפן, האטץ הצלחה און סייעתא דשמיא מיט אלעם גוטן, כל טוב.

הדומ"ץ: ער האט עס געדרוקט מיט הערות.

הרי"ז: יא, ער האט עס געשיקט פאר'ן רבי'ן.

רבינו: יא, כ'האב עס. כ'האב נאך אויך די אלטע, דא ליגט די אלטע דרוק. און דא ליגט נייע דרוק אויך. די נייע חידושי חתם סופר.

הרי"ז: ער דרוקט יעצט איבער פריש די חתם סופר על התורה.

רבינו: ער האט מיר געזאגט, די פינעף ארין ישראל'דיגע בענדער.

הדומ"ץ: ילכו מחיל אל חיל ביי אונז (כי בשבוע לפני כן היה שמחת נישואי נכדתו אצל חתנו הרה"ג ר' מענדל הערש כהנא שליט"א דומ"ץ קארלסבורג ומו"ץ בקהלתינו וויליאמסבורג).

רבינו: יא, כ'האב געהערט עס גייט זיין נאך א חתונה אי"ה (שמחת נישואי נכדתו אצל חתנו הרה"צ ר' יוסף מרדכי וואגשאהל שליט"א ראה"כ כוללי ערב שבת וכולל עטרת חכמים).

הדומ"ץ: דינסטאג נאכט, דער רבי וועט נישט דא זיין. אבער דאנערשטאג אי"ה ליל שישי, וועט דאך דער רבי דא זיין, וועט מען זיך פרייען אז דער רבי וועט זיך משתתף זיין ביי שבע ברכות.

ונפרד רבינו ממנו בברכה: בשורות טובות כל טוב, א גוטן טאג, מ'קען שוין זאגן א חג כשר ושמח, ס'איז שוין שלשים יום קודם החג.

www.Artistic Group

ונחמתים ושמחתים מיגונם

בצער רב הננו להביע רגשי תנחומין מעומק הלב פנימה קדם ידידינו הרבני הנגיד המפורסם בשמו הטוב, מש"ה זכה וזיכה את הרבים זכות הרבים תלוי בו, בונה ומקים עולמות של תורה בעוז רוחו, ובמיוחד לבו ער ובוער מורשת הצדיק להמשיך ולסמכו, מוסדות יטב לב לפאר ולרומם כל היום היא שיחתו, ושם האחד אליעד"ר כי אלוקי אביו בעזרו, בלב ונפש צדקתו, למען עתידות חינוך הטהור בארצינו הקדושה לה' ולתורתו, וישמע ה' אל אליה"ו חפץ ה' הצליח בידו, כש"ת

האי ניהו הרבני הנגיד הטפסר המרומם

מוה"ר משה אליעזר אלוי' לאנדא הי"ץ

מגדולי תומכי מוסדותינו הק' יטב לב בארה"ק

היושב בעמק הבכה על פטירת אמו האשה החשובה והצדקנית

מרת אלטא זיסל רחל בת ר' אברהם זיידא ע"ה

בשם אלפי בני ציון היקרים שלוחה בזה נטפי תנחומינו

המקום ינחם אתכם בתוך שאר אבלי ציון וירושלים

המשתתפים בצערו

הנהלת מוסדות יטב לב בארה"ק

בעזהשי"ת

תורתו מגן לנו היא מאירת עינינו הוא יטליץ טוב בעדינו אדונינו כר יוחאי!